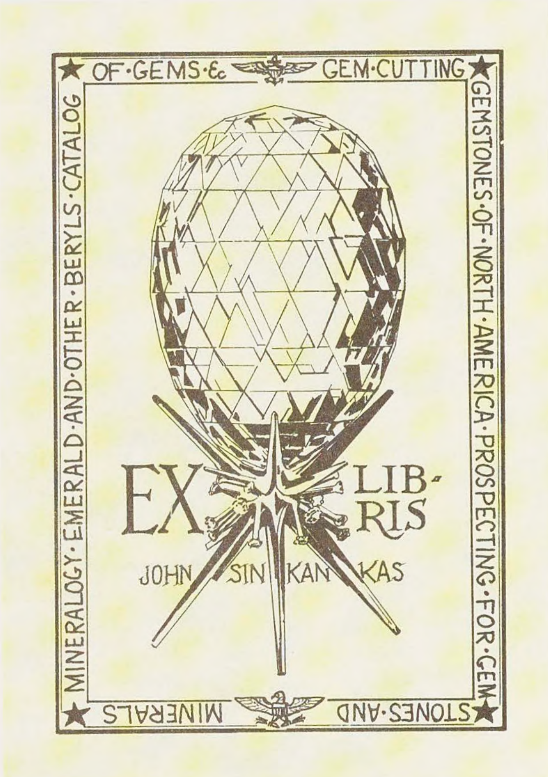
JS

OF·GEMS·&c
GEM·CUTTING
GEMSTONES·OF·NORTH·AMERICA·PROSPECTING·FOR·GEM
STONES·AND
MINERALS
MINERALOGY·EMERALD·AND·OTHER·BERYLS·CATALOG
EX LIB-RIS
JOHN SIN KAN KAS

JSL
00071245

½ title removed

PÄRLFISKAREN

ÄVENTYR PÅ OCH UNDER SÖDERHAVET

AV

VICTOR BERGE

OCH

HENRY WYSHAM LANIER

ÖVERSÄTTNING AV
LOUIS RENNER

ANDRA UPPLAGAN

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

[1930]

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1930

5

Tillägnad

TRE VÄNNER SOM ALDRIG SVEK

RO
Gentleman från Rapa

MEXIKANSKA JACK
Yaqui-mexikansk sjöman

SHANGHAI CHARLIE
Kinesisk banktjänsteman och äventyrare

FÖRETAL.

Victor Berge levde denna berättelse. Jag har bara försökt beskriva hans upplevelser och hans tankar såsom han själv skulle ha gjort, om han inte varit lycklig nog att tillbringa sitt liv med att utföra saker och ting i stället för att skriva om dem. ”Rena sanningen” är naturligtvis till stor del ett relativt begrepp, eftersom den måste komma till uttryck genom ofullkomliga människosinnen. Men så mycket kan jag åtminstone påstå, att såväl berättaren som upptecknaren av denna boks händelser besjälats av den enda önskan att framställa vad som verkligen hänt.

Den som klagar över att romantiken försvinner allteftersom jordens alla hemlighetsfulla trakter bli kända, kommer kanske att uppskatta denna havsbottensvärld, i vilken Berge tillbringat större delen av sitt arbetsliv. Den världen är ett vidsträckt territorium, mycket större än jordglobens hela landareal, med högre berg än Himalajas toppar, med avgrunder, slätter och dalar — och med ett myllrande liv på de grundare områdena, om vilket vår kunskap alltjämt är i högsta grad begränsad.

En pärlfiskare som Victor Berge är en pionjär bland forskningsresande, en man som skänker oss vetskap om nytt land.

H. W. L.

EN UPPLYSNING OM HUR BOKEN KOMMIT TILL.

En så sannfärdig historia som denna, berättad i jagform men ändå åstadkommen genom samarbete, synes fordra en upplysning om hur den tillkommit.

Jag talade vid och lyssnade till mr Berge tills jag kom att känna hans innersta själ, och tills jag hade hört större delen av vad han hade att förtälja. Först då började han — med en stenograf utom synhåll bakom honom — att berätta sitt liv och sina äventyr allteftersom händelserna dök upp i hans minne eller som svar på många frågor. I sammanlagt fyrtio timmar under tre veckor talade han, medan den officiella stenografen skrev ner vad han sade och jag spänt lyssnade. En noggrann utskrift gjordes av allt vad han sagt.

Under de timmar hans berättelse pågick satt jag med encyklopedien inom räckhåll och rådfrågade vederbörliga kartor över de trakter om vilka han talade, från Sverige till Paumotus, kontrollerade hans påståenden och slog upp alla facktermer för att vara säker på att jag förstod allt in i minsta detalj. Min avsikt var att i fantasien leva vid berättarens sida genom alla upplevelser som han skildrade.

Därefter fördjupade jag mig i auktoritativa böcker, kontrollerade på nytt alla slags tekniska detaljer för att få bakgrunden till och alla enskildheterna i hans levnadsöden klart fastslagna.

Slutligen skrev jag om hela historien. Troligen finns det inte ett dussin fullständiga meningar i denna bok som är precis sådana som mr Berge uttryckte dem. Men alla hans upplevelser finns där, hans fakta, hans känslor, hans karaktär, allt finns där så noggrant återgivet som det varit mig möjligt att uppfatta dem efter långa, intima samtal.

Med ett ord: jag har försökt placera mig i denna andra mänskliga varelses innersta såsom ett slags talapparat för att i ord framställa hans upplevelser och tankar.

Detta är ett förhållande mellan två människor som i högsta grad fordrar förtroende. Bästa beviset på min redlighet och uppriktighet är att mr Berge kände igen sig i den avslutade boken. Ty fastän han är den minst inbilska eller egoistiska bland människor, har han en dominerande individualitet och ett intensivt intresse för sitt yrke — och han är så livligt, så personligt intresserad för allt som i verkligheten hänt att han inte skulle kunna tillstädja en annan personlighets utsvävningar från eller intrång på sanningen.

H. W. L.

FÖRSTA BOKEN

JAG SÖKER EFTER ETT LIV VÄRT ATT LEVA

FÖRSTA KAPITLET.

Min första kärlek.

Första gången i mitt liv som jag blev kär var det i en segelbåt. Nu, trettio år efteråt, kan jag inte ens komma ihåg hennes namn. Men det var tydligen ett fall av kärlek vid första ögonkastet. Detta är ett av mina livligaste minnen från min barndom i Sverige.

Det var i Ockelbo, en liten by i Gästriklands furuskogar, och jag var omkring tio år gammal.

Min fars garveri låg vid insjöns strand ungefär femtio fot från vattnet med boningshuset och trädgården strax bredvid. Där fanns en liten kaj för garveriets räkning och en ankdamm.

Jag hade en liten flatbottnad eka som jag paddlade omkring med under sommarmånaderna och jag höll mycket till i den, när jag inte fiskade från kajen eller badade, för jag var alltid hemmastadd på och i vattnet.

En dag när jag kom ner till stranden fick jag syn på en främmande båt med mast. Den låg förtöjd vid en liten boj ett stycke ut från kajen. Jag hade aldrig sett något liknande förut, ty det förekom inga segelbåtar på vår sjö, och hon kom som en fullkomlig överraskning för mig. Faktiskt blev jag så intresserad och upphetsad att jag måste göra en undersökning. Så jag rodde ut i min eka och skärskådade henne grundligt.

Hon var väl ungefär tjugu fot lång med vackra svängda linjer, och masten satt långt för över och hade bara ett enda segel. Jag förstod att det måste vara seglet som skulle driva henne framåt, men jag kunde inte lista ut hur det skulle gå till, och jag rodde runt henne många gånger och funderade över hur man manövrerade en sådan båt.

Roddbåtar förstod jag mig på, och jag hade ofta sett när flottningskarlarna släpade fram de stora timmerflottarna med rep och gångspel medan en av karlarna inte gjorde något annat än spelade låtar på handklaveret för att de andra skulle hala i takt. Dessa flottningskarlar var mina vänner och brukade berätta historier för mig om sitt arbete. Men det här var någonting alldeles nytt. På något sätt tycktes detta nya vara någonting speciellt för mig, och jag kände inom mig att jag var tvungen att lära mig behärska det.

Följaktligen blev jag mycket exalterad några dar senare då min far tillkännagav att hela familjen och några vänner skulle göra en utflykt i den nya båten till en ö som låg inte fullt en halvmil neråt sjön. Segelbåten var tydligen inte avsedd för garveriets räkning utan bara för nöjesfärder.

Jag var mycket ivrig att få se den segla. Nu skulle jag få lära mig alla dessa saker som jag förgäves försökt själv grubbla ut.

Men när det stora ögonblicket kom, satte sig karlarna i sällskapet till att ro i stället för att hissa seglet. Och vi rodde hela vägen till ön och tillbaka hem! Det var den snöpligaste utflykt jag varit med om i hela mitt liv. Faktum är att jag tror inte min far någonsin sett en båt under segel, och ingen i sällskapet hade någon aning om hur en segelbåt skulle manövreras. Allt vad jag brydde mig om just då var att hela utflykten var misslyckad på grund av deras okunnighet.

Det var omöjligt för mig att hålla mig borta från den där underliga farkosten som kunde få vinden att driva den framåt. Varenda dag brukade jag ro ut till båten och smyga mig ombord och fundera över de olika sladdarna. Det dröjde inte länge förrän jag gjort loss beslagsbanden på seglet och försökte mig på att hissa gaffeln. Seglet svällde ut och slog men jag lade märke till hur vinden tog tag i det och drev båten framåt tills förtöjningstrossen stramade och satte stopp för vidare framfart. Så småningom började jag någorlunda förstå saken, och efter några dar kunde jag hissa gaffeln så högt att

seglet sträcktes till sin fulla längd. Då visste jag att jag var mogen för något bättre.

Jag passade på vid ett tillfälle då ingen var i närheten och rodde ut till vad jag redan betraktade som *min* båt. Jag halade, knogade och slet och lyckades till slut få det stora seglet sträckt. Vinden var nordvästlig; seglet drog en smula. Med många ängsliga blickar upp mot huset och garveriet kastade jag loss från bojen.

Helt plötsligt fick båten liv. Seglet svällde sakta ut. Båten gled fram genom vattnet som var lätt krusat av brisen, den gled fram lugnt, sakta, ljudlöst. Jag kunde ha skrikit högt av förtjusning över min känsla av makt och över den nya värld av äventyr som öppnades för mig på den välbekanta gamla sjön. Men jag hade visst inte glömt faran av att bli anropad och tillbakakallad av någon; jag lutade mig ner bakom relingen då vi gled allt längre ut på sjön utan att alls tänka på att det stora vita seglet skulle fånga uppmärksamheten långt förr än min lilla person vid rodret.

Jag hade sidvind, och jag lät båten fortsätta rakt fram. Tämligen säkert väntade mig bannor och kanske stryk när jag kom hem igen, men åtminstone för närvarande gled jag för varje minut allt längre bort från detta framtidsperspektiv — bort mot något nytt och utomordentligt fängslande.

Jag höll seglet fullt — sen fick båten ta vilken kurs den ville. Den slumpade sig att bli rätt ut över sjön. Snart fick jag emellertid syn på timmerflottarna rätt för ut — tusentals timmerstockar som låg där och väntade på att bli flottade nerför floden. Som jag inte visste hur jag skulle bära mig åt för att vända blev det alltmer kritiskt för mig för varje ögonblick som jag närmade mig dessa stora stockar. Men brisen var ganska svag, och jag lyckades få båten längs sidan av de yttre stängselstockarna. Sedan stakade jag henne framåt med hjälp av en båtshake och satte av så att jag fick vinden in från andra sidan.

Efteråt höll jag på ungefär en timmes tid att experimentera med båten. Jag gav ängsligt akt på vad som hände när vinden träffade seglet i olika vinklar och kom så småningom efter många äventyrliga försök underfund med, hur nära vinden jag kunde hålla båten. När jag ofrivilligt gick över stag lyckades jag få henne på rätt bog igen genom att använda åran. Under tiden hade jag kommit halvvägs över sjön och kunde nätt och jämnt urskilja mitt hem långt i fjärran. Jag begrep att det var på tiden att vända om. Efter några klumpiga försök fick jag förstäven vänd hemåt och startade på min nya kurs med vinden rakt akter in.

Vi svepte framåt med en lätthet och en fart som födde alla slags nya idéer i min hjärna. Då fick jag plötsligt syn på en man som kom roende mot mig i en båt. Han började vifta med armarna. Det var min äldre bror, tydligen utskickad för att hjälpa mig i land.

Just då kom en av dessa byar som är så vanliga på bergsjöar och som gör dem verkligt olämpliga för segling. Innan jag visste ordet av blåste det många gånger hårdare än förut. Även om jag hade velat skulle jag förmodligen inte kunnat göra någon manöver för att ta ombord min bror. Men i vilket fall som helst hade jag inte den ringaste tanke att göra det: att på det sättet bli omhändertagen och tillbakaförd föll mig inte alls på läppen. Jag satt vid rodret och tittade ömsom på seglet och ömsom på roddbåten som nu också hade kurs hemåt — och jag flög förbi den som en pil. Jag såg att min bror brast i ett hjärtligt skratt när jag passerade honom och förstod att jag således inte hade några efterräkningar att frukta av honom.

Det blåste riktigt hårt nu; vinden sjöng i vanten, vågorna som tycktes vilja hinna i kapp mig, fräste ilsket med vita kammar, och det spända seglet ryckte och slet som en fullblodshäst. Jag var inte tillräckligt hemmastadd i segling för att känna fruktan. Jag höll kurs rakt på kajen och tillryggalade återvägen på fjärdedelen av den tid det tagit mig att komma ut

till sjöns mitt. Just när jag kommit i närheten av kajen mojnade vinden plötsligt, och med min nyförvärvade skicklighet lyckades jag få båten upp i vinden, gripa tag i bojen och göra fast.

Först när det var klart tordes jag kasta en blick mot stranden. Garveriets hela arbetsstyrka med förman och allt och min far och mina systrar stod uppradade på berget vid kajen och stirrade ner på mig. Mitt hjärta bultade häftigt vid tanken på vad som nu förestod mig. Men till min glädje såg jag att några av karlarna skrattade, så jag rodde i land i min eka och steg uppför bergsluttningen som en segerrik hjälte.

Min far såg stint på mig och det arbetade i hans ansikte. Tydligen ansåg han att han borde visa sig sträng mot mig, men eftersom han inte själv visste något om båtar kunde han inte låta bli att känna sig stolt över min bedrift, så till slut vände han sig om utan att säga något.

Jag fick inget straff alls, och jag förmodar att det bidrog till att göra den dagen till en av mitt livs stora dagar. Jag hade funnit någonting som tycktes tillhöra speciellt mig. Och fastän jag på intet·sätt anade hur mycket mitt kommande liv skulle bli påverkat av segelfartyg och havet begrep jag ändå att en ny värld hade öppnat sig för mig.

Och att tänka sig att åren skulle plåna ut namnet på denna min första kärlek!

ANDRA KAPITLET.

En pojke i en svensk bondby.

Min far hade när min mor dog flyttat till Ockelbo från Bollnäs som låg åtta mil nordligare i Gävleborgs län. Jag var bara fem år då, och det enda jag minns av Bollnäs är att jag satt i vagnen medan vi for till begravningen och hörde den högtidliga klangen från klämtningen i kyrkklockan.

I Ockelbo gick jag i folkskolan. Vägen tillryggalade jag till fots eller, när snön kom, på skidor. Jag och min äldre bror och mina tre systrar togs om hand av en hushållerska, som såg efter oss och tjänarna. Vårt hus var stort och bekvämt inrett, för min far var en mycket arbetsam människa och en god affärsman. Garveriet gick med vinst därför att han såg efter allting själv — huduppköpen, garvningen och speciellt försäljningen. Och han var en av de mera framstående medlemmarna i vårt samhälle.

När min far en dag kom tillbaka från Stockholm med en ny hustru, hans tredje, var det förstås en händelse i mitt vardagliga liv men det medförde ingen större förändring i det. Hon var vänlig mot oss, vande sig snart vid våra förhållanden, och allting fortsatte som förut.

Jag brukade sova i garveriet. Jag tyckte inte om barnkammaren i det stora huset, så de satte in en soffa på kontoret, och den fick jag använda under sommarmånaderna. Jag kunde även ta med mig mina vänner dit upp, särskilt då Bror Olsson. Han var vid min egen ålder och son till en slaktare, och vi brukade ha alla möjliga äventyr tillsammans — och mycket rackartyg också, för vi var hurtiga, friska pojkar, livade för alla slags upptåg. Från arbetstidens slut på dagen hade vi kon-

toret alldeles för oss själva, och talrika var de nattexpeditioner vi gjorde och talrika de spratt vi spelade byinvånarna utan att någonsin bli avslöjade.

Garveriarbetarna brukade på den tiden fara från en plats till en annan. Somliga av dem hade varit över hela Sveriges land, och de berättade ofta historier för mig om andra platser, men ingen av dessa berättelser gjorde något särskilt intryck på mig. Till och med de historier som flottningskarlarna med förkärlek berättade om livet i de stora skogarna och längs floderna gick in genom det ena örat och ut genom det andra. Men en dag förklarade en av garveriarbetarna att han hade sett ett underligt djur i vattnet. Då blev jag intresserad, och när jag frågade min far om det, anförtrodde han mig till slut att olika personer vid olika tillfällen hade sett ett slags odjur uppe i en stor sjö i närheten av hans förra garveri. Beskrivningarna på det var varje gång motsägande, men man var enig om att det var någon sorts sjödrake. Jag försökte ofta föreställa mig, hur ett sådant djur såg ut, och fick till slut för mig att det liknade en orm, inte vidare lång men med väldigt huvud.

Den hemlighetsfulla min som alla tog på sig när de berättade om odjuret och speciellt den arbetare som gjorde anspråk på att verkligen ha sett det, gjorde ett djupt intryck på mig. Badningen, simmandet, fiskandet och senare seglingen blev mycket mer spännande än förut, ty jag besjälades alltid av den tanken att det underliga djuret när som helst skulle kunna visa sig för mig. Tanken gjorde mig nyfiken men inte rädd. Jag vet inte hur det kom sig, men jag var aldrig rädd för något som hade med sjön att göra. Ja, jag kan inte erinra mig att jag ens på land varit mörkrädd eller rädd för skogen, fast i denna del av världen till och med fullvuxna personer i viskande ton talade om spöken och älvor och allsköns vidskepelse, och det var mycket vanligt att barnen var rädda för skogarna och vinternattens mörker.

Fast jag inte alls intresserade mig för alla de procedurer genom vilka råa hudar förvandlades till läder och aldrig var

road av att hjälpa till, trodde min far liksom alla äldre personer i Sverige, att en pojke måste ha något ansvar och uträtta något verkligt och nyttigt arbete. Så jag fick mitt jobb — och det var inte värt att försöka skolka från det.

Jag hade ansvar för att husets vedlår aldrig var tom. Det var inte så tråkigt att använda yxan, men sågningen — det var en annan sak. Jag skulle tro att om man riktigt fast ville inpränta i en pojkes själ den tanken att man inte kan få någonting för ingenting, så finns det inte i hela världen ett verktyg som bättre skulle kunna användas för det ändamålet än en vedsåg av gamla typen. Jag tyckte inte om jobbet, men jag tordes inte be att få slippa det, ty fast min far var en godmodig man och mycket förtjust i oss barn, var han fast som en klippa när det gällde sådana saker.

Sedan gav han mig tillfälle att förtjäna lite fickpengar genom att jag fick göra i ordning barken för lutningskaren. Barkskivorna bars ner till sjön för att torka i solen. När de torkat på ytan måste man skära skåror i denna och rafsa upp den med ett skrapjärn. Därefter skars den i lämpliga bitar som stuvades ner i tunnor. Jag brukade hålla reda på deras antal i skjulet genom att räkna varje femtal av dem som jag hade fyllt, och jag använde mig då av den urgamla metoden att rita en femma, fyra raka streck överkorsade av ett snett. Jag fick två öre för varje tunna. Och jag var mycket glad att ha de slantarna, ty fastän handelsboden i Ockelbo var liten och obetydlig så fanns det sötsaker där och framför allt krokar, flöten och sänken för metning. Och jag kunde syssla med fiske i många timmar utan att tröttna på det.

Som tur var ingick denna min älsklingssport även i mina skyldigheter. Garveriet var hemsökt av råttor, stora, väldiga rackare som drogs dit av alla de råa hudar bönderna sålde åt oss. Råttorna åstadkom så stor skadegörelse att vi höll oss med en hel armé av katter för deras räkning. Om vårarna brukade de bli utledsna på rått kött och på de råttor de fångade. Därför blev det mitt regelbundna åliggande att fånga färsk fisk

till katterna så snart isen gått upp. Det passade mig. Och det passade katterna också. De kom snart underfund med att jag på något sätt var identisk med den sorts middag de tyckte om. De förekom självklart överallt kring boningshuset och garveriet, och när de såg mig gå och hämta mitt metspö började deras ögon ivrigt vakta på mig. Då jag sedan styrde kosan ner till sjön brukade hela högen — minst ett dussin åt gången — högtidligt följa efter mig, och när jag slog mig ner för att dra upp de små abborrar som talrikt förekom tätt intill stranden placerade de sig i en halvcirkel bakom mig. Första tiden brukade jag ta av fiskarna från kroken och slänga dem till den ena efter den andra av katterna men snart började jag experimentera med dem på så sätt att jag när jag fått ett kraftigt napp bara ryckte upp spöet så hastigt att fisken flög över huvudet på mig och rakt ner i katthögen. Vanligtvis kom fisken loss från kroken innan den slog ner, men om den inte gjorde det var katterna så kloka och knepiga att de grep tag i abborren och krokade av den utan att själva någonsin fastna på kroken. Något sådant hände aldrig fast jag brukade tillbringa en stor del av sommarens dagar med att dra upp fisk åt dem på det sättet.

Även när vintern kom kunde jag fortsätta med fisket, ty vi brukade hacka hål i isen och dra upp fiskar som var mycket större än de vi fick när vattnet var isfritt. På vintern när första isen lagt sig fanns det en annan sport som var mer spännande, nämligen att klubba unggäddor. Jag brukade åka skridsko över den tunna isen som bågnade och knakade under min tyngd, och här och var fick jag då syn på de långa smala gäddorna som låg orörliga tätt intill istäcket. Ett skarpt slag på isen ovanför fisken bedövade den, och jag hackade snabbt ett hål och drog upp den ur vattnet.

I denna del av Sverige, på 61 graders nordlig latitud, började det snöa i oktober, och vi brukade vara så gott som insnöade ända in i mars. Med marken täckt av ett flera fot tjockt snötäcke måste vi använda oss av skidor så fort vi skulle utan-

för de snöplogade vägarna. Dagligen måste jag åka en svensk mil fram och tillbaka till skolan, så hur liten jag än var blev det till slut lika naturligt för mig att åka skidor som att gå. Vi hade skidtävlingar — ofta ute på sjöns plana yta — och jag minns än i dag hur stolt jag var när jag deltog i en sådan tävlan med mycket större pojkar och kom in som numro två. Vid målet föll jag nästan ihop av överansträngning, men jag såg att min far, som hade uppmanat mig att försöka genom att säga "var med och gör ditt bästa", var mäkta stolt över mig.

Hur pass vilt landet var runtomkring vår by framgår av det faktum att en pälsjägare, som bodde i byn och som satte ut sin linje av fällor i det närmaste grannskapet, vid säsongens slut brukade ha ett riktigt stort lager av räv- och vessleskinn. Något storvilt fanns inte i våra trakter.

Det var förstås ett enformigt liv vi förde, avstängt från hela den övriga världen. Min far brukade fara in till Gävle, ja, till och med till Stockholm, men han talade aldrig med mig om städer och platser utanför vår by, och jag hade inte den ringaste aning om hur det såg ut där. En av de få händelser som väckte min nyfikenhet om vad som kunde ligga bakom vår by och sjön och skogarna var en neger som då och då kom till byn. Han var gårdfarihandlare. Jag vet inte vad det var han sålde men jag tyckte hans svarta ansikte och klumpiga anletsdrag var mycket lustiga att se på. Folket sade att han kom från Amerika, och vid enstaka tillfällen brukade jag fundera över vad slags land det månde vara där människorna såg ut så där.

Negern hade alltid en gitarr med sig, och han brukade slå sig ner och knäppa på den och sjunga sånger som jag nu förstår måtte ha varit negersånger från Sydstaterna, och när han sjöng rullade han med ögonen och hans svarta ansikte sken. Han hade lärt sig lite svenska och brukade berätta lustiga historier med så komisk accent och så underliga främmande ord inblandade att jag tjöt av skratt. Samtidigt kom mina tankar

att mer än någonsin sysselsätta sig med det där besynnerliga Amerika som han kommit ifrån.

Min fantasi sträckte sig som sagt inte långt bortom vår sjö och floden som flöt in och ut ur den och de stora skogarna som klädde bergen. Det var bara en sak som satte den i rörelse. Jag måtte ha fått läsa i skolan om de gamla vikingarna och det gavs tillfällen då sagorna om dessa djärva sjörövare satte liv i något inom mig. Men fast jag av naturen var så frisk, stark och hurtig att jag var mycket mer företagsam än de andra pojkarna då det gällde utomhusförströelser inom vår trånga värld, kan jag inte erinra mig ett enda spår av någon egenskap som senare skulle ha kunnat driva mig ut över tusentals kvadratmil av jordklotets ociviliserade trakter, ifall mitt liv hade fått fortgå på sitt normala vardagliga sätt.

Men en stor tragedi låg i beredskap för mig. Och den skulle komma att så totalt ändra om allting för mig att större delen av mitt liv inte skulle ha någon som helst förbindelse med dessa barndomens år i den lugna svenska byn.

TREDJE KAPITLET.

Jag gör bekantskap med orättvisa.

Det måste ha varit 1902, då jag var elva år, som jag en afton vid min återkomst från skolan fick höra att det hänt min far något. Han hade varit på en tripp söder ut — till en lädermarknad — och fått ett slaganfall på tåget. Han hade blivit hemforslad, buren in i huset och lagd till sängs. Nästan hela ena sidan var förlamad.

Jag förstod knappast vad som hade hänt, men begrep förstås att det var en stor olycka och fylldes av bävan. Han kallade emellertid in oss alla barn i sitt rum, kysste oss och försökte förklara. Slutligen sade han till mig:

— Nyp mig i armen.

Jag nöp honom.

— Hårdare, sade han.

Jag såg på hans ögon att han menade det så jag nöp honom så hårt jag kunde.

— Förstår du nu, sade han och försökte småle, jag känner ingenting längre.

Jag blev förtvivlad för jag kände på mig att han var bedrövad trots sitt lugn och sitt leende. Men allting tycktes efteråt gå sin gilla gång med undantag av att min äldre bror intog min fars plats i garveriet, och att far låg stilla på sängen i stället för att vara med överallt och se allting. När han så småningom blev något bättre brukade han ha långa samtal med Robert om affärens detaljer.

Naturligtvis ville jag också hjälpa till, så när skolan slutade för terminen tog jag plats i en handelsbod som nyligen öppnats strax i närheten av vårt hus. Jag var mycket stolt över

mig själv när jag sopade boden, bar in lådor och till och med ibland expedierade kunder.

Det dröjde emellertid inte länge förrän en betryckande känsla av ängslan började göra sig gällande i hela familjen. Mer än en gång hörde jag min far förklara att allt gick på tok med affären. Min bror försökte då alltid muntra upp honom, men han var bara sexton år, och det var tydligt att far visste för mycket om allt för att inte förstå att hans personliga närvaro var ovillkorligen nödvändig för att rörelsen skulle kunna skötas ordentligt. Han hade alltid själv skött om försäljningen, farit till marknaderna och de stora läderhandlarna, och nu fanns det ingen som kände till något om denna den viktigaste delen av arbetet.

Allteftersom månaderna gick kände han sin hjälplöshet allt bittrare och bittrare. Hans själ var lika okuvlig som någonsin. Han tog regelbundet massage och utförde de mest plågsamma kroppsrörelser varje dag för att få tillbaka rörelseförmågan i högra armen och benet. Men antalet arbetare i fabriken blev mindre och mindre. Hans panna var ofta rynkad av bekymmer när han trodde ingen observerade honom. När han talade med min bror blev han ofta upprörd och förklarade att allt gick på tok. Då han slutligen blev så pass återställd att han långsamt kunde halta ner till garveriet som bara låg omkring trettio meter från boningshuset, fann han förmannen arbetande där med blott några få man.

Det var en bitter syn för honom denna nu nästan öde plats, där det förut under hans ledning rått så mycket liv och rörelse. Han började tala om att sälja garveriet såsom bästa utvägen att rädda något av vad han under årens lopp byggt upp.

Till råga på alla tråkigheter insjuknade min styvmor. En dag kallade hon mig till sin säng och talade om att hon skulle lämna oss. I rummet intill låg min far, nu nästan oförmögen att röra sig.

Hon dog. Vi begravde henne på den lilla kyrkogården, och

ännu en gång fick jag höra kyrkklockan sorgligt klämta liksom den gjort över min mor för många år sedan.

Detta tycktes göra slut på min fars motståndskraft. Han började grubbla och förtvivla. Han var rädd att om det inte blev något av med fabrikens försäljning skulle det snart inte finnas några pengar kvar för oss barn. Men han var ändå ur stånd att göra någonting.

Den dagen kom då jag vid min hemkomst fick höra att han begått självmord. Och nu inträffade något som jag aldrig riktigt kunnat förstå: kyrkklockan ringde inte för far.

Den tystnaden kände jag som en oförrätt, som en förolämpning mot honom. Till slut frågade jag någon:

— Varför ringer man inte i kyrkklockan?

Och en viskande förklaring kom:

— När en man tar sitt eget liv kan kyrkan inte begrava honom under vanliga ceremonier.

Jag kände till min fars ställning och förstod precis hur hans känslor hade varit. Jag hade lyssnat till oändliga diskussioner, hade faktiskt hört honom förklara att om han alltid skulle förbli en hjälplös krympling skulle vi ha det bättre ställt utan honom. Garveriet och huset var allt han ägde. Om de snarast förvandlades i pengar skulle de inbringa tillräckligt för vår uppfostran och för vår start i livet, men om allt bara fortsatte som nu med alla dessa extra utgifter för hans räkning så skulle allting gå åt skogen.

Vare sig det var rätt eller orätt, så hade han offrat sitt liv för oss. Och kyrkan förklarade honom officiellt för ovärdig, stötte bort honom! Inte ens den dag som är kan jag förstå denna kyrkliga regel. Och många gånger under senare år då jag i Söderhavet träffat missionärer — många av dem nobla människor — och talat om religion med dem brukade denna speciella upplevelse, denna besynnerliga regel dyka upp i mitt minne.

Detta var första gången som jag gjorde bekantskap med orättvisa. Det betyder mycket för en pojke första gången han

bevittnar något som synes honom som djup, oförklarlig orätt, begången av personer vilka han blivit uppfostrad att akta och vörda.

Jag grubblade mycket över detta och kände mig mycket bitter mot dessa människor. Men jag hade inget begrepp om det faktum att fars död betecknade slutet på mitt invanda hemliv, att det var början till ett annat liv som inte hade mer förbindelse med mina barndomsår än om de tillhört en vilt främmande person.

Släktingar kom från olika håll och höll familjeråd för att besluta vad som skulle göras. Slutligen utsåg de min halvsysters man till förmyndare för oss. Han skulle överta allt ansvar med försäljningen av garveriet och boningshuset, och vi barn skulle delas upp mellan våra många släktingar i Bollnäs.

Alla utom jag. Jag skulle bo hos en slaktare i Ockelbo som brukat leverera kött till oss. Det var omöjligt för mig att förstå varför det skulle vara så. Nu äntligen började jag emellertid begripa att livet verkligen skulle bli annorlunda för mig än förut. Jag hade inget emot min nya förmyndare, min halvsysters man, men han var en främling för mig, och han var inte särskilt intresserad av mig. Utan tvivel var hela uppdraget obehagligt för honom. Han var affärsman och arbetade mycket hårt för att själv uppnå en god ställning.

Så kom den morgon då de alla skulle fara till Bollnäs. Som en vilsekommen hund gick jag fram och tillbaka i rummen i det övergivna, dystra hemmet. Jag sade ingenting. Jag hade alltid svårt att uttrycka mig när det var något som djupt upprörde mig. Men jag lade märke till att min bror och mina systrar kände det svårt att behöva fara ifrån mig. De sade att min förmyndare hade försökt få mig placerad på annat håll men att det fanns några skäl som för närvarande gjorde det omöjligt, och de försökte muntra upp mig med att jag inte skulle behöva stanna länge hos slaktaren. De försökte också vädja till min pojkstolthet genom att anförtro mig alla nyck-

larna till hemmet och fabriken. Om någon köpare ville bese egendomen skulle jag förevisa den.

Allt det där gjorde inget intryck på mig. En låda med mina tillhörigheter hade redan blivit transporterad över till slaktaren. Deras saker stod på vagnen som skulle föra dem till järnvägsstationen. När vi till slut alla befann oss i den stora barnkammaren, som hade varit vår i sju år, och höll på att kyssa varandra och säga adjö, tyckte jag att detta var den sorgligaste upplevelse jag hittills varit med om. Tiden var inne. De måste bege sig av. Jag for till stationen med dem och såg dem gå upp på tåget i sällskap med min halvsyster och hennes man. Där fanns inte längre plats för mig i deras krets. Jag gick inte in i järnvägsvagnen utan höll mig på ena sidan av spåret för att vifta adjö till dem. Men just som tåget skulle sätta i gång sprang jag och gömde mig bakom en godsvagn som stod på ett annat spår för att de inte skulle se mig brista i gråt.

Klockan ringde, lokomotivet pustade högt, tåget rasslade i väg. Jag var ensam.

Jag hoppade upp bakpå en vagn som återvände till byn, och vi hade snart åkt den knappt två kilometer långa sträckan. Jag gick först tillbaka till vårt hus.

Det verkade ohyggligt tomt, och det var mörkt inne, för fönsterluckorna var tillstängda. Jag försökte leka lite, men det enda sällskap jag hade var katterna, och jag kände mig inte upplagd att fånga fisk åt dem, som de tydligen väntade sig. Eftermiddagen släpade sig fram, det mörknade. Till slut började vad som helst förefalla mig roligare än att vistas ensam på den övergivna platsen. Och med tunga steg begav jag mig i väg till mitt nya hem.

Slaktaren var en rå, okunnig karl. Butiken var otrevlig och smutsig och stod i förbindelse med ett par rum, där han och hans hustru bodde. När jag såg den eländiga lokalen och kände stanken som alltid tycktes omge den, kunde jag inte hjälpa att jag jämförde den med vårt eget stora, vackra friska hem på sjöstranden. Nu erfor jag en obestämd känsla av hur

lycklig jag varit där under alla dessa år. Det är egendomligt hur ofta man i sitt liv frestas att se tillbaka från något obehagligt för att övertyga sig om att man varit lycklig och haft det bra under någon föregående period.

Jag kom för sent till kvällsmåltiden men det gjorde ingenting, för jag hade ändå ingen matlust. Det jag nu mest lade mig vinn om var att inte visa hur svårt allting kändes för mig. Det värsta var att jag föreföll mig själv som en fullständig främling på denna vidriga plats, och att det ändå inte fanns någon annanstans där jag skulle ens kunna tänka mig att känna mig hemmastadd. Det fanns bara ett sovrum i huset, och jag var glad över att få ligga i en obekväm bädd på soffan i matsalen och vara för mig själv. Det var en bedrövlig kväll.

Min förmyndare betalade slaktaren mer än tillräckligt för mat och husrum, och meningen var att jag skulle fortsätta min skolgång. Men efter några dar blev jag tillsagd att hjälpa till med arbetet.

Där fanns ett litet skjul, uppbyggt mot husets ena vägg, i vilket de brukade slakta djuren, grisar och får och kalvar och kor. De styckade djurkropparna förvarades i ett slags källare under skjulet, där det fanns en huggkubbe, sågar, köttyxor och knivar. De tillverkade också korv där nere. De hade inget isskåp eller kylrum, så köttet kunde inte förvaras länge utan måste med det snaraste säljas och levereras.

Till att börja med var mitt åliggande att bära omkring korv och kött till de olika kunderna sedan jag kommit hem från skolan. Jag tyckte inte om det, och jag tyckte inte heller om slaktaren. Han var lika smutsig som hela stället, och utan tvivel märkte han och retade sig över mina känslor, fast jag aldrig förrådde dem med ett enda ord.

Rätt ofta kom det någon spekulant på garveriet och vårt gamla hem. Då måste jag slänga allt vad jag hade för händer, springa efter den stora nyckelknippan och visa de eventuella köparna omkring. Till en början kändes det mycket bittert att vandra runt med främlingar genom dessa rum som jag kände

så väl, men rätt snart vande jag mig vid tanken att någon skulle köpa egendomen och upphörde att betrakta den som min egen. Men segelbåten — det var en helt och hållet annan sak.

Hon låg fortfarande kvar i vattnet, lika vacker som någonsin fast ingen använt henne eller skött om henne sen min fars död. Blotta åsynen av henne kom mitt hjärta att klappa, ty jag erinrade mig den härliga spänning jag erfarit då jag lärde mig manövrera henne, och den underbara känsla av makt som kommit över mig varje gång vi susade fram för en frisk bris. Jag fruktade att hon också skulle säljas och tillbringade många timmar med att söka utfundera ett sätt, genom vilket jag kunde få behålla båten. Jag hade inte det ringaste begrepp om vad hon var värd i pengar, och jag drog mig för att fråga någon. Faktiskt tordes jag inte fråga, ty den enda chansen jag kunde tänka mig var att man skulle glömma bort henne. Ju mer jag tänkte därpå desto troligare föreföll det, ty ingen annan än jag hade någonsin visat intresse för henne. Det var således mitt hopp: hon skulle bli bortglömd, och jag skulle bara ha att gå ombord och ta henne i besittning.

Men ingen köpare anmälde sig till egendomen och till slut uppspikades det på träden och staketet plakat med innehåll att garveriet och boningshuset med inventarier, fördelat i olika poster, en viss dag skulle försäljas på auktion. Jag ansträngde min hjärna hårdare än någonsin, men fortfarande kunde jag inte hitta på någon utväg. Jag måste således förlita mig på att min båt av en lycklig slump skulle bli bortglömd vid auktionen.

Den viktiga dagen kom, en strålande klar och vacker sommardag. Folk började anlända tidigt, åkande och gående — i flera hundratal tycktes det mig. Många välbekanta ansikten såg jag. Men även många främlingar kom dit, ty det var en mycket stor auktion för den trakten, och folk hade kommit många mil bortifrån för att vara med om den. Hela platsen var till trängsel fylld med åkdon och människor.

Jag smög mig omkring bland dem med en obehaglig känsla av att vara trasig och sluskig och att alla särskilt lade märke till mig. Men i själva verket brydde sig ingen det ringaste om mig: de var allesamman upptagna av den stundande auktionen och av att undersöka allting och undra för vilken summa egendomen och inventarierna skulle bli inropade.

Auktionsförrättaren steg upp på en stol och började med sina försök att intressera hopen och få fart i buden. Jag iakttog honom spänt och hörde vad som bjöds för det ena efter det andra. Jag tror mig komma ihåg att garveriet, boningshuset och möblerna gick för sammanlagt 18,000 kronor.

Men allt det där intresserade mig egentligen inte. Vad jag väntade på i feberaktig spänning, först med hopp och sedan med fruktan, var att få veta om de tänkt på segelbåten. Jag kunde se ner från bergshöjden vid kajen, där vi höll till: hon syntes tydligt. Det tycktes omöjligt att de skulle kunna förbigå henne, men jag hade ett förtvivlans hopp att det skulle ske så ändå, ty det fanns ju ingen annan möjlighet för mig att få behålla båten.

Då ropade auktionsförrättaren ut henne. Den klubbades bort till en lantbrukare som ägde en gård invid samma sjö en mil ifrån oss. Jag fäste ingen uppmärksamhet vid inropningspriset. Allt var förbi för mig från det ögonblick den där mannen börjat ropa ut henne.

Jag smög mig bort från den bullersamma, skrattande mängden. Ännu en gång erfor jag en bitter känsla av orättvisa. Förmodligen hade jag i min hjärna något dunkelt utformat begrepp att åtminstone så mycket av min fars egendom borde ha tillfallit mig. Dessutom betraktade jag henne som *min* båt — min för att jag hade kuvat henne, min för att jag höll av henne mer än någon annan gjorde. Men jag fick nu lära mig att sådant inte skapar äganderätt i ett civiliserat samhälle. Sak samma, jag kunde inte godtaga det. Det var orättvist.

Min lekkamrat Bror Olsson förstod hur det var ställt med mig. Han följde efter mig och drog mig med hem till sig och

försökte få mig intresserad av sådana upptåg som vi alltid brukade hitta på tillsammans. Men mitt hjärta var inte med i leken. Jag kunde inte glömma båten. Och jag kunde inte finna mig till rätta i en värld där sådant kunde hända utan att någon brydde sig om det. Det fanns inte en själ som jag kunde anförtro mig åt, så jag fick gräma mig över det i hemlighet. Och det gjorde mig bitter mot allt och alla.

Denna sinnesstämning förbättrade inte mitt förhållande till slaktaren. Det fanns ingenting hos honom som jag tyckte om och — som vanligtvis är fallet — ökades hans naturliga råhet och elakhet därigenom att han anade sig till mina känslor. Jag inbillar mig att han erfor ett slags skadeglädje över att kunna förödmjuka mig genom att sända mig som springpojke till sådana personer, med vilka min familj förut umgåtts som jämlikar.

Ett par månader efter auktionen kallade han mig till sig.

— Du ska bära det här köttet och de här korvarna till fru Svensson.

Jag sade inte ett ord, men den korgen kändes som om den vägt ett ton när jag tog upp den och begav mig i väg. Ty fru Svensson var hustru till den man som köpt vårt hus.

Fast det var en mycket kall dag tog det mig en lång tid att gå den korta, välbekanta vägen. När jag nalkades grinden tog jag en överblick av mina kläder och skämdes till den grad över dem, att jag knappast kunde förmå mig gå in. Det var meningen att slaktarens hustru skulle hålla mina kläder i ordning, men hon brydde sig inte ens om att laga revorna och hålen i dem, och jag såg ut som en riktig trashank. Jag hade också hört att den här familjen var mycket rik och hade skaffat sig en massa nya möbler. Jag ville vända om och springa min väg.

Ärendet måste emellertid uträttas, så jag tvingade mig att gå fram till köksdörren och knacka på.

— Stig in, ropade en tjänsteflicka vårdslöst.

Jag steg på, och medan jag tog upp mina paket ur korgen såg jag mig omkring i det kök som jag så väl kände till. Just

då kom frun själv ut i köket. Hon slog ihop händerna av förvåning över att se mig.

— Men det är ju Victor! utropade hon. Vad vill detta säga?

Jag var alldeles för upprörd för att kunna svara. Men hon var en vänlig kvinna och försökte genast välkomna mig.

— Du måste komma med mig och se dig om i ditt gamla hem, sade hon.

Så jag gick med henne in i sovrummen. När jag såg dem började min sinnesrörelse bli mig övermäktig. Det såg fullkomligt främmande ut. De hade skaffat helt och hållet nya möbler. Den lilla soffa som jag legat på bredvid min far en gång under en sjukdom var borta. Och mitt eget lilla badkar. Och den gammalmodiga allmogesängen med den snidade sänggaveln — allt var borta, och moderna möbler hade kommit i stället. Sedan saknade jag den stora, gamla ekkistan, där linne och kläder brukade förvaras.

Hon förde mig genom matsalen och förmaket och slutligen till den stora barnkammaren. Vid det laget var jag så upprörd att jag inte såg någonting. Jag visste att jag när som helst skulle brista i gråt, och jag ville komma därifrån så fort som möjligt.

Som den pojke jag var sprang jag min väg ifrån henne utan att säga ett enda ord. Hon hade menat att vara vänlig, men detta var inte rätta sättet att visa mig vänlighet. Hon gav till ett utrop, sprang efter mig, fick tag i mig och slöt mig i sina armar. Hon måtte ha förstått hur jag kände det, för hon smekte mig och försökte trösta och muntra upp mig. Men jag stod inte ut med mer. Jag slet mig loss och sprang ut ur huset. I hastigheten glömde jag korgen. Tjänsteflickan kom utrusande med den, ropande på mig. Jag ville aldrig mer återse huset. Och jag hatade slaktaren ännu mer än förut för att han hade sänt mig dit. Men jag behärskade min sinnesrörelse när jag kom tillbaka till butiken, för att han åtminstone inte skulle ha den tillfredsställelsen att få se vilken smärta han berett mig.

Efter den dagen var jag mer än förut på min vakt för att slippa sammanträffa med någon av våra förra, välsituerade grannar; jag kunde gå långa omvägar för att undvika möta någon av dem.

En händelse inträffade som ytterligare förvärrade förhållandet mellan mig och slaktaren. Jag lånade en dag hans cykel utan lov och gav mig ut på en åktur. Plötsligt fann jag, när jag var på väg nerför en brant backe, att bromsen inte fungerade. Jag förlorade fullständigt herraväldet över maskinen. Med svindlande fart bar det utför backen och ner i ett femton fot djupt dike, där jag hamnade i en nässelhög. Jag var sönderriven och rådbråkad, och cykeln hade blivit mycket illa åtgången. Slaktaren råkade i fullständigt raseri när jag kom tillbaka bärande på cykeln, och efteråt fick jag ideligen höra talas om den färden.

Fast Ockelbo var min hemort, trivdes jag inte bland människorna där. Min stolthet hindrade mig att umgås med pojkar av min egen klass — utom Bror Olsson — och jag skaffade mig i stället vänner bland arbetarna vid sågen. De lärde mig röka och att tycka om svensk punsch när vi hade pengar att köpa sådan. Någon enstaka gång besökte jag söndagsskolan, men jag skämdes för mina trasiga kläder och hade ingen glädje av besöken. Jag spelade fotboll, och liksom tidigare var jag alltid beredd att vara med om lekar och upptåg som hade med sjön att göra — eller med skidsport.

En av de få glada händelserna under dessa prövande sex månader inträffade innan sjön frös till det året. En av sönerna till lantbrukaren som köpt segelbåten kom och frågade mig om jag ville lära honom segla. Jag blev överlycklig. Ingenting i världen kunde ha gjort mig gladare. Det tog mig inte lång tid att samtycka.

När jag kom fram till lantbrukarens gård kände jag mig som en mycket viktig person, ty en hel hop folk hade kommit dit för att se mig manövrera båten. För egen del brann jag av iver att än en gång få känna rorkulten i min hand.

Sedan de burit ner seglet och det löpande godset i båten, visade jag dem hur de skulle slå under seglet och få allting sjöklart. För att riktigt visa mig på styva linan inviterade jag sedan alla närvarande att stiga ombord. De flesta av dem tackade ja, och båten var fullastad med män, kvinnor och barn när vi kastade loss.

Det blåste en frisk bris, fast vi inte kände så mycket av den medan vi var i lä av stranden. Men så fort vi kom lite längre ut på sjön blev alla mina passagerare nervösa och rädda för båtens krängningar. Jag hade seglat henne i mycket hårdare väder och jag visste vad hon tålde, men jag hade ett hiskligt sjå att klättra över mina passagerare när jag skulle klara ut något för över, och jag fick skrika åt dem att sitta stilla.

Plötsligt kom det en kastby, och hon krängde till så att vattnet forsade in över lä reling. Nu uppgav de nödrop på fullt allvar. Jag lovade upp och började skratta åt dem. Mäkta duktig och stolt kände jag mig.

— Vänd nu och segla in närmare stranden, bad de mig ideligen.

— Nonsens, förklarade jag. Ni kommer aldrig att lära er segla på det sättet.

Föräldrarna ville inte låta sina söner röra vid vare sig rorkulten eller skotet. Till slut måste jag segla tillbaka till bryggan och sätta i land större delen av dem. Sedan bad jag några av karlarna att komma ut med mig och få en lektion. Ingen ville, men de andra skrattade åt dem, och de började skämmas. Tre av dem steg ombord, vi seglade i väg igen, och jag hade snart visat dem hur man skulle styra och hur man skulle manövrera seglet.

Jag hade naturligtvis hela tiden tanke på att de skulle be mig komma tillbaka på nytt för att lära dem mer, så jag gav dem bara de allra första grunderna i seglingskonsten. När jag fortfarande mycket stolt och belåten med mig själv begav mig därifrån på väg hemåt undrade jag hur länge det skulle dröja tills jag åter fick sitta till rors i min båt.

Hur det än kom sig — vare sig de var rädda eller hade någon annan anledning — hörde jag emellertid ingenting vidare ifrån dem. Så detta var min sista segling i denna den första av många segelbåtar.

Många gånger under denna period hade jag skrivit till mina anhöriga och tiggt om att få komma bort från slaktaren och bo hos någon av dem i Bollnäs. Äntligen fick jag den glada underrättelsen att de bönhört mig. Jag började åter hoppas på bättre tider. Men slaktaren talade mycket illa om mig hos min förmyndare, faktiskt överdrev han mina fel betydligt och gav en osann skildring av mina relativt oskyldiga upptåg. Följden var att när jag översvallande glad och lycklig kom fram till Bollnäs fann jag min förmyndare mycket kall och sträng.

Jag kände mig kränkt över detta och inräknade det i mitt sinne bland de övriga orättvisor som gått ut över mig. Det var en ömklig början på ett nytt liv.

FJÄRDE KAPITLET.

Havet kallar.

Jag vistades hos min farfar, en man på nära nittio år som bodde strax utanför byn. Jag gick i storskolan nu. Genom att jag förut så mycket lämnats för mig själv hade hos mig utvecklats en viss självständighetskänsla: jag längtade att komma ut mer än förr, ville träffa nya människor, och jag kände mig överhuvudtaget äldre än de andra pojkarna vid min ålder. Inom mig växte en djup rastlöshet. Jag hade ett stort verksamhetsbegär, var full av energi och kom snart att bli bekant med en hel del ungdomar av olika slag.

En kväll gick jag till en dans. Mitt inne i skogen hade byggts en dansbana med brädgolv och en avbalkning i mitten för musiken, fiol och dragspel. Jag började intressera mig för flickor, så jag dansade och lade särskilt märke till en flicka som jag tyckte var söt.

Mitt under tillställningen kom en av mina vänner till mig och viskade:

— Har du sett de förrymda sjömännen?

— Nej. Vad menar du?

— De är rymmare från flottan. De vågar inte komma ut på dansbanan, för de är rädda att bli haffade. Kom med så ska jag tala om för dem att du är pålitlig. De är späckade med historier.

Vi gick ut till skogsbrynet, och jag träffade de två sjömännen. De var knappast mer än pojkar. De hade varit skeppsgossar och hade rymt emedan de inte stod ut med det. En av dem hade rymt tre gånger förut men blivit gripen och fått stryk,

Jag träffade dem en hel del sedermera, och en av dem var den förste som någonsin tatuerade mig. Fast de aldrig hade varit på någon långresa utan bara på övningar kring kusterna, tröttnade de inte på att berätta historier om hur svårt sjölivet var. Det var inte mycket i deras berättelser som kunde verka tilldragande på min fantasi — tvärtom. Och ändå fann jag att mina tankar mer och mer kretsade åt det hållet, ty havet betydde för mig min båt i Ockelbo, och tanken på henne återförde mig till det mest spännande nöje jag någonsin haft.

Fast jag inte var ute på några särskilt galna upptåg var jag en hel del tillsammans med mina nya bekantskaper, och jag antar att min förmyndare tyckte det var tid på att stävja mig. I varje fall underrättades jag om att jag skulle börja arbeta hos slaktaren på platsen. Varför de nödvändigt ville ha mig till slaktare kan jag inte förstå. Jag hade aldrig haft någon lust för det yrket, och slaktaren var en fullkomlig främling för mig. Jag kände till lite av det snaskiga yrket vid denna tid, kunde slakta en kalv och flå den, så jag gjorde nytta för mig. Denna slaktare hade åtminstone en skjuts och en kusk till att skicka hem beställningar med, så jag behövde inte springa och lämna korv i husen. Inom kort förflyttades jag åter, denna gång till min morfar. Han bodde i närheten av min förmyndare, som var delägare i ett par sågverk en och en halv svensk mil från byn.

Förhållandet mellan honom och mig var sämre än någonsin. Jag antar att de underrättelser han fick om mig inte var tillfredsställande. Underligt nog kan jag inte påminna mig om det var denna andra slaktare eller någon annan som figurerade i en episod som gjorde ett djupt intryck på mig. Den episoden och det intrycket kommer att stå inristat i mitt minne så länge jag lever.

Det hade varit tråkigheter och ett stort uppträde med anledning av något som jag hade gjort. Saken föreföll inte mig så farlig, även om den varit sann. Men vad jag aldrig kan komma över är minnet av när vi tre satt där, min förmyndare,

den andra mannen och jag. Och mannen beskyllde mig för något som jag aldrig hade hört talas om.

Jag stirrade förvånad på honom. Då såg jag att han ljög, ljög avsiktligt, i förlitande på att han med sin ålder och vederhäftighet skulle bli trodd. Så jag stirrade på min förmyndare, min halvsysters man, den ende som jag hade rätt att lita till. Och jag såg i hans stränga ansikte att han trodde på denna lögn, och att det skulle vara lönlöst för mig att säga att jag var oskyldig.

Det förändrade mig på något sätt. Jag kunde inte komma ifrån tanken att jag inte hörde hemma i dessa förhållanden. Kyrkan ringde inte vid min fars begravning, mina släktingar lämnade mig bland främmande människor, min båt såldes, min förmyndare var sträng och benägen att tro det värsta om mig, och till sist ljög denna fullvuxna, ansvariga man på mig. Alla dessa människor var bestämmande här. Hur skulle jag någonsin finna mig till rätta i en värld som styrdes av dem?

Jag hade två speciella vänner. Den ena av dem var son till en läderfabrikant och den andra till en timmerman. Vi brukade alltid vara tillsammans, och under vintern åkte vi mest skidor.

Vi talade en hel del om saker och ting. Jag var fast besluten att bryta mig loss från min omgivning och gå till sjöss. Jag hade inte ens sett havet, men det var det enda sätt att komma ut som tilltalade min fantasi. Jag antar att samma känsla, som förr drev de gamla vikingarna från Sverige och Norge ut över hela den då kända världen, låg i mitt blod. Jag ville gärna arbeta, men jag ville ha annat arbete än slaktarjobb. Ingen av de enformiga sysselsättningar med vilka jag såg män tillbringa sina liv tilltalade mig. Jag var inte rädd för någonting som kunde hända; det tycktes mig att det måste någonstans finnas ett arbete värt att sätta in all min energi på. Jag var tvungen att ge mig i väg och söka efter det. Min äldre bror, som jag höll mycket av, hade tröttnat på garveri och timmerhuggning och hade gett sig i väg till Amerika för att söka sin lycka, och detta bröt det starkaste personliga band som fäste mig vid

hemmet. Jag hade blivit skild från mina släktingar utan mitt eget förvållande: där fanns inget som band mig. Det fanns en flicka i skolan som jag var mycket förtjust i, och pojkarna brukade skämta med mig om henne. Men redan vid fjorton års ålder visste jag att detta inte var nog för att hålla mig kvar i längden. I mitt liv fanns ingen plats för några flickor.

De andra två pojkarna hade inte samma anledningar till missnöje som jag, men de blev uppeldade av mina idéer och drömmar om en framtid någon annanstans. Vi beslöt oss för att gå till sjöss.

Svårigheten var att vi måste ha skriftligt tillstånd undertecknat av föräldrar eller förmyndare för att få hyra på någon båt i svensk hamn. Så många unga pojkar rymde och gick till sjöss, att regeringen hade utfärdat denna förordning, och den tillämpades strängt. Kaptener som tog ombord omyndiga pojkar råkade mycket illa ut. Vi kunde därför ej bege oss ner till kusten, åtta svenska mil öster ut, och ta oss ombord på något fartyg där. Och jag visste att min förmyndare aldrig skulle ge mig tillstånd att resa. Den vägen var stängd.

Vi hade läst i skolan om Gustav Vasa, Sveriges store nationalhjälte, och om hur han för flera hundra år sedan, då hans fader och alla landets adelsmän blivit lömskt mördade av konungen av Danmark, hade flytt på skidor upp genom landet, genom Dalarnas vilda bergsbygder till Norge — för att sedan komma tillbaka i triumf som konung över ett fritt land. Den sagan hade eldat upp min fantasi. Plötsligt kom inspirationen: varför skulle inte jag liksom Gustav Vasa ta vägen genom skogarna till Norge, där det inte fanns några besvärliga restriktioner för att få hyra?

De andra två tyckte detta var en underbar idé. Vi visste inte ens namnet på någon hamn vid norska kusten, men om vi hela tiden gick väster ut över bergen så måste vi förr eller senare komma till havet, och då skulle säkert något yppa sig. Att det var en sträcka på femtio svenska mil fågelvägen, och att färden gick genom en vildmark av skogar, berg, sjöar och

älvar bekymrade oss inte ett dugg — för vi visste det inte. Vi började utarbeta en bestämd plan.

Jag hade under en lång tid förberetts för konfirmationen. Det är en stor händelse i en svensk pojkes liv: man går och läser för prästen under två eller tre månader och lär sig katekesen utantill. Jag ville bli konfirmerad innan jag gick till sjöss. Dessutom var det större chans att smyga sig i väg obemärkt på kvällen den dagen. Så bestämde vi oss för det. Vi sparade alla pengar vi fick, och var och en av oss samlade så småningom ihop ett knyte med tillhörigheter, som vi antingen kunde använda eller sälja. Min morfar bidrog med ett par pipor och tobak utan att själv veta det.

Konfirmationsdagens morgon hade jag alla mina grejor packade, inknutna i en schal och gömda tillsammans med en kälke utanför huset, där jag kunde hämta dem utan att bli upptäckt. De andra skulle hålla sig dolda i en gammal lada utanför byn.

Jag hade den vanliga sortens nya kläder för det högtidliga tillfället, svart kavajkostym med långbyxor, och när min halvsyster och hennes man kom för att hämta mig till kyrkan var jag färdigklädd. Jag är rädd att jag inte tänkte något vidare på konfirmationen. Jag undrade om mina kamrater skulle lyckas komma i väg, och hur vi skulle klara natten. Men jag blev i alla händelser konfirmerad och fick nattvarden, och alla släktingar kom och skakade hand med mig.

Så fort ceremonien var över smet jag tillbaka till huset, bytte kläder och rusade ut till den plats där jag hade gömt mitt knyte. Det började skymma, så jag hade ingen svårighet att smita i väg obemärkt. Inom kort hade jag förenat mig med mina vänner i den avlägsna ladan, och vi kröp ner i höet för natten. Mycket tidigt följande morgon startade vi på skidor väster ut genom skogarna, dragande kälken med våra tillhörigheter efter oss.

Det var roligt till att börja med. Jag kände mig fri för första gången sedan jag satt vid rodret i min båt på Ockelbosjön. Landet var ödsligt, och vi behövde inte vara oroliga för att

bli sedda utom av några vedhuggare, som vi kunde höra på långt avstånd, eller av någon enstaka kolare. Träkol tillverkades fortfarande efter den gamla metoden: störar av björk eller något annat hårt träslag ställdes upp till en mila, täcktes med torvor, tändes på och fick sedan pyra och förkolna under en lång tid. Kolarna var ensliga människor och ingen brydde sig om oss. Vi lade ett stort avstånd mellan oss och byn och slog in på en väg som gick väster ut. På kvällen var vi säkra för förföljare.

Vi måste ha varit på väg väster ut två eller tre veckor. Vi hade ingen karta men visste riktningen ungefär. Vi undvek de få byarna i vår väg utom när någon av oss måste in för att sälja något eller köpa mat. Om kvällarna lyckades vi i allmänhet finna någon lada. Vi grävde oss djupt ner i höet med bara ett litet hål att andas genom och rullade in oss i alla våra kläder. Det var ohyggligt kallt, men vi värmde varandra.

Vi var nästan halvvägs till norska gränsen, då jag märkte att mina vänner höll på att tappa modet. Den ena tänkte alltid på sin mor, den andra på sin far. Jag hade varken mor eller far och var övertygad om att något härligt väntade mig, så naturligtvis ville jag fortsätta för att nå fram till det. Men genom att de kände som de gjorde, påverkades de mer och mer av strapatserna och långsamheten i vårt sätt att färdas. Från början var färden mitt uppslag, och nu väntade de sig att jag skulle klara dem från den på något vis. Jag insåg att det var lönlöst att fortsätta. Jag ville inte att vi skulle skiljas utan föreslog att vi skulle bege oss till närmaste järnvägsstation, ta tåget ner till kusten utanför vårt hem och försöka smuggla oss ombord någonstans. Varje förändring från denna ensliga färd genom ödemarkerna var välkommen. Inom kort befann vi oss på ett billigt fiskarpensionat i Söderhamn, en stad som ligger vid Bottniska viken, norr om Ljusnans mynning.

Vi hade nätt och jämnt hunnit börja söka efter en skuta, då polisen fick tag på oss. Min förmyndare hade anmält mitt försvinnande, och hela polisstyrkan höll utkik efter oss. En

månad efter vår avfärd återkom vi till Bollnäs, bedrövliga att se, i onåd, med packningar på ryggen innehållande allt möjligt byte från våra plundringståg — bland annat hade jag en flaska dåligt brännvin i mitt knyte.

Vi ställdes inför en polistjänsteman som hotade oss med sådana stränga straff att mina kamrater började gråta. För min egen del var jag indignerad och snopen, då jag återfördes till min stränga, lagliga förmyndare. Varför kunde han inte låta mig ge mig i väg? Det var min sak mer än någon annans, och det enda jag ville var att gå till sjöss. Jag såg hur han mätte mig med blicken och kom på det klara med att jag antagligen skulle rymma igen så fort jag fick chans, så han följde mig hem till morfar.

Jag tyckte det var bäst att göra mig av med brännvinet — det smakade i varje fall otäckt — så jag drog mig efter, tog flaskan ur knytet och kastade den i diket. Men han hörde den falla, vände och tog upp den och vaktade mig noga under resten av vägen. Jag kände mig mycket bitter till sinnes, då vi kom fram till morfars hem.

Den gamle mannen tog hela saken skämtsamt: han tyckte det var en riktig rövarhistoria och inget att fästa sig vid. Men min förmyndare var så arg han kunde bli. Han började med att gräla på mig, men när han såg att det inte gjorde verkan började han hota och skrek till slut att han skulle skicka mig till uppfostringsanstalt.

Ovanpå mina grusade förhoppningar blev detta mer än jag kunde tåla. Jag trotsade honom och hotade honom tillbaka — det var första gången i mitt liv jag hade gjort det.

— Om du sätter mig på det stället, sade jag, eller om du ens försöker göra det, så Gud hjälpe dig när jag kommer ut.

Han kom emot mig i fullkomligt raseri i avsikt att ge mig ett kok stryk. Men antingen var jag för stor och grov eller också ville han inte göra det när den gamle var närvarande, för han ändrade sig och gick sin väg efter att ha sagt åt min morfar att jag skulle hållas inlåst.

Jag var alltså fånge, hade ingen skolgång att sysselsätta mina tankar med, fick inte träffa mina vänner, jag satt bara och grämde mig och sörjde. När jag lugnat mig något började mitt förstånd tala. Jag var lika besluten som någonsin att gå till sjöss. Men det var endast alltför tydligt att denne man hade laglig makt över mig. Mitt mål måste därför vara att övertyga honom om att det var bäst att han gav mig tillstånd. Jag började arbeta på detta vid varje tillfälle. Jag talade med min syster tills jag blev så upphetsad att jag nästan fick feber och förklarade att det tjänade inget till att hålla mig tillbaka, förr eller senare måste jag i väg. Jag ville inte bli slaktare, och jag hade beslutat att gå till sjöss.

Jag märkte inte att jag vann något med mitt prat, men till sist kom ändå min halvsyster över på min sida. En kväll talade hon med sin man om saken och lyckades till slut övertala honom att lämna henne det erforderliga skriftliga tillståndet.

När hon lämnade mig skrivelsen blev jag överlycklig. Nu skulle ingenting kunna hindra mig.

Mina två vänner ville fortfarande följa med, men hur det skulle gå till visste jag inte. Jag hade mycket litet pengar. Men ingetdera bekymrade mig egentligen. Det okända äventyret väntade på mig, vägen låg öppen!

Jag begav mig åter ner till kusten — till Söderhamn. Där fick jag dåliga nyheter: det var inte gott att veta när man skulle kunna få hyra på något fartyg därifrån. Jag hade inte tillräckligt pengar för att vänta länge, så när stationsinspektoren vid järnvägsstationen frågade mig om jag ville ha arbete var jag inte sen att anta det.

— Du får bli stationskarl, sade han.

— Gärna det, sade jag. Han gav mig en mössa att ha på mig, och jag började genast.

Jag var inte vidare road av arbetet. Alla skrek åt mig och det var ingen mening i det. Det var inte vad jag var ute efter. Det var bara ett sätt att fylla ut tiden.

Mina två vänner kom efter mig till kusten, men jag märkte snart att de åter kände sig obeslutsamma.

— Du har fått tillstånd, sade de, men det har inte vi.

— Bry er inte om det, sade jag, det ska jag klara. Men jag hade inte en aning om hur jag skulle bära mig åt.

Vi gav oss alla tre i väg till Gävle. Ingen chans där heller. En av mina kamrater började längta efter sin mor och for hem. Vi andra två besökte än en gång Söderhamn.

Där hörde vi till sist talas om en skuta. På sjömanshemmet fick jag veta att en vedskuta låg ett stycke neråt kusten och att hennes skeppare behövde en nybörjare ombord.

Jag hade inte tänkt att ta hyra förrän jag arbetat ut en plan att få min kamrat med ombord. Men innan jag visste ordet av hade de överrumplat mig genom att hota att jag inte skulle få jobbet om jag inte tog det genast. Jag skrev under. Jag hade klart för mig att jag nu måste ge mig i väg ensam och lämna den enda vän jag hade i världen. Det gjorde mig förtvivlad, men det fanns ingen återvändo. Jag var tvungen att infinna mig ombord eller få polisen efter mig.

Hur hårt detta än kändes så var jag upphetsad av förväntningar. Äntligen skulle jag gå till sjöss! Föga anade jag att mina sjöresor under de närmaste tjugu åren skulle sträcka sig över avstånd, vilkas längd var många gånger jordens omkrets och under vilka jag skulle uppleva äventyr som inte ens en fjortonårig bondpojkes fantasi kunde utmåla.

FEMTE KAPITLET.

Helvetesskepp och rymmare.

Jag tvivlar på att någon av de millioner pojkar som gått ombord på ett främmande skepp för att börja sitt sjömansliv har sett mera skrattretande ut än jag när jag klev ombord på denna timmerskonare. Jag var inifrån landet, lantligt uppfostrad och klädd. Allting var främmande för mig; jag hade hört och läst så mycket om sjömän och hade så ofta sett dem druckna ställa till slagsmål i land, att varenda en på däck i mina ögon såg ut som en mördare. Till råga på allt bar jag mina kläder i en torgkorg.

Den förste som fick syn på mig brast ut i gapskratt. Den ene efter den andre kom fram och deltog i skrattet; huvuden sträcktes fram ur skansen. Min sjömanskorg gjorde stort intryck på besättningen.

Jag sade inte mycket, jag var bringad ur fattningen av detta mottagande, men jag satte ner min korg i skansen, som jag blev tillsagd. När en av besättningen gick igenom mina tillhörigheter fann han en revolver, som jag packat ner — vilket ger bevis på hur jag kände det inför vad som kanske väntade mig. Skepparen konfiskerade den genast.

— Du får inte ha eldvapen här ombord, sade han.

Det som mest bekymrade mig var övertygelsen om att ingen utväg fanns att ordna något för min kamrat, och ju mer jag tänkte på att fara utan honom, ju omöjligare tycktes det mig. Jag var i en svår klämma, för skonaren skulle segla till England nästa dag.

Slutligen fattade jag mod, gick till skepparen och sade honom att jag ville gå i land för att säga adjö till några vänner. Han gav mig permission, och jag rodde in och sökte upp

min kamrat. Efter lång överläggning beslöt vi att det enda jag hade att göra var att rymma; alltså måste vi i smyg hämta min korg från fartyget.

Vi var rädda bägge två när vi på kvällen steg ner i en julle vid varvet och rodde ut till viken, där skonaren var förankrad. Vi rodde så försiktigt som om hon vore ett sjörövarskepp, vi nätt och jämnt doppade årorna i vattnet. När vi nådde fram till henne föreföll oss hennes sidor jättehöga.

Min kamrat höll jullen stilla, medan jag tog av mig kängorna, kröp uppför repstegen och smög mig över däcket. Jag kom lyckligt fram till skansen, där de sovandes snarkningar runtomkring mig lät som vilda djurs rytanden, jag ryckte till mig min korg, klättrade upp ur skansen och nerför repstegen i full fart. Vi rodde till stranden avsevärt fortare än vi rott ut. Men min tillfredsställelse över den lyckade bedriften fördunklades något när jag besinnade, att nu var jag en förrymd sjöman, utsatt för att när som helst bli gripen av polisen.

Vi höll oss dolda en tid och försökte sen på alla möjliga sätt att få anställning på samma fartyg. Men vi hade just inga resurser, våra pengar tog slut, och vi var rädda för polisen, så till sist kom vi överens om att han skulle ge sig i väg hem och att jag skulle ta vilken plats jag än kunde komma över. Följden blev att jag inom kort fick min första verkliga anställning — på en liten kustskonare destinerad till Stockholm.

Hela besättningen utgjordes bara av fyra man. Jag skulle tjänstgöra både som kock och matros, och jag visste ingenting om någotdera jobbet. Dessutom fick jag min första erfarenhet av sjösjukan så snart vi mötte Bottniska vikens dyningar. Herregud, det var förskräckligt! Fåtaliga som vi var nödgades jag sköta mitt arbete hur dödssjuk jag än kände mig.

Naturligtvis var detta säkraste sättet att fort övervinna sjösjukan, och trots allt fann jag mig väl till rätta på sjön. Jag gav akt på de andra, lyssnade uppmärksamt på de besynnerliga namn de gav tackel och tåg och gjorde frågor när jag tordes. Jag upptäckte snart att den ena människan kan göra nästan allt

vad den andra kan, om hon håller ögonen öppna, munnen stängd och bara ger sig på det. Det var ett stolt ögonblick när jag för första gången stod till rors och kände att jag behärskade det klumpiga, lilla fartyget som rullade i väg för en frisk nordvästlig kuling.

Vi kom till Stockholm. Jag hade drivit omkring i Gävle, men detta var den första stora stad jag sett, och när vi med sakta fart gled fram mot kajen och såg kungens slott rakt framför oss kände jag mig som en *man*. Detta var livet och den stora världen. Och när jag gick i land med sju kronors intjänt hyra i fickan svällde jag av stolthet.

Jag spankulerade uppför gatan med en sjömans rullande gång, och när jag steg på en spårvagn märkte jag att alla människor stirrade på mig. Saken var den, att jag haft en elakartad böld på min hals, och en improviserad operation hade gjort att jag såg ut som om jag varit i knivslagsmål. En äldre man tilltalade mig:

— Varifrån är ni?

— Från Hälsingland, svarade jag stolt och log invärtes då jag såg honom draga sig tillbaka. Ty det är ett landskap där männen har rykte om sig att vara fruktansvärt vildsinta och bråkiga. Blotta namnet innebär slagsmål.

— Ja, ni ser verkligen sån ut, sade han. Ni är sjöman eller hur?

— Ja, det är jag.

Jag kan inte beskriva hur lycklig detta yttrande gjorde den förvuxne fjortonårs pojken. Mina bekymmer var försvunna som om de aldrig funnits till. Jag var en ung viking, ute på min första färd för att erövra vad som kom i min väg.

Men denna känsla räckte inte länge — ungefär lika länge som mina sju kronor. Man måste betala för logi på sjömanshemmet eller ge sig i väg. Det var vinter. Inga fartyg. "Vad ska jag ta mig till?" tänkte jag. Det började se illa ut för mig.

Jag gick omkring på gatorna, nedslagen och halvt utsvulten. Jag lyckades sälja några av mina personliga tillhörigheter, men

jag fick inte så mycket pengar för dem att det räckte till ett mål mat, så jag beslöt att i stället placera dem i tidningar som jag skulle försöka sälja.

Jag hade tur första kvällen. Mannen som regelbundet sålde vid det gathörn jag utvalde var sjuk, så jag fick ha hörnet för mig själv. Inom ett par timmar var alla mina tidningar slutsålda, och jag hade nog pengar i fickan för att skaffa mig mitt första ordentliga mål mat på flera dar och nattlogi på sjömanshemmet. Jag blev glad och förhoppningsfull igen. Jag kunde förtjäna pengar även i land, det fanns ingen anledning att ängslas för framtiden. Men nästa kväll, när jag tänkte installera mig i samma gathörn, kom den vanliga tidningsförsäljaren och körde bort mig.

Det kastade omkull alla mina beräkningar. Jag smög mig tillbaka till sjömanshemmet och försökte gömma tidningsbunten under min slitna kavaj. Föreståndaren skrattade när han såg mig.

— Vad har du där? frågade han.

— Tidningar.

— Har du blivit tidningspojke?

— Ja. Jag måste förtjäna pengar på något sätt.

— Kom in i mitt rum, sade han, och han förmådde mig att berätta hela min historia.

— Varifrån är du?

— Från Hälsingland.

— Visa mig dina betyg.

Jag visade honom dem.

— Det är gott gry i er där uppe i norr, sade han. Gå på bara. Så snart jag kan göra något för dig ska jag göra det.

Hans intresse hjälpte till att pigga upp mig. Men nästa dag var jag i en svår knipa. Hela mitt lilla kapital låg i de osålda tidningarna. Jag hade inte råd att låta dem ligga, ty jag hade inga pengar att köpa en färsk upplaga för. Om jag ville ha mat måste jag försöka sälja dem. Hur som helst, i min hemtrakt var nyheterna nyheter mycket längre än en dag, och tidningarna

syntes mig därför fullkomligt goda eftersom de var fräscha och olästa. På kvällen fann jag ett ledigt gathörn och började sälja en dag gamla tidningar.

Många människor köpte dem och fortsatte sin väg utan att se efter daton. Men rätt som det var grep mig en hand i axeln. Jag snurrade runt, och en man hytte åt mig med en tidning som han nyss hade köpt av mig. Han såg arg ut också.

— Se här, röt han till mig. Vad är det för slags tidningar du säljer?

Jag visade honom min bunt.

— De är ju allesamman tidningar för i går, sade han. Vad är meningen med att lura folk på det viset? Jag ska skicka polisen på dig.

— Hör på, sade jag. Gör inte det. Jag fick de här över i går och hade inga pengar att köpa färska för.

Han var obeveklig. Han höll mig hårt fast och svor på att han skulle laga så att jag kom i fängelse.

Men någon i folksamlingen bad för mig: — Äsch, släpp pojken. Vad tjänar det till att bråka.

Jag såg en polis närma sig för att se vad som var å färde, och jag stod som på nålar. Mannen som höll mig fast tvekade — han såg att hopen var emot honom.

— Vill ni att vi ska ta upp kollekt så ni får tillbaka era fem öre? föreslog någon.

Det gjorde honom skamsen. Han släppte mig, och jag var inte sen att smita. Men denna erfarenhet gjorde att jag fått nog av att sälja tidningar. Mitt nästa jobb bestod i att sälja choklad och karameller från en handkärra. Jag sköt kärran framför mig gata upp och gata ner tills jag kände till hela Stockholm. Ibland bodde jag på sjömanshemmet, ibland på ett billigare ställe, och ibland stuvade jag in mig för natten i vilken håla jag än kunde få tag på. På ett eller annat sätt släpade jag mig fram genom vintern.

Det blev åter varmt väder. Sjöfarten började. Min vän från sjömanshemmet skaffade mig anställning på en lastångare,

destinerad till Tunis. På hemresan dockade hon i en hamn uppe i norra Sverige där jag lämnade henne.

Det var en kringresande, tysk cirkus i stan. Jag måste ha något att göra och fick jobb med att sköta fem hästar. Det var vackra djur, vida behagligare att sova tillsammans med än en hel del folk som jag träffat på i skansen. Jag var stark och redo till vad som helst, och det var ingen dålig tillvaro att fara från stad till stad.

När vi kom söder ut med järnvägen sade cirkusdirektören, för vilken jag berättat allt om mig själv:

— Nu kommer vi till Bollnäs. Jag antar att du inte vill bli sedd där, eller hur?

— Nej, det vill jag inte, svarade jag.

— Ja, då kan du ligga i den stora låren tills vi kommit förbi, sade han.

Alltså for jag förbi Bollnäs station, liggande i en stor lår i cirkuståget. Sedan förflöt nära tjugufem år innan jag återsåg min födelseort.

När vi hade avslutat vår rundresa i de nordliga landskapen, tog cirkusdirektören mig med till Köpenhamn. Men jag hade ingen fast anställning i företaget, och kort därefter tog jag därför hyra på ett skepp som landsatte mig i England.

Jag hade en hård tid i Hull. Jag höll till på ett inackorderingsställe vars värd drev platsförmedling åt sjömän som affär. När någon fått hyra ombord på ett fartyg tog han av kaptenen ut förskott på mannens lön för att täcka utgifterna för mat och husrum. Om det dröjde för länge innan någon fick hyra kastade värden ut honom på gatan.

Jag hade bestämt mig för att försöka komma söder ut. Jag inbillade mig att jag kanske skulle lyckas finna vad jag sökte efter någonstans långt bortom norra Afrika, av vilket jag redan sett en skymt. Men snart var jag villig att ta hyra på vilket fartyg som helst. Ingen chans yppade sig emellertid. Och den där blodsugaren till värd tvekade inte att köra bort mig. Det blev bistra dagar — dagar av hunger och förtvivlan, kalla och

våta dagar, och jag avundades hundarna som åtminstone hade en koja att sova i och ett ben att gnaga på.

Då fick jag höras talas om ett skepp destinerat till Sydafrika. Men det var inget uppmuntrande i de uttalanden sjömännen fällde om henne: "förbannat usel gammal pråm" och "helvetesskepp" var bland de mildaste beskrivningarna. Men jag var så ivrig att komma bort från mitt hopplösa elände i land att jag inte brydde mig ett dugg om alla varningar. Ingenting kunde vara värre än att vara arbetslös på landbacken bland hamngrändernas skoningslösa skurkar som levde på att suga livet ur sjömän.

Fartyget var en dansk bark med last av någon illaluktande, svart smörja stuvat i tunnor. Det var lätt att mönstra på, för ingen erfaren sjöman ville komma i närheten av henne. De tio man skepparen till slut lyckades skrapa ihop var alla ungdomar.

Vi låg i hamnen och det var strängt förbud att gå i land under någon som helst förevändning. De historier vi nu fick höra om skutan och dess befäl var sådana att de fyllde oss med bävan. Värst av alltsammans var att alla tycktes eniga om att förste styrman inte hade det ringaste begrepp om segelfartyg. Han var en före detta skeppare som inte hade varit på sjön på tio år utan haft ett inackorderingsställe för sjömän i land. Det profeterades om att han skulle segla skutan i kvav under första storm vi råkade ut för.

Detta lät allvarsamt. Det var sagt att vi skulle segla inom tre dagar, och befälet höll så sträng vakt över oss att det inte fanns någon möjlighet att smita. Jag och en till av besättningen låtsades därför bli sjuka. Vi räknade med att om vi blev allt sjukare och sjukare under de två närmaste dagarna så skulle skepparen anse att vi var odugliga att ta med på resan eller åtminstone skicka oss i land till en doktor. Men han var för slug: han kände till sitt och fartygets rykte och var på sin vakt för alla dylika knep. Två dagar före den utsatta tiden satte han segel och lättade ankar. Vi trodde allesammans att det bara var fråga om att förflytta oss till en annan del av hamnen. Men fartyget

styrde ut ur hamnen, ut till havs. Och vår sjutusen miles långa resa runt Godahoppsudden hade börjat.

Så snart vi hunnit ett stycke ut till havs blev vi två "sjuka" kallade akteröver. Den andra pojken gick först ner i skepparens kajuta. Han kom upp efter en stund med ansiktet sönderslaget.

— Akta dig, var försiktig med vad du säger, viskade han, eljest kommer den grobianen att mörda dig.

Jag gick ner.

Om jag låtit honom misshandla mig så som han började genast jag stack näsan inom kajutdörren så skulle nog resten av resan varit behagligare för mig. Men när han hade gett mig några slag och sagt att han snart skulle kurera mig för min sjukdom stod jag inte ut med mer. Jag slog tillbaka, jag kämpade med nävar, fötter och tänder. Han var en liten man, omkring fyrtio år gammal, men senig, hård och stark, tydligen en van slagskämpe. Jag förmådde naturligtvis ingenting mot honom. Medan han hamrade på mig väste han: — Om du ger ifrån dig ett enda skrik ska jag laga så du får ett helvete ombord den här resan. Jag hade ingen tanke på att skrika utan bara på vad sätt jag skulle kunna ge honom tillbaks lite av vad han gav mig. Det slutade med att han slog mig sanslös.

Det blev en ohygglig resa. Det var första gången jag var ombord på en råseglare, men jag blev snart hemmastadd även med den riggen. Skepparen var över mig hela resan och försökte på alla upptänkliga sätt trakassera mig. Han skickade mig till väders under häftiga stormbyar. Men jag hade varit till väders förut och fann mig snart till rätta lika bra på märsrån som nere på däck. Men jag beslöt mig för att rymma från fartyget och dess slavdrivare till skeppare så fort vi löpte in i någon hamn. Och större delen av de andra tänkte likadant.

Längs afrikanska kusten råkade vi in i häftiga stormar, och den gamla barken visade hur rutten hon var. Vid ett tillfälle slets en märsrå loss och gick över bord. Förste styrmannen ville vänta på bättre väder för att sätta upp en ny, ty det blåste full storm och sjön gick hög. Men skepparen ville inte höra

talas därom. Han tog själv befälet och drev oss till arbetet. Det var en svår sak bara att få fram den nya rån och slå stroppar om den för att fästa hissningstaljan i, ty den gamla barken rullade och stampade så vi nätt och jämnt kunde stå på däck. Hela vakten skickades sedan till taljan, och vi halade och drog av alla krafter medan skepparen dansade runtomkring oss och svor och gormade över vår klumpighet. Plötsligt hände det. Jag vet inte hur det kom sig — kanske var det vinden och rullningen som förorsakade det — men när rån var nästan uppe gled den ut ur stropparna och föll i däck. Skepparens ena ben fick ett så kraftigt slag av den då den studsade mot däck att benet bröts. Jag tror inte det fanns någon bland hela besättningen som då inte sade eller tänkte: — Gudskelov! Vi skulle åtminstone bli fria från hans slavdriveri för några veckor framåt.

Tre och en halv månader tog den resan. Onödig brutalitet och onödiga lidanden fick vi utstå under större delen av tiden. I tropikerna blev förrådet av dricksvatten så knappt att vår dagsranson minskades till endast en halv mugg per man — och det vatten vi fick stank så att en vanlig människa skulle mått illa av det. Födan var också kväljande: skeppsskorpor fulla av mask och halvruttet, salt kött. Och den gamla usla skutan hade inga egenskaper som kunde göra oss belåtna med eller stolta över henne. Dessutom hade vi hela tiden — ända tills olycksfallet — den omänskliga skepparen över oss som fann ett nöje i att göra allting så hårt och vidrigt för en som möjligt och som vid minsta anledning var beredd att slå en sanslös i däck. Långt innan vi kom till Mossel Bay hade jag svurit på att så fort jag väl en gång lyckats ta mig i land, var det nu än månde vara, skulle jag aldrig mer återvända till detta fartyg.

I närheten av Godahoppsudden råkade vi ut för fruktansvärda stormar. Det såg sannerligen ut som om den gamla barken inte skulle kunna rida ut dem, för sjöarna var höga som berg och slog över henne med så våldsam kraft att vi fruktade hon skulle sjunka under dem.

Till slut lyckades vi dock ta oss förbi Godahoppsudden och låg upp mot Mossel Bay. Men ovädret förföljde oss, och sjön gick så hög att vi måste kryssa fram och tillbaka under tre veckor i väntan på signaler från fyrtornet att det inte var någon risk att försöka komma genom passagen.

Det var en välkommen syn när vi äntligen fick se signalflaggorna gå upp och stavade oss till betydelsen: "Kom in". Det trånga inloppet till hamnen och träden och husen med de höga bergen som reste sig bakom dem i fjärran hade en underbar inverkan på oss efter allt vad vi gått igenom.

Skepparen visste mycket väl hur missnöjda vi allesammans var och vidtog alla möjliga försiktighetsmått för att hindra oss att rymma. Besättningen var förbjuden att gå i land, och natt och dag gick det en vaktpost på piren för att slå alarm ifall vi skulle göra ett försök. Skeppet skulle lossa lite av lasten där och sedan fortsätta till Västindien. Jag hade ingen tanke på att följa med på den resan.

Vi var en blandad samling i skansen: danskar, norrmän, svenskar, finnar och tyskar. Bara en av oss var så mycket som trettio år gammal, de flesta var bara pojkar mellan sjutton och tjugu år. Vi rådplägade om situationen så ofta vi hade någon chans medan lossningen pågick. Vi hade försökt med att klaga hos konsuln men hade bara blivit utskrattade. Jag kom underfund med att varenda en av besättningen var ivrig att rymma om vi bara kunde hitta på ett sätt varigenom en rymning skulle kunna lyckas. Några av infödingarna hade proppat i oss historier om hur elefanter jagade poliskonstaplarna genom gatorna, och vi inbillade oss att hela landet var fullt av vilda elefanter och lejon. De flesta var därför av den meningen att vi skulle göra vårt flyktförsök alla på en gång och sen hålla tillsammans och inte ge oss av en och en.

Vad mig beträffar var jag besluten att lämna fartyget även om jag skulle simma ifrån det och lämna kvar allt vad jag ägde ombord, och även om jag sen skulle behöva färdas ensam genom landet. Bara jag hörde skepparens röst fylldes jag av

glödhet vrede och förbittring. Det var inte för detta som jag lämnat mitt hem och frusit och svultit och farit illa i Stockholm, Köpenhamn och Hull. Inte för att jag hade någon tanke på att ångra mig och ödmjukt återvända till Bollnäs. Den saken var avgjord en gång för alla. Vid en tidpunkt hade jag varit frestad till det. Det var i Stockholm då jag hade det som svårast och inte visste var jag skulle sova eller när jag skulle få mitt nästa mål mat. Då hade ett brev från min syster kommit mig till handa som hon sänt till Sjömanshemmet. "I himlens namn", skrev hon, "kom tillbaka eller låt oss åtminstone veta var du finns." När jag kommit över den perioden utan att svikta i min föresats var det ingen fara att jag någonsin mer skulle frestas att vända hem.

Nej. Fortfarande hade jag en omotiverad men fast tro på att i någon trakt av världen, dit jag ännu inte hunnit, väntade ett arbete på mig, speciellt lämpat för mig, ett arbete som skulle göra livet till en fröjd att leva. Jag var en okunnig, obildad pojke, och min tro på detta framtidens löfte var lika dunkel som den var fast. Jag hade inget begrepp om vad löftet skulle komma att innebära. Men däremot visste jag nu åtskilligt som det inte kunde innebära. Djupt inne i min själ lockade fortfarande havet på mig, men jag kände fullt klart att jag inte längre hade någon längtan eller kallelse för det verkliga sjömanslivet. Det hårda arbetet och vedermödorna brydde jag mig inte om, men enformigheten — man kunde ju lika gärna köra en hästspårvagn. Det var ingen mening i att bara uträtta ideligen samma grovgöromål för fartygets manövrering och renhållning utan det ringaste ansvar. Och att till på köpet fullständigt vara i brutala skeppares våld, människor som var långt värre än mina två slaktare hemma, det gjorde tanken att fortsätta som simpel sjöman olidlig. Den kvävde också all ambition hos mig att arbeta mig upp och bli skeppare själv.

Men tills vidare måste jag fortsätta att flacka omkring på jordklotet. Det var så stort. Det fanns så mycket nytt, främmande, hemlighetsfullt som låg och väntade på mig att jag

kände mig förvissad om att jag någonstans skulle komma att känna mig hemma.

Det första jag under tiden hade att göra var att komma i väg från mitt nuvarande flytande fängelse. Och jag var nu rädd att vänta längre, för det skulle just vara så likt skepparen att lätta ankar och avsegla flera dagar före det datum han uppgivit. Sju av oss yngre hade beslutat att fly tillsammans. De var visserligen inte så förbittrade och beslutsamma som jag, men deras upplevelser under sista resan hade givit dem tillräcklig avsmak för fartyget och dess skeppare.

Medan vi en kväll satt och försökte fundera ut något sätt att kunna smita förbi vakten på piren kom en norrman på besök i skansen för att få sig en pratstund. Han tillhörde en passagerarbåt, ett kustfartyg, som var förtöjt alldeles bredvid oss. Vi framställde våra bekymmer för honom, och han visade sig förstående och deltagande eftersom några av oss var från hans trakt på jordklotet. Han lovade att lura in den där vakten i kabyssen på sitt fartyg och bjuda honom på en kopp kaffe samma natt och på så sätt göra vägen fri för oss. Som en signal att allt var klart skulle han stänga kabyssdörren, och vi måste lova att vänta tills han gjorde det för att inte ställa till tråkigheter för honom.

Natten kom, mörk med mycket svagt månsken. Under ett par timmar låg jag på magen på akterdäck och kikade genom skylightet ner på skepparen och förste styrmannen i kajutan. De höll på att gå igenom en märkrulla, och jag trodde de aldrig skulle bli färdiga. De övriga av oss befann sig i skansen och gjorde våra knyten i ordning för färden — alla utom en som höll utkik på kustfartygets kabyssdörr.

Äntligen blev de färdiga nere i kajutan, lade undan papperen, gäspade och tog sig en grogg. Sen gick de till sina britsar. Ljuset släcktes. Jag kröp föröver och ner i skansen. Det var kolmörkt där, men jag kunde höra kamraternas nervösa viskningar.

— Vad står på? frågade någon.

— Allting klart akteröver, sade jag.

Plötsligt kom vår utkik nerklättrande.

— Kabyssdörren är stängd, sade han.

— Då ger vi oss i väg, sade jag. Kom kamrater, men rör er tyst.

Vi klättrade uppför stegen, tvärsöver däck och nerför fartygssidan. Piren var öde. Vår norska vän hade gjort sitt jobb väl, och nattvakten höll som bäst på att njuta sitt kaffe inne i kabyssen. Efter fem minuter hade vi lämnat dockorna och hamnen bakom oss, efter ytterligare femton hade vi hunnit genom staden och styrde kurs mot det öppna landet och friheten. Vi hade inte kommit långt utanför staden förrän en av kamraterna började halta.

— Jag kan ta mig tusan inte gå längre, klagade han. Jag har några bölder på fötterna.

Han och en till vände om, men vi andra fem fortsatte rakt fram.

Hela den natten vandrade vi. Vi hade inte den ringaste aning om vart vi gick — bara att vi avlägsnade oss från fartyget. När morgonen bröt in befann vi oss uppe bland bergen. Vi styrde in i en skogsdunge, drack vid en klar, liten *fontein* och sov hela resten av dagen. Detta blev hädanefter vår rutin, ty solen var het och plågsam, medan nätterna var förvånansvärt kalla.

Många gånger blev vi uppskrämda. I vår okunnighet inbillade vi oss att elefanter och lejon och alla slags vilda djur höll till runtomkring och när som helst kunde rusa på oss. Särskilt minns jag en natt då vi greps av panik och flydde åt alla håll därför att något stort djur kom i närheten av oss och vi hörde dess flåsande. Det var antagligen en ko, men vi var övertygade om att vi nätt och jämnt sluppit undan ett människoätande lejon.

Vårt matförråd tog snart slut men vi tordes inte visa oss vid någon farmares gård, ja, inte ens vid kafferhyddorna, ty fem vita män till fots skulle väckt uppmärksamhet och givit anledning till förfrågningar, och vi var fast beslutna att inte bli infångade och tillbakasända till Mossel Bay förrän fartyget seglat. De enda vita män vi talade med under dessa veckor var

några boer som passerade oss, körande sina stora vagnar med ett halvt dussin oxar framför varje. De var alltid vänliga mot oss och bjöd oss ofta på mat och lät oss åka med en bit.

Men i de flesta fall undvek vi att komma i kontakt med människor och gick stora omvägar runt byarna. Matfrågan blev därför allt mer och mer brännande. Vi brukade smyga oss fram till kaffergårdarna om nätterna, krypa in i deras små trädgårdsland och gräva upp deras söta potatisar. De fyllde magen, men vi blev alldeles utledsna på att bara äta potatis utan någonting till.

Någon enstaka gång lyckades vi komma över en kyckling, och då blev det en verklig fest så snart vi hunnit till någon enslig plats där vi kunde koka den.

Vi var så leda på potatis och så utsvultna att när vi en dag, fjärran från alla boningshus ute på öppna slätten, fick syn på en struts, ögonblickligen allesammans greps av samma tanke. Vi hade förut många gånger givit akt på dessa skrattretande klumpiga djur, som vandrade omkring i frihet och som ofta följt oss långa sträckor på vägen, och haft roligt åt dem. Men den här uppväckte helt andra känslor än munterhet.

— Hör ni pojkar, sade en av kamraterna, det är allt ganska mycket kött på en sån där.

Vi var fem pojkar, inte en av oss över tjugu år, som vandrat i ett par veckor utan att ha fått ett enda riktigt mål mat. Det vattnades i munnen på oss vid åsynen av allt detta kött.

— Kamrater, sade jag, vi måste fånga den där fågeln. Han kan ge oss mat för flera dar.

Jag förmodar att den där stora krabaten var en rymmare från någon av strutsfarmerna. Han hade åtminstone inga andra av sitt slag i sällskap. Hur som helst så var han den vildaste struts vi hittills sett. Vi omringade honom och rusade på honom från alla håll. Men när vi försökte få tag om halsen på honom avlevererade han en spark med ett av sina muskulösa ben, och en av oss råkade ut för sparken och slängdes raklång på marken under höga jämmerrop. Fågeln skuttade i väg. Vi gick lite försiktigare till väga nästa gång, vi omringade honom på nytt, men

han bröt sig igenom gång på gång, och jag kunde inte komma tillräckligt nära för att slå honom i huvudet med en påk som jag fått tag i. Och så snart han började springa lämnade han oss långt bakom sig.

Trakten var ödslig, och där fanns ingen som kunde lägga sig i vad vi tog oss till, så vi höll på en hel dag att jaga efter den där livskraftiga middagen. Till slut insåg vi att vi inte kunde överlista den kloka, gamla fågeln. Vi hade ingenting annat att göra än att supera som vanligt på kall, söt potatis och att sedan, fortfarande hungriga, lägga oss att sova.

Vi måtte så småningom ha dragit oss åt nordost, för efter några veckor befann vi oss bland de höga berg som omger Drakensberg. Våra skor var utslitna — själv hade jag för länge sen kastat bort mina — våra kläder smutsiga och i trasor och våra fötter såriga och ömma. Vi var en samling uttröttade pojkar.

Det låg en liten stad framför oss.

— Låt oss gå dit och få lite ordentlig mat, sade en av kamraterna, jag har fått nog av det här.

— Ja, varför inte? instämde en annan. Skutan har seglat för länge sen, så de kan inte sända oss tillbaka på det helvetesskeppet.

Jag instämde också ty jag insåg att vi snart inte kunde stå ut längre, och det var troligt att vi nu hade klarat oss från barken. Vi hade knappt hunnit in i staden och sett oss om efter någon plats att äta på förrän en ridande polis red fram och förklarade oss arresterade som förrymda sjömän.

Vi lastades in på en stor oxvagn och kördes längs en sicksackväg över bergen till den större staden, där det fanns en polisstation. Innan vi kom fram till staden passerade vi ett trångt pass med en tullbom. En gammal man som visade sig vara svensk hade tillsyn över den. Han hade en mängd barnungar omkring sig, och han tyckte synd om oss och gav oss lite att äta.

Vi blev vid gott humör så snart vi fått mat i magen. Vi var övertygade om att vårt fartyg var långt ut till havs — utan oss

— och det var det som vi velat vinna med vår rymning. Men när vi kom in i staden blev vi till vår stora förvåning inburade i fängelset.

Myndigheterna telefonerade till Mossel Bay. De fick till svar att just i det ögonblicket höll vårt skepp på att försvinna borta vid horisonten! Fångvaktaren var vänligt stämd mot oss och meddelade oss genast den angenäma nyheten. De hurrarop vi utbringade hördes över hela fängelset. Så nära var det att vi släpats tillbaka och överlämnats till vår ilskna skeppare! Och vi kunde mycket väl allesammans föreställa oss hur vi skulle ha haft det ombord på den resan. Den natten sov vi gott.

Följande morgon blev vi förda inför någon magistratsperson. Det var en rödbrusig man med vänligt utseende. Han synade oss noggrant, och när han upptäckte att jag var barfota utbrast han:

— Men herregud! Den här pojken har inga skor. Varför har ni inte gett honom något att sätta på fötterna?

Han kunde helt enkelt inte fatta att en vit man kunde ströva omkring i Sydafrika utan skor på fötterna. Nog hade det varit svårt till att börja med, men mina fotsulor hade så småningom blivit hårda som en kaffers, så sista tiden hade jag knappast tänkt på saken. När de skyndade sig och plockade fram ett par smärtingskor med gummisulor tog jag dem visserligen på mig medan vi var inne i domsalen men jag hade faktiskt blivit så van att gå barfota att jag så snart som möjligt tog av dem igen och hängde dem över axeln.

Nå, domaren hörde vittnesmålet och att barken hade seglat. Vi var inte anklagade för något annat brott än rymning. Slutligen vände han sig till oss:

— Jag tänker släppa er fria, pojkar, sade han. Det blir alltid bra medborgare av er skandinaver.

Vi marscherade ut ur domsalen som fria män, och hela staden visade oss vänlighet och bjöd på mat och dryck. Men samma dag började vi vandra tillbaka till Mossel Bay.

Där blev vi varmt välkomnade. — Det gjorde ni bra, pojkar,

skrek man när vi drack för skepparen på den danska barken och önskade honom allt möjligt ont. Men vi blev ledsna när vi fick höra att vår norska vän hade förlorat sin goda plats på kustfartyget. Vår skeppare hade ställt till ett så förskräckligt rabalder att sanningen om rymningen hade kommit fram och vår vän blivit avskedad. Vi återsåg honom aldrig.

Nu måste vi skaffa oss någonting att göra. Två av kamraterna fick anställning på en bogserbåt som skulle gå till Port Elizabeth. Finnen, dansken och jag gav oss i väg till en hamnstad i närheten, där vi hört att det skulle vara lättare att få hyra. På vägen gjorde vi ett uppehåll vid statens trädskola som förestods av en svensk skogstjänsteman. Han bjöd oss på middag och gav oss lite pengar. Men vi tyckte det var ganska löjligt att han inte längre kunde tala svenska. Han kunde skriva brev till sin mor men han förstod inte sitt eget språk. Det var det konstigaste som hittills kommit i min väg. Föga anade jag att jag själv några år senare skulle befinna mig i en riktig klämma just i detta samma land av precis samma anledning.

Vi kom fram till den stad vi hört talas om, och snart inlöpte dit en norsk skonare. Kaptenen var en hygglig själ. Han behövde oss inte men han inmönstrade oss (utan hyra) för sin förestående resa till Delagoa Bay i portugisiska Ostafrika. Där trodde han att vi nog skulle kunna få hyra på något fartyg.

Jag tyckte inte om Delagoa Bay. Landet runtomkring utgjordes av träskmarker och var fullt av krokodiler. Och de plantager som fanns tilltalade mig inte heller. Ingenting i en farmares liv utövade någon lockelse på mig. Det föreföll mig alltför enformigt. Trakten hemsöktes också ofta av fruktansvärda åskbyar då det blixtrade så tätt att natten förvandlades till dag. Men jag tyckte om att simma omkring i viken fast jag fick ta mig i akt för hajar. Och jag tyckte om palmerna och den tropiska stämningen över det hela. Jag föreställde mig att det jag sökte efter skulle finnas någonstans i tropikerna. En dag skickade kaptenen efter mig och sade:

— Jag har skaffat dig plats på en liverpoolbark.

— Vart ska hon? frågade jag full av spänning.

— Australien.

Det lät bra. Jag kom ihåg från mina skolböcker att Australien var fullt av underliga saker. Och i kartböckerna tycktes det vara omgivet av hundratals öar med romantiska och mystiska namn. Faktiskt var jag för resten tvungen att ta vad som än erbjöd sig, för den norska kaptenen hade ingen användning för mig men ville inte sätta mig i land i portugisiska Ostafrika. Hur som helst, jag var stormförtjust. Det rörde sig för mig, och jag kände på mig att det var i rätt riktning.

Jag inmönstrade på den engelska barken, för första gången som matros och med en månadslön av tre pund. Jag var den enda utlänningen ombord, alla de andra var engelsmän. Jag var stolt över min nya sjömansgrad, och jag lärde mig nu en hel del sjömanskap som jag inte brytt mig om förut. Jag kunde snart splitsa och slå vilka slags knopar som helst; jag kunde sköta mig bra till väders och till rors. Och jag var stolt över fartyget också, ända sen en dag då vi för bara tre segel passerade en ångare som gick med femton knop.

Men i alla fall kände jag på mig att jag inte skulle komma att stanna kvar på skeppet: det gav mig bara en överresa och inte det tillfälle för livet som jag sökte. Hur stor skillnaden än var mellan detta välskötta, vackra fartyg med dess hyggliga befäl och det eländiga danska helvetesskeppet hyste jag nu inte längre någon längtan eller ärelystnad att tillbringa mitt liv som sjöman.

Det var därför ett spännande ögonblick för mig när vi efter en månads resa, under vilken vi ridit ut många stormar, äntligen löpte in i Bunburys hamn, Västaustralien.

SJÄTTE KAPITLET.

Från opossum till pärlor.

Här befann jag mig nu åter i en ny världsdel. Jag undrade vad Australien skulle ha att bjuda mig.

Vad första åsynen av det lockade mig att göra var att än en gång rymma. Kontrasten mellan slaveriet i skansen och de underbara öden som jag inbillade mig låg strax bortom horisonten var alltför överväldigande. Jag hade nästan fått en mani att rymma. Denna gång var emellertid den sista, ty fast jag flera gånger senare haft det svårt, har jag aldrig mer ställt det så för mig att jag behövt rymma. Det ligger något för ens självrespekt alldeles odrägligt i hur fullkomligt beroende en sjöman för om masten är av befälet. Och den omständigheten att man, om man anser sig illa behandlad eller vantrivs inte kan lämna fartyget utan att utsätta sig för att bli tagen av polisen påminner alltför mycket om fängelse för att vara i min smak.

Två eller tre dagar innan fartyget skulle avgå klättrade jag över relingen och begav mig tvärs genom staden Bunbury och ut på andra sidan. (Jag fick sedan höra talas om att förste styrmannen också hade rymt. Han hade emellertid väntat till sista minuten.)

Framför mig låg millioner kvadratmiles vildmark och outforskad öken. Västaustralien var vid den tiden inte tätare befolkat än med en människa på var fjärde kvadratmile. Det borde finnas gott om tillfällen i ett sådant land för en kraftig ungdom som inte var rädd för arbete. Dessutom hade jag lärt mig att tala engelska på den sista båten — det språket faller sig lätt för en ung svensk — och jag talade det nu ganska bra vilket gav mig ökat självförtroende.

Eucalyptusskog.

Jag vandrade och vandrade. Jag måste ha vandrat i veckor. Jag träffade på några stora rancher och ett och annat sågverk men mest färdades jag genom vidsträckta skogar. Jag hade inte gjort upp några planer, hade inte ens tagit reda på vad som fanns där inne i landet, ägde inte någon karta. Jag bara gick ut i det okända för att pröva på vad som komma skulle.

Det första som hände mig av någon betydelse var att jag träffade en snäll finne som också var på vandring. Vi började prata med varandra.

— Söker ni arbete? frågade han.

— Ja, jag vill ha något att göra. Men jag vill inte ta tjänst hos någon. Jag är inte rädd för att arbeta, men jag vill hellre vara landsstrykare än sälja mig till någon annan människa igen.

— All right, sade han. Kom med mig. Vi kan ringhugga träd.

Vi gav oss i väg.

— Kan ni hantera en yxa? frågade han.

— Det borde jag kunna: brukade hugga ved hemma från det jag blev stor nog att lyfta en yxa.

— Skönt, då lär ni er snart jobbet.

— Men vad är det där ringhuggandet som ni talar om?

Han förklarade för mig att nybyggarna begagnade sig av denna metod för att röja av stora skogsområden. Med en yxa gör man en grund, fyra tum bred skåra i barken på trädet. Barken faller bort, och efter tre eller fyra år är trädet dött och antagligen kullfallet.

Vi försökte få arbete hos flera olika farmare; det fanns gott om arbete — någon annanstans. Jag hörde talas om att en landsman till mig bodde i närheten och gick för att söka upp honom. Finnen ville inte vänta på mig utan fortsatte sin väg. Jag hade för en lång tid framåt fått mitt lystmäte på att trava omkring och var ivrig på att få arbete. Svensken visade sig vara en överklassmänniska. Han hade varit skeppskonstruktör i London, hade kommit ut hit, fått sina 160 acres fri jord och försökte nu på egen hand göra den till en farm.

— Jag har inte råd att hyra folk till arbetet, berättade han för mig. Men det ligger ett ställe bortom det här, och där vill de ha någon att ringmärka ett stort område. Hela området är inhägnat. Försök med den mannen och lycka till.

Jag gav mig i väg igen. Men när jag kom fram till farmen fick jag veta att en annan fått kontrakt på hela arbetet och redan börjat med det. Jag gick ut i skogen och fann att han redan slagit upp sitt tält och inrett det med spis och allt möjligt. Det var en storvuxen, sävlig karl, infödd australier.

— Är det ni som är ägaren? frågade jag.

— Nej ... jag fick jobbet här.

— Nåja, sade jag, det missunnar jag er inte. Men det finns åtskilligt att göra här. Skulle vi inte kunna bli kompanjoner?

— Kompanjoner, va? Är ni inte europé?

— Jo, svensk.

— Varit sjöman, va?

— Ja.

— Vad vet ni om ringmärkning?

— Jag kan hantera en yxa.

— Varit med om sånt här jobb förut?

— Nej, men jag kan det i alla fall.

— Nåja, sade han. Jag betalar er två shillings sex pence per acre om ni har lust att försöka er på det.

Trettio pence per acre lät inte vidare mycket. Men om jag ville komma till samma villkor som han, så var det bäst att först visa vad jag dugde till. Jag tog emot hans erbjudande och började arbetet. Träden i skogen var av ett oerhört hårt träslag. De utgjordes till största delen av jarrah, ett slags eucalyptus. En massa dylikt virke utskeppas som timmer och är oändligt hållbart. Det sägs att det som grund- eller kajvirke är friskt efter femtio år. Men vad ägaren till denna skog ville var att få bort den på billigast möjliga sätt.

Första dagen förtjänade jag inte tillräckligt att köpa mig en portion rostade bönor. Man måste ha ett visst handlag för att utföra arbetet — och det fanns en hel massa träd på ett område,

sjuttio steg i fyrkant. Det gick bättre nästa dag, och tredje dagen var jag riktigt skicklig.

Den kvällen sade jag till australiern:

— Låt mig få kontrakt på ett visst antal acres.

— Ni tycks vara road av att arbeta, sade han. Är alla européer lika pigga på arbete som ni? Ni behöver inte oroa er: ni får nog tillfälle att hugga i de här förbannade jarrahs tills ni blir sjuk av att se dem.

Min plan var att raska på med arbetet nu när jag förstod det och att hinna i kapp honom. Han hade ganska stort försprång när jag kom. Om jag kunde visa honom att mitt avslutade område inom kort var lika stort som hans, skulle han kanske vara villig att låta mig arbeta *med* honom i stället för *för* honom.

Han var en beskedlig, sorglös, tämligen lat karl som egentligen tyckte mera om att prata än att arbeta. Det dröjde inte mer än en vecka innan jag hunnit i kapp honom, fått försprång och allt.

Han blev mycket förvånad.

— Herregud, sade han. Om ni ändå kunde skaffa hit ett lag vilda svenskar sådana som ni själv, pojke, så kunde jag sitta i lugn och ro hela dagarna och röka min pipa som en gentleman.

Han upptog mig som kompanjon i sitt kontrakt med ägaren.

Där fanns en hel del djurliv i dessa ensliga skogar, om man bara hade tid att lägga märke till det. Jag såg ofta ett slags underliga djur, något större än katter, som krälade upp och ner för trädstammarna och kröp in i håligheter.

— Vad är det där för slags djur? frågade jag australiern.

— Det är opossum, svarade han. Om bara ett par stycken av dem ville promenera hit och överlämna sina skinn till en, så skulle man kunna få tolv eller femton shillings för dem borta i Bridgetown.

— Får man så mycket för dem? Kan man inte fånga dem?

— Jo, somliga karlar snarar dem. Men fy för den lede, det är ett förbannat besvär.

— Vet ni hur de bär sig åt?

— Ja då. Skaffa lite rep och lite ståltråd så ska jag visa er. Gud ska veta att det finns nog av dem här i närheten.

Han lärde mig knepet, och jag gillrade några snaror. Man kunde på märken i träden se om djuret gått upp eller ner. När man kommer till ett träd där ett djur gått upp, kilar man in ena ändan av ett sex fot långt ungträd i stammen på så sätt att det sluttar neråt. Andra ändan pressar man ner i marken just där ungträdet löper ut från stammen.

Jag tillbringade en vecka med att utexperimentera och gillra fällor. Det fanns så gott om opossum att det inte alls var någon svårighet att fånga dem. Inom kort kom jag en morgon in med ett dussin skinn. Australiern blev häpen.

— För tusan, pojke, sade han, du reder dig riktigt bra. Men det kommer inte att räcka länge.

Men han hade orätt. Mitt pälslager växte så jag kom underfund med att jag förtjänade nästan lika mycket på opossum som på ringmärkning.

— Du skulle försöka få tag på några boomeroos, sade australiern. De bjässarnas skinn får man mer betalt för.

Man kunde inte gå någonstans i skogarna utan att höra dessa boomeroos — jättekänguruer. De blir större än en storvuxen karl och förflyttar sig med väldiga hopp som kommer marken att skaka. Men de var ytterst försiktiga och kloka. Hur ofta jag än hörde busksnåren knaka där de färdades fram, så var de alltid försvunna när jag kom till stället. Snårskogen var så tät att jag aldrig ens fick syn på någon känguru. Till slut gjorde det mig nervös och förargad att ständigt stryka omkring med en hagelbössa och aldrig få chans att ens försöka ett skott.

Tidigt en morgon var jag ute för att vittja mina snaror. Jag kom till en stor träskmark som inte var trädbevuxen. Bakom den låg en vidsträckt, gräsbevuxen slätt, där en hel mängd kor gick på bete. Deras bjällror klingade när de rörde huvudena. Som jag satt där varm och trött fick jag se att en hel del jätte-

känguruer betade tillsammans med dem. De tycktes inte alls bry sig om korna, utan lät dem komma tätt inpå sig.

Detta gjorde mig förargad efter alla mina misslyckade ansträngningar.

— Om jag ändå vore en ko! utropade jag. I samma ögonblick fick jag en idé. Jag rusade tillbaka till vårt läger som om jag inte vetat vad trötthet ville säga.

Australiern hade ett par packhästar, och han hade bjällror fästade på dem för att finna dem då de strövade omkring bland snåren. Jag tog en bjällra och rusade tillbaka som om jag varit tokig. När jag kommit över träsket band jag bjällran runt min egen hals, gick ut bland korna och gjorde en liten knyck på huvudet för varje steg så att bjällran klingade.

Plötsligt kom jag förbi en grupp kor — och där satt en halvvuxen känguru, vaggande med kroppen, och stirrade på mig. Jag höjde bössan och brassade på. Den stöp. Jag tror aldrig en elefantjägare varit stoltare över sitt villebråd än jag i det ögonblicket.

Djuret var tungt men jag lyckades släpa det med mig hem. Australiern låg och sov och snarkade inne i tältet. Med ett rep band jag fast kängurun rakt ovanför honom, ställde mig sedan utanför och gav till ett illvrål. Han rusade upp — djuret ramlade ner på honom.

När han återvunnit fattningen började han skratta.

— Hur fick du den? frågade han.

— Jag upptäckte någonting.

— Du är allt förbannat knepig du. Herregud, en sån historia det ska bli att berätta när vi en gång har fått slut på det här jobbet!

Jag berättade för honom om bjällran, och han skrattade ohejdat.

— Jag tror det kommer att gå fint, sade han plötsligt. Kom med så försöker vi genast en gång till.

Det blev ingen vidare ringmärkning den dagen. Vi jagade känguru från morgonen till kvällen. En månad senare när vi

hade slutat arbetet lämnade vi skogen med två packhästar lastade med känguru- och opossumskinn.

I Bridgetown trängdes halva stan omkring oss på värdshuset då de fick se vad vi förde med oss. Australiern *kunde* berätta en historia: han började med att tala om hur en vild, svensk pojke rymde från sitt fartyg och gav sig ut på luffen i djungeln, och inom ett par minuter låg åhörarna dubbla av skratt. Historien gick över hela staden.

Vad jag emellertid tyckte bäst om i historien var att vi hade fått ut vår lön för skogsarbetet och sålt skinnen. Jag hade femtio pund i guld, den största summa jag dittills ägt. Jag hade gjort mig ett penningbälte innan vi lämnade lägret, och när jag nu stoppade dessa guldpengar i det och satte det på mig närmast kroppen sände det glödande strålar genom mig. Det var inte precis de femtio punden, hur stor den summan än var: det var de första pengar jag förtjänat genom eget initiativ. Tillfredsställelsen i detta gjorde mig mer än någonsin bestämd för att aldrig arbeta för andra utan finna något större, mer stadigvarande arbete som jag kunde gripa mig an med på egen hand.

Hur mycket jag än funderade över vad detta skulle bli fick jag det inte klart för mig. Jag fortsatte mina irrfärder.

Jag tog tåget tillbaka till kusten och steg av vid Freemantle. Jag vandrade omkring en tid, pratande och frågande. Det var lätt att få vänner då man hade pengar och kunde bjuda på drinkar. Men ingen kunde ge mig någon idé. Jag försökte med Perth.

Då jag inte fick någon inspiration där heller tänkte jag att det kanske skulle vara förmånligt att skaffa sig lite mer bildning, så jag började besöka aftonskolan. Där var en duktig lärare, och min engelska förbättrades betydligt. Han undervisade mig också i geografi, vilket mycket väl behövdes.

En vacker dag gjorde jag bekantskap med en kringvandrande krämare som sålde billiga klockor ute på landsbygden. Jag tror han var arab eller malaj, men han kallade sig hindu. Han var ensam och mycket bitter i sitt omdöme om Australien. Det var

inget land för en arbetare eller en småkrämare. Borta på Moluckerna, där kunde man tjäna en förmögenhet, förklarade han, och han utmålade dessa öar som platser där man vadade i pengar. Han hade kommit över pärlor där för nästan ingenting och sen han först varit hemma ett slag skulle han ge sig dit igen.

Utan tvivel var han en uppenbar och fantasifull lögnare, men inom kort hade han eldat upp mitt pojksinne. Jag fann snart att han inte var en parasittyp. Han ville knappast låta mig bjuda på en drink — däri var han olik en massa av mina vita "vänner" som alltid gick och hoppades på att någon skulle bjuda på drinkar över lag. Jag kunde lyssna till honom i timtal.

Pärlor och pärldykare (han kände inte alls till dykning) och handel med öborna och ett lättjefullt liv under kokospalmerna — det var som i en romantisk roman. Jag började drömma om kokospalmerna och om undersköna flickor som vandrade bland trädstammarna. Antagligen föreställde han sig flickorna ännu skönare än jag gjorde. Hur som helst, kombinationen flickor och lättjefullt, nöjsamt, oberoende liv med möjlighet att göra sig en förmögenhet var mer än nog för att övertyga mig om att jag måste till Moluckerna. Jag hade upprepade gånger försökt få ett nytt kontrakt på ringhuggning men hade inte lyckats. Nu hade jag inte längre lust för sådant. Jag återvände till Freemantle och började höra mig för efter fartyg destinerade till Moluckerna.

Trots den skolundervisning jag nyligen fått var mina geografiska kunskaper mycket dåliga. Om jag färdats tvåtusen miles i nordöstlig riktning skulle jag befunnit mig mitt i ögruppen, och om jag färdats runt norra kusten förbi Port Darwin så skulle det varit en jämförelsevis kort sträcka. Men även om jag haft detta klart för mig skulle jag haft föga nytta av det. Dessutom hade jag hört sådana fasansfulla skildringar av nordvästra Australien att jag var rädd för att bege mig dit.

Det enda skepp jag hörde talas om var destinerat till Ceylon, som låg tusentals miles åt nordväst. I varje fall måste jag

komma härifrån. Mina pengar minskades mer och mer. Även om jag kunde betala för en tredje- eller fjärdeklass biljett så skulle det vara gräsligt att komma i land någonstans utan ett öre. Jag var rådvill, men något måste göras.

En kväll stod skepparen på Ceylonskutan bredvid mig vid krogdisken, och jag samlade mod och sade till honom att jag ville komma till Ceylon med inte hade pengar att betala för resan. Han frågade mig om mitt yrke. Jag talade inte om att jag var sjöman, för då skulle han kanske erbjudit mig hyra som matros — och det ville jag inte, utan hittade på någonting annat, men han kunde inget göra för mig.

Krogvärden var vänlig mot mig. Han hade hört samtalet och frågade om jag hade några pengar kvar. Jag sade: — Ja, lite.

— Varför erbjuder ni dem inte ett par pund för att låta er gömma er ombord? Försök med alla som kommer hit. Till slut ska ni se att det lyckas.

Det lyckades. En skeppare tog emot tre pund och sade åt mig att gå ombord men inte tala om det för någon människa.

Jag gjorde så — gick bara utan vidare ombord och gömde mig i ett av lastrummen. När vi väl var till sjöss gick jag upp på däck. Skepparen såg mig och blinkade åt mig. Jag trodde han ville att jag skulle arbeta, men fast han inmönstrade mig gav han mig inget att göra. Det var en lång och händelselös resa. När vi förtöjde i Colombo gick jag i land utan att någon hindrade mig. Det behövdes nämligen inga pass före kriget. Man fick gå i land var som helst.

Denna del av världen var ny för mig och mycket olik allt vad jag dittills hade sett. Den verkade filmsceneri: Adam's Peak, som vi sett resa sig högt över de skogklädda bergen långt innan vi siktade fyren, arbetselefanterna och de stora bufflarna som användes vid plöjning av risfälten, flamingos och de förunderliga "papegojfiskarna" som är blå, karmosinröda, purpurfärgade, grå, gröna och gula med svarta ränder. Allt såg egendomligt ut, kändes egendomligt, smakade egendomligt.

Så fort jag kom i land gick jag på en kabaréföreställning. Sedan köpte jag mig en vit kostym och en tropikhjälm och åkte runt staden och beság den. Jag kände mig som en fri, oberoende gentleman.

Det tog mig inte lång tid att bli trött på att leka turist, i synnerhet som mitt penningbälte började kännas alltför lätt runt midjan. Dessutom var jag ju på väg till Moluckerna. Det var en vidsträckt arkipelag att uppsätta som mål för en resa, men vilken plats som helst på Moluckerna skulle passa mig tills jag hann utforska om där fanns något av intresse, speciellt för mig.

Det var enkelt nog att få reda på att från Colombo fanns tre linjer åt ungefär det hållet — till Manila, till Surabaja på Java och till Torsdagsön. Surabaja verkade att vara bästa målet för min resa. Men nu liksom borta i Freemantle var svårigheten att komma dit man ville utan att behöva inmönstra och bli tvungen att än en gång skaffa sig bondpermission.

Jag påminde mig krogvärdens råd som redan en gång hade visat sig gott — och vilket, det kan jag säga, jag har prövat mången gång när jag haft det trångt och som ännu aldrig har slagit fel: ”Bjud ett par pund och bed att få gömma er ombord.”

Denna gång tog det lång tid att verka. Det var inte många fartyg som skulle avgå, och alla tycktes vara destinerade till Shanghai eller Hongkong. Jag blev mycket ängslig alltefter-som mina få sovereigns smälte ihop. Innan min otur vände sig levde jag nästan som den fattigaste inföding på ingenting för att lyckas behålla ett par av de där mynten som var den enda chansen för mig att förverkliga min dröm. Tidvis tycktes mig Ceylon en nedtyngande, kvävande plats, och jag hade en känsla av att ha kastats i land på en ö utan möjlighet att komma därifrån. Men då den sinnesstämningen kom över mig skingrade jag den genom att ta mig en simtur eller slå mig i samspråk med andra människor.

Jag hade utarbetat ett riktigt system. Jag brukade sitta på det lilla, heta varvet i Colombo, och när ett fartyg kom in tog jag reda på vart det skulle. När kaptenen gick i land följde jag efter honom. Jag lärde mig känna till skeppshandlarnas affärer, krogar och andra ställen som en skeppare besökte. Bästa jaktmarken var den lilla privata baren på baksidan av hotellen. Där stod jag och hängde, pratade, gjorde bekantskaper och var redo att bjuda på drinkar när det var min tur. Min historia blev till sist så inlärd, att när jag väl började så rann den ur mig automatiskt: hur gärna jag ville till den platsen, hur jag var strandsatt här utan nog pengar att betala min biljett, men om två eller tre pund...

En skeppare i land efter en sjöresa med ett par drinkar innanför bältet är vanligtvis välvillig och sympatisk — i synnerhet om man är något så när snyggt klädd, kan bestå ett lag drinkar och inte talar om att man arbetat för om masten. Men innan jag lyckades försökte jag med en oändlig rad av skeppare.

Äntligen kom mitt tillfälle och min man — det gör det alltid om man är ihärdig. Denna skeppare skulle till Surabaja. Han lyssnade till min historia och var human i fråga om priset.

— Varför betalar ni inte biljett?

— Jag har bara ett par pund kvar. Men här har jag tre sovereigns som jag gärna vill betala för att komma dit.

Jag hade guldmynten i handen. Han sträckte ut sin hand för att ta emot dem men tycktes plötsligt skämmas för det.

— Fan ta't! sade han och sköt undan min hand. Glöm bort det där. Gå ombord bara så är det all right.

Jag var stormförtjust. — Härligt, utropade jag.

— Men kom ihåg, fortsatte han, ni får hålla er under däck och inte alls visa er under hela resan. Stanna där nere. Det är en lång resa — ni måste därför göra er god vän med någon av besättningen.

"Det här blir nog en dryg resa", tänkte jag för mig själv.

Men jag hade väntat alltför länge på denna chans för att nu låta den gå min näsa förbi.

— All right, sade jag.

— Nu ska vi ha oss en drink, sade skepparen. Men kom ihåg att hädanefter känner jag er inte, har aldrig i mitt liv sett er.

Tretusen miles' resa i tropikerna och under dessa förhållanden var nog att göra vem som helst nervös. Jag undrade om jag skulle stå ut med det. Av en händelse träffade jag en sjöman i land från just det fartyget. Han var pank, och jag har aldrig träffat någon som uppskattade ett par drinkar mer än han gjorde.

Jag förklarade situationen för honom utan att nämna något om mitt samtal med kaptenen. Han tvekade inte en sekund.

— Var har ni era grejor? frågade han. Gå och hämta dem och följ med mig ombord med detsamma. Och om inte jag sätter er i land på Surabaja så är det för att vi går i kvav på ett rev eller går under för en orkan.

Jag hade inte mycket bagage. Jag hade knappt något annat än en extra kostym i min lilla resväska. Min nya vän tog den och förde mig ombord.

Han föreslog att jag skulle gömma mig i förvaringsrummet för kättingarna, men där var för trångt för att vistas en längre tid i det klimatet. En vit man skulle ha blivit stekt i sitt eget späck innan resan var över. Till sist installerade han mig på en hygglig plats för om skansen och lovade att komma med vatten och mat till mig. Snart var vi ute till havs.

Det var en ansträngande resa, för min lilla skrubb var inte mer än några fot i fyrkant, och jag kunde inte gå upp på däck för att hämta frisk luft annat än om natten. Men jag sov hela dagarna och satt på däck hela nätterna, och min vän kom och pratade med mig när han hade tillfälle till det. Slutligen kom vi till Surabaja.

Nu var frågan: vad skulle jag göra härnäst? Jag hade mycket lite pengar kvar, jag kände ingen människa där, och jag

kunde inte tala holländska eller malajiska. Trots detta måste jag ha tag i ett fartyg, destinerat till någon plats vid Moluckersjön.

På min väns uppmaning stannade jag ombord hos honom, men mina försök att få några upplysningar i land misslyckades, och allteftersom dagen för fartygets avsegling nalkades började det se mer och mer hopplöst ut för mig. Sjömannen kunde holländska och ett par ord malajiska. Han tog mig med till varenda skonare och malajisk seglare i närheten och det pratades och snattrades och frågades. Enda resultatet var att vi fick veta att ingen behövde någon karl ombord. Jag kan inte påminna mig att jag någonsin under mina skiftande äventyr har känt mig så bortkommen och hopplös till mods: inga utsikter, lite pengar, min enda vän i begrepp att segla ifrån mig och utan andra framtidsutsikter än att bli kastad i land på denna främmande ö, där jag antagligen genast skulle råka illa ut för myndigheterna.

Sista kvällen kom. Sjömannen och jag stod vid relingen och resonerade. Han hade inga mer förslag, och jag var driven till det yttersta och redo för vilken dårskap som helst.

Ett litet handelsfartyg hade tillfälligt förtöjt utmed oss.

— Den där ska till Bandaöarna, sade min vän. Hon ska segla i kväll före oss.

Jag fattade ett plötsligt beslut. — Jag smyger mig ombord och gömmer mig, förklarade jag.

— Nåja, sade han, hon ser inte vidare lockande ut. Men alltid är hon bättre än de holländska fängelsehålorna.

Vi gick under däck och hämtade min väska. Han gav mig en flaska öl och ett paket med mat. När ingen var i närheten gled jag nerför lejdaren till skonarens däck och var inom ett par sekunder nere i lastrummet.

Ingen störde mig. Jag somnade och hade ingen aning om när skonaren seglade.

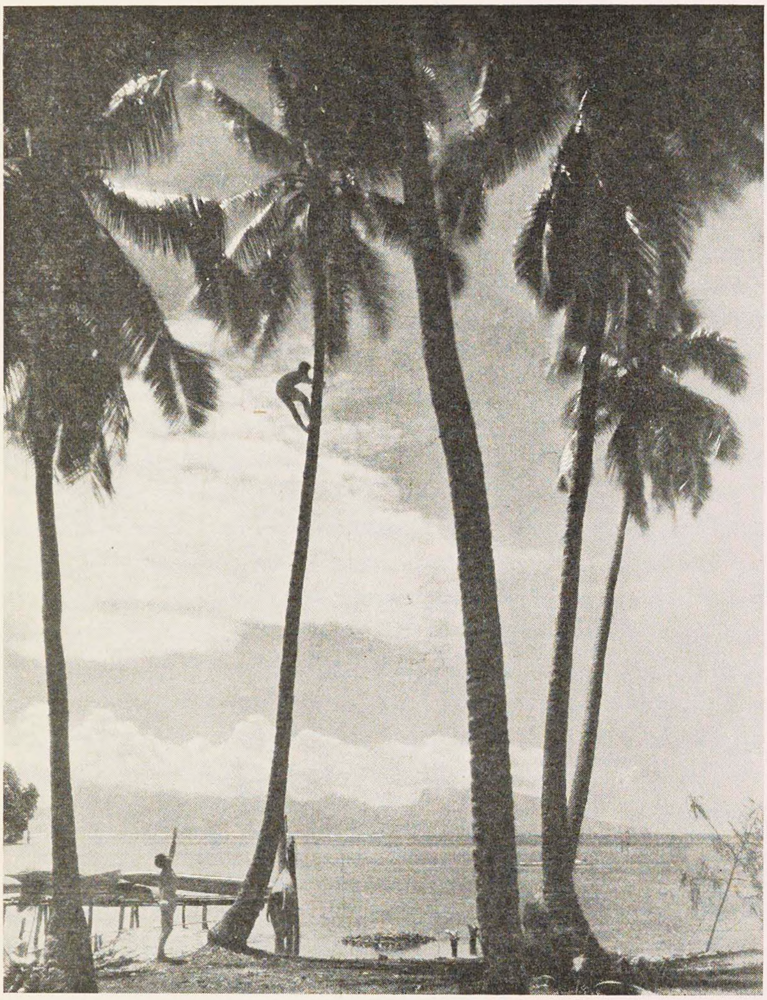
Slumpen, turen, är sannerligen bland det underligaste i världen. Vem skulle väl ha kunnat gissa att denna blinda, galna

nyck av ödet var just det som skulle föra mig till allt vad jag hoppats på och mer till?

Säkert inte jag, även om jag överhuvudtaget reflekterat något. Emellertid sov jag som bäst medan skonaren satte segel och för en laber bris stävade öster ut genom Javasjön.

ANDRA BOKEN

JAG FINNER: ÖVÄRLDENS UNDERBARA LIV

Palmer vid havsstranden. Foto Metro-Goldwyn-Mayer.

SJUNDE KAPITLET.

Uppvaknande till ett nytt liv.

Jag vaknade. Det var morgon — till och med i den lilla handelsskonarens illaluktande, oordentliga lastrum. Luckan var fortfarande inte pålagd, och en fyrkantig solskensfläck flyttade sig sakta fram och tillbaka vid min sida alltefter fartygets rörelser i den lätta dyningen.

Till att börja med visste jag inte alls var jag var. Mitt skutt ombord på denna främmande båt kvällen förut hade varit en impulsiv akt av förtvivlan. Jag kände ingenting till om fartyget, det hade inte varit någon diskussion, inget beräknande av möjligheter. Och med ungdomens nonchalanta sorglöshet hade jag njutit av en drömfri sömn hela natten igenom. Så det var knappast något märkvärdigt att jag, när jag vaknade ur denna djupa dvala, reste mig, stapplade fram i ljuset och nyfiket tittade upp mot masten och den bit av himmeln som syntes genom öppningen.

Plötsligt visade sig över luckkarmen ett ansikte och övre delen av en kropp — så häpnadsväckande och så omänskliga att jag nästan må ursäktas den skräckfyllda tanken jag fick i mitt omtöcknade tillstånd att jag vaknat upp i det helvete som gamla tiders predikanter brukade beskriva så livligt och målande. En väldig kalufs svart, tovigt hår stod ut åt alla håll från ett kraftigt, grymt, svart ansikte, tvärsigenom den stora näsan satt en vit benbit, och det nakna bröstet och de bara armarna hade långa ärr efter djupa skåror, och ärren hade behandlats så att de bildade långa valkar. (Efteråt fick jag veta att antalet sådana valkar — som anläggs i stället för

tatuering — ibland betecknar antalet sjöresor som den ärrige företagit.)

Vilda, svarta ögon stirrade ner på mig med ett lika häpet uttryck som jag antar att mina egna anletsdrag utvisade. Ögonblicket efteråt utstötte den väldiga papuanen — jag fick sedan veta att företeelsen var en sådan — ett fruktansvärt skrik som i mina pojköron lät som själva domsbasunen. Jag skulle knappast blivit förvånad om jag nästa ögonblick fått veta att jag omedelbart skulle förekomma som den förnämsta delikatessen vid en kannibalfest.

Inom ett par sekunder visade sig ett halvt dussin nya ansikten bredvid det första, ansikten tillhörande alla möjliga infödingsraser och av alla möjliga färgskiftningar mellan ljusbrunt och svart. Och alla stirrade de förvånat ner på mig. Jag såg upp och de såg ner, och både de och jag undrade hur det här underverket hade hänt.

Jag hade sett så mycket främmande och nytt under de gångna två åren att jag egentligen var allt utom lättskrämd. När jag sansat mig litet förstod jag att dessa människor bara var en helt vanlig handelsfartygsbesättning sammansatt av här och där upplockade emigranter från de kringliggande ögrupperna. Men det fanns ändå mycket att vara rädd för. Jag visste alltför väl att den brutalitet med vilken somliga skeppare behandlade sitt manskap var ingenting i jämförelse med vad en undanstucken fripassagerare kunde ha att vänta sig. En sådan hade själv placerat sig utom lagens skydd — och att finna en man i en dylik ställning är berusande som stark sprit för somliga grymma skeppare och styrmän. Så jag var beredd på vad obehag som helst när jag stod och stirrade uppåt i infödingarnas ansikten väntande på vad som härnäst skulle hända.

Då brast en av de där männen med vilt utseende till min stora lättnad ut i ett högt, barnsligt skratt och visade sina vita tänder. Jag log tillbaka lite osäkert. Då vände han sig åt sidan och tjattrade någonting obegripligt. En ny person som såg helt olika ut mot de andra visade sig. En lugn, gulhyad kines.

Det ögonblick då jag första gången träffade Chung-Ko borde utmärkas med rödkrita i mitt livs almanacka.

Våra ögon möttes. Han var i besittning av den utomordentliga självbehärskning inför något främmande och häpnadsväckande som okunnigt folk bara tillskriver brist på känsla. Men när jag såg in i hans orörliga ansikte fick jag en förnimmelse av att här hade jag framför mig en mänsklig varelse som jag kunde hysa förtroende för. Jag log mot honom. Ögonblickligen försvann hans stenmask till ansikte, och han log tillbaka och vinkade åt mig att komma upp.

Jag klättrade upp på däck. Han sade någonting till sin förste man, papuanen, och denne drev besättningen föröver. Vi stod ansikte mot ansikte. Jag erkände inom mig att jag gjort något förskräckligt när jag olovandes gått ombord på hans fartyg, och att han hade rätt att behandla mig som den "landstrykare" till sjöss jag egentligen var. Men i stället log han mot mig som om han vore i högsta grad belåten — inte ett sånt där ansträngt leende som somliga kineser består en och som man vet inte har något att göra med vad som rör sig i deras själ — utan hans ansikte uttryckte med leendet verklig vänlighet och hjärtlighet.

Han pekade på mig och sen på landet på vår styrbords låring.

— Viija tillbaka? frågade han.

— Nej, nej. Jag skakade på huvudet.

— Tillbaka? föreslog han igen och pekade på nytt.

— Nej. Inte tillbaka, onkel. Jag visste inte vad jag skulle kalla honom och tilltalsordet onkel kom helt naturligt över mina läppar. Borta i Perth fanns bara några få kineser — de har egentligen inte rätt att uppehålla sig där. Jag brukade gå in i en liten butik som ägdes av en kines och köpa lottsedlar, och australierna kallade den gamle mannen "onkel" därför att de inte kunde uttala hans namn, så detta blev för mig namnet på alla äldre kineser. Dessutom tycktes denne man nästan vara släkt med mig, så vänlig verkade han.

— Inte vilja?

Han tycktes förbryllad, och vi började försöka göra oss förstådda av varandra med bara några få engelska ord som vi ökade ut med livliga gester. Han hade en gång i tiden drivit handel norr över och lärt sig lite engelska. — Då, jag tala bra, sade han. Nu, jag tala ingenting. Slutligen gick vi ner i hans kajuta och ökade på våra samtalsmedel genom kartor och tändstickor.

Vad han var mycket ivrig på att få veta var från vilket land jag var och skälet till att jag smugit mig ombord. Jag antar att han var rädd för att råka i klammeri med de holländska myndigheterna som minsann inte är att leka med. Han slog ut med armarna och frågade: — Surabaja? Sedan: Singapore? och så vidare. Det pågick en lång stund tills jag begrep vad han ville veta. Då pekade jag med en tändsticka på kartan och sade: — Jag Perth, och sen: Jag Colombo. Jag Surabaja. Äntligen fick jag honom att begripa att jag var en kringresande sjöman och inte någon invånare i Surabaja eller någon turist för vilkens försvinnande myndigheterna skulle ställa till med ett hiskligt rabalder.

När onkel fått det klart för sig log han och skrattade som om någon givit honom en förmögenhet. Han välkomnade mig hjärtligt som om jag varit en kär gäst han väntat på, anvisade mig en brits i kajutan mittemot hans egen och behandlade mig så vänligt som ingen människa gjort på sex år. Jag ska aldrig glömma denna kloka, leende, vänliga onkel eller upphöra att förundra mig över den nyck av ödet som lät mig hoppa ombord på hans fartyg i stället för på något av tiotusen andra, då jag med all säkerhet skulle ha gått miste om det livsarbete som väntade mig. Européer och amerikanare brukar använda en fras som uttryck för högsta grad av gillande: ”Han är en vit man”, säger de. Den frasen kunde jag aldrig använda sen jag träffat — i första hand onkel och efteråt många andra färgade gentlemän. För jag har aldrig i mitt liv känt en ”vitare” människa än denne snedögde, gule handelsman. Han var den första mänskliga varelse efter min fars död som tycktes ha till-

räckligt personligt intresse för mig för att vilja hjälpa mig — och att samtidigt finna nöje i att hjälpa mig. Jag hoppas innerligt att han ännu i denna dag i högönsklig välmåga hedrar sina förfäders andar i den förstad till Shanghai, från vilken han och alla de av hans landsmän kommer som driver handel bland Söderhavets öar.

Det var aldrig tal om att jag skulle uträtta något slags arbete. För övrigt är det i dessa trakter på jorden i högsta grad olämpligt och opassande att en vit man arbetar tillsammans med en färgad besättning. Dessutom fanns det fullt upp med folk till alla sysslor ombord. Så jag var och förblev passagerare medan skonaren gled fram för den sista sydostpassaden på sin tusenmilesfärd över Flores- och Bandasjöarna.

Jag sov uppe på däck. Jag tyckte bättre om det än att ligga i kajutan. Onkel och jag åt tillsammans, och han satte ögonblickligen i gång att lära mig äta med pinnar. Hans föda bestod huvudsakligen av ris och fisk och nötter. Han skrattade och skrattade åt mina första fåfänga försök att äta fisk med de där pinnarna. Naturligtvis hade vi också knivar — kineserna skär alltid fast föda i småbitar. Men att ta ut benen ur fisken och peta undan dem — det var en synnerligen svår konst för en nybörjare. Emellertid fick jag rätt snart in handlaget. Vi var båda två förtjusta som ett par pojkar över den saken. Det var aldrig någon svårighet att få fisk: på de flesta ställen var det bara att slänga en rev med krok utombords.

Jag har aldrig sett någon så förtjust i nötter som onkel. Han hade nötter av alla slag. Efter en tid förstod jag att så snart han bjöd mig på nötter — vilka han betraktade som en stor läckerhet — ville han spela domino med mig. Han hade knappast någonting att göra under en sådan resa som denna, och vi spelade domino en stor del av tiden. Jag minns hur ivrig han var då han började lära mig ett komplicerat spel med dominobrickorna (kanske var det mahjong). Jag kom snart underfund med det, och vi spelade som om våra liv berodde på vem som vann. Han vann alltid. Jag fick efteråt veta att

han i likhet med de flesta av sin ras var passionerad spelare. Men han var också skicklig affärsman. Man vet aldrig något om en kines' affärer, men jag inbillar mig att han var mycket förmögen. Han var också mycket ivrig att lära sig saker och ting. Han lät mig säga engelska ord och upprepa dem gång på gång för att han skulle behärska dem och kunna använda dem vid sina affärsuppgörelser.

Han hade en depå på den lilla ön Banda Neira strax söder om Ceram, och dit var vi på väg med lastrummet fullt av handelsvaror, konserver, tyger, tändstickor och Gud vet vad. Han var speciellt intresserad av musikinstrument, billiga dragspel och munspel, och han tyckte själv om musik och sång. Han lärde mig en av dessa monotona kinesiska sånger som man sjunger i hög nasalton och håller på med hur länge som helst. Jag kan melodien fortfarande, men jag har glömt större delen av de kinesiska orden i de många verserna. Längre fram skulle den sången förskaffa mig en av de tre vänner som jag skattade högre än något annat som jag mött i mitt liv.

Vi angjorde först Mangkassar på Celebes' sydvästra udde, men stannade där bara några dagar. Farvattnen häromkring är ganska lömska med tiotusentals rev och småöar och strömmar som man får vara på sin vakt för, i synnerhet under den period då årstiderna växlar. Då råkar man nämligen också ut för plötsliga, kraftiga stormbyar. Infödingarna tycks kunna lukta sig till dessa omkastningar i väderleken, och alltid finns det någon liten ö att lägga sig i lä bakom tills stormen bedarrat. Vi angjorde i alla fall då och då någon av dessa öar för att ta ombord färskt vatten och proviant.

Medan vi låg vid en av dessa tillfälliga uppehållsplatser kom jag att titta ner i vattnet. Där var bara fem eller sex famnar djupt. Bottnen bestod av korallbildningar och vacker, fin sand. Jag såg ner på något underbart, häpnadsväckande vackert. Det var som om alla jordens blomstersängar mötte mitt öga — med blommor som växte lugnt och stilla men också med blommor som gled omkring och försvann ur min åsyn och på nytt uppen-

barade sig, ty de många olika slagen av fiskar var lika brokigt och vackert färgade som de skönaste blommor. Jag blev fullkomligt fascinerad. Herregud, om det bara funnes något sätt att komma dit ner och se och undersöka allt på nära håll!

Efter den dagen brukade jag alltid när vi låg till ankars tillbringa flera timmar om dagen med att se ner mot bottnen — endera hängde jag över relingen eller låg på magen framme på backen med huvudet utanför fartygssidan. Det dröjde inte länge förrän onkel lade märke till det.

— Ingen mussla häl. Ingen mussla, sade han.

Men det fanns både musslor och snäckor lite varstans på bottnen.

— Se bara, sade jag och pekade på några stycken.

— Ingen mussla, envisades han. Men snalt se mussla. Snalt mussla.

Samma kväll överraskade jag honom många gånger med att sitta och noggrant iakttaga mig med sina kloka, sluga ögon. Jag kände honom tillräckligt väl vid den tiden för att förstå att han hade något på hjärtat, något som mycket intresserade honom.

— Gå nel? Gå nel? sade han till slut och pekade på mig.

— Ja, jag skulle tycka mycket om att gå ner.

Han tycktes bli verkligt upphetsad och pratade hastigt en hel massa meningar som jag inte förstod innebörden av. Men jag upprepade flera gånger att ingenting skulle bereda mig större nöje än att kunna komma ner på bottnen. Slutligen kom jag att tänka på de dykare som jag sett i arbete från fartyg i olika hamnar, och jag sade:

— Jag gå ner med dräkt. Dräkt som dykare. Och jag gjorde alla möjliga tecken för att åskådliggöra hjälmen och resten av utrustningen så gott jag kunde minnas den.

Onkel hade alltid en mycket snabb uppfattning. Han log över hela ansiktet och började försöka förklara något beträffande den plats dit vi var på väg. Jag begrep honom inte, så han upprepade gång på gång:

— Snalt gå nel. Ingen mussla häl. Mussla småningom. Snalt.

Jag började förstå att när han eller vilken annan som helst i den här trakten av världen talade om "musslor" så menade de endast pärlmusslor. Tydligen hade han också någonting i beredskap på Banda Neira som på något sätt hade med pärlmusslor att göra.

Min nya upptäckt gjorde resorna ännu angenämare i denna vackra arkipelag, där man långt ut till havs kunde känna doften från kryddöarna. Det finns ingen plats i världen — undantagandes möjligen Tahiti — som går upp mot den, vare sig på eller under havsytan. Jag blev allt mer och mer intresserad och hänförd av allt som fanns i och under vattnet. En av besättningen hade en enkel vattenkikare som han själv förfärdigat — en lång låda med en glasruta i ena ändan. Han lät mig disponera över den när han såg mig så intresserad av att titta ner i vattnet. Och sen dess tillbringade jag större delen av min tid — då vi ljudlöst och sakta gled fram över grunda vatten — med att iakttaga sjöbottnen genom denna primitiva apparat.

ÅTTONDE KAPITLET.

Den blå undervattensgrottan.

Redan när vi kom fram till Banda hade jag en ganska bestämd misstanke att onkel — fast han själv var alldeles obekant med dykning — måtte ha något där på ön som skulle sätta mig i stånd att gå ner under vattnet.

Faktum var att han hade köpt vraket av en pärlloggert någon tid förut. I köpet hade ingått en dykarutrustning, och ända sen dess hade han varit på utkik efter någon som ville pröva den. Av mitt intresse för havsbottnen fick han den föreställningen att jag kände till något om dykning. I sitt inre var han i lika stor spänning som jag — ty gjorde jag det, kunde det innebära en stor chans för honom.

Det var natt när vi gled in i hamnen mellan de tre öarna. Vi sattes i land mitt framför onkels hus. Luften var tung av nutmegdoft, för här är nutmegträdets ursprungliga hemvist, och nästan hela öarna är övervuxna med dessa träd.

Men jag ägnade ingen tanke åt dylika saker: jag var alltför ivrig att få klarhet i den hemlighet som tycktes vara av så utomordentligt stor betydelse för mig. Jag spankulerade nervöst omkring på stranden under en halvtimme medan besättningen bar upp några lårar till huset. Sedan anföll jag onkel:

— Nå, låt mig nu se vad ni har!

— Ja, ja! Ni se! sade han, och hans ögon strålade.

Han hämtade en lanterna och gick före ut på bakgården. Han stannade framför ett skjul och fumlade med låset. Till slut stod vi inne i skjulet. Det var proppfullt av alla slags varor, lårar och balar, mattor, konservburkar och allt möjligt.

Onkel pekade mot ett hörn där varorna inte var så högt uppstaplade.

— Ni se, sade han. Han lämnade mig lanternan och återvände till huset.

Jag klättrade över några balar, kom fram till hörnet och hängde upp lanternan. Jag slet bort presenningen varmed en stor fyrkantig låda var övertäckt. Ja! Där fanns sannerligen en dykarhjälm! Det stora glaset på dess framsida glimmade i ljusskenet som en jättefisks öga. Detta var ett av mitt livs spännande ögonblick — fast jag naturligtvis inte då hade den avlägsnaste aning om vad det skulle innebära för min framtid. Jag lyckades skjuta undan några lårar så att jag fick en liten fri plats på golvet, lyfte sedan med stor ansträngning upp den klumpiga apparaten av förtent koppar och satte ner den.

Nu uppstod frågan huruvida resten av utrustningen fanns. Jag blev ivrig och grävde som en terrier efter en råtta. De tunga stövlarna av läder, trä, bly och mässing låg under en hög av bråte tillsammans med blytyngderna. Själva dräkten av preparerad väv med kautschukmellanlägg låg inlindad i säckar i en annan stor lår. Efter långvarigt sökande fann jag luftslangen och säkerhetslinan hängande på en pinne bakom några mattor, och till slut upptäckte jag något som såg ut som om det måste vara luftpumpen under en hög andra mattor.

Då tog jag itu med arbetet på allvar. Jag tror jag måste ha flyttat minst ett par ton av de varor som fanns i skjulet medan jag staplade upp dem längs väggarna för att få tillräcklig plats att dra fram och lägga ut dykarattiraljens olika delar på golvet.

Sen slog jag mig ner och försökte fundera ut hur de skulle hopsättas. Jag hade just tagit upp hjälmen i knäet då ett svagt buller kom mig att vända på huvudet. Där stod onkel. Hans svarta ögon glänste.

— Ni veta? Ni fölstå? frågade han.

— Veta småningom. Förstå mycket småningom, förklarade jag. Han försvann på nytt, och jag fortsatte att anstränga

min hjärna med att försöka komma underfund med vad de olika anordningarna på hjälmen skulle vara till.

Jag hade visserligen sett dykare i arbete på avstånd men aldrig förut undersökt deras apparater, så jag var nu först tvungen att lista ut den princip som låg till grund för dykardräktens användning. Men en sjöman kommer i så många situationer där hans liv beror på att han förstår och kan utföra ett arbete, att han knappast kan undvika att bli händig i lite av varje. Medan jag vred och fingrade på varenda skruv, ventil och kran och noga synade dem började jag få ett dunkelt begrepp om hur de fungerade.

I flera timmar höll jag på med detta arbete inne i det belamrade skjulet som bara upplystes av det svaga skenet från den nedrökta lanternan. Mer än en gång var jag medveten om att onkel stod och observerade mig från mörkret borta vid dörren, men jag hade inte tid att ägna honom någon uppmärksamhet. Det måtte ha varit mycket sent på natten då jag hörde hans röst tätt bakom mig:

— Gå sova, befallde han. Ni fölstå? Sova nu.

Det var onekligen förnuftigt. Jag kände mig verkligt trött så jag gick genast och lade mig. Men jag sov inte mycket, och följande morgon, långt innan någon annan var uppe, befann jag mig åter i skjulet fingrande på dykarattiraljens olika delar och kontrollerande och prövande de slutsatser jag kommit till på natten.

Sen vi fått något att äta släpade jag ut hela utrustningen ur skjulet för att få bättre plats att fortsätta mina experiment. Jag hakade hålen i kragen på bröstplåtens skruvar och vred till vingmuttrarna. Sedan snörde jag hårt ihop manschetterna på dräkten, skruvade fast luftslangen och tog ett par tag i luftpumpens handtag. Pumpen gick mycket trögt, men några unga infödingar, som intresserade samlats omkring mig, erbjöd sin hjälp. De pumpade så att trycket nästan höll på att spränga dräkten i småtrasor. Jag fann att luften kom ut på några ställen här och var, och där satte jag lappar på så gott jag

kunde. Jag såg då också hur luftens till- och avloppsventiler, regleringsventilen och allt det andra fungerade.

Ett par dar i sträck gjorde jag ingenting annat än experimenterade med apparaten. Varenda liten del som kunde lösgöras tog jag loss efter att först noggrant ha lagt på minnet hur den var fastsatt så att jag skulle kunna sätta fast den på rätt sätt igen. Jag polerade alla metallytor och oljade alla rörliga delar. Och jag tog sönder och satte ihop apparaten så många gånger att jag till slut kunde göra det med förbundna ögon.

Så när onkel en dag frågade mig: — Göla fölsök gå nel? nickade jag och svarade: — Ja, jag ska försöka, fast jag måste erkänna att jag kände mig ganska nervös vid tanken på det.

— Fölstå mycket, sade onkel med ett belåtet grin.

Vi skulle fara över till en annan liten ö i ögruppen, Run, sydväst om Wai, vilken låg en kort seglats väster om oss. Skonaren höll på att ta in last på en enslig plats långt borta från de andra fartygen. Medan vi väntade lät jag bära ner hela dykarattiraljen till stranden bredvid skonaren och beslöt att krypa in i dräkten och vänja mig vid den.

En del av besättningen stod omkring mig och tittade på och hade mycket roligt åt mig. Dräkten såg tillräckligt stor ut för att ha räckt till två sådana som jag. Men gummimanschetterna blev en svår nöt att knäcka: det var helt enkelt omöjligt för mig att få mina händer och handleder igenom dem. Till slut hittade jag på att blöta händerna och såpa dem och då lyckades jag tränga dem igenom. Sedan hjälpte karlarna till att sätta på mig hjälmen och att skruva fast den till dräkten. Jag kom inte överens med dem om några signaler utan bad dem bara pumpa luft åt mig.

Jag gav mig i väg ut i vattnet. Bottnen bestod av fin, fast sand och sluttade långsamt. Jag stannade när jag kom på fem fots vatten. Jag hade observerat att allteftersom jag kom ut på djupare vatten steg luften uppåt mer och mer så att dräkten tycktes klibba fast vid den del av min kropp som var under

vattenytan. Och vidare att om karlarna pumpade för häftigt, blev dräkten för mycket uppblåst.

Jag återvände och gav dem instruktioner så gott jag kunde och gick sedan ut i viken på nytt och fortsatte mitt experimenterande. Jag lade mig ner på knä med huvudet under vattnet. Luften som pumpades in till mig föreföll mycket besynnerlig att inandas, inte alls som luften där uppe. Sen började det susa och ringa i mina öron. Jag drog i regleringsventilen: det blev bättre. Och sedan prövade jag alla detaljer och anordningar i dräkten så gott jag förstod.

Karlarna som pumpade började snart tröttna och ropade: — Sluta! Sluta! Men jag höll på mer än en timme med mina undersökningar tills jag såg att allting fungerade tämligen bra. Största besväret hade jag med de båda fyrtiopunds blyvikterna. Jag hade hängt båda två på bröstplåtens vingmuttrar, och det gjorde mig så framtung att jag hela tiden hade en känsla av att hålla på att falla framstupa. Jag flyttade dem från det ena stället till det andra, men det var inte förrän jag fått av mig dräkten och en lång stund suttit på stranden och undersökt den på nytt som jag kom underfund med att krokarna under hjälmens sidofönster var avsedda att uppbära blytyngderna och fördela vikten någorlunda lika "för över" och "akter över".

Någonting inträffade som hindrade oss att avsegla den dagen. Och en hel mängd infödingar kom ner till stranden och slog sig i samspråk med vår besättning. Allesammans tycktes de mycket ivriga att bli vän med mig.

Jag förstod inte då hur mycket pärlmusslor betydde för dem, och hur högt de skattade dykarens arbete. Men jag drog gärna fördel av deras villighet att hjälpa till. Jag tillbringade flera timmar ute i vattnet, kröp omkring på bottnen och prövade allting noggrant.

Till att börja med pumpade de alldeles för fort. Jag upptäckte att om det kom för mycket luft lyftes jag upp från bottnen, pumpade de för långsamt blev jag för tung. Jag ställde

mig upp och tecknade med armarna åt dem för att ange takten och satte mig ner igen. Så småningom kom jag underfund med att på så grunt vatten som här var det bäst om de pumpade mycket, mycket långsamt.

När de lärt sig den takten gick jag ut på något djupare vatten, sex à sju fot, så att överdelen på hjälmen nätt och jämnt syntes i vattenytan.

Jag krängde och vrängde på mig, satte mig ner på bottnen och hoppade upp till ytan gång på gång. Svartingarna tyckte detta var storartat lustigt och skrattade och skrek. Jag stängde avloppsventilen och gav mig fart uppåt, dels för jag själv tyckte det var roligt, dels för att roa infödingarna så att de inte tröttnade vid pumpen. De tog sig nämligen för att då och då slöa till så att jag fick för lite luft.

Två hela dagar tillbringade jag på detta sätt. Ingenting gick på tok. Visserligen hade jag inte fått blytyngderna fullt riktigt placerade, men de hindrade inte längre mina rörelser. Jag började känna mig allt mer och mer hemmastadd i dykardräkten och var ivrigare än någonsin att utsätta den för ett verkligt prov. Onkel var utomordentligt belåten. Han gick omkring och log och sade ideligen:

— Mycket bla. Mycket bla. Ni fölstå mycket.

Slutligen blev allt klart för avresan, vi tog dykarattiraljen ombord och seglade till Run. Vi kom fram till den lilla ön och ankrade utanför det långa, smala korallrevet.

— Onkel, låt oss komma lite närmare land, så ska jag försöka gå ner, sade jag.

— All light, all light, sade han och manövrerade in skonaren så tätt intill revet som han tordes. Vi kunde se bottnen på omkring två eller tre famnars djup.

Det fanns ingen lejdare eller stege ombord, så jag riggade till en tross med stora knutar på för att använda som ett slags repstege vid nerstigandet. Dräkten var så tung och hindersam — i synnerhet med de där blytyngderna fastsatta på hjälmen

— att jag måste ha två man till hjälp för att komma över fartygssidan.

Jag höll mig fast vid mitt rep och försökte långsamt stiga ner under vattnet. Det gick inte bra. Jag tog mig upp igen och lät dem sätta fast en tyngd vid repändan. Men skonaren svängde omkring för ankaret, och tyngden höll inte mitt rep stadigt. Jag gick ner ett stycke och upp igen flera gånger. Jag var ganska rädd — inombords, men naturligtvis gick det inte an att en vit man visade sig feg inför svartingar. Dessutom visste jag ju hur ivrig onkel var att få använda attiraljen för pärlemorfiske. Han stod hela tiden bredvid pumpen och iakttog spänt varenda rörelse jag gjorde. Hittills hade ju för övrigt ingenting gått på tok. Jag tog mod till mig.

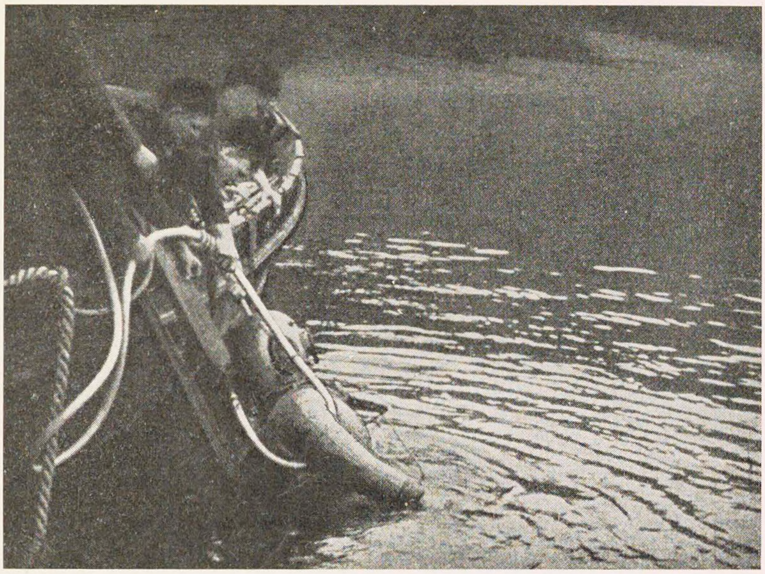
— Den här gången går jag ner till bottnen, försäkrade jag.

Och jag lät mig glida ner.

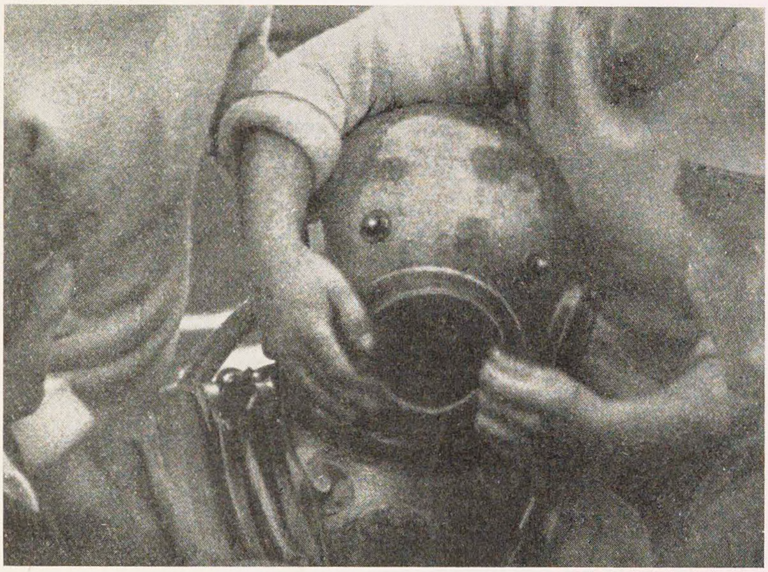
Det fanns en inföding ombord som med särskilt stort intresse hade följt alla mina förberedelser för dykningen. Han hade hjälpt mig med allting, och nu ville han inte tillåta att någon annan än han själv skötte luftpumpen och säkerhetslinan. Med stor svårighet hade jag överenskommit med denna inföding om ett slags signalsystem, två ryckningar tätt efter varandra på säkerhetslinan betydde: "Dra upp mig", tre ryckningar: "Mera luft". Jag hade bara tänkt på att behöva säga till om mera luft och inte förstått att jag kanske kunde få för mycket luft på detta ganska obetydliga djup.

Men infödingarna vid pumpen tog i för kraftigt redan från första början, och när jag kom ner på bottnen hindrades jag hela tiden i mina rörelser av detta överskott på luft, ja, jag kunde knappt stå stadigt. Själva lufttrycket inne i hjälmen var däremot inte så hårt att det generade mig. Jag steg upp till ytan igen och överenskom om en tredje signal för att minska lufttillförseln.

När jag åter kom ner på bottnen kunde jag tack vare detta och regleringsventilen stå säkert på mina ben — fast jag höll mig fast i repet. Allting var storartat — tills jag flyttade blic-

Dykaren drages upp.

Hjälmen skruvas av.

ken från min närmaste omgivning. Då började det gå kalla kårar utefter ryggen på mig.

När jag såg mig omkring och tog ett par osäkra steg framåt, kom underliga, ohyggliga fiskar simmande emot mig eller gled snabbt förbi mig. Jag kände mig kuslig till mods.

Sedan jag tvingat mig att vänta en liten stund steg jag upp igen. Karlarna hjälpte mig över fartygssidan och tog av mig hjälmen.

Den gamle hederlige kinesen stod där och riktigt sken av beundran och belåtenhet.

— Fölstå bla! sade han. Ni nele mycket länge. Få mycket mussla småningom. Ni mycket bla.

När jag krupit ur dräkten kände han på mina armmuskler och sade:

— Mycket bla. Visste ni vala bla. Mycket bla.

Han gjorde och sade detta bara för att uppmuntra mig, det förstår jag nu, och kanske också för att imponera på besättningen för min räkning. Och förvisso lyckades han vad mig beträffar. Jag kände att jag nu var en verkligt betydande man!

Det var också första gången sen jag blivit vuxen som jag känt så. Alla samlades omkring mig ivrigt samtalande och gestikulerande, ty pärlor är i denna trakt av världen det viktigaste i en mans liv. Och fast jag inte kunde förstå ett ord av deras malajiska tjatter begrep jag dock att de allesammans talade om pärlor och dykning. Onkel var minst lika upphetsad som någon av besättningen. Han kände till bankar där det fanns gott om pärlmusslor och drömde om att skaffa sig pärlemor utan att behöva köpa den.

Och jag var den mannen som skulle göra detta möjligt för honom! Jag måste erkänna att jag kände mig som ett litet underverk.

Faktiskt blev jag från detta ögonblick i allas ögon ombord en helt och hållet ny människa. De behövde mig allesammans. De var glada att jag kommit till dem. I denna speciella bransch

av yrket var jag allenahärskande. Jag ska säga att det var en ganska berusande tanke vid bara aderton års ålder!

Men denna särställning medförde också en hel del skyldigheter. Jag upprepade ideligen för mig själv: "Tänk på att du kommer att förstöra allting om du inte är försiktig." Jag beslöt att jag skulle iakttaga all möjlig försiktighet. Jag skulle inte gå ner på djupt vatten förrän jag träffade samman med en professionell dykare som kunde ge mig några nyttiga tips.

Jag brukade se på kragen till dräkten, skaka på huvudet och säga: — Inte mycket bra. Inte mycket bra. De trodde naturligtvis att jag fullständigt förstod mig på hela attiraljen — vilket jag just avsåg att de skulle tro. I själva verket var jag mycket osäker om en hel del detaljer och följaktligen mycket nervös. Det var en engelsk dykarattiralj och de engelska bokstäverna på luftpumpens mätarinstrument var till exempel ett fullkomligt kinesiskt puzzle för mig. Allt vad jag begrep mig på var att säga åt männen att pumpa fort eller långsamt.

Vi seglade omkring till öarna i denna ögrupp och gjorde affärer. Min önskan att gå ner på nytt blev allt starkare och starkare. Dessutom befann sig den enda professionella dykare, som jag hörde talas om, långtifrån våra trakter, och det såg därför inte ut som om jag skulle kunna få några fackmannainstruktioner utan att vänta i det oändliga. När en vecka gått stod jag inte ut med min sysslolöshet längre.

Jag bad onkel att skaffa ett par kanoter. Vi kunde lägga plankor tvärsöver dem och göra fast pumpen vid plankorna.

Han funderade på saken en stund.

— Ingen mussla häl. Ingen mussla häl, invände han slutligen.

— Nej, men jag försöka. Jag prova, förklarade jag.

— Inte bla fölsöka. Inte mussla häl, envisades han igen.

— Jag försöka mycket bra här, sade jag.

Äntligen fick han klart för sig vad jag menade, och han var gärna med på att vi skulle vara fullt beredda och i ordning tills vi kom till pärlmusslebankarna.

Besättningen skaffade ut två kanoter från stranden. Vi byggde

en stadig plattform tvärsöver dem, sänkte ner pumpen och gjorde fast den. Det fanns många som ville hjälpa till, för vi hade en hel del infödingar ombord vilka följde med som passagerare från en ö till en annan. Jag var en ganska skicklig snickare, och alla var ivriga att hjälpa mig. Men ändå tog det en hel dag innan vi fått allting klart.

Fast allt detta hände för tjugu år sedan minns jag livligt än i denna dag hur nervös och upphetsad jag var när vi följande morgon gav oss ut på den improviserade dykarfarkosten. Jag var rädd för min obekantskap med detaljerna i utrustningen, det fanns ingen att rådfråga, och det berodde helt och hållet på mig att ingen olycka skulle inträffa.

Till att börja med gick jag ner på mycket grunt vatten och var bara nere några minuter. När jag kom upp till ytan igen övertygade jag mig om att allt fungerade som det skulle och sade till den som hade befälet att noga ge akt på mina signaler. Därpå förflyttade vi oss till djupare vatten, trettio eller fyrtio fot. Jag insåg att alla mina försök hittills hade varit bara förberedelser. Nu skulle jag göra min första verkliga dykning.

Jag gled nerför mitt tyngdförsedda rep tills jag kom till bottnen — och där blev jag stående stilla i häpen förvåning. Alla mina föregående försök hade ägt rum utanför sandstränder där bottnen utgjorts av ett sakta sluttande sandgolv. Men den plats där jag nu stod var helt och hållet olika. Jag hade kommit ner mittibland storartade korallbildningar — och den underbara, nya skönhet som mötte mitt öga blev mig nästan övermäktig. Fast jag efteråt varit nere tiotusentals gånger på kanske tusen olika platser över hela Söderhavet tror jag faktiskt att jag aldrig träffat på något så överväldigande vackert ställe som detta där jag hamnat av en ren slump.

Jag stod mitt i ett sagolandskap — någonting i stil med vad man läser om som barn, fullständigt olika de omgivningar man alltid förut varit van vid, främmande, fascinerande. Man hade en känsla av att dessa grenlika korallformationer var levande fast man kunde luta sig emot dem och gå på dem.

Det märkvärdigaste av allt var färgskiftningarna. De påminde om det otroliga som en trollkonstnär på scenen låter ske inför våra ögon: när man först såg på ett föremål så hade det en klar och bestämd färg, när man gick närmare förändrades den till en helt och hållet annan färg. Jag kunde inte fatta det. Gång på gång tog jag några steg fram för att undersöka en särskild fläck som dragit mina blickar till sig, och när jag kom dit hade platsen fullständigt ändrat utseende.

Och så fiskarna! I det kristallklara vattnet kunde jag se klart ungefär hundra fot omkring mig, och i varje ögonblick uppträdde fiskar av alla former och färgskiftningar, endera sakta simmande omkring eller blixtsnabbt skjutande förbi mig. Ett stim fiskar kunde blixtra till och försvinna in genom ett valv i korallklippan, och när de kom utsimmande på andra sidan hade de fullkomligt ändrat färg.

Och vad korallen beträffar antog den regnbågens alla färger. Solstrålarna, som sköt ner uppifrån och som förmodligen bröts av de små vågor som dansade fram på vattenytan, åstadkom effekter liknande dem som mäktiga strålkastare med olika färgtoner frambringar i ett teatersceneri. Och vilket glitter det var när de trängde igenom de oroliga vågorna!

Allt omkring mig hade något spöklikt, onaturligt över sig. Och detta intryck förhöjdes ytterligare genom fiskarnas sätt att uppträda. Några av dem var synnerligen nyfikna: de simmade fram tätt intill hjälmens fönster och glodde på mig med sina glosögon — och med ens vände de och flög pilsnabbt bort för att om ett ögonblick komma tillbaka om jag höll mig stilla.

Och jag höll mig stilla länge. Det var alldeles tillräckligt för mig att sitta och se på alla dessa förbryllande syner och försöka vänja mig vid denna nya, häpnadsväckande värld.

För övrigt var jag inte tillräckligt hemmastadd i dykardräkten ännu för att promenera omkring för mycket, i synnerhet som en ganska stark ström gjorde mina steg mer än vanligt osäkra. Mesta tiden tillbringade jag därför sittande på en avsats i korallklippan, med spänt intresse iakttagande detta Tusen-

och-en-natt-sceneri som jag dumpit ner i. Slutligen, sedan min medhjälpare vid pumpen tre gånger signalerat till mig att komma upp, gick jag de få stegen fram till mitt rep och halade mig upp. Jag tog av mig hjälmen för att andas ut och vila mig lite. Men efter en kort stund drevs jag av min längtan att gå ner igen.

Denna undervattensvärld var så fascinerande, tycktes utlova så oändligt många överraskningar och nya sensationer att den upptog alla ens tankar.

Den här gången var jag besluten att företa en liten upptäcktsfärd. Jag sade till karlarna att följa efter med kanoten vilken väg jag än tog. Vattnet var så klart att de för det mesta skulle kunna se mig, eljest kunde de alltid döma åt vilket håll jag gick efter den ström av luftbubblor som steg upp från dykardräkten. Men jag tänkte inte lämna möjlighet för någon olyckshändelse, utan avdelade en man — som en extra försiktighetsåtgärd — att genom vattenkikaren hålla utkik på mina rörelser nere på bottnen.

När jag kom ner upptäckte jag att det fanns ett inlopp till lagunen just mittemot den plats där jag stod. Detta innebar att jag riskerade att bli utsatt för anfall från alla slags djupvattensdjur. Men mitt självförtroende hade vuxit under hela tiden så jag gav mig djärvt i väg på min upptäcktsfärd. Farkosten ovanför följde sakta efter.

Det var då jag upptäckte den blå grottan.

Jag gick långsamt framåt, lite förbryllad av alla dessa nya intryck som störtade sig över min själ. Plötsligt tvärstannade jag — jag trodde inte mina ögon. Jag kunde ha svurit på att rakt framför mig reste sig en väldig katedral med fönster och höga pelare och — ja, jag menar det verkligen — med ljussken strålade ut genom dessa fönster.

Min hjärna var vid det laget redo att acceptera nästan vad som helst. Förmodligen var jag också lite stimulerad av syretillförseln. Jag gick några steg närmare detta märkvärdiga

fenomen, slog mig ner på en korallavsats och tog det i närmare skärskådande.

Alla slag av besynnerliga fiskar tvingade sig på min uppmärksamhet. De var olika alla arter jag förut sett, hade de underligaste former och de mest häpnadsväckande färgskiftningar — som för övrigt utförde konststycket att ständigt övergå i andra färgskalor. Somliga små, långsamma krabater kom trögt framsimmande, stannade och stirrade på mig med allvarliga runda ögon; andra kom blixtsnabbt glidande fram till hjälmens fönster, hejdade sig ett ögonblick, vände och försvann lika fort som de kommit; andra åter var fräcka och djärva, likt okynniga pojkar som väntar på mod att göra något rackartyg och sen kila. Då och då kom en större fisk framseglande, och genast försvann småfisken runt hörnet av något korallutsprång eller in i någon hålighet.

Det var precis som om jag landat på en främmande planet. Livet tycktes inte vara lika hårt och grymt här som uppe på ytan. Fast dessa större fiskar måste livnära sig av de mindre var det som en spännande lek när de mindre flydde och de större jagade efter dem. Och allting annat tycktes mig också drömlikt lugnt och vackert i långt högre grad än jag någonsin sett eller föreställt mig. I synnerhet den fantastiska byggnaden där borta!

Jag tog åter några steg framåt, och ju närmare jag kom desto mer påminde den om en katedral eller ett slott. Men ändå simmade dessa groteska harlekinfiskar fram och tillbaka mellan de höga pelarna. Byggnadens tak slutade i flera tornspiror, och det övernaturliga ljuset glimmade inifrån och sköt strålar ut genom alla fönstren. Från den plats där jag stod sluttade bottnen neråt. Jag såg upp för att försöka beräkna hur djupt ner jag redan var. Jag kände mig helt enkelt tvingad att på nära håll undersöka den märkvärdiga byggnaden. I mitt dimmiga tillstånd hade jag absolut klart för mig att den var byggd av människohänder — eller åtminstone av händer. Men vad den hade här på havsbottnen att göra var mig obegripligt.

Innan jag gick vidare neråt steg jag dock först upp till ytan för att vila mig ett tag i friska luften. Men jag tog noggrant märke på var vi befann oss så att vi inte skulle driva bort från min kyrka.

Medan infödingarna tog av mig hjälmen började de göra frågor:

— Vad ni såg? Vad ni såg?

— Såg något. Vet inte vad, svarade jag.

— Vad? Vad? Ni gå ner mera?

— Mera småningom, sade jag.

Efter att ha vilat mig en bra stund steg jag ner igen.

Kyrkan stod på ungefär femtio fots djup. Jag gick fram till den, fortfarande full av undran och häpnad. Jag tyckte mig vara medverkande i en fesaga. Jag ansåg det inte längre något märkvärdigt att ett föremål som jag plockade upp från den sjögräsbevuxna bottnen vid en korallklippas fot började röra sig i min hand. Jag hade trott att det var en blomma.

Byggnaden var ungefär fyrtio fot hög; de översta tornspirorna nådde upp tio fot under vattenytan. Samma magiska ljus lyste fortfarande inifrån, starkast strax nedanför fönsteröppningarna. Fiskarna som gled ut och in gav ett intryck av förtrollat liv åt platsen.

En hög portal bildade ingången. Jag steg in genom den, noggrant aktgivande på min luftslang.

Inuti var en stor sal med passager som ledde bort från den. En lång stund lade jag knappast märke till den groteska skapnaden på formationerna längs väggarna: jag kunde inte se något annat än den häpnadsväckande färgen.

Allting var blått. Inte vanligt blått utan en livlig, djup, överraskande färg som omfattade alla skiftningar från ljus azur till ultramarin. Det var som om jag såg allt genom blå glasögon. Vattnet var blått, väggarna strålade av någon hemlighetsfull blå färg olik allt jag förut skådat, till och med mina händer var blå. En stor fisk som slog ett slag med stjärten strax intill mig förskräckte mig knappast hur oväntat det än var, så absor-

berad blev jag av att betrakta den otroliga, blå färgen på virveln i vattnet där han vänt.

Jag gick tvärsöver den "stora salen" och tittade in i passager som öppnade sig åt alla håll. Men jag drog mig rysande tillbaka från en mörk håla full av en massa krälande, slemmiga djur. Det var spindelkrabbor, förmodar jag. I alla händelser var de ohyggliga att se på, och jag avlägsnade mig fort från hålan glad att vända mina blickar till de förtrollande färgerna och underbara formationerna överallt eljest omkring mig.

Åter var det tid på att gå upp. Jag vilade mig och åt lite ombord på skonaren. Onkel var om möjligt ännu mer nyfiken än mina medhjälpare bland infödingarna.

— Ni finna någonting? frågade han gång på gång.

— Ja, någonting.

— Vad?

— Finna mycket, sade jag.

Han var förbryllad och visste inte hur han skulle förstå mig, för det fanns ju inga pärlmusslor där.

— Småningom titta efter mera, sade jag, och det fick han nöja sig med.

Sent samma afton just som solen närmade sig horisonten var jag åter femtio fot under vattnet mittibland dessa underverk. När jag steg in i den blå grottan hade den blå färgen till min häpnad försvunnit. Och inte nog med det: mittför mina ögon ändrades färgen på föremålen i varje ögonblick.

När jag såg detta började jag förstå det ljus som jag förut sett lysa genom fönsterna. Det var solens direkta strålar som trängt ner i grottan och åstadkommit effekten. Och nu blev jag vittne till de färgförändringar som härledde sig från att solstrålarna allteftersom solen sjönk trängde in genom olika öppningar och i olika vinklar. Vattnet och väggarna antog regnbågens alla färger, korallen genomgick alla nyanser från skärt, rött till purpur, varje skiftning vackrare än den föregående. Och fiskarna försågs med en naturlig sorts camouflage, deras strimmor och fläckar ändrades i överensstämmelse med omgiv-

ningens färgskiftningar. Detta var en upplevelse som jag skulle komma att minnas hela mitt liv.

Liksom första gången blev jag helt fången av denna havsbottensmagi och kände mig som om jag plötsligt kommit på en annan planet. Jag började undra hur jag skulle vänja mig vid alla nya föremål och förhållanden. Det rådde inget tvivel om att jag var utsatt för verkningarna av lufttrycket, ty den ovanligt rikliga syretillförseln kan ibland komma en dykare att falla i sömn eller verka på honom som en av dessa indiska droger som stimulerar inbillningen och skänker fantastiska dagdrömmar.

Jag slog mig ner på golvet i detta romantiska havsbottenspalats och mina tankar började ströva vida ikring. Jag såg hela mitt föregående liv — inte i kronologisk ordning utan som klippta avdelningar av en filmrulle.

Ockelbo. Min segelbåt. Jag kände på nytt den hänförelse och frihetslängtan jag erfarit på min första seglats. De dystra, mörka tiderna före och efter min faders tragiska död, då jag var som en hund utan husbonde och ingen brydde sig om mig. Min förmyndares vassa, stränga ansikte medan den avskyvärda slaktaren med tjocka, flottiga läppar ljög på mig — och blev trodd. Den magra, fanatiska missionären när han visade oss barn en kineskvinnas förkrympta skor och berättade för oss med en röst som blev gäll av helig fasa om de förskräckliga hedningarna och deras avgudar.

Och här satt jag nu femtio fot under vattnet med en kanotlast hedniska vildar där uppe ovanför mig, anförtroende mitt liv i deras vård medan de pumpade ner luft åt mig! Och jag satt där trygg och lugn, fullständigt förlitande mig på dem! Och vad än meningen med det hela var, kände jag mig oändligt mycket mer till freds här än hemma.

Flykten på skidor genom de djupa skogarna norr om Bollnäs. Frihet igen och hänförelse och glädje över friheten! Hunger, köld och trötthet betydde ingenting. Skammen över att bli släpad tillbaka och hållen i fängsligt förvar på mitt rum.

Lättnaden sedan att få komma ut till sjöss, ut i den okända världen på jakt efter något jag inte ens dunkelt kunde föreställa mig.

Svältande och frysande i Stockholm, i Köpenhamn, i Hull. Smuts, ohyra, grymhet och förbannelser. Ett liv som ett vilt djurs, misstänkande varje främling och med vetskap om att myndigheternas hårda hand ständigt var emot mig. Den kalla, cyniska brutaliteten i skepparens ansikte när han började misshandla mig för att få mig att be om nåd, stuka mig så att jag skulle krypa för honom i framtiden. Rymningar och mera rymningar. Äventyr i Sydafrika under vår mödosamma vandring genom landet — den stora strutsen, förföljd av fem uthungrade, glupska pojkar och finnen som jättefågelns spark vräkte raklång på marken. Opossumfångst i Australiens skogar. Hinduen och hans Tusen-och-en-natt-sagor om kryddor och dyrbara pärlor.

Alltid driven vidare av någon dunkel impuls, sökande efter någonting, efter ett liv som var värt att leva, värt att sätta in hela sin personlighet i.

Låg inte just detta liv framför mig nu? Det var första gången som jag känt frid i min själ sedan jag givit mig ut i världen på egen hand.

Här hade jag en vidsträckt, ny, outforskad värld — oceanernas hela botten från strändernas ebbmärken ner till hundra fots djup, ja, ännu längre. En underbar värld, främmande, vacker, full av mystik, full av tiotusentals föremål som man ville lära känna, full av äventyr, full på sina ställen av pärlemor och pärlor, väntande den oförvägna dykaren.

Vad mer kunde jag begära? Frihet och oberoende arbete, ett verksamhetsområde outtömligt på överraskningar, faror nog att hålla en i spänning och att göra en man stolt att trotsa dem. Bara det vardagliga arbetet krävde en utvald man.

Antag att jag fann en vidunderpärla! Nå ja, det skulle bli roligt att för ombytes skull vara rik. Jag skulle skaffa mig den bästa utrustning i världen, bli världens förnämsta dykare, gå

ner på djup dit ingen man förut vågat sig. Vilket löftesrikt liv var inte detta! Och vilken underbar följd av tillfälligheter hade inte fört mig till detta bländande ögonblick, då dylika möjligheter utvecklade sig för min inre syn som den närmaste framtidens oundvikliga resultat!

Ännu i denna stund hade jag inte sett så mycket som en pärlmussla. Men detta var bara ytterligare en spännande möjlighet som framtiden hade i beredskap åt mig!

När infödingarna hjälpte upp mig på plattformen var jag fortfarande bländad av den vision jag haft. Alla tvivel, all osäkerhet var slut.

Jag skulle bli pärldykare. Övärldens förnämsta pärldykare!

Vi låg utanför Run omkring en vecka. Varenda dag gick jag ner på upptäcktsfärd än här än där. Men mitt huvudsakliga ändamål var alltid att komma in i den blå grottan, in i hjärtat på mitt sjöslott, slå mig ner där och drömma mina drömmar. När någon envisades med att få veta vad det var jag upptäckt som upptog så mycket av min tid, log jag bara.

— En dag jag bli stor dykare, brukade jag förklara. Måste öva mig. Måste arbeta mycket.

Jag exercerade med mina medhjälpare vid pumpen så att de var fullt på det klara med vad de hade att göra vid olika signaler från mig. Vanligtvis stannade jag nere en halvtimme åt gången. Om jag överskred den tiden hade min "förste man" tränats att rycka i linan som signal till mig. Jag kom underfund med att jag inte hade något obehag av att vara nere så pass länge. Någon enstaka gång brukade det visserligen börja ringa i mina öron, och vid ett par tillfällen åstadkom lufttrycket något näsblod, men jag blev allt mer och mer van vid undervattensarbetet och var alltid för försiktig att låta någon olycka ske genom att överanstränga mig. Luftslangen tog sig till att läcka då och då, men jag lärde mig att reparera den med tjärad segelduk.

Naturligtvis var det mycket jag fick lära mig så småningom. Första tiden hände det många gånger, just som jag kommit

under vattenytan, att mitt huvud kändes som om det höll på att sprängas, och det dröjde en bra stund innan det var möjligt för mig att fortsätta nedstigandet. Jag upptäckte att detta inte kom sig av att jag var rädd — såsom jag först trott — utan av trycket i de eustachiska rören, vilket naturligtvis blev än värre om karlarna vid pumpen tog i för plötsligt och för hårt. Men efter trägen övning blir man härdad, man blir som dykarna kallar det "uppblåst". Jag fann också att jag måste känna mig frisk och kry för att kunna dyka. Har man till exempel snuva är det helt enkelt omöjligt att härda ut.

Inga missöden inträffade under denna tid, och inte heller råkade jag ut för några farliga äventyr. Jag hade försett mig med en kniv som jag alltid hade med mig i sin slida, men jag fick aldrig något tillfälle att begagna den. Gled en stor fisk förbi mig brukade jag gripa tag i knivskaftet. Och minnet av de krälande, vidriga havsspindlarna kom mig alltid att vara på min vakt — även när jag satt försjunken i mina drömmar. Någon haj såg jag faktiskt inte skymten av. Detta bidrog till att ge mig självförtroende medan jag lärde mig yrkets första grunder och knep.

En dag stannade jag så länge inne i grottan att onkel började bli ängslig. De kunde inte se mig där, och jag fäste intet avseende vid deras signaler. Ombord på skonaren fanns en hel del infödingar som passagerare, och det slumpade sig att en av dem var en förträfflig nakendykare. Vi hade inte träffat på någon dylik förut, märkvärdigt nog. Kanske onkel inte bara var ängslig för min räkning utan också ville tillfredsställa sin nyfikenhet angående den plats jag var så förtjust i, ty fast jag ofta försökt beskriva och förklara för honom vad det var som alltid drog mig till grottan, hade han aldrig riktigt förstått mig. Han såg bara att jag inte längre var vidare intresserad av de olika slags spel som han försökte lära mig. Allt nog, han beordrade denna inföding att simma ner och se efter om något hade hänt mig.

Jag satt inne i mitt "slott", fullständigt försjunken i mina fantastiska drömmar.

Plötsligt for jag upp och såg mot ingången. Någonting stort var på väg ner genom vattnet. Jag tänkte på hajar och grep om kniven. Då såg jag att det var en man som arbetade för att pressa sig neråt. (Han hade redan gjort två misslyckade försök.)

"Vem i all världen kan det vara?" tänkte jag. Och jag kände mig lite stukad: jag var tydligen inte en sådan mästerdykare som jag inbillat mig eftersom denna bruna man kunde utan dykardräkt ta sig ner lika långt som jag.

Allt längre neråt kom han under kraftiga rörelser med armar och ben. När han var tätt intill mig kunde jag förstå av hans ansikte vilken ansträngning det kostade honom. En ström av små luftbubblor kom från hans näsborrar och försvann uppåt.

Jag försökte gripa tag i honom, men han vred sig undan kvick som en ål, vände och sköt fart upp till ytan. Efteråt när jag satt på plattformen och hade tagit av mig dräkten satte han sig bredvid mig, gjorde tecken och grinade som den ungdom han var för att jag skulle förstå att det var han som hade varit nere och hälsat på mig. Konsten att dyka djupt är ganska sällsynt och fordrar en lång träning. Infödingarna kring Banda-öarna går sällan ner längre än till trettio eller fyrtio fot. Många år senare på ett annat ställe bevittnade jag hur en inföding simmade ner till hundratjugu fot. Jag tog tid. Det visade sig att han kom ner till bottnen på tre minuter. Men det var ett stordåd.

När jag tänkte närmare efter upphörde jag att känna mig stukad och missmodig. Jag insåg att jag hade så många fördelar framför en nakendykare. Jag kunde till exempel stanna nere och vandra omkring på bottnen en halvtimme och lite till, medan två eller tre minuter var maximitiden som en man kunde hålla andan.

III

Onkel var utomordentligt belåten när han såg att jag blev allt skickligare och kände mig alltmer hemmastadd under vattnet. Han lyssnade villigt medan jag skröt för honom vad allt jag en dag skulle uträtta.

— Småningom ni fånga stol mussla, sade han. Ni öppna mussla, ni finna päla. Ni stoppa päla i fickan, jag stoppa pälemol.

Jag förstod att han huvudsakligen var intresserad av pärlemor. Pärlemor är alltid en standardvara av vilken finhetsgrad den än är. Jag förstod också att denne rynkige, lille gule kines var en stor hedersman. Han kände till allt om pärlor — det fick jag veta sedermera. Han var född spelare — och ingen sådan kan motstå hasarden i pärlfisket. Men först och främst och hela tiden var han hederlig, ja, långt mer än hederlig i sina affärer med mig.

Vilken överenskommelse han än föreslagit skulle han vunnit mitt gillande. Visserligen ville jag ha pärlor, men det var inte det viktigaste. Ty jag hade fått visshet att jag funnit det liv jag famlande sökt efter alla dessa år.

Jag skulle bli en stor dykare och kanske finna en stor pärla. Det betydde i själva verket inte så mycket. Jag hade allaredan funnit den finaste pärla som en man kan plocka ut ur världsostronet: ett arbete som han älskar, som speciellt är lämpat för honom, som kommer honom att känna sig till freds med världen och sig själv och som kommer hans hjärta att klappa fortare vid blotta tanken på det.

Om nu bara detta nya livsarbete kunde skaffa mig ett levebröd... Nå, det skulle snart visa sig.

NIONDE KAPITLET.

Den stora pärlan.

Vi satte segel och gav oss i väg från Run. I stället för att sätta kurs på Bandaöarna höll vi emellertid söder ut och sträckte sedan över Bandasjön ostvart mot Manuk- och Kei-öarna. Onkel och jag hade pratat så mycket med varandra vid den tiden att han hade lärt sig en hel del engelska ord, och vi kunde förstå varandra tämligen bra. Han talade om en stor överraskning som han hade i beredskap.

Då han varit på en handelsresa bland Aroeöarna söder om Nya Guinea några månader tidigare hade han träffat på ett pärlfiskarfartyg som lidit skeppsbrott på ett rev i närheten av Enoe. Hon tillhörde en australisk pärlfiskare registrerad i Dilli, portugisiska Timor, och hade en besättning av japaner och filippiner. De hade kört upp på revet under en storm. Kaptenen hade lyckats ta sig i land och var utledsen på allt-ihop. Han ville sälja båten och utrustningen och allt vad där-till hörde.

Onkel var en slug affärsman. Han höll sig i närheten för han anade att det skulle bli affär av, och han hade länge velat arbeta tillsammans med en dykare. Han gjorde några frågor men visade sig inte särdeles intresserad. Men han skickade i alla fall ut några av sina män, som var speciellt duktiga sjö-män, till vraket och de meddelade att de med lätthet skulle kunna bärga loggerten.

Det gick som han väntat sig. Efter en kort tid blev skepparen, enligt vita mäns sed, otålig och onkel övertog båt och allt — för en spottstyver antar jag.

En jättepärla från Västaustralien.

Sedan satte han svartingarna i arbete. De tätade henne provisoriskt, pumpade henne läns, drog loss henne från revet och seglade henne upp till Keiöarna, där han tänkte låta bygga om henne. Befolkningen på Keiöarna är de skickligaste båtbyggarna på Moluckerna. Stora Keiön är en ganska vidsträckt ö, bevuxen med olika sorters träd som lämnar ypperligt virke. Urbefolkningen är av deciderat polynesisk typ fast den blivit uppblandad med papuaner och malajer. Vissa familjer har under flera generationer varit skepps- och kanotbyggare: de konstruerar alla de väldiga kanoterna för Nya Guinea och har nästan monopol på att bygga malajiska kanoter, emedan de har rätta virket och är särdeles skickliga. De bygger även tämligen stora skonare, ty de kan få alla sorters virke till spant och dylikt.

Det var en hel del att göra på den här loggerten. Onkel hade återvänt till Banda, lämnat dykarutrustningen där och fortsatt till Surabaja för att ta in nya förråd — då jag ramlade ner i lastrummet liksom från skyn.

Reparationerna var nu färdiga. Vi var på väg till Keiöarna för att hämta henne.

— Jag ge dig en båt, fin båt, sade onkel. Liten båt, men bla.

Sedan upprepade han sitt erbjudande:

— Du få pälor, jag få skal.

Som jag förut sade var detta ett synnerligen flott erbjudande. Värdet av hela pärlmusslesskörden från vattnen kring Malajiska arkipilagen uppgår i medeltal per år till dubbla värdet av pärlorna (vid Söderhavsöarna är det fyra gånger så stort, vid Ceylon och i Persiska viken endast en trettiondedel eller så). Här var jag nu en okunnig pojke på aderton år, som just hade fått en liten aning om dykning och inte hade något annat att bidraga med än denna lilla aning och min energi. Men han betraktade inte saken på så sätt: för honom var pärlemor en förnämlig handelsvara lämpad för en sansad affärsman. Pärlfångst berodde mer på tur, var nästan ett hasard-

företag — jag antar att han noggrant skilde sitt hasardspel, som han var så förtjust i, från sina affärer.

— Du kanske finna stol päla, brukade han säga. Och fast han var en skarp affärsman visste jag att han verkligen tänkte på mig och välvde planer för mig som om jag varit hans son. Man kan föreställa sig hur upphetsad jag var när vi för gynnsam vind seglade den tvåhundrafemtio miles långa vägen till Keiöarna.

Mesta tiden tillbringade jag med att försöka föreställa mig båten. Mina tankar vände tillbaka till min älskade segelbåt på Ockelbosjön, som hade givit mig första sensationen av vad havets frihet kunde betyda. Helt naturligt föreställde jag mig denna loggert som ett mellanting mellan min segelbåt och de mindre fartyg jag sett på senaste åren. Under hela resan hade jag ideliga visioner av denna bärgade loggert.

Vad jag emellertid inte var beredd på var att hon skulle vara så vacker.

Vi kom fram till ön, och utan att förlora ett ögonblick begav jag mig till fartyget som låg i den lilla vik där de hade byggt om henne. Det är med båtar precis som med kvinnor: somliga har alla dygder, är pålitliga och precis som de ska vara, men de gör inget intryck på en. Andra åter...

Det var en tolv tons loggert, en av de utmärkta båtar som byggs nere vid Torsdagsön, där båtbyggarna verkligen förstår sitt yrke. Det finns inget säkrare fartyg än en riktig pärlloggert. Man kan segla vart som helst med en sådan om skepparen förstår sig på den.

Hon var ännu inte målad men för övrigt alldeles färdig. Allt var splitter nytt och vackert och yrkesmässigt utfört. Hon flöt där på vattnet, absolut orörlig, men med liv i varje linje.

Den som ursprungligen byggt henne hade gett henne det där något i linjerna som inte kan beskrivas: hon var underbart vacker. Första åsynen av henne kom mitt hjärta att klappa häftigt. Det går inte att förklara den saken. Som jag sade är

det på samma sätt med somliga kvinnor: i samma ögonblick som man ser dem händer det något inom en. Denna båt var min från första ögonblicket.

Vi satte i gång med energi, och jag drev på de där karlarna så mycket jag kunde. Det dröjde inte länge förrän vi hade loggerten målad, förråd och rigg ombord och var färdiga att starta på min första pärlexpedition.

Onkel ställde till mitt förfogande sin förste man ombord, en utmärkt sjöman. Dessutom hade vi tur att få tag på en erfaren pumpskötare som hade hållit på med dykeriarbete i många år. Åtminstone tyckte jag vid den tiden att det var ren tur. Nu när jag blickar tillbaka misstänker jag att det var ännu ett utslag av det omtänksamma, kärleksfulla förutseende som onkel alltid visade när det gällde mig. Han var inte lätt att lura, och jag är säker på att han hade genomskådat min pojkaktiga bluff i fråga om dykning och i tysthet sett sig om efter en expert som skulle kunna ge mig tips utan att det märktes.

Visst är att ingen skulle kunna fått en bättre medhjälpare än denne man. Han var från Amboina i närheten av Seran, den ö från vilken den holländska guvernören härskar över denna del av Holländska Ostindien. Han var rätt gammal, men han var bra. Han kunde fortfarande själv gå ner på grunt vatten, men om en man börjar som pumpskötare så blir han sällan dykare: han ser för mycket av vad dykaren får genomgå och säger gärna: ”Det där får allt vara för mig.” Vad som gjorde honom så värdefull för mig var att han långt innan jag var född vetat alla de småsaker som jag hade ansträngt mig att grubbla ut. Jag var ingen mekaniker, men denna man däremot kunde plocka sönder en pump, olja den och sätta ihop den igen och få den att fungera perfekt. Han förstod sig på alla de där besvärliga tryckventilerna, varenda del och detalj av en dykarutrustning och hur den skulle användas. Han hade all den så småningom samlade erfarenhet av dykning både under normala förhållanden och i farliga situationer på vilken

en mans liv varje ögonblick kan bero i det yrket. Otvivelaktigt var det tack vare hans kunniga ledning och mästerliga skötande av detaljer som jag aldrig råkade ut för någon allvarlig olyckshändelse.

Den mannen var min högra hand från den stund han kom till mig.

Han kunde också manövrera en loggert och lärde mig en hel del om dessa lömska farvatten, fulla av strömmar och rev och piskade av plötsliga stormbyar. Det var en syn att se honom sköta pumpen. Ingen fick tala till honom då om inte för att ge order. Han tog sitt arbete allvarligt för han visste vad ett misstag å hans sida kunde betyda. Någon som själv hade erfarenhet måste ha tränat honom och gjort det bra. Med undantag av min vän Ro var han den bästa pumpskötare jag någonsin haft under alla dessa år.

Med denna utmärkta medhjälpare gjorde jag några försök på större djup, sextio eller sjuttio fot. Allt gick som ett urverk. Inga besvärligheter. Vi gav oss ut på jakt efter pärlor och pärlemor.

Min pumpskötare hade reda på att det skulle finnas musselbankar i närheten av Nya Guinea, men han hade bara varit där en gång som pojke och hans lokalkännedom var synnerligen osäker. Kusten längs Holländska Nya Guinea är vild och ödslig — det är flera hundra miles mellan samhällena — och fast vi inte var mer än två- eller trehundra miles därifrån kunde vi inte få tag på någon som kände till den. Till slut seglade vi i alla fall och satte kurs förbi norra udden av Aroeöarna. Nordvästmonsunen blåste stadigt nu. Det var just vad som passade oss. Den lilla loggerten dansade fram över vattnet, och jag blev stoltare och mera förtjust över henne för var dag.

En bra bit från land meddelade min pumpskötare att vi befann oss över en pärlbank. Han hade sett några små musslor som han visste tydde på att det fanns pärlmusslor i närheten.

Jag var över relingen och nere på bottnen så fort vi hunnit få grejorna klara. Det återstod mig ännu att finna min första pärlmussla. Och det är en erfarenhet som man inte glömmer.

Min iver dämpades snart. Jag gick omkring från den ena platsen till den andra och iakttog spänt den ojämna bottnen. Inte minsta skymt av pärlmussla.

Något snopen återvände jag upp då tiden var slut. Min pumpskötare vidhöll att det måste finnas pärlmusslor i närheten. Efter att ha vilat mig en stund gick jag ner igen och letade runtomkring. Inget resultat.

Den tid som följde var ohygglig. Två hela dar höll jag på och drev efter loggerten som sakta rörde sig framåt, och letade, letade, letade, uttömmande mina krafter genom ansträngningarna, pinande min hjärna för att finna någon förklaring. Inget hjälpte. Men på något vis var jag övertygad om att vi var på rätt plats. Det måste finnas musslor i närheten fast jag inte lyckades upptäcka dem.

Jag satt på ett stycke korall den tredje dagen, nästan alldeles nedbruten av missräkning, trötthet och förödmjukelse. Vad skulle jag göra?

Ett par steg ifrån mig var en sådan där fläck med havsvegetation som förekommer i tusental. Jag satt och stirrade på den och kände mig färdig att ge upp alltsammans — då rörde sig något i den. Något glänste till som silver.

— Herregud! Vad var det? utropade jag högt och rusade upp.

Jag skyndade mig fram. Där låg en stor mussla bland algerna, och dess skal var så tätt bevuxet med sjögräs att ett otränat öga inte skulle kunnat upptäcka musslan på en yards avstånd. Vad jag sett var en glimt av dess skimrande inre just då den slöt sig.

Från det ögonblicket var jag lik en blind som återfått synen. Upptäckten av detta enda skal hade öppnat mina ögon. Jag stod där och såg mig omkring.

Där fanns pärlmusslor överallt runtomkring mig! Stora,

präktiga ostron! Säkerligen hade jag under de föregående dagarna gått förbi hundratals av dem utan att se dem.

Men nu blev jag misstänksam i högsta grad beträffande allting där nere på bottnen. "De kan ha några andra knep för sig, de uslingarna", tänkte jag.

Hur som helst, från den stund jag upptäckt min första pärlmusslas metod att gömma sig blev det fart i mitt arbete. Det dröjde inte länge förrän jag hade skickat upp flera korgar av dessa svårupptäckta skaldjur.

Nästa moment i mina lärospån kom när jag på loggertens däck öppnade den första skörden musslor. Lita på att jag inte tillät någon annan att utföra den saken. Jag darrade av iver så att jag var nära att skära av mig fingrarna med min stora slidkniv. Naturligtvis måste man ha ett visst handlag för att öppna skalen.

Om morgonen då den brännande solen kommer skalen att lossna litet, till och med att öppna sig en aning, håller man ett sådant där stort ostron fast mot något solitt underlag, måttar med kniven och kör den direkt in i den stora muskeln. Djuret drar sig ihop åt ena skalet. Man skär rakt ner, gör en sväng åt sidan med kniven och skär loss det från skalet. De två halvorna springer upp, för det finns en svart, elastisk sena där de leda mot varandra, och den verkar motsatt mot den centrala slutmuskeln.

Man slår ostronet fram och tillbaka. I regel vet man genast om det innehåller något för en själv. Det lämnas till en man bredvid eller mittemot, som tar loss djuret och noggrant känner runt dess kanter. Då och då hör man honom dra in andan häftigt — man tittar upp och ser honom plocka fram en liten pärla. Men i stora musslor får man nästan alltid genast tag på pärlorna.

Antingen ligger pärlan fullt synlig, ofta alldeles lös, eller också ser man den under ostronets hud. Det händer även att en stor pärla sitter mitt under djuret. Sådana pärlor samt de små exemplaren finner medhjälparen.

Som sagt, jag darrade av upphetsning när jag började. Men det går över då man har öppnat ett dussin eller så och inte funnit någonting. Då jag öppnade den ena musslan efter den andra alldeles utan resultat började jag bli orolig. Var fanns då dessa pärlor som jag så ofta hört talas om?

Jag satt på däcket och fortsatte energiskt att öppna och öppna tills jag hade slutat hela högen som jag tagit upp.

Inte en enda pärla hade jag att visa för de andra!

Det var ett hårt slag. Jag tänkte på min överenskommelse med onkel — han skalen, jag pärlorna. "Fy tusan!" sade jag för mig själv. "Jag har ingen tur i det här yrket."

Men ändå hade jag ett så fullkomligt förtroende för onkel att jag var säker på att förr eller senare skulle det gå bra för mig. Naturligtvis kunde han inte ge mig båt och besättning och utrustning för ingenting. Jag missunnade honom inte ett uns av den pärlemor han fick genom vår överenskommelse. Men jag ville ha bevis för att jag till sist inte skulle stå där med två tomma händer. Nå ja, i morgon var också en dag. Man fick väl se.

Nästa dag tog jag upp en hel massa musslor — jag fann rikligt av dem nu när jag hade fått ögon som fiskarna och kunde urskilja dem. Mer missräkning var i beredskap åt mig då jag öppnade dem och åter drog idel nitar. Plötsligt gav jag till ett tjut då jag öppnade ett skal och plockade ut en sned, ful liten tingest. Den såg ingenting ut och var inte värd mycket mer. Men det var i alla fall en pärla! Och det var det första jag skördat ur havet, som jag verkligen kunde kalla mitt. Dessutom var det ett löfte för framtiden. Mitt mod och min beslutsamhet återvände. Jag var villig, till och med ivrig att fortsätta. Bland tillräckligt många lotter måste jag till sist dra åtminstone en vinst.

Jag gick på med arbetet, fiskade upp musslor och öppnade dem. Några få små pärlor i min låda visade i alla fall något resultat. Hettan var tidvis ohygglig, och en och annan dag var

jag tvungen att vila mig helt och hållet. Jag fick erfara att jag på intet sätt hade gett mig på ett bekvämt yrke.

Vårt vattenförråd började ta slut. Det tycktes vara en enkel sak att bege sig i land och fylla vattentunnorna, men jag upptäckte att ingen av besättningen ville åta sig det. Inte ens min pålitliga gamla pumpskötare.

— Jag inte säker. Folket i land döda, sade han. Ingen brun man säker. Ni vit. De inte döda vit man.

Jag tänkte på den gamla historien om hunden som inte skulle bitas om man såg honom i ögonen.

— Ni vet att de inte dödar en vit man. Jag vet det också nu. Men vet de där guineavildarna det?

Hur som helst, vatten måste vi ha. Jag var kapten. Om karlarna var rädda för att gå i land så var det min skyldighet att göra det. Jag seglade in så nära stranden vi kunde komma, tog med ett par vattentunnor och lite polerat pärlemor och rodde mot stranden. Onkel hade varnat mig för att gå i land på kusten utan betäckning, så jag hade placerat min pumpskötare på däck med geväret som vi hade med ombord. Han skulle skjuta i samma ögonblick som någon gjorde en fientlig rörelse.

Vi hade inte sett tecken till liv men karlarna talade om att det fanns ”fullt med onda män” som bevakade oss varje ögonblick från de täta snåren. Tanken på de där dolda ögonen var inte särdeles behaglig då jag rodde in till land. Jag tittade tillbaka och bilden av min pålitliga pumpskötare, hållande geväret så att det syntes tydligt från stranden uppmuntrade mig en smula. Men jag undrade i alla fall hur min expedition skulle avlöpa.

Jag kom fram till stranden utan att få det minsta bevis för att det fanns någon mänsklig varelse på flera miles' avstånd. Jag placerade tunnorna på stranden, lade en liten hög polerade musselskal bredvid dem, klev tillbaka i jullen och väntade.

Jag satt där en hel halvtimme i det heta solskenet. Inte ett ljud eller en rörelse från de täta busksnåren framför mig. Plötsligt stormade omkring femtio nakna vildar utan före-

gående varning fram på stranden. De bar spjut och sköldar och alla slags vapen. De var täckta av stora ärr och tatueringar, hade vilt, krusigt hår och vilddjursansikten, och de tycktes mig så skräckinjagande att man knappast kunde tro dem vara mänskliga varelser. Vid denna kust kan man aldrig vara säker på att inte träffa på en stam huvudjägare eller kannibaler. Jag var inte mycket rädd men tänkte med tillfredsställelse på min pumpskötare med geväret i hand där borta på loggertens däck.

De otäcka svartingarna stirrade tysta på mig, det var som en nattmara. Jag gjorde en gest mot tunnorna och sedan mot pärlemorhögen. Sedan visade jag dem resten av skalen i båten. De tyckte om pärlemor till ornament och dekorationer.

De måtte ha varit med om samma sak förr. Efter någon tvekan kom de försiktigt fram, tog tunnorna och skalen och försvann i snåren.

Sedan blev det en lång tröttsam väntan. Naturligtvis tänkte jag mig möjligheten av att de skulle göra ett plötsligt anfall mot mig så jag höll noggrann utkik hela tiden. Jag satt där i jullen tre eller fyra timmar och började bli mycket otålig när jag till slut fick se hela skocken komma ut igen med tunnorna.

Denna gång kom de direkt ner till båten och lyfte ombord tunnorna. De gav ifrån sig några underliga halsljud och antydde med gester att de ville ha resten av betalningen. Jag gjorde just den reflexionen att de när allt kom omkring inte var så farliga, då jag kom att vända blicken och såg rakt in i ögonen på en särdeles otäck individ. Jag kan inte beskriva vad jag såg i hans ögon men det var något så ohyggligt att jag inte kommer att glömma det så länge jag lever. Det var inte ett vilddjurs öppna, hårda fientlighet utan något smutsigt, vidrigt, orent. Man kunde inte undgå att få en känsla av att världen skulle vara bättre om den mannen vore död.

Jag överlämnade skyndsamt resten av musslorna och stötte ut från land.

Detta var mitt första sammanträffande med vildarna på Nya

Guineas kust. Jag hade ingen lust att stifta närmare bekantskap med dem.

Vi arbetade i denna trakt en tid framåt och sedan talade min pumpskötare om att infödingarna längre söder ut var hyggligare. Vi seglade en avsevärd sträcka i sydlig riktning och kom till en plats där folket var vänligt sinnat och det var lätt att skaffa vatten och ny proviant.

Det fanns gott om musselbankar där, och jag höll envist på med mitt arbete. Nordvästmonsunen började blåsa och somliga dagar kunde vi inte arbeta utan var tvungna att söka skydd i någon flodmynning eller bakom ett högt rev. Det var ett hårt liv ibland, och mina krafter var betydligt nedsatta av det trägna, påfrestande arbetet. Jag betraktade inte längre pärldykning som en drömsysselsättning i en underbart skön sagovärld.

Dessutom hade jag efter fyra månaders arbete mycket litet resultat av expeditionen. Onkel kunde vara nöjd för det fanns en fullt tillfredsställande hög med prima musselskal i lastrummet, och den var värd åttahundra till tusen dollars per ton.

Äntligen en morgon kom turen till mig.

Det var tämligen kraftig sjögång. Loggerten krängde och rullade.

Jag satt på däck upptagen av att öppna en hög pärlmusslor. Det arbetet var numera en besvärlig plikt, något som måste göras. Jag kunde öppna musslor som en maskin och tänka på annat under tiden. Men fast man inte är medveten om det är ens uppmärksamhet spänd, hur många tusen ostron man än öppnat.

Automatiskt körde jag in kniven och skar av slutmuskeln. Skalet sprang upp. Någonting rullade ut och föll ner på däcket. Någonting stort. En Stor Pärla!

En våg kom loggerten att kränga. Pärlan rullade ner mot relingen.

Likt en katt gjorde jag ett språng efter den innan någon medveten tanke hann forma sig i min hjärna. Jag hamnade på

händer och knän och fick tag i den en sekund innan den skulle ha fallit överbord.

Darrande som om jag haft feber betraktade jag den vackra tingesten i min hand.

Det var en storartat vacker pärla, inte rund, men regelbundet oval. Den hade några små obetydliga sprickor men dess lyster var bedårande. Och storleken! Sextio grains visade den sig väga — den största och finaste pärla jag någonsin skulle finna under alla mina pärlfiskarår!

Min pumpskötare var inte långt borta. Han höll på att undersöka den öppnade musslan. Även han blev överväldigad.

— Stor! sade han. Stor pärla. Mig aldrig sett likadan. Ni sluta. Inte fiska mera nu. Slut.

Men jag hörde knappast vad han sade. Jag satt flera timmar och tryckte min kostbara skatt intill mig som om den varit en baby (pärlfiskare kallar stora, felfria pärlor för "babies") och välvde planer.

Jag visste att den representerade en summa som var en hel förmögenhet för mig, och min fantasi såg alla slags möjligheter öppna sig: att vända hem till Sverige och visa dem där hemma att det hade blivit något av mig eller att fortsätta tills jag var oerhört rik och sedan göra precis vad som föll mig in och många andra pojkaktiga förslag. Men mest av allt fängslade mig pärlans underbara skönhet. Dessa härliga klenoder är som allra finast just då de först kommer upp från oceanens djup. Deras färg, deras genomskinlighet, deras levande, känsliga sprödhet har ett slags underbar trollmakt över människor.

Jag stoppade den i en tobakspung — den bästa juvelpåse jag hade — som jag fäste närmast kroppen runt midjan med ett pajamasnöre. Då och då måste jag ta fram pungen och titta på pärlan igen för att vara säker på att den verkligen var så underbar som jag tyckt. Varje gång fann jag den lika härlig.

Min pumpskötare hade rätt: det var tid att vända tillbaka. Väderleksförhållandena började bli omöjliga på den platsen.

Dessutom skulle allt annat vara en antiklimax tills jag hade gjort något av mitt underbara fynd.

Vi började hemseglingen och höll nordvästlig kurs för att komma förbi Aroeöarnas norra udde. Det var slut med det goda vädret nu. Vi fick arbeta oss framåt ibland i stiltje, ibland i byig motvind.

Utanför Kola råkade vi ut för halv orkan. Jag måste söka nödhamn och seglade in i lä av en liten ö några mil norr om Dobbo.

Det var därigenom jag fann Ro. Åter ett av den blinda slumpens verk.

Jag undrar om inte detta egentligen var ännu större tur för mig än att jag funnit min allra största pärla!

TIONDE KAPITLET.

Jag får tre vänner och en loggert.

Aroeöarna är mycket underliga. Runtomkring dem är vattnet grunt nästan ända fram till Nya Guinea och fullt av växande koraller. Öarna är endast åtskilda av slingrande flodliknande sund. Infödingarna är vilda och liknar papuanerna. Somliga av husen är byggda på pålar direkt nedsänkta i klippan och består av två rum, det ena omgivande det andra. Man möter där också den vanliga sägnen om att det existerar en vit stam borta i det inre av landet — en stam som visserligen ingen har sett men alla tror på.

Dobbo, som ligger på en liten ö väster ut, är en tillflyktsort för pärlfiskare, särskilt vid den tid då nordvästmonsunen sätter stopp för vidare arbete. Då samlas alla raser där medförande bêche-de-mer (sjökorvar eller *tripang* i Kina), pärlemor, sköldpadd och alla de produkter som kan vinnas ur havet. Och handelsmän kommer från alla håll för att köpa upp varorna. Vi hade sökt skydd några miles ovanför samhället. Under det loggerten gled in i lugnt vatten stod jag på däck och spanade efter en lämplig ankarplats.

Plötsligt såg jag en kanot framför oss. Mannen som paddlade den var helt olik den vanliga typen av infödingar i denna trakt — han hade mycket ljusare brun hudfärg, vackrare hår och renare utseende. Det låg styrka och skicklighet i hans sätt att föra paddeln, och det gjorde att man ovillkorligen tittade två gånger på honom. Han vände plötsligt kanoten och låg och såg på när vi gled in.

Jag seglade tätt förbi honom och undrade vilken ras han tillhörde och vad han gjorde bland den här krushåriga befolk-

ningen. Han verkade upprörd och ropade något då vi passerade, som jag inte kunde uppfatta. Sedan satte han paddelåran i vattnet och jagade efter oss. Då jag lovade upp med loggerten var han jämsides.

Han gjorde fast sin kanot och var över relingen och uppe på däck inom en sekund. Jag tyckte om honom vid första ögonkastet. Han såg ut som en solbränd vit man — guldbrun hy, slätt, svart hår, stora uttrycksfulla ögon. Han var lik en ung atlet, fulländat byggd, glänsande lemmar, utan behåring i ansiktet eller på kroppen, full av liv, energi och godmodighet. Han stod där och log mot mig.

— Varifrån är ni? frågade jag honom.

— Från Paumotus, nedanför Tahiti. Hans röst var välljudande som en sångares.

— Tahiti... var ligger det?

— Har ni sjökort? Jag visa er.

Jag gick ner under däck och letade fram sjökorten. Där låg verkligen Tahiti, nära sextusen miles ifrån oss om man drog en direkt linje i sydostlig riktning förbi tiotusen öar. Jag begrep då att han väl kunde vara olik alla andra här i trakten.

Vi fortsatte att prata. Han kunde tala engelska, franska, kinesisk rotvälska och lite malajiska förutom sitt eget språk, och han hade en blixtsnabb uppfattning av saker och ting. Han hade seglat med skonare överallt i Söderhavet och hade nyligen arbetat som dykare på ett fartyg från Torsdagsön. Han hade lämnat det vid Dobbo, och eftersom han hade hamnat där hade han skaffat en kanot och börjat leta pärlmusslor tillsammans med infödingarna. Han var expert på nakendykning och hade hållit på med pärlfiske under större delen av sitt liv men aldrig funnit någon stor pärla. Jag tyckte mer om honom för varje minut.

När han hörde att jag var kommen från Nya Guineakusten blev han mycket intresserad.

— För himlens skull, utbrast han, vänd tillbaka! Tillbaka

dit! Jag funnit bank med väldiga ostron denna sista färd. Stor bank. Tag mig med, kapten. Vi fiska dem. Nu!

Jag hade varit ivrig att komma tillbaka till Banda för att sälja min stora pärla. Men det var något helt enkelt oemotståndligt hos denna präktiga, vackra, livliga unga man. Jag sade mig själv att jag verkligen behövde en dykare till — att oavbrutet arbeta under vatten blir för ansträngande för vilken karl som helst. Dessutom kunde jag bli sjuk och då skulle allt arbete upphöra.

Den verkliga anledningen antar jag var att jag kände mig ensam. Jag var bara nitton år, och under en lång tid hade jag saknat jämnåriga kamrater att prata och arbeta tillsammans med. Unga människor behöver sällskap.

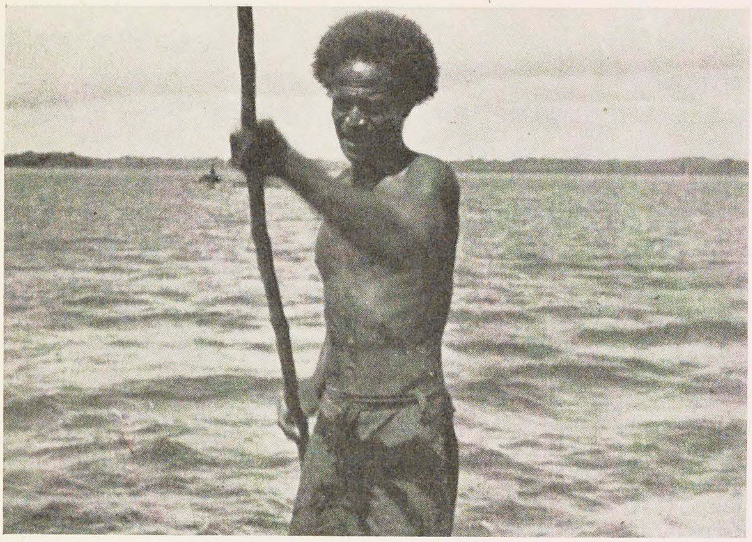
Jag lät blicken fara över honom. Han var den finaste unge man jag någonsin sett. Han förstod att jag höll på att fatta ett beslut. Han blottade sina vita tänder i ett blixtrande leende.

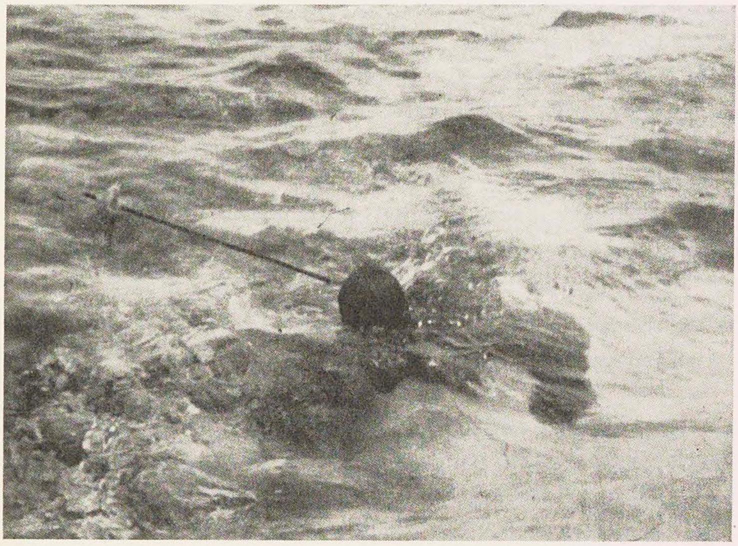
— Hämta era grejor och kom ombord, sade jag till honom. Vi kan bestämma om Nya Guinea sedan. Vi fortsätter tillsammans i varje fall.

Det var en av mina lyckodagar.

Jag beslöt efter en eller ett par dagar att göra ett kort försök på hans omtalade musselbank trots årstiden. Vi gav oss i väg öster ut igen. Under den vecka som följde blev Ro och jag vänner för livet. Jag trodde inte det fanns en pojke i min ålder som så kombinerade vänlighet, styrka, snabbhet, vakenhet och olika erfarenheter.

Vi berättade allting för varandra. Han var född i Rapa långt nere på Paumotus i Tubuaigruppen. Hans mor hade varit en tahitisk kvinna — det fanns en viss likhet i våra öden, tyckte jag, då han talade om att hans mor dött när han var så liten att han inte kunde minnas henne. Men hans uppväxt hade varit mycket olik min. Han hade bott i många olika byar och haft många mödrar. Det framgick att dessa polynesiska kvinnor allesammans är så förtjusta i barn, att om en moder dör adopterar en annan kvinna barnet, vårdar det och ger det mat utan

En dykare utan dykardräkt.

vidare, precis som om det var en given sak. Då jag påminde mig hur bitter jag känt mig när jag fann mig själv överflödig, utkastad bland främlingar som bara var intresserade av vad de kunde dra för nytta av mig — då tyckte jag detta lät som en saga.

Sedan började han berätta om Areoiorden. Jag har senare fått veta att detta var en egendomlig, hemlig sammanslutning, som antages ha stiftats av några av de mindre gudarna och som har sju olika grader för sina medlemmar. Den var mycket förnäm, mycket mäktig och fordrade stor visdom av de högre graderna, vilkas innehavare allmänt dyrkades som gudar långt innan de vita någonsin hade kommit till öarna. Men missionärernas heliga fasa över vad de kallade deras vidriga seder stämde inte alls överens med Ros berättelser.

Dessa areois var utvalda individer, de vackraste, tappraste, ädlaste och mest förtjänta männen, vare sig de kom från hövdingasläkter eller vanliga enkla familjer. De brukade färdas från ö till ö med hundra kanoter, av vilka en eller två förde heliga reliker, de övriga var fulla av dansare, sångare, skådespelare och brottare. Ros historier innehöll inte mycket om härjningståg eller strider eller offer. För det mesta var det ett triumftåg som välkomnades av alla, till dess ära anordnade hövdingarna fester som varade i flera dagar. Orden hade synnerligen stränga regler av vilka somliga var mycket svåra att förstå, men dess medlemmar levde mest ett liv fyllt av frihet, sång, dans och naturlig glädje.

Ros stora, mörka ögon blixtrade då han talade om den.

— Jag skulle ha velat leva på den tiden, brukade han säga.

Jag höll med honom. Och fast det var mindre strider och inte så många härjningståg i hans berättelser som i sagorna om vikingarna, så fick jag samma uppfattning av friska äventyr av hans berättelser som jag fått när jag som barn hörde talas om vikingarna. Jag hade tänkt en hel del på de gamla nordmännen sedan jag fick befäl över loggerten. Jag inbillade mig att jag var en modern viking som hemsökte pärlbankar

i stället för kuststäder. Ros känslor var så lika mina att vi mycket snart blev intima vänner.

Han berättade om samtiden också. Han beskrev flickorna på de där öarna och han utmålade dem så bedårande att jag tyckte vi genast måste ge oss i väg dit. Men vi måste i alla händelser först avsluta vad vi höll på med.

Ro lotsade oss fram till den bank han hade upptäckt, dök genast ner utan dykardräkt och kom upp med pärlmusslor. Jag hade börjat anse mig för en skicklig dykare, men han kunde väl tävla med mig och hade dessutom några småknep som han hittat på själv. Han var ett underverk — som en fisk i vattnet, som den borne sjömannen ombord, och ett trevligt sällskap hela tiden. Han lärde mig en hel massa småsaker som jag inte kände till. Och när han skötte pumpen lämnade man lugnt allt i hans händer.

Ostronen här var, som han hade sagt, stora, jättelika. Jag tog upp ett som vägde fulla tolv pund. Vi fann inga stora pärlor, men samlade så mycket pärlemor att vi var tvungna att göra oss av med en del genom att sälja den till ett passerande handelsfartyg.

Vid det laget hade vi blivit så goda vänner att jag tog fram min tobakspung och visade Ro min stora pärla. Han spärrade upp ögonen.

— Min Gud! utropade han. En sådan *baby!* Borta på Tahiti du få massor av pengar för den. Du kunna köpa två, tre loggertar för den pärlan.

Sydostpassaden hade börjat blåsa igen. Vi beslöt att återvända till onkel med den gynnsamma vinden. Denna gång seglade vi söder om Aroeöarna.

Vi hade gått in till en av dem för att hämta vatten. Sent på eftermiddagen då vi låg i viken såg vi en julle komma ut mot oss. Den roddes av en tämligen svartmuskig vit man.

— Loggert ohoj! ropade han då han kom i närheten. Kan jag komma ombord?

— Varför inte? svarade jag.

Han äntrade upp och vi mätte varandra med blickarna. Han hade ett ovanligt ansikte med ett komiskt uttryck och en näsa som jag inte hade sett maken till. Den var varken rak eller böjd. Den tilldrog sig ögonblickligen ens uppmärksamhet. Jag bjöd honom på en drink.

— Vem är ni? frågade jag.

— Det kan jag inte svara på, sade han allvarsamt.

— Varför då?

— Jag är en bulvan. Den stummaste bulvan ni någonsin talat med.

Vi brast ut i skratt. I Australien tillåtas inte japaner att fiska pärlor och därför arbetar de med bulvaner. Japanen letar rätt på en vit man som kommit på dekis och betalar honom för att han skall ta ut licensen i sitt namn. Sedan bor bulvanen ombord och får i allmänhet någon liten lön för att göra ingenting. Det är sista utvägen nere i de trakterna för en karl i utblottat tillstånd.

Mannen förklarade att hans japan hade lurat honom — hade tagit honom med hit till Aroeöarna och tvingat honom att utföra allt möjligt arbete. Han berättade alltsammans mycket humoristiskt, men man kunde märka att han kände bitterhet mot japanen och var utledsen på skepparens och besättningens uppförande. Han hade varit till sjöss under många år.

Plötsligt såg han mig öppet i ögonen.

— För Guds skull, sade han, och man märkte att han menade allvar, låt mig följa med er.

— Vad heter ni? frågade jag.

— Jack.

— Vill ni verkligen följa med mig?

— Ja, det vill jag. Jag kan inte stanna kvar i det där förbannade eländet.

— All right, sade jag. Ni får göra som ni vill.

Han slog näven i relingen.

— Jag vill stanna här.

— Menar ni nu med detsamma?

— Ja. Seglar vi genast?

— Men var har ni era grejor?

— Åt helvete med dem. Pengarna också. Jag vill aldrig mer se de där gula hundarna.

Detta tilltalade mig. Det var just mitt sätt. Inga krumbukter. Fatta sitt beslut och utföra det.

Vi ropade an en inföding och sade åt honom att ta jullen tillbaka till japanen. Sedan satte vi segel och gav oss i väg.

På den tiden ville jag ha liv och rörelse och trevligt sällskap omkring mig. Dessa två gjorde båten till något helt annat än vad den varit. Vi skämtade och skrattade och berättade historier hela dagarna. Jag insåg nu hur mycket jag förut hade saknat, då jag efter mitt hårda arbete kom upp uttröttad och sedan befann mig ensam bland infödingarna. Detta var något helt annat!

Jack — vi döpte honom till Mexikanska Jack — berättade oss allt om sig själv. Hans far var amerikan, hans mor mexikanska med indianblod. Det var från henne han fått sin näsa, en indiannäsa. Sedan dess har jag sett samma typ på näsa hos hustrun till en god vän i Havanna.

Som pojke hade han bott i Mexiko, Los Angeles och San Francisko. Mesta tiden hade han varit i Mexiko City, där han hade blivit lämnad åt sitt öde som liten barfotalasse. Hans hundår påminde i någon mån om mina. Han hade även liknande erfarenheter av segelfartyg, enda skillnaden var att han varit på amerikanska helvetesskepp. Efter hans skildringar att döma var de lika usla. Till slut hade han inte stått ut längre utan rymt under en resa till öarna och så småningom hamnat som bulvan hos den opålitliga japanen.

Vi tre passade bra ihop. Det var aldrig frågan om annat än att vi skulle hålla tillsammans.

Vi seglade in i Bandas hamn och gick i land.

Onkel välkomnade mig som om jag varit hans enda son tillbakakommen från en lång resa. Han letade fram allt det

bästa han hade, fjäskade omkring mig och kom mina två vänner att känna sig lika hemmastadda som jag.

Det var ett stolt ögonblick då jag visade honom pärlemorlasten och som klimax överlämnade pengarna som jag hade fått för de musslor vi sålt. Han kunde inte nog uttrycka hur nöjd och belåten han var.

— Mycket mussla, upprepade han ideligen. Mycket fin. Ni veta bla. Mycket bla dyka.

Han hade länge planerat att resa hem till Kina. En äkta kines längtar alltid tillbaka till sina förfäders ursprungliga hem. Nu beslöt han att låta denna stora pärlemorskörd avgöra saken. Han skulle resa.

Sist av allt visade jag honom min Stora Pärla. Då strålade verkligen hans ögon! Jag tror den hyggliga, gamla mannen var mer glad åt min tur än åt sin egen. Men det var rörande att lägga märke till hur hans tålmodiga, energiska, sparsamma läggning kom honom att se allvarlig ut då han undersökte pärlan och i sitt sinne beräknade vad den kunde inbringa.

— Ge stol summa! nästan viskade han. Stol, stol päla. Vi sälja, få mycket, mycket pengal. Mycket, mycket. Ni lik man. Inte tappa. Ingen stjäla. Mycket aktsam.

Han ville inte höra talas om att söka köpare åt den där eller i Amboia.

— Vi fala Mangkassal. Sälja däl, sade han.

Det lät förståndigt. Mangkassar är handelscentrum för den östra delen av arkipelagen. Där samlas alltid en massa kinesiska och arabiska pärluppköpare. Han påskyndade sina förberedelser och vi gav oss i väg.

När vi väl var ute till sjöss tog vi det lugnt och stannade vid några av småöarna för att se vad där fanns. Onkel tog sig ledigt för första gången på många år. Han brukade sitta på däck och se på när vi arbetade, fullkomligt nöjd med att vara åskådare. Han var särskilt förtjust i Ro. Alla tyckte om den vackra, leende unga mannen. Han kände till så många smådrag hos infödingarna och var så skicklig i vattnet och på

däck att onkels skarpa blick genast i honom såg ett fynd av värde för mig.

— Mycket bla kompanjon, sade han till mig. Veta mycket. Dyka, segla, sklatta. Mycket bla.

Långt innan vi kom till Mangkassar på Celebes' långa sydvästra halvö hade Ro och Jack och jag utarbetat våra planer. Vi skulle köpa loggerten av onkel, och sedan skulle vi segla till Polynesien. Ros berättelser om pärlorna och flickorna kom oss att brinna av längtan efter att se något annat än denna värld av malajer, krushåriga papuaner och vilda infödingar.

Av flera anledningar befann vi oss allesammans i spänd förväntan då vi ankrade i en vik nära Mangkassar och gick i land. Där finns en holländsk stad och hamn — Vlaardingen med guvernementsresidenset och bakom den ett stort infödingsamhälle. Fast där finns tre kineser eller filippiner på varje europé och slödder från alla världens raser, så var denna ort i alla fall det som mest liknade en civiliserad stad av vad vi tre sett på många månader. Vetskapen om den stora pärlan som låg i påsen närmast min kropp gav mig en känsla av betydenhet. Jag pöste av stolthet då vi kastade oss in i sjömansnöjenas virvel i land.

Affärerna gick långsamt. Priset på pärlemor och småpärlor är nästan lika standardiserat som på konserverade matvaror. Priset är bestämt för varje plats och årstid och kvalitet. Men pärlor är så individuella, fulländade stora exemplar så sällsynta, med så många expertfaktorer att ta hänsyn till vid deras värdering att försäljningen av en fin "baby" liknar fredsunderhandlingar mellan två nationer. Onkel började genast försiktigt känna sig för efter köpare. En dag hade han förhandlingar med en kinesisk pärluppköpare, en annan dag med en arabisk, sedan med en filippinsk. Det enda jag hade att göra under dessa skärmytslingar var att i lämpligt ögonblick visa min skatt, stoppa tillbaka påsen i fickan — och så snart jag blev ensam fästa påsen vid bältet under skjortan.

Alla dessa sluga handelsmän blev vilda vid åsynen av min

pärla. Men till och med onkel blev bet då det gällde att få någon av dem att erbjuda ett hyggligt pris. För min del skulle jag ha varit som ett lindebarn i händerna på dessa landhajar. Onkel sade att han var övertygad om att den borde inbringa 10,000 dollars, men det bästa bud han kunde få efter flera veckors arbete med att hetsa den ena köparen att överbjuda den andra var 8,500 dollars. Redan denna summa var en förmögenhet för mig. Jag lämnade allt i hans skickliga händer, väl vetande att han skulle göra mer för att få ett toppris nu när det gällde mig än om det bara gällt honom själv.

Under tiden roade vi tre kraftiga, levnadsglada ungdomar oss av hjärtans lust. Vi hade pengar och levde om riktigt grundligt. Naturligtvis hade vi en hel liten armé av sådana där "vänner" som alltid flockar sig kring krogarna som flugor kring en sockerskål. Men jag hade tillräcklig erfarenhet att inse att de flesta medlemmarna av detta blandade sällskap inte skulle tveka att sticka kniven i mig för minsta chans att komma åt min stora pärla. Den lämnade aldrig sitt gömställe varken dag eller natt utom vid de tillfällen jag redan nämnt. Till och med då jag var drucken måtte jag haft en känsla av att jag måste vakta den.

En rad små händelser övertygade mig om att ett organiserat band var ute för att bemäktiga sig min skatt — genom stöld, mord eller vilken metod som helst. Man kunde se det i de lömska, skygga blickar somliga av dem kastade på oss. Man förstod det av lösryckta yttranden och små tilldragelser, som innebar en hel del då man hade nyckeln till deras betydelse.

Det kom till klimax en kväll på ett underligt sätt.

Jag hade blivit bekant med en ung man där i staden — vi kallade honom "Shanghai Charlie". (Det låter som om han skulle varit en bandit men han var allt utom det.) Vårt första möte var egendomligt i sig självt. Jag satt vid ett bord på en krog — lite i gungan inbillar jag mig. Min hjärna är som en fonograf då det gäller musik: om jag till exempel har hört en sång som intresserat mig, kan jag glömma bort den helt

och hållet under en tid — men en vacker dag finner jag att jag sjunger melodin och orden, även om jag inte förstår de senare. Det var längesedan jag tänkt på den kinesiska sång som onkel sjungit för mig ombord på skonaren på väg från Surabaja. Men helt plötsligt började jag gnola den där visan, omedvetet härmande hans gester och falsetton. Jag hade inte sjungit två rader då en kines med trevligt utseende vid bordet näst intill mig rusade upp.

— Var har ni lärt er den sången? frågade han. Jag talade om det, och han sjöng den tillsammans med mig. Vi sympatiserade genast och pratade en stund med varandra. Hans far var bankdirektör i Shanghai, och Charlie hade haft plats i banken tills han och fadern blivit osams om någonting. Då hade han gett sig i väg hemifrån och sedan drivit omkring och försökt sig på allt möjligt, från hotellportier till sjöman för om masten — Kina, Filippinerna, öarna. Man kan inte göra sig en föreställning om den typ av kines han representerade genom att tänka på kinesiska tvättgubbar och antikvitetshandlare i Amerika. Där är kineserna skygga och håller sig till sitt eget folk. Men en bildad kinesisk affärsman i Shanghai är medlem av de förnäma klubbarna och på alla sätt jämställd med västerlänningar. Charlie hade levt om, men han var i grund och botten allvarlig och ansvarskännande. Jag fick veta att hans kassa var på upphällningen, och att han var led på Mangkassar — men han var alldeles för finkänslig för att säga något som skulle verka som om han ville ha hjälp. Han kunde hela staden på sina fem fingrar och gav oss vid flera tillfällen nyttiga vinkar.

Som sagt var Mangkassar på den tiden ett ruskigt samhälle, fullt av opiumhålor och med ett band av mordlystet slödder som inte ryggade tillbaka för någonting. De hängde efter oss för att på något sätt kunna beröva oss våra kläder och få tag på pärlan.

De missräknade sig helt och hållet. Resultatet blev att Ro och jag en gång i en av dessa hålors krogrum fick höra Jack ropa

på hjälp uppe i övre våningen, där några av dessa banditer hade överfallit honom.

Det tog oss inte många sekunder att komma uppför trappan, slå in dörren och skaffa honom ut ur rummet. Sedan rusade vi ner igen och arbetade oss genom den överfyllda platsen som barracudan genom ett fiskstim. Det var ett verkligt slagsmål! De använde knivar, vi knytnävarna. Dem har man alltid till hands och tappar dem inte. Om inte vi tre redan förut hade varit goda vänner skulle detta storartade slagsmål nu gjort oss till det.

Då vi nådde fram till dörren surrade hela platsen som ett getingbo, kvinnor skrek: ”Eld!” och ”Polis!” och krogrummet såg ut som en orkan hade gått fram över det. Utanför var hela gatan i rörelse. Då vi rusade ut såg vi flera stycken holländska poliser komma springande, och vi började tänka på deras ohyggliga fängelser. De är hemskare än man kan beskriva, de där fängelsehålorna, och myndigheterna låter ofta utlänningar ligga där och ruttna bort om det faller dem in.

Det såg dystert ut för oss. Vi visste inte hur vi i mörkret skulle hitta ut ur denna labyrint av slingrande gränder, och de förbaskade poliserna var tätt efter oss, med malajer som vägvisare.

Plötsligt dök Shanghai Charlie upp från ingenstans och grep mig i armen.

— Fort, var allt han sade. Han förde oss genom en blinddörr in i ett hus och vi rusade fram genom slingrande illaluktande passager. Efter femton minuter var vi vid stranden och rodde ut till loggerten.

Den upplevelsen kom mig inte att tycka mindre om Charlie, det vill jag lova. Nästa dag, då vi satt i kajutan med sjökortet framför oss, råkade jag kasta en blick på hans ansikte. Jag såg på Ro och Jack. De förstod och nickade bägge.

— Vad ska du göra, Charlie? frågade jag.

— Vet inte. Jag avskyr den här förbannade staden, sade han.

— Har du lust att följa med oss?

— Följa med? Jag? Ja, det vill jag lova.

Alltså beslöts att vi fyra skulle hålla ihop. Inga vidare arrangemang gjordes. Det behövdes inte. Vi litade på varandra.

Sedan en tid tillbaka hade gamle förståndige onkel varit orolig över våra ungdomliga äventyr. — Inte bla, sade han oupphörligen. Albeta mycket bättle. Mycket dålig stad detta. Han var rädd att jag på något sätt skulle bli av med pärlan eller bli funnen mördad med en kniv genom kroppen. Han hade arbetat så mycket han kunde för att skruva upp priset till de 10,000 dollars som han ansåg vara den minsta summa som klenoden borde inbringa. En kväll tog han oss med på middag i en liten kinesisk restaurang. Han log mot mig och började tala.

— Tid på ni fala, sade han allvarligt. Inte vänta. Jag bestämma nu. Kanhända päla ge mycket pengal sedan, kanhända kosta mela vänta häl.

Detta var ett faktum, och jag insåg det.

— En vän ha pengal. Jag göla affäl, min vän. Jag fala hem. Kanske jag inte komma igen. Ingen veta. Jag ge 7,000 dollals, ge loggelt, jag ta päla hem.

Det var en bra affär på alla sätt. Han hade inte gett mycket för loggerten, även om man räknade med reparationerna. Å andra sidan skulle en ny sådan båt kosta mig kanske 4,000 dollars, och jag hade inte sett någon tillnärmelsevis så bra båt. Jag kunde manövrera henne. Hon var min: jag skulle gärna ha gett pärlan för bara båten om det hade behövts. För resten tyckte jag att allt som onkel bestämde för mig var det bästa.

Vi skakade hand på affären. De skålade för den nittonåriga mästerpärlfiskaren. Inga lagkarlar, inga kontrakt, inga underskrifter. Bara ett handslag. Det tycker jag är bästa sättet att göra upp affärer.

Det var en ljuvlig känsla att vakna följande morgon, gå upp på däck och inspektera det vackra lilla fartyget — och säga till mig själv: "Mitt!"

Det var nästan lika härligt att betrakta de tre unga männen och veta att de var mina vänner, och att vi skulle ge oss i väg tillsammans. Vi passade varandra utmärkt. De tycktes anse mig som ledare, men ingen av oss var herre över de andra. Vi hade inte tillstymmelse till formell uppgörelse. Vi diskuterade någon plan och plötsligt sade en av oss: ”Nu far vi!”, och så var det bestämt. Livet hägrade i rosenskimmer nere i sydost den dagen.

Jag visade onkel på kortet vart vi skulle. Han tyckte båten var för liten för en sådan resa.

— Mycket vind. Mycket olkan, sade han och skakade på huvudet. Föl långt. Inte bla.

— Mycket tid, sade jag till honom. Och det var egentligen huvudsaken.

Helt visst var fartyget litet, bara tolv tons. Hon hade lastrum för dykarattiralj och pärlemor, ett litet krypin till skans för besättningen och en kajuta som nätt och jämnt rymde våra fyra britsar. Men sådana där pärlloggertar är de stadigaste fartyg som finns. Man kan segla tvärsöver Söderhavet i en sådan — om man känner till henne och har gott om tid.

Från Borneo till exempel skulle jag inte tveka att segla vart som helst i övärlden i en sådan båt — och inte heller i en tretonnare eller ens en valbåt. Hela knepet är att hålla sig undan från orkanbältena. Om man måste genom dessa bälten så är det ingen fara så länge sydvästen blåser. Det är nordvästmonsunen som för med sig orkaner.

Det verkliga orkanbältet går fram utmed Nya Guineas södra kust och börjar med nordvästmonsunens period. Det svänger in mellan Nya Hebriderna och Salomonöarna. Kokosplantagerna på Salomonöarna har aldrig blivit förstörda av orkaner. Sedan sveper de fram över Nya Hebriderna, Loyautéöarna, Nya Kaledonien och Fidschiöarna och tycks ta slut där.

Genom att gå norr om detta bälte och inte bry sig om ifall man råkar ut för stiltje kan man ge sig i väg under nordvästtiden. Men man får inte ha bråttom. Man måste ta tid på sig

och rätta sig efter de väderleksförhållanden man möter. Om en karl måste fram på en viss tid och försöker driva sin båt igenom — då råkar han förr eller senare ut för upplevelser som jag sannerligen inte avundas honom, vad slags båt han än har.

Den svårigheten existerade inte för oss: vi hade hela framtiden för oss.

Vi beslöt att starta bara vi fyra och skaffa besättning när det behövdes. Genom detta undvek vi utgifter och bekymret att skicka infödingarna tillbaka till sina egna öar. Dessutom var vi fyra oberoende av besättning. Vi kunde manövrera båt och rigg och allt. Vi hade trevligt sällskap av varandra. Det var härligt att ge sig ut på den här långa färden utan någon som gick i vägen, bara vi fyra äventyrskamrater.

Jag skall aldrig glömma skilsmässan från onkel.

Han skulle fara till sitt hem i Shanghai. Alla kineser som slår sig ner i Australien kommer tydligen från Kantons förstäder. Shanghaikineser reser gärna, men bosätter sig inte utom Kina. De har seglat bland öarna söder om Kina under flera århundraden, långt innan de vita någonsin upptäckte de trakterna, men har alltid behållit kontakten med hemlandet och familjen.

Jag visste att jag egentligen hade denna vänliga, förstående, trofasta, hederliga, gula skeppare att tacka för alla mina spännande framtidsutsikter. Vi hade en liten fest när hans och våra affärer var uppordnade, och då jag mötte hans blick erfor jag samma känsla som en son måste erfara gentemot en far som planerat för honom, hjälpt honom, gett honom en start i livet och — jag tvekar inte att säga det — älskat honom.

Jag kan inte erinra mig att jag någon gång tidigare känt en så djup och gripande rörelse som då loggertens segel fylldes och vi gled ut ur hamnen medan onkel stod i den lilla malajiska kanoten med vilken han kommit ut för att säga farväl. Han höjde armen en enda gång. Det var allt. Jag visste att han kände precis på samma sätt som jag.

Om han ännu lever, så hoppas jag han är lycklig i sitt hem i Shanghai med många söner som skall bränna rökelsestickor för honom som förfader en gång, och så mycket svalbosoppa och bêche-de-mer och sköldpaddsägg som han orkar äta och många goda vänner att spela fan-tan med eller mahjong eller vad han tycker mest om.

Han var en sann vän.

ELFTE KAPITLET.

Djupens fasa.

Vi var i väg mot det gyllene äventyret — mot ett liv som skulle visa sig fullt av skiftande och sällsamma upplevelser.

Vi var havets fyra musketörer, en för alla, alla för en, unga, tillgivna varandra, med gott om pengar, gott om tid, utan andra lagar än de vi själva stiftade, med en sysselsättning som dagligdags gav oss spänning och äventyr, med vårt pålitliga lilla fartyg under våra fötter som ett kärt hem, seglande genom en övärld som utbredde sina under omkring oss och gav oss något nytt och minnesvärt för varje dag. Och bakom allt låg lockelsen från den fulländade jättepärlan som väntade på oss i något sjögräsbevuxet ostron på havets botten, en lockelse som för varje pärlfiskare är fascinerande som en gyllene skinnets argonautsaga. Men ingenting brådskade. Alla realiteter i det närvarande, alla eventuella möjligheter i livets ständiga hasardspel togs med det friska helgdagshumör som endast kan utvecklas av pojkar som trivs tillsammans och som bara företar sig precis vad de önskar företa sig.

De där öflickorna som Ro berättade om fyllde våra sinnen, det är då visst och sant, men vi betraktade dem endast som en utsmyckning av livet, inte som livets mål.

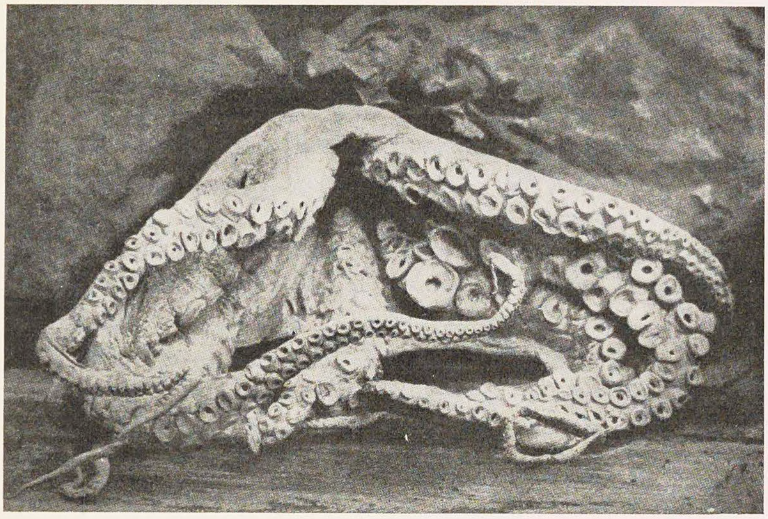
Inget under att vi kallade oss för pärlvikingarna och diktade sånger om roddgaleaser och härjningståg i söderled — fast vi inte planerade några härjningar annat än mot de olyckliga, stackars pärlostronen. Inget under att vi var till ytterlighet sorgfria och lyckliga. Det var ständig glädje och gamman ombord medan den lilla loggerten dansade fram på vågorna.

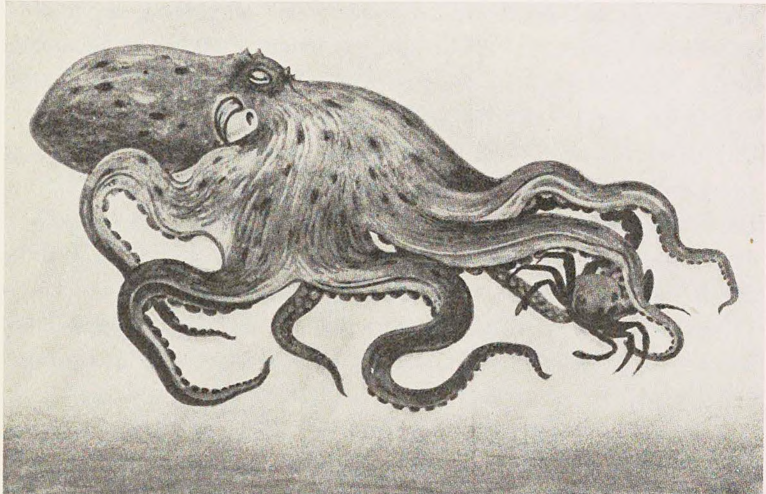
Fast jag inte hade någon aning om det, hade livet några allvarliga och välbehövliga lärdomar i beredskap åt mig. Jag var nu alldeles hemmastadd i undervattensarbetet, jag hade aldrig råkat ut för något farligt missöde under detta första år oaktat jag lärt mig större delen av yrket genom praktisk erfarenhet och inte haft någon som lett mig. Och helt omedvetet antog jag att jag visste allt. Jag betraktade mig som en av världens mästerdykare.

Naturligtvis kunde jag inte undgå att höra en massa vidunderliga historier. Jag menar då inte sådana löjliga orimligheter som skeppare James Floods ”autentiska” berättelse (publicerad i 1874 års indiska tidningar och sedan avtryckt i flera populära verk) om hur en bläckfisk med en kropp ”som ryggen på en stor val” slingrade sina armar om hans 150-tons skonare *Pärlan,* krängde omkull och drog henne ner i djupet med två man ombord! Vad jag menar är de uppgifter som lämnats av sjökaptener vilka åtminstone ha ett begrepp om vad som kan gå i andra sjömän eller dykare.

En pärlfiskare som flackar omkring bland världens alla pärlbankar är betydligt olika den som bara arbetar på en och samma plats. En man som tillbringar sitt liv med arbete inom en och samma ögrupp eller räjong lär grundligt känna växter, fiskar och farliga djur i dessa speciella vatten — men han kan vara fullkomligt okunnig om en annan mans erfarenheter vilken har gjort dykningar på många platser i vitt skilda trakter av jorden.

Jag tror att just detta är huvudanledningen till att så många sagor om djupvattensodjur utges för fakta. Detta och en viss tendens hos havsbiologer att utgå från att undervattenslivet överallt i Söderhavets vatten är detsamma som på de ställen där de upprättat sina stationer för havsforskning. Och vidare att de tar sig till att skriva avhandlingar om den åttaarmade jättebläckfisken därför att de undersökt anatomien, vanorna och styrkan hos de obetydliga åttafotingar som är vanliga i Medelhavet eller Västindien eller efter resultat av djuphavstrålning eller till och med bara därför att de studerat de fossila arterna

Djupens fasa, den åttaarmade bläckfisken.

som förekommer i Libanons klippor. Jag har gjort förfrågningar hos en artig och förekommande museiman rörande denna bransch av havsbiologin. Det generade honom inte det ringaste att han inte kunde ge mig några som helst referenser till vetenskapliga verk om huvudfotingar eller om havslivet i allmänhet från någon enda del av den öuppfyllda ocean som till sin utsträckning är mycket större än nordamerikanska kontinenten. "Nej, en bläckfisk kunde inte göra" så och så. Jag vill inte vara elak, men jag skulle gärna unna denna hyggliga gentleman och utmärkta zoolog att några få ögonblick göra samma erfarenhet som jag vid ett sammanträffande med en viss bläckfisk.

När allt kommer omkring hur stor är egentligen vår kunskap om djuphavslivet jämförd med det område som måste utforskas — ett område som sammanlagt är mer än dubbelt så stort som jordens landareal? Och vilka svårigheter möter inte en sådan forskning! Bergspetsar och klippkedjor, gapande remnor, klyftor och grottor av mycket större dimensioner än jordytan kan uppvisa. För jämförelses skull: tänk er att ni seglar fram i ett luftskepp över Alperna eller Alleghanybergen utan möjlighet att se ner på större djup än hundra fot. Tänk er vidare att ni skall försöka utforska livet där nere på marken utan andra hjälpmedel än bottenskrapor, trålar, cylindrar, djuplod och dylikt som användas vid havsbottenundersökningar. Hur länge tror ni att ni skulle behöva hålla på med det utan att få något bevis på exempelvis tvättbjörnens existens, detta djur som på dagarna håller till i ihåliga träd eller i klippavsatsernas grottor? Och bläckfisken, jättebläckfisken, är normalt ett grottdjur.

Kanske har jag inte rättighet att påstå det. Genom egna observationer vet jag hur mycket det finns om vilket jag inte vet någonting. Men jag vet åtminstone så mycket att jag är i högsta grad skeptisk mot de bestämda "nej" som vetenskapen yttrar från sina laboratorier.

När pärlfiskare kommer tillsammans försöker naturligt nog var och en att göra det mesta av sina egna erfarenheter. När

flaskan har gått runt en eller ett par gånger kan man vara ganska säker på att de börjar överbjuda varandra beträffande upplevda äventyr. Någon tidningsman eller författare lyssnar till dessa berättelser, svarvar om dem och sätter sin egen litterära stil på dem. Den man som först berättade historien skulle ofta inte känna igen den om han fick se den i tryck.

Beroende på min brinnande lust att se nya trakter, nya folkslag och nya pärlbankar har jag under tjugu år flackat kring ett vidsträckt område: från Borneo till Easter Island, från Marshallöarna till de sydliga Paumotusöarna, ett område som på kartan upptar ungefär dubbelt så stor plats som hela Afrika. På oräkneliga ställen har jag varit nere och vandrat på havsbottnen flera miles efter min drivande loggert. Jag anser att mitt omdöme därför bör vara av värde beträffande sannfärdigheten i dessa historier. Infödingar på de östra Fidschiöarna har berättat för mig om en stor kanot full med män som drogs under vattnet av en bläckfisk och om en japansk dykare som gick ner på samma plats i dykardräkt — och aldrig kom upp igen. Jag har anledning att tro på detta. Men jag har ansett det klokare att bara tala om vad jag sett med mina egna ögon — hur begränsad en enda mans erfarenheter än må vara, även om han är aldrig så mycket gripen av vandringslust.

Bland alla egendomliga havsbottensdjur som intresserat mig ställer jag bläckfisken i främsta rummet.

Ur en dykares synpunkt — inte en sjömans, valfångares eller någon annans — är den det mest fruktansvärda vidundret under arbetet på havsbottnen. Han är Djupens Fasa — och det ligger ingen sensationell överdrift i namnet. Jag nästan tvivlar på att jag kan ge läsaren någon fullt uttömmande beskrivning på det underliga djuret. Men här nedan följer i alla fall resultatet av några års bekantskap med besten.

Till att börja med har han åtta armfötter fästade runtom en otäck munöppning. Dessa armar som är mycket långa i förhållande till kroppsstorleken liknar alldeles åtta boaormar ty de har samma snabba, böjliga rörelser som slingrande ormar. När

han står upp — ungefär så hög som en stående man — och andas eller rör sig framåt, bakåt eller åt sidorna är dessa åtta muskulösa armar i ständig och samtidig rörelse. När han snabbt klättrar över en klippa som en spindel eller kryper under ett överhängande revutsprång är varenda del av dessa åtta armar upptagen av någon speciell uppgift. Han är fruktansvärt, vidrigt livaktig av sig. Och sen, helt plötsligt, stannar han, lägger sig till med samma färg som bakgrunden, vilken den än må vara, skapar om sig till likhet med formationerna runtikring — och väntar på byte, förstenat orörlig liksom död, men fortfarande lika fruktansvärd och vidrig. Under vattnet blir man, som jag redan framhållit, van vid alla möjliga överraskande färgförändringar men det finns inget djur i hela världen som går upp mot bläckfisken då det gäller att lägga sig till med olika färger eller att imitera vad som helst. Fiskarna är rena amatörer i jämförelse med honom: han kan bli skär, röd, purpurfärgad, blå som den blå korallen — ja, jag har till och med sett honom lägga sig till med svarta strimmor. När man intresserat iakttar honom får man en känsla av att Skaparen givit honom alldeles för mycket.

Denna huvudfoting (Cephalopoda) har längs insidan av sina åtta armar en dubbel rad av upphöjda sugskålar, vilka, när han pressar dem hårt intill ett föremål, åstadkommer ett vacuum som suger dem fast som vore de vidunderliga jätteblodiglar. Och där dessa utstrålande rader av sugverktyg mötas runt hans rovgiriga magmun sitter en massa liknande gripsugskålar. Varje offer som av de vämjeliga, muskulösa armarna pressas mot detta klibbiga, sugande svalg hålles, bokstavligen talat, fast i dödens käftar. För här gapar över offret en stor köttig mun med en väldig krokig näbb liknande en jättepapegojas eller tukans. Detta horniga vapen kan slita i stycken allt mjukt kött som kommer inom räckhåll för denna tortyrkammare, det kan till och med sprätta upp skalen på de krabbor som tycks vara en stående rätt på vidundrets matsedel.

Det ligger en oerhörd styrka i all denna fruktansvärda me-

kanism. Bläckfisken tycks sluka levande varelser hela eller sätta i sig väldiga munsbitar av dem och på något sätt befria sig från benen. Dessa munsbitar är så stora att man faktiskt inte skulle tro det vara möjligt för djuret att svälja dem om man inte hade sett det med egna ögon. Lika otrolig är den snabbhet med vilken han smälter födan — det är som vore han en matsmältningsmaskin med skarpa syror i sitt inre vilka ögonblickligen upplöser de ingredienser som stoppas dit.

Och hans ögon! Fiskögon är vanligtvis slöa. Jag tror att bläckfisken för det mesta går på rov under natten, men hur därmed än förhåller sig har hans ögon ett uttryck som är helt och hållet olikt uttrycket i andra havsvarelsers ögon. Om någon stor konstnär skulle önska att måla en bild av djävulen — liksom medeltidens gamla mästare som specialiserade sig på den uppgiften — låt honom då komma ner på havsbottnen med mig och få tillfälle att se samma syn som jag! Då kan han bli ryktbar för att ha avbildat de mest onda, förfärliga ögon som mänsklig fantasi kunnat föreställa sig. De är inte runda utan ovala, lite sneda, inte mörka och stora utan små, lystna, med ett fullkomligt skräckinjagande uttryck av kall ondska mot allt annat levande. Noshörningen har något liknande i sin blick, men han har vanligtvis ett ganska barnsligt kynne. Djävulsk är det enda rätta uttrycket för bläckfiskens lystna, stadiga, grymma blick.

Styrkan i dessa armar är nästan onaturlig. Jag tror att några vetenskapliga herrar gjort undersökningar någonstans i Västindien eller på Bermudasöarna angående grip- och sugstyrkan hos de babyexemplar som fångats i dessa trakter, och min museibekantskap citerade deras rapport om undersökningarna och ville bevisa för mig att en fullvuxen man med lätthet kan göra sig fri från dessa sugarmar. Det är precis som att leka och rasa med en nyfödd lejonunge och sen förklara att ett fullvuxet lejon är en trygg och trevlig lekkamrat. Jag talar nu om vad vi kallar Österhavens och Söderhavets jättebläckfisk — jag har inte kunnat få upplysning av vetenskapen huruvida

denna är en art för sig eller bara en ovanligt stor varietet av bläckfisksläktet. Som jag senare kommer att berätta har jag fångat rätt så stora bläckfiskar levande, slängt ner dem i en grund damm från vilken de inte kunnat taga sig ut och iakttagit dem i timtal. Och jag skall också strax berätta en annan erfarenhet som mera hör hit. Enligt min åsikt har en orm av samma storlek som någon av jättebläckfiskens armar inte tillnärmelsevis lika stor, rent muskulös styrka som dessa. Bläckfisken har åtta armar som arbetar i kompanjonskap vilka inte som ormen har någon bräcklig ryggrad som kan bli förlamad av ett enda skarpt slag. Och den har också till sin hjälp de kraftiga gripsugskålarna kring munöppningen.

Ge akt på en bläckfisk när den står upp på sina långa, ormliknande armar, kryper åt sidan, snabbt skjuter i väg åt ena eller andra hållet, fixerande sitt eventuella byte med den där grymma, sneda blicken eller när den sakta ”flyter bort” bakom en sten för att lägga sig på lur — jag skulle vilja se den man som vore nog heroisk att stiga ner på bottnen och utmana honom till strid! Det finns ingen haj hur stor och rovgirig den än må vara som är så motbjudande och fasaväckande för en människas alla instinkter.

Vi har ännu knappt börjat att framhålla hans egendomligheter. Som jag förut sagt: Skaparen har givit honom alldeles för mycket — till hjälp på jakten och till skydd mot fiender.

Han har en tunnelformad ihålighet i sin kropp som öppnar sig i en tratt strax under munnen med ett par gälplymer genom vilka han andas. Denna tratt är försedd med en dubbelverkande ventil — mycket lik regleringsventilen på en dykarhjälm — som han kan sluta och öppna efter behag. (Biologerna påstår att den är en rudimentär bakfot.) Tunneln — sex tum till en fot lång — är sifonen (eller mittfoten). Han tar in vatten genom tratten, tillgodogör sig syret och sprutar ut vattnet genom sifonen. Man kan följa hans andning genom att iakttaga dessa utsprutande vattenstrålar som liknar de stötvisa uttömningarna från en automatisk pump.

Men den mest iögonfallande funktionen hos denna sifon är dess egenskap att snabbt kunna skjuta blötdjuret långa sträckor genom vattnet. Det är nämligen så att denna fruktansvärda varelse har tre olika sätt att förflytta sig. Som en spindel uppe på jordytan kan han krypa lätt och snabbt med sina åtta böjliga armar slingrande sig som ormar runtomkring honom. Han kan paddla eller simma med ett slags roddrörelse. Men framför allt kan han, då han går till anfall, slunga sig en avsevärd distans genom vattnet med tillhjälp av luft- och vattentrycket i sin sifon. Genom en kraftig och snabb sammandragande rörelse slungar han ut vattnet och luften genom tunneln och skjuter i väg — baklänges — som en raket femtio till hundra fot så snabbt att ens öga knappt kan följa honom. Det tycks vara ett knep som han använder vid anfall och det är en tigers språng — faktiskt den snabbaste rörelse jag iakttagit bland havets hela djurvärld. Hans långa armar släpar då efter honom, tätt tryckta till kroppen — han styr både med dem och sifonen, förmodar jag. Och i samma ögonblick som han når sitt offer, griper dessa ormarmar blixtsnabbt tag runtomkring det, sugskålarna pressas fast och han drar det neråt. Om bytet är mycket stort och kämpar emot, måste han med ett par av armarna skaffa sig ankarfäste.

Ingen som inte bevittnat det skulle kunna föreställa sig den kattlika vigheten och snabbheten och vildheten i detta språng.

Förutom allt detta äger han — för att dölja sina rörelser och till försvar — sin bläcksäck. Han har en rävs slughet. När han vill skydda sin reträtt eller förbereda ett nytt anfall tömmer han ut ett moln av denna blåsvarta vätska som en många yards lång rökskärm medan han glider in mellan klipporna och ut till attack från ett oväntat håll. Denna vätska är luktfri där nere i vattnet. Sedan han tömt säcken några gånger måste han ha lite tid på sig för att förnya förrådet. Jag har petat på en fången bläckfisk med ett bamburör och han höll på att spruta ut bläck under flera minuter innan den färgade vätskan tog slut. Men den mängd skyddande färgmedel

som en verkligt stor bläckfisk i fritt tillstånd nere på bottnen kan slunga ut i vattnet är häpnadsväckande.

Om bläckfisken får en arm avskuren ser man inte något blod — det sipprar bara fram ett slags blåaktigt slem. En av djurets armar omdanas under befruktningstiden och användes för att befrukta äggen i honan. Utanför magkaviteten har bläckfisken en annan hålighet som på vardera sidan är försedd med ett slags hörlur. Han har inte något riktigt hjärta.

Den säcklika kroppen är mycket elastisk och kan ändra form som en gummipåse. Djuret kan vrida och sträcka på denna köttiga boll tills den liknar en orms kropp och det kan tränga in i hålor och remnor som förefaller orimligt små för dess storlek när det har sin vanliga runda form.

Jag har läst de lärdas teori att de första djuren krälade upp på land ur havet. Den här varelsen måste ha krälat andra vägen. För min personliga del är jag övertygad om att anledningen till att vi vet så litet om honom är att han har sitt verkliga hem på många hundra famnars djup, ja, ännu längre ner. Där nere lever han, detta jätteblötdjur, och de enda tillfällen han kommer upp på grunt vatten är under äggläggningstiden. (Jag avser här de fullvuxna exemplaren. Babybläckfiskarna håller till i grunda vatten, ja, går ibland ända upp på strandbädden. De är en begärlig föda.)

De stora förekommer alltid två och två i sällskap, och det är under äggläggningstiden som en pärldykare måste vara särskilt på sin vakt.

Honan som är större än hannen söker upp en lugn plats, någon djup klyfta eller enslig grotta — ty djuren är framför allt grottdjur. Listiga som de är skulle man kunna hålla på år efter år med att dra bottenskrapor fram och tillbaka framför deras gömställen utan att få några bevis på att de finns där. I denna trygga ensamhet lägger honan långa pärlband av ägg — de liknar rep med knutar på och är upphängda längs grottans väggar. Medelst sin sifon besprutar hon dagligen äggen, av vilka somliga är stora som en mans tumme. Båda föräld-

rarna uppehåller sig hos äggen tills de är utkläckta — jag skulle gissa att hela proceduren tar ett par månader i anspråk.

De unga blötdjuren stiger direkt upp till ytan, leker runt klipporna och i det grunda strandvattnet. Det ser ut som om de skulle tycka om att sola sig. När de är tre eller fyra månader gamla börjar de dra sig neråt. Jag är övertygad om att de som fullvuxna uppehåller sig på stora djup — men naturligtvis inte längre ner än att det finns gott om andra djur, ty liksom hajen föredrar bläckfisken levande föda.

Jag har försökt beskriva några av bläckfiskens mest framträdande egenskaper och vanor såsom jag själv iakttagit dem. Men ingen beskrivning kan göra rättvisa åt det krypande, lurande blötdjurets lömska, listiga rovgirighet.

Jag tänker alltid på honom som den förnämste skådespelaren i djurens värld. (Ja, i vilken värld som helst.) Han kan härma efter allting. Han kan ändra färg hela färgskalan igenom, han kan lägga sig till med knölar och knappar uppe på huvudet och på baksidan av armarna för att efterlikna korallklippans skrovligheter. När han håller på att "maskera" sig inför ens ögon ändrar han fullständigt utseende från det ena ögonblicket till det andra. I skolan läste jag den grekiska myten om Proteus, den gamla havsguden, som när någon fångade honom tog på sig än den ena än den andra skepnaden — leopard, orm, buske, eld. Detta förefaller inte längre så otroligt när man iakttagit denna havsdjupens förklädnadskonstnär. Man står där och tror inte sina ögon. Sen står han och lurar som en listig spindel; använder camouflage för att göra sig osynlig, och i stället för nät har han sina snabba, ormlika sugarmar i beredskap i väntan på att bytet skall komma inom räckhåll. Om en fisk kommer i beröring med en av dessa farliga, levande nättrådar ser det ofta ut som om den skulle bli bedövad liksom av en elektrisk stöt. Den sprattlar inte ens, bara en ytlig beröring har förvandlat den till föda.

Jag har ofta undrat varför dessa otroliga djur uppehåller sig nere i de mörka djupen. Levnadsförhållandena där måste

vara helt olika. Man kan inte tänka sig en sådan plats — inte ens föreställningen om helvetet skulle vara till fyllest. Man tänke sig blott dessa onda, vämjeliga vidunder, krypande, krälande eller snabbt störtande till anfall under sin kamp om herraväldet där nere på hundra famnars djup. Vem vet vad det kan leva för andra odjur i denna djupens skräckfyllda värld? Vidunder kanske, som inte ens liksom jättebläckfisken behöver komma upp på grundare vatten och inom synhåll för människor för att föröka sig och för att avkomman så småningom skall vänja sig vid vattentrycket nere i djupen.

Jag tror att en hel del av de olika uppgifterna om bläckfisken kan förklaras därigenom att uppgifterna inte avser samma djur. Det är som när två personer grälar om hur mycket var och en av dem känner till om "katter". En talar om huskatten eller kanske till och med om vildkatten, medan den andre refererar till sina erfarenheter om de större arterna inom kattsläktet, exempelvis det afrikanska lejonet. Det finns många slag av cephalopoda. Jag talar om lejonet inom familjen, jättedjuret som periodvis stiger upp från sina grottor i djupet för att ge liv till en ny generation. Det är min bläckfisk.

Man är knappast utsatt för någon fara från dem annat än i närheten av undervattensgrottor, men olyckligtvis slumpar det sig så, att pärlmusslor just växer i en sådan terräng där grottor förekommer, på klippavsatser eller på klipputsprång — därav faran för obehagliga eller ödesdigra möten.

Jag hade fått höra många och skräckinjagande historier av infödingar och vita män om detta undervattensvärldens vidunder.

Men som jag var bara nitton år med, som jag tyckte, stor erfarenhet genom dagliga nedstigningar på många pärlbankar hade mitt svar alltid varit: "Struntprat!"

Då fick jag min första lektion i denna speciella havshemlighet.

Vi var på väg söder ut till Mangkassarsundet längs norra Borneos ostkust. Det är enligt min åsikt den fulaste, mest

gudsförgätna kust i hela världen — en oupphörlig följd av smutsiga floder och träskmarker och undervattensrev och verkliga "vilda män från Borneo" och febrar. En hemsk trakt. Till och med havet är smutsfärgat långt ut från land av de slammiga flodernas uttömningar — har inte alls samma kristallklarhet som Söderhavet eller ens Moluckersjön. Vi befann oss strax ovanför ekvatorn, kanske fyrtio miles norr om Kap Mangkalihat, då vi fick syn på en grupp småöar. Ro fick höra från en av besättningen, att den närmaste av dem kallades Bilangbilangan, att den var obebodd och att det fanns sköldpaddor där. Vi styrde alltså upp mot den för att skaffa oss sköldpaddor, ty de betydde ägg och färskt kött och sköldpaddskal för de östliga sjöarnas viking.

Bilangbilangan ligger på spetsen av ett långt grund som sträcker sig tjugu miles ut från land, och det finns en smal, djup passage mellan den och Moeras rev. Man kan segla många miles över tjugu eller trettio fots vatten och så helt plötsligt stupar bottnen brant neråt till femhundra eller tusen fots djup.

Enligt pärlfiskares sed stod jag och iakttog sjöbottnen medan vi sakta gled fram över grunden mot land. Jag såg ett antal fläckar här och där. De började intressera mig.

— Hej! ropade jag, det ser ut som det skulle finnas ostron här.

Terrängen såg ut som den skulle göra — fläckarna, strömmen, alla de tecken som en dykare lär sig är bevis på pärlmusslors förekomst, men som är så svåra att beskriva. Vi beslog seglen och efter en stund steg Ro ner, medan jag svarade för pumpen.

Han kom snart upp igen med en liten mussla av det slag som vi alltid anser för ett säkert tecken på att det finns pärlostron i närheten.

— Vid Gud! sade han. Jag inte finna. Men det se ut som pärlostron all right.

Vi blev ivriga. Att träffa på en oupptäckt pärlbank är ett äventyr som aldrig förfelar att sätta pärlfiskare i spänning.

— Jag ska gå ner och ta mig en titt jag också, sade jag.

Jag tog på mig dräkten och gav mig i väg ner. Jag undersökte bottnen med spänd uppmärksamhet medan jag sakta släpade efter den drivande loggerten och jag ansträngde mina ögon till det yttersta för att fånga den första glimten från något av de stora pärlostronen, som nu hade blivit det förnämsta bytet på mina undervattensjaktmarker.

Det var ganska djupt, ungefär tjugu famnar. Till vänster om mig hade jag inte precis en håla utan en öppen plats mellan en massa korallformationer och jag tyckte mig se någonting ligga där nere som var misstänkt likt ett riktigt ostron. Så jag arbetade mig fram över de stora korallstyckena och ner till den flata bottnen i brunnen.

Det föremål som lockat mig dit såg verkligen allt mer och mer ut att vara vad jag så ivrigt sökte efter. Jag lutade mig ner för att ta upp det. I samma ögonblick kände jag någonting helt lätt vidröra min vänstra arm.

Instinkt och min undervattensträning räddade mitt liv. Snabb som blixten svängde jag runt, och utan att jag haft den ringaste tanke på vad det kunde vara ryckte jag till mig min långa, rakbladsvassa kniv och högg tre eller fyra gånger efter varandra med hela kraften av min svängande arm åt det håll varifrån jag känt beröringen. Av ren tur kom jag att skära av två av de snärjande armar som höll på att slingra sig om mig. Hade jag dröjt ett ögonblick skulle bläckfisken haft mina bägge armar fjättrade, och jag skulle ha varit hjälplös.

Just som jag kände att knivbladet skar igenom en mjuk köttmassa grep två andra armar tag i mig, en om vardera fotleden. Jag kände en våldsam knyck i benen som nästan kom mig att förlora balansen.

Allt låter lite melodramatiskt när man berättar det efteråt i lugn och trygghet på land. Men inga ord kan utmåla den skräck och fasa jag kände i detta ögonblick. Det var ganska

skumt där jag befann mig, men jag kunde urskilja en formlös massa och böljande, slingrande armar — av vilka en bara var en otäck stump! Och nu förstod jag endast alltför väl att detta var det odjur som givit upphov till de fasaväckande historier som jag åhört med så överlägset förakt. En bild flög genom min hjärna: jag såg mina kamrater där uppe hala hem en avsliten, slak säkerhetslina och en avsliten luftslang, och jag såg en mänsklig varelse, som var jag själv, hårt pressad mot detta vämjeliga vidunders magöppning till mun.

Under tiden kämpade jag helt automatiskt. Varje gång jag lutade mig ner för att försöka skära mina fotleder fria ryckte odjuret till så kraftigt att jag kände mig som en liten pojke som slängs hit och dit av en stor karl. Det var med största svårighet jag höll mig upprätt. Hjälmen och bröstplåten slog emot mitt huvud och bröst med smärtsam kraft. En ryckning dängde mig mot en klippa så att jag nästan tappade andan. Bestens kraft var förfärlig, och den alstrade inom mig en hemsk känsla av fasa. Det intelligenta, kalla sätt på vilket han tycktes ana sig till mina rörelser och hindra alla försök att befria mina fotleder från de armar som höll dem fast hade också en förlamande inverkan på mina nerver.

Det gällde liv eller död. Min kropp och min hjärna arbetade som om de inte alls hade någon förbindelse med varandra. Kroppen ansträngde sig till det yttersta, stretade och kämpade mot dessa ödesdigra ryckningar och försökte skära och hugga för att befria sig. Hjärnan vägde chanserna, begrundade situationens alla moment och försökte avgöra huruvida jag skulle våga ge signal att fara var å färde.

Det är den sista utväg en dykare tillgriper i nödläge — fyra ryckningar i säkerhetslinan betyder: "Hala hem, hala tills linan brister." Nödläget var nog för handen, vad jag fruktade var att luftslangen och säkerhetslinan kunde ha blivit insnärjda i något av dessa skarpa korallutsprång som fanns runtomkring mig. Om de hade kommit i beknip någonstans och de där uppe började hala av alla krafter skulle det lätt kunna hända att

linan och slangen skars av mot de vassa kanterna eller att jag drogs in i och blev hopplöst inkilad i någon remna. En dykare under vattnet har alltid säkerhetslinan och luftslangen omedvetet i sina tankar. Rent automatiskt företar man sig inte något utan att vara övertygad om att ingen av dem har blivit insnärjd på något sätt. Och det var inte stor chans jag hade i mitt dilemma att kontrollera den saken!

Vår egendomliga duell fortgick hela tiden. Jag ansträngde mig till det yttersta att motstå varelsens ryckningar och försökte med all makt att skära av några fler av de levande fjättrar som höll mig fången. (Nu tycktes det vara en hel mängd av dem, dubbelt så många som i verkligheten, hotfullt slingrande sig mot mig från alla håll.)

Till råga på mina svårigheter hade blytyngderna kommit i fel läge första gången odjuret dängde mig mot klippväggen vilket gjorde att jag hade svårt att hålla balansen. Men det var absolut nödvändigt för mig att alltid ha hjälmen i ett läge högre än kroppen, eljest skulle luften i hjälmen komma in i dräkten och benen — och då skulle det vara slut med mig. Jag måste hela tiden manövrera utloppsventilen och hela tiden försöka bibehålla upprätt ställning, och jag fick arbeta förtvivlat för att komma på rätt köl efter varje ryck från besten.

Och det verkade som om detta glupska blötdjurs djävulska hjärna fullkomligt insåg allt detta. I samma ögonblick som jag sträckte ner handen med den stora kniven gjorde han en förskräcklig knyck med de armar som höll mig i benen, en knyck som ibland slängde mig tio, femton fot genom vattnet, pressande den tunga hjälmen mot hjässa och haka, och dängde mig i och släpade mig mot den skrovliga, skarpa klippväggen. Allt detta i ett vatten som nu var färgat svart av det bläck som djuret sprutat ut.

Då och då kunde jag hjälpa mig till upprätt ställning genom att gripa tag i säkerhetslinan och luftslangen, och efter en stund förde ett strömdrag bort det mesta av bläckfärgen.

När jag då såg en skymt av denna avskyvärda massa av slingrande armar eller ben, och speciellt när jag kom att för en sekund se in i dessa diaboliska ögon, sträckte jag instinktivt upp handen för att ge alarmsignalen. Ögonblickligen gjorde blötdjuret en knyck som kom mig att fara i väg ett dussin fot. Den gången var det mycket nära att jag tog överbalansen!

En tanke for genom min hjärna: "Detta är precis som helvetet." För allt var vidrigt, onaturligt smutsigt, svart omkring mig, och denna otroliga varelse hade mig i sitt våld och var på väg att uppsluka mig.

Vad jag nu berättat måste tydligen tagit en tid av tio eller femton minuter. Då föreföll det mig som en hel evighet — det fanns ingenting före eller efter denna mardrömskamp. Jag började inse att jag snart inte skulle stå ut längre. Av den första kraftiga dunsen mot klippan hade jag av den tunga hjälmen fått krossår lite varstans i ansiktet och blivit nästan vimmelkantig. De följande stötarna och slitningarna och ryckningarna hade uttömt mina krafter. Jag insåg att jag skulle vara förlorad om jag inte handlade snabbt. Nu syntes det mig inte längre som en förtvivlad utväg att ta risken att inte linan och slangen var klara. Det var den enda tänkbara räddningen.

Plötsligt kände jag att jag höll på att förlora medvetandet. Men strax innan vågen av skräckfylld medvetslöshet svepte över mig sträckte jag upp händerna, fick tag om både slangen och linan och gav dem fyra ursinniga ryckningar. Sen kom det ett ögonblick då jag hade en känsla av att bli sliten mitt itu på längden. Därefter visste jag ingenting.

Ombord på loggertens däck stod Ro på vakt. Han kunde inte se vad som försiggick där nere, men hans erfarenhet och hans "vattenväderkorn" sade honom att något var på tok. Under hela denna händelserika kvart hade han stått i spänd, bävande väntan, rädd att skada mig om han vidtog någon åtgärd innan han fått signal från mig, men ändå säker på att jag var i fara.

Då kom mina fyra ryckningar som tecken på att jag var i yttersta nöd.

Ro halade. Linan satt fast. Han ropade på en man vid pumpen. Denne sprang över det gungande däcket — det gick hög dyning på ytan — och började hjälpa honom att hala. Fortfarande inget resultat. Utom sig av förskräckelse beordrade han ytterligare en man att hjälpa till. Nu var han villrådig. Säkerhetslinan är ganska smäcker och skulle knappast kunna hålla om tre man halade i den av alla krafter, i synnerhet inte om den snärjt sig fast i någon korallklippa.

Situationen var förtvivlad så de tog i allt vad de orkade. De lyckades inte få mig loss från vad det än kunde vara som höll mig fast där nere.

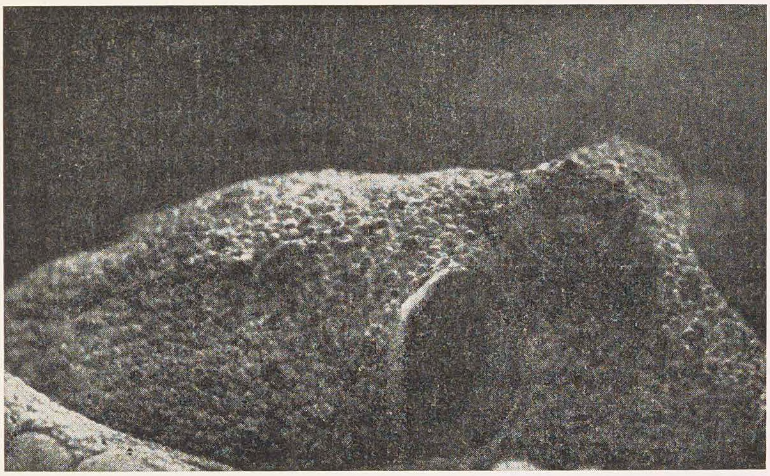
Det var nu som Ros rådighet räddade mig från en fasansfull död. Fartyget hävde sig och sjönk i dyningen som hade blivit allt svårare. Han sprang ett par steg tillbaka från relingen, slog linan och slangen ett par varv kring en kraftig pollare midskepps, beordrade de två karlarna att passa på och hala hem på dem så att de blev spända just i det ögonblick loggerten befann sig längst ner i en vågdal. Oceanens dyning lyfte upp henne, och den fulla kraften i denna uppåtgående rörelse överfördes till mina två spända linor.

Jag föreställer mig att min fiende blev överraskad i ett ögonblick då han kanske skulle växla förankringsarmar, dessa armar, som genom att de sugit sig fast om ett klipputsprång, hade satt honom i stånd att skaka mig som en terrier skakar en råtta.

Resultatet var emellertid att jag sköt upp genom vattnet tills jag kom bara tio eller femton fot från vattenytan.

Jag vet inte anledningen, men just i detta ögonblick återfick jag plötsligt medvetandet.

Jag förstod av ljuset uppifrån att jag måste vara nära ytan. Jag vaknade upp till samma känsla jag haft när jag svimmade: att hålla på att bli sliten itu. Då jag tittade neråt upptäckte jag

Bläckfiskens ögon ha ett fullkomligt skräckinjagande uttryck av kall ondska.

Med sitt bläck färgar han vattnet så att det blir ogenomskinligt.

att havsdemonens sugarmar fortfarande satt fastslingrade kring mina fotleder. Hans vämjeliga kropp såg jag hängande nedanför. Det var inget trevligt uppvaknande.

Det fanns ingenting jag kunde göra: omöjligt för mig att sträcka mig ner och befria mina ben med den där stretande besten fast i dem och med mina vänner halande åt andra hållet. Djuret drog och ryckte av alla krafter, och hans sifon arbetade ihärdigt för att motarbeta den uppåtgående rörelsen. Lyckligtvis var det inte nödvändigt för mig att göra någonting.

Så fort jag kommit tillräckligt nära fartyget för att Ro skulle kunna se vad det var frågan om, ropade han åt karlarna att fortsätta halandet, fick tag i en grövre lina, hoppade överbord, gjorde snabbt fast den kring min kropp — och ytterligare två man började hala hem mig i den nya linan. Under tiden skar Ro — med två säkra snitt från sin långa kniv — av de ohyggliga sugarmarna kring mina ben.

De drog mig ombord mer död än levande — med de yttre ändarna av sugarmarna fortfarande hårt fastklamrade kring fotlederna.

De lade ner mig på däck och tog av mig hjälmen. Jag såg ut som om jag gått igenom mitt livs värsta strid — och jag kände det även så. Ansikte, hals och axlar var översköljda av blod, händer, armar och ben svårt misshandlade av odjurets sugarmar, och jag var sönderslagen från huvud till fot av alla dunsar mot klippväggarna. Jag kände mig ganska slut. Mina ögon slöt sig. Ett ögonblick trodde de att jag höll på att dö.

Någon sprang efter ett glas konjak och hällde i mig. Den skarpa drycken hjälpte mig att någorlunda återfå medvetandet. Jag öppnade ögonen och såg mig omkring.

Där var de, mina tre goda vänner, stående runtomkring mig med ängsliga ansikten. Men både de och fartyget och alla dessa saker ikring mig som jag kände så väl, föreföll mig främmande. Jag inbillar mig att om en död helt oförmodat kom tillbaka till livet skulle han känna sig precis som jag gjorde då.

Först skrattade jag, sedan började jag gråta. Hysteriskt, alldeles som en nervös kvinna. Den rädsla för min skull som mina kamrater nyss utstått och åsynen av odjuret gjorde att de inte heller var i vidare god form. De behövde en styrketår och sen en till. Vi uträttade inte mycket arbete under de följande tre dagarna.

TOLFTE KAPITLET.

Infångande av levande jättebläckfiskar.

Tiden närmast efter mitt äventyr med bläckfisken var det i synnerhet en fråga som livligt diskuterades ombord: Hur långa armar hade odjuret?

Det är en fråga av mycket stort intresse och synnerligen svår att besvara eftersom de enda tillgängliga vittnesmålen härledde sig från människor som befunnit sig i särskilt upphetsat tillstånd. För övrigt finns det inga som helst tillförlitliga uppgifter om själva djurets storlek, fast jag hört berättas att ett visst museum lär ha en trettiofem fot lång arm från en bläckfisk som infångats utanför New Foundlands kust. (Det är aldrig någon gräns för längden i dylika historier.)

Alla ombord hade sett odjuret. Ro hade varit tätt inpå det — för att inte tala om mig själv som varit i alldeles för intim kontakt med det under mer än tio händelserika minuter. Till slut kom vi överens om att varje arm måste ha varit aderton fot lång och själva kroppen inte fullt så stor som en mjöltunna. Om ett sådant tilltag vore tänkbart att en man slog sina armar om besten skulle hans fingertoppar säkerligen nå varandra.

Och vi var överens om en annan sak: att jag aldrig under något kommande äventyr skulle vara så nära döden och återvända för att berätta om det. Det var endast min ögonblickliga, instinktiva reaktion och de där första huggen med min hajkniv som räddade mig. Jag tror att de huggen skar av eller svårt skadade två av fångstarmarna. Ty om djuret hade haft alla sina snärjande tentakler i behåll oskadade, så skulle han ha kunnat hålla mig hjälplöst omslingrad och dragit mig in i sin djupa håla, och sen luftslangen och säkerhetslinan skurits av

med ett par bett från hans vidriga näbbkäkar, skulle det varit slut på allt — utom på hans måltid.

Naturligt nog gjorde äventyret ett djupt intryck på mig. Jag var inte mer villig än förut att tro alla överdrivna historier om äventyr på havets botten, men jag blev så oerhört intresserad av detta märkliga blötdjur att jag under flera år experimenterade med de exemplar jag kunde infånga, undersökte deras anatomi och studerade deras vanor.

Folk tycks förväxla jättebläckfisken med flera helt olika blötdjur inom samma familj. För en dykare som arbetar nere i djupen finns det ingen som helst likhet. Vi har den mest kända bläckfisken, sepian, från vilkens torkade bläcksäck man får det bruna färgämnet med samma namn. Den har också inne i kroppen ett kalkartat skal som pulvriserat och bearbetat användes vid polering och till gjutformar för finare metallgods, ja, ni kanske själv har haft något av det i munnen eftersom det även ingår som ingrediens i tandpulver. Sen finns det ett tioarmat vidunder (Architeuthis) som har för vana att häva sig upp ur vattnet och spruta ut en vattenstråle. Vetenskapen förklarar lite förhastat att detta djur är det största av familjen Cephalopoda — "kan uppnå en storlek av ända till sextio fot" — och att det, vilket däremot förefaller mig troligt, varit upphovet till många sjöormshistorier. Och slutligen har vi min speciella vän — den åttaarmade jättebläckfisken.

I dött tillstånd ser den ofarlig ut, ja, nästan försvarslös, för huden på kroppen och på armarna är mjuk och tunn som handskskinn. Skär man i djuret med en skarp kniv är det som att skära i ost. Men likafullt är denna bläckfisk otroligt svår att ta död på. Han har en sårbar punkt på baksidan av vad som skulle vara hans hals, men jag är inte säker på att jag någon gång funnit rätt på den. Man kan skära honom mitt itu, och de två hälfterna skola fortsätta att strida och rasa. Till att börja med trodde jag att en arm som blev avhuggen växte ut igen, men jag tror det inte längre sedan jag påträffat många exemplar som saknat både en och flera armar. I de

flesta fall kommer sig väl detta av bestens vana att genast han får syn på ett gapande ostron, blixtsnabbt slänga fram en av sina armar för att bryta isär skalhalvorna. Och då kan det hända att den fångstarmen råkar illa ut, ty om ostronet, som kan bli ända till tre fot brett, smäller ihop om armen skärs den ögonblickligen av.

Jag har aldrig hört talas om att något exemplar av den åttaarmade jättebläckfisken blivit uppsköljt på land av havsstormar. Förmodligen håller han sig förtvivlat fast i bottnen med sina långa rader av kraftiga sugskålar. Den snabbhet och den vildhet han utvecklar när han finner sig fångad och instängd är helt enkelt skräckinjagande. Han tröttar ut sig som ett rasande vilddjur, rycker och sliter i korallutsprången, sliter sig själv i stycken. Jag har sett dem äta sina egna armar liksom om de inte visste vad de gjorde och som om de vore okänsliga för smärta.

Mitt intresse för jättebläckfisken kom mig att ägna honom mycket av min tid, och jag fann så småningom på ett sätt att fånga rätt så stora exemplar levande.

Jag har tagit upp bläckfiskar om tio fots räckvidd — således med fem fot långa armar. Och jag tror att jag skulle kunna hantera dubbelt så stora om jag hade en lämplig besättning. Besten förlorar större delen av sin styrka när man får upp honom i luften. Men naturligtvis kan mycket spännande hända innan man fått honom så långt.

Jag är övertygad om att dessa fångar var av samma släkte som den jag råkade ut för, fast de inte var fullvuxna, och vidare tror jag att deras styrka och slughet tilltar i oerhörd grad när de blir äldre och större, då de sällan lämnar sina mörka grottor. Men å andra sidan är inte blotta längden på armarna någon måttstock på djurets styrka: en bläckfisk med tiofotsarmar kan vara lika stark som en med mycket längre armar — precis som fallet är med ormar. Mitt intryck är att den unga jättebläckfisken inte förrän efter ganska lång tid uppsöker samma djup som föräldrarna, och att han krälar

omkring bland revens undervattensklippor och arbetar sig djupare och djupare neråt allteftersom han tilltar i storlek. Men en best med fem fots långa armar har i alla händelser, om den är säkert förankrad, tillräcklig styrka att hålla fast två eller tre män och infångandet av en dylik erbjuder därför mycket både spänning och intresse.

Infödingarna har ett slags fällor för att fånga de babyexemplar som de använder till föda, men dylika fångstredskap var av ingen nytta för mina behov. Efter åtskilliga år och med förbrukning av mycket tid och energi, lyckades jag konstruera en fälla för de större exemplaren, och jag använde den vid Fidschiöarna och på andra platser.

Jag bygger en bastant konformig bur omkring fem fot i diameter vid basen av grova, starka bamburör på två, tre tums avstånd från varandra. Vid den spetsiga ändan tunnar jag av rören och böjer ner dem så att en aderton tums vid öppning bildas. De spetsiga ändarna flätas till ett nät för att skydda denna öppning. Allt görs så starkt och hållbart som möjligt.

I denna bur släpper jag in en massa levande, rätt stora fiskar av alla slag. Även döda fiskar upphängs i snören.

Sedan sänker jag ner några sådana burar på platser där infödingarna försäkrar att min åttaarmade bläckfisk håller till. Djupet kan växla från femtio till hundrafemtio fot. En stark lina sammanbinder buren med ena ändan av en flotte på vattenytan. I flottens andra ända har jag i horisontal ställning fäst en stång med flagga i toppen.

Min infödingsuppassare kommenderas att sitta och hålla utkik på dessa flöten — med kikare om det är nödvändigt.

Bläckfisken som ständigt på spaning efter föda krälar omkring där nere lockas av den rikliga fiskmaten. Först kryper han runt buren några gånger och sedan fram till den. Han griper tag i bamburören och skiljer dem åt för att få sig ett mål. Då de flesta fiskarna härvid drar sig till burens motsatta ända grips han av raseri. (Det ser sannerligen ut som om raseri skulle vara bestarnas normala tillstånd.) Han finner lätt nog

reda på öppningen och slingrar och pressar sin kropp igenom den och kommer in i buren. Så fort han är helt och hållet inne springer det fjädrande bambunätet tillbaka i sitt förra läge och hindrar honom att komma ut samma väg.

Åter blir han rasande. Han pressar några av sina armar mellan rören och försöker forcera sig ut. I stället förflyttar han hela buren genom sina våldsamma rörelser. Ena ändan av flotten dras neråt och flaggan går upp, pojken på utkik ger till ett tjut, och vi skyndar ut i en båt för att dra upp buren med djuret.

Man lyckas inte alltid härmed — det skall gud veta. Han är en sådan stark, hal, elastisk djävul att han ofta lyckas tränga armarna genom gallren, få fast grepp i bottnen och forcera sin elastiska kropp ut ur buren på något ställe. Men om man hinner fram i tid innan han fått alltför säkert fäste kan en kraftig knyck i fångstlinan rycka honom loss från bottnen. Då halar vi upp honom och bogserar honom till ett ställe på stranden där vi i förväg har gjort i ordning en damm — endera en naturlig bassäng, säkert avskild från havet eller avstängd därifrån med nedstjälpta, stora klippblock.

Så snart man släpper ner buren i bassängen kan man genom det klara vattnet se hur det blir fart i besten. Ett par ormlika armar pressas ut genom gallren och suger sig fast i klippbottnen, han stretar, rycker och sliter som det vilddjur han är — och rätt som det är har han kommit ut. Vanligtvis är då den starka buren i småbitar.

Om det inte finns några klyftor eller hålor i bassängens botten eller sidor får man inte mycket tillfälle att studera hans vanor: då är han bestämd till en snar död. Han tycks av instinkt veta åt vilket håll havet är, ty han störtar sig direkt mot den barriär som på havssidan stänger av dammen. Han försöker aldrig komma ut på dammens landsidor, faktiskt rör han sig inte på land om man inte har släppt ut honom där, i vilket fall han genast beger sig ner mot havet.

Han sliter och drar i allt som är i vägen och försöker bana sig fram över barriären. Om han slås eller stöts tillbaka av långa bamburör, griper han tag i dem, rycker dem ifrån en och blir galen av ilska. Han tycks vara helt och hållet känslolös för smärta. Jag har sett en fången bläckfisk äta sina egna armar, blint störta sig mot de skarpkantade korallklipporna, bita sig själv och vad annat som helst i ett tillstånd av sådan vanvettig ilska att en människas värsta raseriutbrott skulle förefalla som mild vänlighet.

Om bassängen har slät botten har jag aldrig lyckats hålla en bläckfisk levande längre än två timmar. Han bokstavligen sliter sig själv i stycken.

Jag kom emellertid underfund med att om det fanns något djupt ställe i dammen under en överhängande klippa eller om det fanns någon verklig grotta — överhuvudtaget en plats dit besten kunde dra sig tillbaka utan att bli sedd — då finner han sig i situationen. Han kryper snabbt ur sikte och gömmer sig inne i hålan. Men om man tålmodigt väntar får man se honom komma ut igen och krypa omkring. Sedan man lagt ner mat åt honom i dammen kan man iakttaga alla de metoder han använder för att bemäktiga sig sitt byte. Man kan se honom lägga sig på lur och ändra färg i överensstämmelse med omgivningen och sedan hur han som en raket skjuter fram genom vattnet och landar ovanpå offret. Det är under dylika omständigheter som jag studerat ett flertal olika exemplars vanor under timmar och dagar.

Att fånga dessa bestar och studera dem blev för mig en intressant sport.

Jag ryste varje gång jag tänkte på hur nära det var att jag fått sätta livet till vid min första bekantskap med dem, och min nyfikenhet och mitt intresse beträffande dem blev allt starkare. Eftersom jag insåg hur absolut okunnig jag var om dessa blötdjurs egenskaper och vanor blev det till slut min livligaste önskan att lära känna dem tillräckligt för att sedan kunna meddela mina rön åt mänskligheten.

De mest spännande tilldragelserna i mina "observationsdammar" var de strider vi arrangerade mellan bläckfisk och haj.

Kritiska stadsbor har sagt mig att detta var grymt. Att vara grym mot de åttaarmade odjuren är ungefär detsamma som att vara artig och smickrande mot sköna kvinnor. Det är deras livsluft.

Och grymhet mot hajar! Jag vet också en hel del om de små raringarnas vanor!

TRETTONDE KAPITLET.

Ovänliga drag hos hajar.

När en pärldykare hör folk hetsigt diskutera frågan huruvida hajar angriper människor eller ej så kan han inte annat än le utråkat. De som hysa någon tvekan om den saken gör i alla fall bäst i att stanna på torra land, i övärlden åtminstone. Vi som arbetar under vatten i de tropiska haven har tillräckligt mycket positiv visshet om hur det förhåller sig för att vederlägga alla negativa teorier.

Vetenskapen har klassificerat hundrafemtio olika hajarter. De som förekommer vid de flesta atlantkuster är vanligen av mindre slag. Flera av dessa är inte så farliga som barracudan. De lata allätarna som förekommer i hamnarna och som har varit föremål för många diskussioner påminner ofta om björnarna i Yellowstone Park. Men det finns andra.

Hajen är en fisk som liknar valen och andra havsdäggdjur däri att den föder levande ungar i stället för att lägga ägg. Iktyologer beskriver en art i de tropiska haven (*Carcharodon rondeletii)* uppnående en längd av fyrtio fot och med en två fots vid munöppning — representerad av föregångare som antagligen nått nittio fots längd eftersom *Challenger* skrapade upp från Stilla oceanens botten jättetänder, fem tum långa och fyra tum breda vid basen.

För oss finns det fyra arter som innebär fara: den stora vita hajen, tigern, den blå spetsaren och här och var makrillhajen.

Att se en haj under vattnet är en helt annan sak än att se honom vid ytan eller död på stranden. En enda blick på någon av de fyra nämnda arterna är nog för att skicka kalla kårar

utefter ryggen på en, hur länge man än sysslat med pärlfiske. Ju mer erfaren man är desto fortare kastar man ifrån sig musslor och korg och flyr uppåt.

Så är det, och det kan inte bortdisputeras. Inte bara vita män har den känslan utan även infödingarna. De må vara halvamfibiska som dessa polynesier, de må berätta legender om sina hajdödande förfäder, men de håller sig helst på avstånd från de simmande odjurens käftar med de skarpa trekantiga tänderna. Det är som att plötsligt möta en tiger. Är det en unge, så stannar man för att se på dess lekfulla upptåg — men är det ett fullvuxet vilddjur slänger man allt och springer.

Man känner igen dessa rovlystna pirater vid första ögonkastet. De har ingenting gemensamt med den lata fisk som simmar efter och nosar på betet och någon gång gör en vändning för att sluka det. Odjuret där nere i vattnet är som en blixt. Vanligtvis är första tecknet på dess närhet just en fosforskimrande blixt ovanför en. Dykarhjälmen, linorna och speciellt strömmen av luftbubblor är sådant som han inte är van vid, och han brukar skjuta förbi ovanför en och tillbaka igen åtminstone en gång. Då har man en chans. Men många dykare har fått ett ben avbitet på vägen upp. Det går lätt nog med ett enda hugg av de skarpa tänderna när angriparen har en längd varierande mellan tolv och trettio fot.

Någorlunda lugna dagar får den vaksamme dykaren en varning innan han går ner i vattnet. Vanligtvis ser man hajens ryggfena skära vattenytan runtomkring loggerten. Och i hajtrakter ser man noga upp för detta förebud till fara. Men när det går sjö håller hajarna sig ett långt stycke under ytan emedan de inte tycker om brottsjöarna. Dessa dagar, då det nästan blåser för mycket för att gå ned, har man ingen föregående varning utan måste vara på sin vakt hela tiden.

Den största av dessa fiender — och även den mest rovlystna, snabbaste och knepigaste — är tigerhajen. Han är inte det minsta lik en tiger, han har smutsvit buk och oregelbundna bruna fläckar på sidorna, men hans uppförande liknar tigerns.

Han är född jägare, den besten, och man behöver använda all sin intelligens när han ger sig på en. Lyckligtvis angriper han sällan utan vidare en man i dykardräkt. Man ser en fosforskimrande glimt då han osäker jagar förbi de uppstigande luftbubblorna och hjälmen och försöker göra klart för sig vad detta underliga ting är för något innan han angriper. Jag tror inte han skulle tveka om det gällde en nakendykare utan då göra ett direkt anfall.

Beträffande den fördel man har på grund av att hajen måste vända sig om innan den hugger, så är det rent nonsens i fråga om tigerhajen. Han har en käft som kan hugga från vilket håll som helst. En tjugu fots tiger- eller vithaj kan klippa av en dykares huvud med hjälm och allt som ingenting. Han kan svälja det också för han slukar vad som helst.

Pratet att han måste vända sig på rygg för att hugga, har antagligen kommit från folk som sett en haj följa efter en långsamt seglande båt. Då brukar han ofta göra en lov kring båten och se på en. Flyter då något på vattnet ovanför honom så vänder han sig på rygg, öppnar munnen, och det glider behändigt in. Men när hajar slåss med varandra, eller när de jagar långt under ytan besvärar de sig inte med att vända runt. När hajen väl utsett sitt byte gör han ett direkt snabbt anfall — och han helt enkelt klipper av det med sina fasansfulla sågbladskäftar. Jag har sett en väldig vit haj störta sig över en ganska stor vattensköldpadda som vi hade på släp efter loggerten — och med ett enda hugg klippte han den mitt itu med skal och allt. De trekantiga huggtänderna med sina sågytor skär som stora rakknivar då de smälls ihop med den oerhörda kraft som hajens käkmuskler besitter.

Jag har sett strider mellan hajar. Det händer att de faktiskt gör hopp ovanför vattnet, huggande efter varandra och slitande stora köttstycken ur varandra i sitt raseri. Parningstiden bland hajarna är allt utom idyllisk: två hannar kämpar den blodigaste strid på liv och död om en hona. Hajfrieri innebär hajslakt, för de dödar ofta varandra under kampen.

Mitt första äventyr med sådana hajar upplevde jag utanför en liten ö vid namn Bellona, som ligger alldeles söder om den stora Salomongruppen. Folket där liksom på Sikiana tycks till största delen ursprungligen vara polynesier som har hållit fast vid denna obetydliga lilla ö trots att alla de större omkringliggande öarna befolkas av de vildaste, fientligaste negerstammar som man kan träffa på någonstans i övärlden. Precis samma förhållande har kapten Cook och flera andra upptäcktsresande observerat på olika platser i Söderhavet.

Vi hade lagt oss i lä om denna ö och hade ett litet läger på stranden dit vi fört många av våra tillhörigheter.

Denna dag var Ro och Charlie i land för att ordna med någonting, och jag gick omkring och snokade nere på bottnen med bara Jack ombord som medhjälpare.

Bottnen sluttade tämligen brant på det stället, och jag krälade runt några överhängande klippor och spejade åt alla håll efter musslor.

Just då jag arbetade mig runt en sådan utskjutande formation var det något som kom mig att vända mig om och se upp.

En halvvuxen tigerhaj störtade emot mig utan föregående varning. Jag slank som en ål bakom en klippa in i en vrå där det inte fanns nog utrymme för honom att navigera.

"Å tusan", sade jag för mig själv. "Det här var lustigt." Hajen simmade förbi och försvann ur sikte.

Han var tolv till femton fot lång och såg farlig ut, där han snabb som en katt sköt framåt med kraftiga slag av sin årbladformade stjärtfena, visande sin otäcka stora käft.

Jag klev försiktigt ut ur mitt gömställe igen. I samma ögonblick gjorde han ett nytt snabbt anfall mot mig. (Lyssna aldrig till barnsliga berättelser om att hajar är halvblinda eller lotsas fram av en annan fisk. De ser längre under vattnet än man själv.)

"Det här var förbannat lustigt", sade jag än en gång för mig själv.

Jag hade aldrig sett en haj uppföra sig på så sätt förr. Han

måste ha varit utsvulten, antar jag. I varje fall var han en otäck filur, ilsken, blixtsnabb och med det där nya knepet att ligga och lura på en som en katt vid ett råtthål.

”Herregud!” tänkte jag. ”Det här är inte vidare lustigt längre!”

Jag hade aldrig förr blivit angripen av en haj, och det här odjuret lekte en lek där han kunde reglerna men inte jag.

Jag höll mig stilla en lång stund. När jag sträckte fram huvudet kunde jag inte se en skymt av besten. Till slut började jag kräla upp över den överhängande klippan och planerade att så fort jag såg att kusten var klar signalera att jag ville upp.

Jag var inte väl ute ur mitt gömställe förrän den oförskämda jägaren angrep mig på nytt. Jag var tvungen att skynda tillbaka så fort jag kunde.

Det började se allvarsamt ut. Jag var nere på sextio eller sjuttio fots djup och hade redan varit under vatten länge. Det var tid att gå upp men mina ben vägrade att tjänstgöra vid blotta tanken på att halas upp sextio fot genom vattnet med det där infernaliska odjuret färdigt att hugga efter mig hela tiden.

Men jag tänkte i alla fall för mig själv: ”För tusan, jag måste göra något åt den här saken och det tämligen snart.” Så jag tog min kniv i handen och klev fram, beredd till strid.

Tigern var lite längre bort än förut men han såg mig genast och anföll som vanligt. Olyckan ville att jag i samma ögonblick fick min fot mellan två korallstycken. Då jag ryckte loss den var jag nära att ta överbalansen och falla på sidan. Jag flyttade över kniven till vänstra handen och grep efter avloppsventilen med den andra under det jag försökte återvinna balansen. Hur det än gick till så tappade jag kniven och den försvann i en djup remna.

Jag rusade tillbaka till min håla och satte mig ner. Nu hade jag det riktigt illa ställt. Ingen kniv och den där envisa uthungrade djävulen lurande på mig. Till råga på allt hade den oförskämda besten nu blivit så morsk att han simmade fram

och tillbaka väl inom synhåll, faktiskt utmanande mig att komma fram igen.

Några veckor tidigare hade vi fått tag på några skolgriffeltavlor vid missionsstationen. Jack var en stor humorist, och han brukade tillbringa timmar med att skriva nonsens och rita lustiga bilder på dessa tavlor. Vi hade utökat vårt signalsystem med en signal att skicka ner en tavla när dykaren ville sända något meddelande som var för komplicerat för våra olika kombinationer av ryckningar i säkerhetslinan och luftslangen.

Jag signalerade efter griffeltavlan. Den kom ner tillsammans med en griffel som dinglade bredvid i ett snöre. Jag kluttrade skyndsamt dit:

”En haj hindrar mig att komma upp. Förlorat kniven.”

Jack halade upp den då jag ryckte i linan. Jag väntade. Det är en otäck känsla av hjälplöshet att befinna sig där djupt nere i en sådan klämma utan att ens ha en kniv att lita till.

Plötsligt kom tavlan ner igen. Ingen kniv. Vad kunde det betyda? Jag läste meddelandet, skrivet med Jacks underliga stil:

”Tala om för henne att du redan gjort upp sällskap med den där söta flickan på Bellona.”

Jack var skämtaren i vårt sällskap och han fick oss jämt att skratta. Men jag kände mig inte upplagd för hans humor just då. Utan tvivel såg den där hajen helt annorlunda ut betraktad från min lilla håla än från loggertens däck.

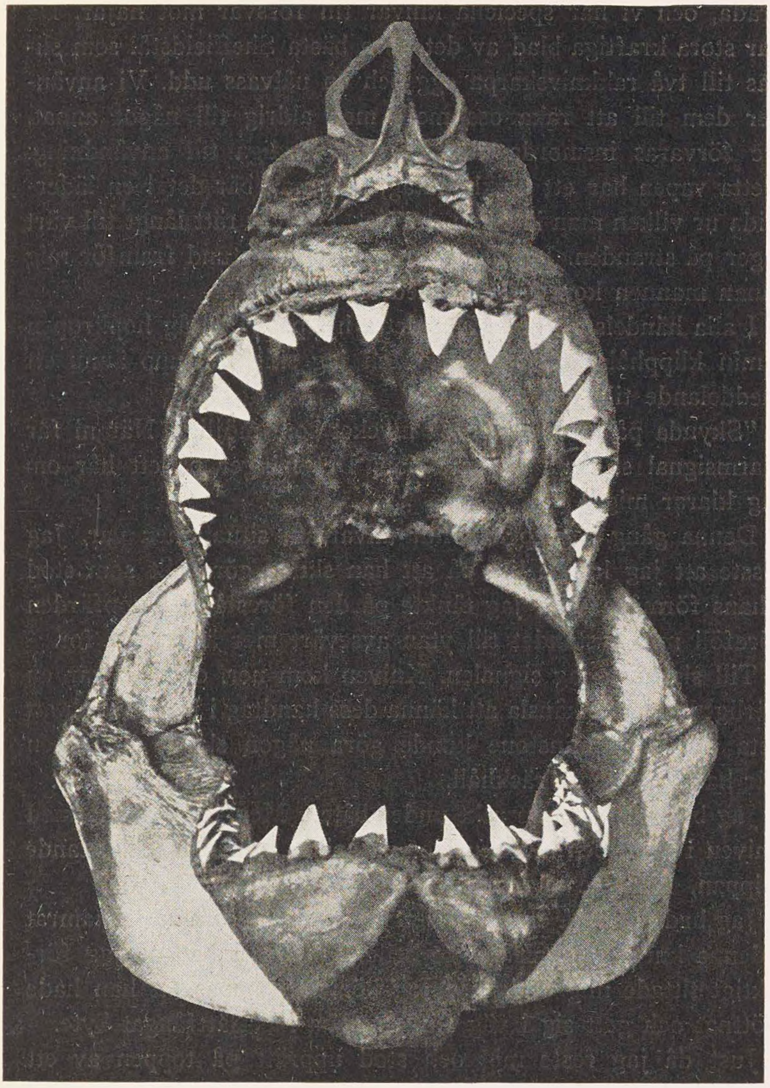
Jag visste att situationen på sätt och vis var komisk, men jag satte mig ner på korallen i min håla och skrev ett ilsket meddelande att jag var i allvarlig fara.

Åter väntade jag ängsligt. Jag hade redan varit nere längre än jag borde utan att vila och hämta frisk luft.

Än en gång kom tavlan ner:

”Tyvärr ingen hajkniv ombord. Skickar en man i land. Håll humöret uppe.”

Det var ett hårt slag. En hajkniv är nämligen helt olik andra knivar. Hajens skinn är otroligt segt, nästan lika hårt som en

Det kan vara lika farligt att möta en haj som en tiger. Man håller sig helst på avstånd från de simmande odjurens käftar med de skarpa trekantiga tänderna.

bräda, och vi har speciella knivar till försvar mot hajar. De har stora kraftiga blad av det allra bästa Sheffieldstål som slipas till två rakknivskarpa egg och en nålvass udd. Vi använder dem till att raka oss med, men aldrig till något annat. De förvaras insmorda med vaselin, färdiga till användning. Detta vapen har ett dolkhandtag, och man bär det i en läderslida ur vilken man lätt kan dra det. Det var rätt långt till vårt läger på stranden. Jag hade en påfrestande stund framför mig innan mannen kom tillbaka med kniven.

I alla händelser kunde inte detta hjälpas. Jag låg hopkrupen i min klipphåla och väntade. Men jag skickade upp ännu ett meddelande till Jack:

"Skynda på med kniven så mycket som möjligt. När ni får alarmsignal så hala av bara fan. Det hänger på ett hår om jag klarar mig."

Denna gång begrep han hur allvarsam situationen var. Jag visste att jag kunde lita på att han skulle göra allt som stod i hans förmåga. När jag tänkte på den förestående uppfärden föreföll mig avståndet till ytan avsevärt mer än sextio fot.

Till sist fick jag signalen. Kniven kom ner, och det var en härligt lugnande känsla att känna dess handtag i handen och att veta att jag åtminstone kunde göra någon skada på besten när han kom inom räckhåll.

Jag befann mig inte rakt under båten. Men jag krälade med kniven i hand och alla muskler på spänn runt den utskjutande klippan, kortaste vägen till räddning.

Jag hade inte på en stund sett till min våldsamma lekkamrat i denna kurragömmalek. Inte heller nu syntes han då jag försiktigt tittade mig omkring. Jag började hoppas att han hade tröttnat och gett sig i väg för att söka mer lättfångat byte.

Just då jag reste mig och stod upprätt på toppen av ett korallblock fick jag en glimt av något stort som kom ner mot mig. I samma ögonblick tycktes han vara alldeles över mitt huvud.

Jag var rasande över att på detta sätt bli jagad. I det jag

gav alarmsignal körde jag kniven med all min kraft i hajen och hade tillfredsställelsen att känna den tränga in ända till skaftet.

Men under det jag hastigt halades upp till ytan kunde jag ha svurit på att mina fötter hela tiden nådde ner till bottnen. Jag kunde inte dra upp fötterna högt nog och väntade varje ögonblick att de grymma käkarna skulle klämma till om mina ben i denna hjälplösa position.

Han hade tydligen fått nog av knivhugget i buken för vi såg inte vidare till honom. När jag flämtande äntligen befann mig på däck, blev jag mer och mer ilsken ju längre jag tänkte på händelsen. Efter den betan var jag mycket försiktigare — många gånger har jag gett mig upp vid första varnande skymt av en haj och sedan sökt efter odjuret överallt i vattnet för att döda det. Episoden med hajen kvarlämnade också hos mig en känsla mot hajsläktet av icke hämnad oförrätt. Jag blev expert på att döda dem och fånga dem levande.

Det är lätt att fånga dem på hajkrok, men vi utarbetade en annan metod. Vi tar en lång lina, två- till fyrahundra fot, med en fastsplitsad järnring i ena ändan, och gör en lasso av den. Omkring femton fot av linan viras med wire så att öglan sjunker i vattnet. Huvuddelen av linan skjutes upp i en tunna, klar att fort löpa ut, precis som vid valfångst.

Vi hakar fast ett stycke kött i ändan på en annan lina. Sedan ror vi omkring i jullen över dessa klara vatten, och en man håller de två linorna under vattnet. När en haj visar sig och gör ansats att nappa lagar fiskaren så att han måste glida genom öglan för att komma åt betet. Stora hajar är mycket försiktiga. De tvekar ofta länge att gå genom öglan som är ungefär sex fot i diameter. Men om betet ryckes fram och tillbaka blir han upphetsad och rädd att det skall undgå honom.

Inom kort förlorar han tålamodet: han skjuter genom öglan och hugger betet.

Den skicklige fiskaren väntar tills den stora ryggfenan är genom öglan. Ett häftigt ryck drar till linan om hans buk,

och den lägges kvickt i ett klys i fören på båten. Nu följer händelserna snabbt.

En krok är en sak, men en ögla runt en för övrigt fri och oskadad haj är något helt annat. När en stor tiger- eller vithaj eller blå spetsare känner linan dras ihop om sig skjuter han i väg som en torped.

Med ett väsande ljud virvlar linan ut femtio eller hundra fot i ett enda tag. Det är då man löper fara om något klickar för linan fullkomligt flyger ur tunnan den ena bukten efter den andra.

Så snart vi vågar börjar två eller tre män hålla emot i linan. Det betyder brända handflator att försöka gripa tag i den för tidigt. Men så småningom lyckas vi lägga fast, och båten skär genom vattnet efter rymlingen.

Det är en vild sport ibland. Båten kan kantra. Det finns många chanser till olyckshändelser. Men det är spännande. Jag har farit tio, femton miles in mellan öarna, genom fräsande vatten, snabbare än loggerten skulle flyga fram i en hård by. Efter en stund börjar den stora fisken bli uttröttad om man behandlar honom som en spinnfiskare behandlar en stor fisk. Detta tar ofta en eller två timmar för det är som att ha en felkrokad lax på kroken, bara mycket värre.

När han börjar lugna sig något arbetar man sig ända fram till honom. Då måste man noga ta sig i akt: han kan helt plötsligt pigga på sig igen, och om han är nära nog för att ge båten ett ordentligt slag så är det slut med båten och ens egen situation blir mycket obehaglig.

Förr eller senare får vi honom i alla händelser så pass slak att vi kan haka en harpun, fäst vid ett femton fot långt bamburör, i hans sega käkbrosk. (Där tycks han inte alls ha någon känsel.) Om man försöker bogsera honom med stjärten före drunknar han, för vattnet strömmar då fel väg genom gälarna. Vi lärde oss att bogsera besten med huvudet före. Och vi brukade släpa honom över korallrev eller klippor in i en sådan där klar liten damm för fångna bläckfiskar som jag

förut beskrivit. Det har hänt att jag varit tvungen att rigga upp block och taljor för att få den stora besten över revet.

När en av dessa stora vidunder släpps lös i dammen piskar han vattnet, står på huvud och stjärt, far hit och dit, blir med andra ord fullkomligt galen. Vanligtvis tar det flera timmar för honom att finna sig till rätta.

Jag skulle vilja ha med mig en av de där gentlemännen som tror att hajar är milda och ofarliga lekkamrater och inbjuda honom att bada i dammen medan hajen visar sin verkliga natur.

Det skulle också vara roligt att låta honom bevittna en kamp mellan haj och bläckfisk.

Havet är ett ständigt slagfält. Jag skulle kunna vrida nacken av en viss karl jag hört talas om som dresserade hundar för cirkus. Men haj och bläckfisk — mellan dem råder en aldrig slutande strid. Jag har bara givit mig själv tillfälle att se vad som alltid försiggår ute i världens stora djup där jag haft mitt arbete.

FJORTONDE KAPITLET.

Duell mellan haj och bläckfisk.

Sedan vi lärt oss att fånga båda dessa undervattensodjur levande och installera dem i dammar, där de hade tillräckligt utrymme och så småningom fann sig till rätta, var det helt naturligt att vi undrade, hur de skulle bete sig om de fördes tillsammans.

Vi fick veta det.

En boxningsmatch eller en tjurfäktning är en ledsam, slö, dum, blodig föreställning i jämförelse med mötet mellan dessa båda, och för den som sett deras medfödda vildhet och tydliga mordlystnad skulle det vara i högsta grad löjligt att vara sentimental beträffande deras känslor. Ett Sällskap för Förhindrande av Grymhet mot Havets Mördare skulle behöva predika länge för dykare.

Några av dessa naturliga eller artificiella dammar var omkring tjugufem fot djupa och så ytterligt klara, att man skulle kunna se en nål på bottnen. Det visade sig vara möjligt att i någon mån dirigera dessa odjur med hjälp av en gammal dykarslang, genomstungen på många ställen. Ett par män paddlade ut på dammen i en kanot och pumpade luft ner i slangen, och strömmen av luftbubblor drev ofta bläckfisken ut ur sitt gömställe.

Den effekt som blotta åsynen av jättebläckfisken har på hajen är underbar, och jag vet aldrig att den uteblivit. Även om den stora fisken har funnit sig riktigt väl till rätta med tillräcklig föda i sin rymliga bostad — så tycks första skymten av fienden göra honom alldeles galen. Han skjuter upp och ner,

fram och tillbaka med den största snabbhet, störtar upp till vattenytan så att skummet yr i luften, och han beter sig på det hela taget likt en vilde, som hetsar upp sig med en krigsdans.

Beträffande bläckfisken kan inte ord skildra den plötsliga, lömska snabbheten, den dolska, mordiska beräkningen i hans rörelser när han får syn på hajen. Han är världens största skådespelare. Han är mer än det.

När detta mardrömsmonstrum reser sig upp på sina åtta ormliknande armar och hans små, sneda ögon stadigt vaktar på den vilda hajens galna kringvirvlande i närheten av vattenytan — då vet iakttagaren att bläckfisken är konung i havens värld. Jag har sett att det finns en art, som vetenskapsmännen har döpt till *Octupus superciliosus*. Man tycker namnet passar bra då man ser hans elaka, högmodiga självförtroende. Man förstår inte hur han skall bära sig åt för att visa att han är den starkaste, och ändå skulle man tippa honom som segrare i en strid till och med mot två tjugufotshajar, av vilka var och en skulle kunna sluka honom i en munsbit. Han är vild och ilsken men självmedveten. Hajen är oerhört nervös trots sin storlek.

Dessutom har man — jag vet inte hur det kommer sig — en känsla av att fastän den vidunderliga besten som vanligt är besatt av kallt, gränslöst raseri, han ändock har fullkomlig kontroll över alla sina förunderliga anfalls- och försvarsvapen.

Bläckfisken börjar snart manövrera för att uppnå en fördelaktig position. Han är som en boxare. Han gör skenanfall än åt ena, än åt andra sidan, krälar långsamt, skjuter som en pil åt sidan, gör en rush baklänges — alltid med samma bestämda plan: att utan fara för sig själv komma tillräckligt nära fienden för att anfalla. Det gör honom ingenting hur lång tid dessa förberedelser tar. Han är alltid vaken, alltid redo när rätta ögonblicket kommer.

Då sättes den mäktiga, överraskande hydrauliska drivkraften i gång. Han skjuter sig mot sin fiende så snabbt att ögat inte kan följa honom.

Det händer att han missar, och det är spännande att se den skicklighet med vilken han vänder åt sidan och samlar sig till nytt, blixtsnabbt anfall.

Förr eller senare blir ett av dessa häftiga anfall alltför snabbt för hans livfulla motståndare. Det blixtrar till nere i vattnet, de stridande suddas ut i mäktiga vattenvirvlar — och bläckfisken sitter fast på hajens nacke med sina strypande armar slingrade runt dess kropp, sugande sig fast med sina blodigelsugskålar.

Då yr det vitt skum om dammen! Det är inget lämpligt tillfälle att stå som åskådare finklädd och med krage och halsduk. Man blir våt alltigenom under det den stora fisken rusar vilt omkring under försök att göra sig fri från Havets Djävul. Bläckfisken klämmer sig säkert fast och följer med på ritten. Det är inte ofta som hajen lyckas skrubba bläckfisken mot klippor utan att skada sig själv — men vid ett eller två tillfällen har jag sett honom skjuta under ett klipputsprång och dänga bläckfisken så hårt mot berget, att den förlorade medvetandet och bägge djuren dog. Hajen försöker huvudsakligen bli av med fienden genom hopp, dykningar, vändningar och rusningar likt en skenande häst.

Men inget djur, hur starkt det än må vara, kan i längden hålla ut med denna rasande fart. Efter hand simmar hajen endast under vattenytan, och man kan följa alla hans rörelser. Han slappnar för ett ögonblick, spurtar sedan med vild fart runt, runt, som om han deltog i en sexdagars cykeltävling och drar sig så småningom djupare ner.

Detta pågår vanligen en halvtimme till en timme. Slutet är alltid detsamma. Den stora hajen sjunker med sin köttiga motståndare fastsittande på nacken ner till bottnen.

Detta är slutet på striden. Hajen gör ännu några få försök, några sista konvulsiviska ansträngningar, men det är ute med honom. Bläckfisken får fast tag i bottnen med ett par av sina förankringsarmar och tycks strypa sin fiende. Jag kan bara gissa mig till att bläckfiskens sugarmar stänger till hajens gäl-

lock och så sätt dränker honom. Jag har aldrig sett några märken av den kraftiga näbben på hajens hals, fast skador, som tillfogats med sugskålarna ibland förekommer. Bläckfisken gör inget försök att äta hajen när den dödats. Hans jobb är avslutat.

Han har sannerligen medel att försvara sig, den där sluga, vidunderliga besten. Jag har studerat honom under flera år och ändå förblir han för mig det mest mystiska, mordiska, mest överraskande mångsidiga av alla djur vare sig på land eller i havet.

FEMTONDE KAPITLET.

Kannibaler på Malaita.

Vi fyra "pärlvikingar" fortsatte vår färd på böljan blå. Det fanns inget moln på vår himmel. Bundna tillsammans av gemensamma intressen och instinktiv vänskap, med hela framtiden för oss, styrde vi öster ut mot det okända för att se och njuta av vad det hade att ge oss.

Min håg stod, huvudsakligen beroende på Ros berättelse, till Polynesien. Detta namn användes ofta i utsträckt bemärkelse om hela Stilla oceanens övärld, men egentligen är det namnet på östra delen av dessa mångfaldiga, olika öar.

Öster om Nya Guinea, från strax norr om Kräftans vändkrets till strax söder om Stenbockens, sträcker sig ett hundra longitudgrader brett bälte, som inrymmer bortåt tvåtusensexhundrafemtio namngivna öar och ögrupper. Det är det antal, som man finner i kartregistret och däri inbegripes inte alla de öar, som har samma namn som andra. En enda namngiven atoll kan bestå av många småöar. Det finns otaliga små öar, upptagna endast på detaljerade sjökort, som dock är verkliga nog för sjöfararen. Utan tvivel måste man multiplicera tvåtusensexhundrafemtio många gånger för att komma till något så när riktigt resultat. Det skulle ta flera mansåldrar att uppteckna de olika folkslagen i dessa trakter, deras seder och individuella märkvärdigheter.

Man kan emellertid skilja på tre stora olika avdelningar, som representera olika raser: Melanesien, omfattande Salomonöarna, Lousiade-, Santa Cruz-, Loyauté-, Nya Hebrider-, Bismarck-, Fidschi- och Nya Kaledoniagrupperna; Mikronesien (där melanesiepapuanen blandas med den verkliga polynesiern)

omfattande Gilbertöarna, Karolinerna, Marshall-, Pelew-, Mariana- och Guamgrupperna; det verkliga Polynesien: Amerika-, Cook-, Ellice-, Manihiki-, Phoenix-, Tokelau-, Tonga-, Hawaji-, Marquesas-, Tubuai-, Sällskaps-, Samoa- och framför allt Tahiti- och Paumotugrupperna.

Det var tillräckligt att se fram emot även för mina fordringar på omväxling.

Vi satte först kurs på norra Australien och Torres sund. Inte för att någon av oss var speciellt ivrig att fiska i de vattnen utan helt enkelt på grund av den sydostliga vinden. Vad jag hörde berättas om de trakterna gjorde att jag seglade direkt vidare öster ut; där fanns visserligen fina pärlbankar, men mina kamraters erfarenheter från dem liknade mina egna på de där eländiga segelfartygen. Med eller utan fog fick jag en föreställning om hårdfjällade vita skeppare, falska japaner och filippiner och en atmosfär av snikenhet och brutal okänslighet gentemot andra, och detta var precis vad jag strävade att undvika. Jag menar inte att där fanns sjörövare, men Ro, på vars omdöme jag litade fullkomligt, hade varit i de trakterna flera gånger och han hade funnit att pärlfiskarna där i allmänhet var sådana män som han helst undvek att träffa.

Med tre pålitliga vänner, min egen båt under fötterna och tusen pund i bältet, tänkte jag inte komma i beröring med dylika människor en gång till. Vi beslöt att segla förbi den kusten. Hellre ville vi vara bland kannibalerna på Salomonöarna, förklarade vi. Underligt nog kom ett av våra första minnesvärda äventyr att vara just med dessa kannibaler.

Från början av vår segling från Mangkassar försökte jag införa den anda, som jag hoppades skulle råda i vårt lilla sällskap. Fast jag var kapten och ägare till loggerten, hade vi ingen formell uppgörelse eller organisation. Jag föreslog att vi skulle dela det tråkiga arbetet med matlagningen och sköta den en vecka var. Jag erbjöd mig att börja själv.

När jag serverade den första måltiden var Charlies ansikte ett studium. Han tog ett par tuggor och utbrast sedan:

— Herregud, Victor! Du är en bussig kamrat på alla sätt och vis — men kock duger du inte till!

Jack gjorde ett försök, men enligt vår enda gastronoms utlåtande misslyckades han i lika hög grad som jag. Ro kände till infödingarnas matlagningssätt och lyckades med ett par sådana rätter, men även han hade blivit van vid skansmat, och för Charlie var sådana rätter lika motbjudande som svordomar för en missionär.

Kocksysslan är illa omtyckt ombord, men till sist stod inte Charlie ut med vår mathållning längre.

— Hör ni, sade han, något måste göras åt detta. De där platserna som vi ska till låter farliga. Jag antar, att vi behöver vara friska och kraftiga för att klara oss där. Men på det här viset kommer vi inte att ha något kvar varken av inälvor eller kurage vid framkomsten. Det är bäst ni utser mig till kock, era förbannade skojare.

Det gjorde vi också genast och enhälligt. Charlie började som kökschef. Kineser offrar till sina magar precis som till sina husgudar. Dessutom måste Charlies familj ha varit välbärgad för han var van vid det bästa, som fanns att få. Han hade bott på förstklassiga hotell, rest som förstaklasspassagerare och visste hur allt skall vara, när man inte behöver bry sig om vad det kostar.

Han var sannerligen en expert. Vi hade ett kosthåll som jag aldrig tror har förekommit på en pärlloggert förr, och Charlie nästan förlät oss att vi på sätt och vis tvingat honom till jobbet i glädjen över våra entusiastiska lovord.

Ro hade hand om matanskaffningen. Han kunde förmå en till synes öde, främmande ö att förse oss med kycklingar, frukt, grönsaker och sköldpaddsägg lika magiskt som Mose förmådde klippan att spruta vatten. Han var mästare i att känna till ätliga fiskar — vilka av dem som var giftiga vid vissa öar, vilka det aldrig var rådligt att äta och så vidare. Det var ingen risk för att behöva sakna omväxlande färsk mat med honom som pro-

viantanskaffare. Vi levde alltså gott och seglade vidare i bästa humör.

Efter att en lång tid ha färdats öster ut kom vi till Melville-öarna vid Australiens norra udde. Vi befann oss alldeles i närheten av Port Darwin. Jag tvivlar på att det vid den tiden fanns mer än femtusen invånare på hela det vidsträckta Norra Territoriets halva million kvadratmile och oändliga kuststräcka. Vilket samhälle som helst tilltalar sjömän, och Port Darwin var medelpunkt för en livlig pärlhandel. Men vi hade en så stark motvilja mot folket i de trakterna, att vi inte alls gick i land där. Vi gjorde ett försök på några bankar, som Ro och Jack kände till, vilka låg långt från land och längre neråt kusten. Vattnet var djupt och musselfynden inte vidare lovande, och vi var inte särdeles roade av fisket där. Kort tid efteråt gav vi oss åter i väg.

Vi fann bra musslor litet senare och sålde dem till ett handelsfartyg när vi var på väg genom Torres sund. Sedan seglade vi över Papuabukten och arbetade lite smått utmed Nya Guineas södra kust. Där fann vi bara små värdelösa musslor, men en hel del småpärlor. Vi fortsatte öster ut förbi Louisade-arkipelagen mot Salomonöarna.

Vi fyra hade nu åtskilliga månader varit tillsammans i så nära kontakt med varandra, som livet på en så liten båt nödvändiggör. I vanliga fall inträffar det alltid i ett sådant sällskap, att någon på grund av elakhet eller dåligt lynne retar de andra eller ställer till obehag för dem. Till min glädje hade inget sådant förekommit hos oss. Vi trivdes storartat med varandra: vi skötte båten, berättade historier, sjöng, gjorde expeditioner i land, fiskade och utförde dykningsarbetet. Och vi hade aldrig tråkigt. Vi hade alltför mycket nytt att intressera oss för. Det var ingen tvekan om att vi hörde ihop.

Egentligen var vårt mål en liten ö, Sikiana, öster om den vidsträckta Salomongruppen, vilken sträcker sig över sju- eller åttahundra miles. Ro blev alltid vältalig när han började berätta gamla legender om sitt folk och hem fyratusen miles bort över

Stilla oceanen i närheten av Tahiti. Jag förstår att etnologerna numera accepterar grundidén i några av dessa folksagor: att de ursprungliga polynesierna var en kaukasisk ras, vilken för mycket länge sedan emigrerade åt sydost över Stilla oceanen, kanske flyttade från ögrupp till ögrupp tills de till slut slog sig ner på Samoa och Tahiti och därifrån spred sig till andra öar. Man kan finna spår av den ursprungliga stammen i Malajiska arkipelagen (huvudsakligen på Mentawi, väster om Sumatra) och på många andra ställen, där de blandats med urinvånarna. Men på Sikiana, förklarade Ro, var befolkningen nästa rena polynesier, vilket berodde på att ön låg på så långt avstånd från Salomongruppens vilda infödingar å ena sidan och de lika vilda Santa Cruzsvartingarna å den andra. Och när Ro talade om vad det betydde i jämförelse med de svarta krushuvudena blev han mer vältalig än någonsin.

Det fanns pärlor där också. Men vi längtade att se de där flickorna, han hade talat om, det var hela sanningen.

Vi seglade vidare, stannade här och där och befann oss så småningom utanför Malaita. Den ser inte mycket ut på en vanlig karta och ändå är ön hundra miles lång och trettio miles bred. Ingen vit man har någonsin tagit sig fram tvärsöver öns bergskedja. Det finns ”ond medicin” där uppe.

Några snälla och hyggliga kustinfödingar, som vi hade tagit med från en närbelägen ö, varnade oss för att gå i land där. De tycktes faktiskt dödsförskräckta vid blotta tanken. Vi var i alla händelser tvungna att ha vatten och hoppades att dessutom kunna skaffa lite färskmat, och i vår okunnighet trodde vi att deras skräck berodde på fientligheter mellan deras folk och Malaitainfödingarna.

Vi ankrade i närheten av mynningen till en flod, som enligt vad de berättade skulle ha ett vattenfall nära kusten, lastade vår julle med vattentunnorna och två fina kanoter, som vi hade köpt vid den ö vi senast besökt, och gjorde oss redo för vår upptäcktsfärd efter friskt vatten.

Det hade beslutats att Charlie skulle stanna ombord och ha

hand om loggerten. Men när han hörde de där infödingarna pladdra om faran, ville han inte vara med om det.

— Pojkarna här är pålitliga, förklarade han. De kan mycket väl klara loggerten ensamma. Låt oss fyra hålla ihop.

Vi kunde helt enkelt inte förmå honom att stanna. Vi gav oss således i väg i jullen alla fyra, beväpnade med två revolvrar som vi skaffat oss. Vi stuvade ner åtskilliga flaskor gin och en gammal Edisongrammofon — en sådan där av den tidigaste typen med rullar i stället för plattor — vilken vi överallt hade funnit vara ett utmärkt medel när vi ville göra oss god vän med infödingarna.

Det låg inget rev utanför denna flodmynning. Floden flöt direkt ut i havet, och stränderna var låga och inte tvärbranta som i allmänhet är fallet. De täcktes fläckvis av mangroveträsk, och skogen såg fullkomligt ogenomtränglig ut från palmerna nere vid floden till sandel- och ebonitträden på de höga bergen.

Vi rodde långsamt uppför floden och höll skarp utkik. Vi hade inte sett minsta tecken till liv. Men när man vågar sig in bland de där vildarna, känner man sig som den nervösa damen som var säker på, att det fanns tjuvar i huset bara för att hon inte hade hört ett ljud. Vildarna — liksom mina hajbekantskaper — ser en långt innan man själv ser dem.

Floden var inte vidare bred ens vid mynningen och den blev smalare ju längre in vi kom. Vi märkte mycket litet ström och tycktes ha färdats flera miles utan att komma från tidvattnet.

Allt omkring oss var tyst och mystiskt. Vi såg inte ens några sådana där underliga grodor med horn och tänder som är så vanliga i dessa trakter — inga andra djur än några papegojor, en jätteråtta och en stor orm, som gled fram genom det stilla vattnet. Efter en stund började detta ta på våra nerver. Man hade en känsla av att det måste ligga något på lur bakom denna skenbara ödslighet. Instinktivt rodde vi så tyst som möjligt utan att plaska med årorna.

Helt plötsligt höll Ro upp sin hand. Vi slutade ro. Jullens fart

minskades tills den låg nästan alldeles stilla. Vi stirrade på polynesiern i fören och sedan runtomkring, ovissa om, vad hans skarpa sinnen hade uppfångat.

— Vattenfall, sade han med dämpad röst och pekade åt höger.

Vi lyssnade uppmärksamt i den angivna riktningen. Snart kunde även vi urskilja ett svagt men distinkt ljud, som fyllde skogen och luften med ett dämpat sorl, likt avlägsna dyningars dån mot stranden.

— Är det långt borta? sade jag.

— Inte värst långt, förklarade Ro. Vi fortsatte, försiktigare än någonsin.

Då vi vänt om nästa krök kom vi till ett ställe, där en biflod flöt in i den smala floden. Ro visade med en gest att denna väg var den lämpligaste för oss.

Vi stannade och lyssnade ett ögonblick. Det ihållande, svaga musikaliska ljudet hördes tydligare nu. Det kom utan tvivel från ett vattenfall.

Skogen omkring oss såg fortfarande allt utom inbjudande ut, och jag visste genom egen erfarenhet hur bedrägligt ljudet från ett vattenfall är i djupa skogar. Man kan inte alls bedöma avståndet. Jag smakade på vattnet i bifloden. Det var fortfarande tämligen salt. Och vi måste ha sötvatten.

— All right, då far vi vidare, sade jag lugnt.

Men Ro lyssnade fortfarande med pannan lagd i bekymrade veck. Vi satte händerna bakom öronen och ansträngde oss att uppfatta vad han nu kunde ha hört.

Jag uppfångade det tämligen snart: då och då trängde andra ljud fram genom den oavbrutna, djupa viskningen från fallet. Ja, där hördes det entoniga dånet från trummor, och blandat därmed, svaga men otvivelaktigt taktfasta tjut från gälla människoröster.

Vi tittade på varandra. Vi såg nog lite allvarsamma och undrande ut allesammans.

— Inte alls bra, sade Ro. De hava fest där borta. De där svartingarna vara farliga.

Även på Söderhavsöarna är man iförd högtidsdräkt vid finare middagar.

Jag tyckte inte heller själv att det verkade trevligt. Det började dessutom bli sent på eftermiddagen, och inom kort skulle natten inbryta. Men efter allt det besvär vi gjort oss tyckte jag det vore snöpligt att smita tillbaka med svansen mellan benen, och utan vatten. En vit man i tropikerna utför en hel massa saker trots att han är vettskrämd bara för att inte visa sig feg inför infödingarna. Det är konstigt, att det för det mesta är fåfängan, som gör honom till ledare vid kritiska tillfällen.

— Vi är ute för att hämta vatten, sade jag. Det låter som om det fanns där borta. Låt oss gå dit.

Ro var sannerligen en underbar kamrat. Nu efteråt kan jag inse att han vid många riskabla tillfällen visste en hel del, som vi andra inte förstod att bedöma. Och han visste också, att han förstod det bättre än vi. Från första ögonblicket anade han att vi var ute på en farlig expedition. Men det enda han gjorde var att blotta sina vita tänder i ett leende, fatta en paddelåra och vända jullens stäv in i bifloden. Vi startade uppför dess trånga, slingrande band av vatten.

Vi färdades rakt genom djungeln trots att vi rodde. De stora träden på ömse sidor om oss möttes över våra huvuden. Dystra träskmarker och ormliknande mangroverötter kantade stränderna. Det var den sista plats man i ett land som detta skulle välja att utforska, när natten nalkades. Vi behövde ingen uppmaning att vara så tysta och försiktiga som möjligt. Dessutom tycktes floden, trots att den blev allt trängre, vara ändlös. Vidare och vidare paddlade och stakade vi oss. Vattenfallets sorl hördes tydligare, men ändå blev vår förhoppning att få se dess vita skimmer genom halvmörkret oupphörligt sviken. Fallet blev för oss som en nattmara, där man strävar att nå något långt framför en som man dock aldrig når. Ropen, tjuten och de lösryckta bitarna av den vilda sången hördes också tydligare. Det lät som om en hop vildar långt där inne i djungeln hade en stor fest.

Men det svarta vattnet under jullen var fortfarande salt.

Efter en timme eller så började våra verkliga svårigheter. Vi kom då in på ett område, där en mängd träd låg under vattenytan tvärsöver floden. Vi körde upp på det första, och jullen tvärstannade och var nära att välta. Det var svart natt nu.

Ro gled ner i vattnet och upptäckte att vi kunde vada. Vi lyckades skjuta tillbaks jullen och gjorde fast den vid stranden. Sedan fortsatte vi vår färd med de två kanoterna och tunnorna.

Det var nervslitande att arbeta sig fram där i mörkret. Vi paddlade ett par tag, och sedan stötte kanoten emot ett kullfallet träd eller åkte upp på ett som låg under ytan. Då var det att lyfta ur tunnorna, langa dem över eller under hindret, lyfta kanoten efter och försöka på nytt. Ett dussin paddeltag — och så upprepades samma sak. Vi snubblade fram i kolmörkret, skrapade skinnet av knogar och skenben och sjönk ner i den gyttjiga bottnen. Och hela tiden hörde vi det enerverande, entoniga ljudet från det gäckande fallet framför oss. Till slut fortsatte vi med bara en kanot och fastgjorde den andra vid en nedhängande gren.

Mesta tiden var det som att plaska fram genom en oändlig, våt tunnel, så tätt var denna vattenväg omvärvd av den hopflätade vegetationen.

Minst hundra gånger under dessa mattande timmar ville jag föreslå att vända. De andra kände otvivelaktigt på samma sätt. Men ingen av oss ville vara den förste, som gav sig. Jag undrar hur många forskningsresande som mött sin död, därför att de börjat på en svår väg och deras stolthet sedan drivit dem att tänka: ”För tusan, jag kan inte vända nu.” (Hur många triumfer har inte blivit resultat av samma känsla!) Det började se ut som om vi vore dömda att tillbringa resten av vårt liv med att snubbla fram i detta mörka, hopplösa elände, knogande på tunnorna, dragande loss kanoten, stickande fötterna i slemmigt, smutsigt vatten. Det var så man kunde bli tokig.

Ljudet från fallet, ständigt en aning närmare, drog oss som en magnet. Vi gav oss inte tid att tänka, gick bara på.

Helt plötsligt sköt vi genom ett hoptrasslat snår av grenar och slingerväxter, som fullständigt hade stängt utsikten. Vid den syn som mötte oss stannade vi som förstenade, hopkrupna i vattnet bredvid kanoten och tunnorna. På den sista kvarten hade vi inte hört något av de vilda tjuten. Scenen framför oss var en fullständig överraskning.

Där var en stor öppen plats vid floden, och vårt eftersträvade vattenfall låg strax bakom. Ett väldigt bål var tänt, och gnistor, flammor och rök steg högt mot himlen — det tycktes oss ofattbart att vi kunnat undgå att se skenet långt tidigare.

Runt denna sprakande härd satt en hel samling av de hemskaste infödingar jag någonsin sett och åt som vilda djur. Det var endast allför tydligt vad deras måltid bestod av: en ung pojke alldeles bredvid oss (vi hade kommit in nästan mittibland dem) satt och gnagde på en människoarm. De andra, kanske trettio eller fyrtio stycken, var alla sysselsatte på liknande sätt, gnagande, slitande och morrande som om de hade varit vilda djur.

De plötsliga gräsligheterna paralyserade oss för några ögonblick. Sedan famlade vi i mörkret efter varandra med händerna. Vi tryckte oss tätt tillsammans och rådgjorde i hesa viskningar. Kannibalerna var alltför många för att vi skulle kunna lyckas driva dem på flykten med ett plötsligt anfall, och att nu försöka vända tillbaka skulle säkert vara fatalt. De skulle höra kanotens skrapande och paddelns plaskande.

Just då bröt trummandet på nytt löst i en hotande, oregelbunden rytm. En efter en rusade de nedsmorda kannibalerna upp och började dansa medan de med hesa stämmor sjöng en vild triumfsång.

Hela den öppna platsen blev klart upplyst då en av vildarna kastade ny ved på elden. Fortfarande ur stånd att röra oss betraktade vi denna djävulsdans. Fast man i civiliserade länder gärna skämtar om kannibaler, var det något i dessa varelsers

glädjeyttringar, som faktiskt isade ens blod. Deras fladdrande, jättelika skuggor dansade och skuttade ännu groteskare än de själva.

Detta pågick kanske fem minuter. Sedan kom den oundvikliga upptäckten. En stor, nedsölad karl, som var vänd mot oss sprang ut ur ringen, pekade i riktning mot oss med sin blodiga arm och gav till ett varningsvrål. Hela svärmen rusade fram mot oss, somliga tog upp spjut och sköldar.

Utan att överdriva kan jag säga att de verkade djävlar från helvetet. De är inga skönheter ens när de visar sig från sin bästa sida. Nu var de alla halvt berusade av någon djävulsdryck, som de bereder av ett slags rot, och fullständigt galna av sin vilda dans. De hade spår efter sin hemska måltid över hela kroppen. Min mun var så torr att det kändes, som om den varit full av bomull.

Jag hade dragit fram min pistol, och jag såg då jag sneglade åt sidan att även Ro hade höjt sitt vapen. De andra två stod upprätta, beredda att göra så mycket skada som möjligt på den där tjutande horden innan de övermannade oss.

Just då vi var beredda att ge eld sprang en storvuxen karl, prydd med en mängd dekorationer och tydligen hövding, och ställde sig framför den anfallande massan, skakande sin yxa och tjutande så att det kunde höras på flera miles' omkrets.

Detta hejdade dem. De stod kvar fullt synliga, medan han pladdrade och kluckade åt dem, tydligen varnande dem för att anfalla oss. Upprepade gånger kunde vi se någon av de yngre göra en otålig rörelse för att rusa fram. Men hövdingen hotade honom med sitt vapen och tvingade honom tillbaka i ledet. Hövdingen var tämligen ung men full av snabbhet och viljekraft. Jag tror aldrig jag sett någon arbeta hårdare än vad han gjorde för att hålla de där uslingarna i schack.

En pojke kastade mera ved på elden. Flammorna slog upp och vi kunde se reflexen från dem i vildarnas smutsvita ögongglober. Och då jag såg de skräckinjagande ansiktena på bara ett par stegs avstånd fick jag samma sensation, som jag be-

skrivit den gången, då jag såg den där papuanen på Nya Guinea i ögonen, bara ytterligare förstärkt.

När man som jag under flera år har irrat omkring bland jordens uselheter, så blir man inte så lätt chockerad av någonting. Man träffar på åtskillig brutalitet och perversitet och förnedring, från vilken man kan vända sig bort med avsky. Men man blir sällan riktigt skakad invärtes. Man har sett och hört talas om nästan allt i den vägen som den lössläppta mänskliga naturen kan sänka sig till. Det blir ingen plötslig ohygglig chock. Det är förvånansvärt hur snart allt sådant där upphör att göra intryck på en.

Jag trodde jag hade hört tillräckligt om kannibalism för att känna likadant beträffande dem. Men det var en outsäglig fasa i detta. Det var inte bara vår fara, inte heller just vad dessa odjur hade hållit på med — utan det verkligt vämjeliga uttrycket i deras ansikten, det främmande, själlösa människodjurets blick ur ögon som liknade döda fiskars.

Jag fick kväljningar av att se dem. Jag antar att det berodde på en oklar känsla av att dessa vildar inte var rena, inte följde sin natur, utan frivilligt ställde sig på de vilda djurens ståndpunkt, då de hängav sig åt en gudlös ritual, som våldförde sig på det äldsta och mest utbredda av alla mänskliga förbud, grunden till allt umgänge människor emellan.

Jag vet att jag under de tio minuter, som den där hövdingen babblade till den tjuriga, blodtörstiga hopen, hade en stickande känsla utefter ryggen, att det kändes som om en klibbig hand kramade ihop mitt hjärta och att magen hopsnördes av en kramp, som jag trodde skulle utlösa sig i kräkningar.

Det hördes ett gällt tjut bakom gruppen. En nykomling trädde ut ur skogen och rusade fram till hövdingen. Han hade tydligen kommit lång väg och tycktes avlägga rapport. Jag antog att han var en vaktpost, posterad flera miles borta på något berg med utsikt över sjön, och att han kom med budskap, att han sett loggerten. Dessa vilda stammar är rädda för vita män i båtar.

Hur som helst, med detta lagt till den myndighet han förut utövade över männen, lyckades hövdingen driva dem ungefär tjugu yards närmare elden. Sedan kom han nästan alldeles fram till oss — han var en otäck, kraftfull djävul.

När han var ett halvt dussin steg ifrån oss pekade jag på honom med fingret. Det betydde ”stopp”. Han förstod det också.

Under det han stod där försökte han tydligen med gester klargöra, att vi inte skulle bli skadade. Det var gott och väl, men hopen bakom honom var rastlös och gläfste då och då till som ilskna hundar. Vi höll revolvrarna i beredskap och vaktade på första tecken till svek.

Det var tydligt att vi måste ge oss i väg snabbt, om vi ville komma helskinnade ifrån affären. Jag försökte med det vanliga sättet: att hålla upp en vattentunna.

Han förstod. Till och med de där inlandskanaljerna visste vad det ville säga att fylla på vatten. Han tecknade åt oss att komma med tunnorna och pekade på det skummande vattenfallet på andra sidan den öppna platsen. Hela samlingen befann sig emellertid mellan oss och det, och de visade tydligt hela tiden, att de var fientligt sinnade.

— Det kanske är bäst vi ger oss i väg så fort vi kan, sade Charlie. Vi har ingen chans om vi kommer in mittibland dem.

— Nej, sade jag med en säkerhet, som jag var långt från att känna, vi fick stopp på dem, vår vän här och vi. Åtminstone ska vi göra ett försök efter all vår möda. Håll ögonen på dem.

Jag tog en vattentunna, ställde upp den framför hövdingen, pekade först på honom, sedan på fallet och sedan på mig själv.

Han var kvicktänkt, den karlen. Ögonblickligen lyfte han upp tunnan, bar den till elden, grep tag i ett par ungdomar och fick dem att bära den till vattenfallet och fylla den. Sedan lyfte han upp tunnan lika lätt som om den fortfarande hade varit tom och bar den till mig.

Den ena efter den andra av tunnorna fylldes på detta sätt, och då vi fick igen dem slog vi ut litet av vattnet så att de

endast var till tre fjärdedelar fulla — på detta sätt innehöll de, då de slagits igen, tillräckligt luft för att nätt och jämnt flyta, och detta gjorde dem lättare att hantera på nedfärden utför den infernaliska floden. Hela tiden stod hövdingen och vaktade på sina män, tyglande dem med sin personlighets makt. Jag är säker på att han förr hade sett vita män på nära håll. När alla tunnorna var fyllda och i floden kom han ända fram till mig, lade armen om mina axlar, pekade nedåt floden och sade någonting mycket allvarsamt till mig. Jag förstod inte ett ord av hans språk, men jag hade ingen svårighet att översätta det han sade. Det betydde: ”Ge er i väg — och låt det gå alldeles förbannat fort.”

Vi gav oss i väg.

Då vi betraktade dem innan vi forcerade oss genom den sista barrikaden exploderade Ro av den nervositet vi alla kände.

— Ska vi skjuta ner ett par av dem innan vi ger oss i väg? sade han skrattande — precis som man gör när man sagt en fånighet efter att ha bevittnat något särskilt upprörande. Det var onödigt att ens säga ”nej” till förslaget. Vi begav oss åstad på den löjliga, omöjliga, galna tillbakafärden. Vi sköt tunnorna under eller lyfte dem över hindrande stockar, vi knogade och stretade med dem och kanoten — och vände oss om varje sekund av rädsla för ett anfall bakifrån.

De gjorde inget försök i den vägen, men vi kunde höra hur de arbetade sig fram genom djungeln längs med floden, och då och då såg vi en skymt av deras facklor. Då vi kom fram till den andra kanoten höll tre, fyra stycken av dem på att mixtra med den. Det var tydligt att de var inlandsmän, för de välte runt med kanoten, den ene efter den andre så snart de kom upp i den. I själva verket tillhörde de en bergsstam, som hade härjat kustinfödingarnas by, dödat och plundrat av hjärtans lust och som höll på att fira sin seger med kannibalernas ritualenliga, rusiga fest, då vi råkade komma in mittibland dem.

De fyra vildarna drog sig snabbt undan då vi nalkades dem

med höjda revolvrar. Vi trängde vidare genom mörkret timme efter timme tills vi slutligen kom ner till jullen igen.

Jag vill lova det var härligt att känna båten skjuta nedför huvudfloden mot havet! Vi pratade och skröt och morskade oss betydligt. Sanningen att säga så hade vi haft en rent otrolig tur. Egentligen borde vi varit kannibalstekar allesammans vid gryningen i stället för att äntra ombord på vår lilla vackra loggert, som aldrig verkat hem så mycket som den gången.

Dessa skogsvildar på Malaita är farliga, opålitliga och grymma och har alltid varit det. Som jag förut sagt, har aldrig någon vit man lyckats framtränga över öns inre och det är endast vid få ställen på kusten, som det är säkert att ens göra en miles avstickare inåt land, hur vänligt sinnade än vildarna längs stranden må vara.

Sedan jag sist gjorde ön ett besök — det var 1928 — har jag fått höra att en brittisk ämbetsman och flera av hans män blev överraskade och mördade av en skock dylika vildar. Malaita är den mest ogästvänliga ö jag vet.

Jag har ofta hört berättelser om att kannibaler funnits på öar, som jag varit i närheten av, men den här gången på Malaita var det enda tillfälle i hela mitt Söderhavsliv, då jag med egna ögon sett en kannibalmåltid. Ingen möjlighet fanns att betvivla det: vi såg allesammans de obehagliga detaljerna.

Sedan dess har jag aldrig hyst någon speciell önskan att närmare utforska ön Malaita.

SEXTONDE KAPITLET.

Polynesisk kärlek.

Aldrig var himmeln blåare, brisen friskare och havsbottnens trädgård under oss vackrare än när vår lilla loggert bredde ut sina vita vingar och hastigt gled bort från denna vidriga ö. Mellan den och Sikiana låg ett bälte av mer än hundra miles öppet vatten — och det syntes oss inte alls för brett.

Men det dröjde inte länge förrän vi åter allesammans befann oss i det helgdagshumör, som var den vanliga sinnesstämningen under våra färder, även när vi höll på med hårt och farofyllt arbete. Vi hade sålt hela vårt lager av pärlemor till en kinesisk handelsman i San Cristoval, besättningen hade rengjort och putsat loggerten tills hon formligen sken i det strålande solskenet, och nu skickade vi i väg vår passagerarlast av infödingar i deras kanoter, så att vi till slut hade båten alldeles för oss själva. Och livet log mot oss och lockade oss med nya, angenämare äventyr.

Sikiana är en grupp av fyra eller fem små öar, fast den inte alls finns upptagen på vanliga kartor. Ögruppen bildar en liten värld för sig, där en gång ett antal polynesier slagit sig till ro för att "leva lyckliga i alla sina dar".

Öarna erbjöd sannerligen en vacker syn, när vi gled in mellan två av dem och ankrade. Kanske berodde det på kontrasten med den dystra Malaitafloden eller kanske ännu mer på våra högt spända förväntningar, i vilket fall som helst har jag varken förr eller senare så överväldigande starkt erfarit öarnas fascinerande makt.

Ro hade varit mycket vältalig när han beskrivit detta folk av hans egen ras. Männen var härligt välväxta, kraftiga och

vältränade — och vänliga. Kvinnorna var — obeskrivliga. Jag brukade lite skeptiskt lyssna till hans lovsång över kvinnorna, och slutligen en dag såg jag helt frankt på den strålande vackra ynglingen och sade:

— Hör du, Ro, det är inget tvivel om att du är en stilig karl, men de där flickorna du talar om så mycket — ja, jag vill bara säga att jag under de sista åren sett en hel hög kvinnor från olika öar så jag betvivlar i högsta grad att de kan vara så förtjusande speciellt på de här öarna.

Han bara skrattade: — Du inte sett någonting. Vänta och döm, sade han.

Nu skulle vi snart själva få döma. Jag kände mig verkligen i någon mån som en ung flicka på väg till sin första bal, när vi satte våra två kanoter i vattnet för att paddla i land.

Infödingarna på Salomonöarna är underbart skickliga kanotbyggare. De hyvlar till plankor, böjer dem i form, syr ihop dem bastant och säkert med fiber och driver och beckar fogarna. Förstäv och akterstäv byggas ofta så höga att hela farkosten får halvmånform, och de brukar dekorera hela kanoten från för till akter med pärlemorinläggningar, snäckor och fjädrar så att den överglänser vilken som helst utsmyckad farkost under en blomsterfest på Rivieran.

Jag hade lärt infödingarnas alla tricks och var en riktig expert vad kanoter beträffar. Det var lika enkelt för mig som för dem att kapsejsa, komma i vattnet och sen ösa ur kanoten och kliva ombord igen. Jag förmodar att jag var ganska stolt över detta och över min simskicklighet för genom de två färdigheterna blir man respekterad av hela övärldens infödingar.

Vår klädsel skulle nog inte ha ansetts som vidare komplett borta i den civiliserade världen. Den bestod av fyra plagg: vit skjorta, scoutbyxor, en liten vit tyghatt och hemmagjorda sandaler. Men allt var vid detta tillfälle rent och fläckfritt, och själva var vi nyrakade och putsade. Det var precis som om vi skulle bege oss i väg till ett garden-party.

Eftermiddagen var het med en svag bris som bara krusade

vattenytan. Vi paddlade fram förbi två vikar. Allting var lugnt och övergivet — förhållandet var att hela byn, som låg inbäddad i palmer, hade sin dagliga siesta. Livet har en lätt och långsam rytm på dessa öar, inte alls lik städernas enerverande, drivande fart.

Till slut hörde vi en klar, musikalisk röst ge till ett utrop: någon hade fått syn på oss.

Nu kom de framrusande, män, kvinnor, barn, ut i vattnet för att genskjuta oss, plaskande och skrattande — och simmande, när det blev tillräckligt djupt.

Man såg inte skymten av ett spjut eller något som helst vapen — det var bara en samling glada, hjärtliga människor som kom utsimmande för att välkomna oss, ivrigt pratande och leende, fullständigt hemmastadda i vattnet. De tog tag i relingarna för att "skrubba nos". De har den sedvänjan.

De var inte så ljusa som Ro, men de hade samma ansiktstyp, och på ingen av dem såg man det där vilda "tottiga" håret och den grova, platta näsan, som är så vanlig i Melanesien och som vita män finner så motbjudande på nära håll. Fast språket var olika det tahitiska hade det dock många ord gemensamt med detta och Ro förstod dem genast. För resten var det inte nödvändigt att kunna språket för att förstå dem — varenda gest, varenda blick var talande och begriplig nog.

Jag satt och såg på dessa graciösa varelser, som välkomnade oss med så glad hjärtlighet, och jag kände det som om jag log hela jag.

"Dessa människor är rent lyckliga", sade jag för mig själv. Och en våg av sympati, förståelse och barnslig glädje tycktes slå över mitt huvud precis som man känner det när man dyker genom brottsjöar. Och jag kastade mig huvudstupa i detta med samma förtroende och belåtenhet som i friska, härliga vågor.

Vi paddlade i land. Villiga händer grep kanoterna och bar dem högt upp på stranden. Flera andra infödingar hade samlats under tiden. Alla skrattade, alla pratade. Det var ingen särskild som man kunde ta för hövding, allesammans tycktes ha

lika mycket att säga till om och allesammans var glada och obesvärade. Vi bjöd männen på en drink ur den flaska vi tagit med, de tyckte det smakade gott, men varken då eller senare var det någon som tog sig för mycket till bästa — de tycktes inte ha den ringaste tanke på att berusa sig. Från detta första ögonblick kände jag mig så hemmastadd bland dessa egendomliga öinvånare, som om jag vuxit upp bland dem.

Trummorna började. Vilken skillnad på rytm mot vad vi hört vid kannibalernas orgie på Malaita! Danserna som nu sattes i gång var olika allt jag hittills sett — de var rent polynesiska. Man behövde inte anmodas att deltaga — musiken helt enkelt drog en med i männens första dans.

De unga flickorna stod runtomkring oss, lite skygga men mycket nyfikna och exalterade över främlingarnas ankomst. Vad vi kallar blygsamhet måtte huvudsakligen bero på konstlade regler: dessa kvinnor, som nästan helt och hållet saknade kläder var lika litet skamsna över att visa sina fasta bröst som en parisiska över att bära en "rygglös" balklänning. Och även de bland dem, vilkas ansikten inte var vackra, hade så välväxta kroppar, att en samling civiliserade kvinnor i jämförelse med dem skulle ha sett slappa, missbildade och löjliga ut. Deras friska, verksamma utomhusliv större delen av dagen, deras timslånga simturer hade gjort deras kroppar smäckra, smidiga, graciösa och livskraftiga och formfulländat vackra. Varje rörelse var som tal, så perfekt var musklernas instinktiva reaktion för varje tanke, som for genom deras hjärnor.

Ord betydde ingenting i jämförelse härmed. Jag vet att jag aldrig i mitt liv varken förr eller senare har befunnit mig bland en massa främmande människor och ändå från första ögonblicket varit absolut säker på att jag förstod allt, tyckte om allt och kände mig samhörig med allt och alla omkring mig.

Dessa infödingars förhållande inbördes var — fastän i större skala och kanske mer fullkomligt — precis detsamma som mellan oss fyra: där fanns ingen hövding, ingen ceremonimästare. Någon föreslog något — vanligtvis genom att själv

börja på med det — och genast förenade sig allesammans med honom, vare sig det gällde en speciell dans, en sång eller vad som helst. Jag kände det som om jag nu funnit något i det sociala livet som jag förr förgäves sökt efter. Den gyllene aftonen skred fridsamt fram med frid och glädje i varje ögonblick.

Omkring ett dussin av de yngre flickorna skilde sig nu från de andra och alla vi övriga grupperade oss runtomkring dem. Tydligen tänkte de sätta i gång med någon egen föreställning. I sista minuten kom ännu en flicka framspringande från en grupp äldre kvinnor. Från det ögonblick hon visade sig hade jag inte ögon för någon annan.

Hon var verkligt vacker. Hennes välskapade armar och ben såg ut som de var polerade, hennes anletsdrag var finare än någon av de övriga flickornas, och hon hade de där stora, mörka, uttrycksfulla ögonen, som är ett kännetecken för hennes ras. Bara hennes sätt att röra sig var en fröjd för ögat.

Hon gav oss en snabb men skygg blick när hon kom framspringande. Men hur snabb den än var såg hon utan tvivel vilket intryck hon gjort på mig. Man kan inte lära en polynesisk kvinna någonting om mäns och kvinnors känsloliv — de är födda med vetskap härom. I vilket fall som helst log hon mot mig, ett skyggt, hastigt litet leende, som påminde mig om solskenets glitter på vattenytans krusning, när man är nere på havsbottnen. Sen fortsatte hon fram till de andra, och de började sin särskilda dans.

Dansen, den är ett verkligt polynesiskt språk. Inga ord kan vara så vältaliga, kan så direkt och rörande uttrycka deras tankar. De rörde sig i alla slags formationer eller mönster med så naturlig grace och så rytmiskt liv att ens sinnen blev fascinerade. Plötsligt slog de sig ner, likt fåglar i en lång rad, vända mot oss, vridande och vaggande på kropparna medan armarna böljade fram och tillbaka med alldeles samma rörelser som hos sjögräs som gungas av dyningen. De mjuka, böjliga handlederna och händerna gjorde teckningar i luften och varje

muskel i deras unga, vackra kroppar tycktes deltaga i deras strävan att med rörelser ge liv åt någon tanke. Och fast det inte fanns ett spår av någon osympatisk självmedvetenhet hos dem gav de oss då och då en blixtrande blick, och jag är övertygad om att inte den minsta skiftning i våra känslor undgick dem.

Det var mycket som jag inte fullt klart förstod, men atmosfären var sådan att man trivdes och kände sig lycklig i den. Och för mig existerade bara denna enda, utsökt härliga kvinnovarelse.

Plötsligt upphörde trummandet. Man kunde inte se hur det gått till, men en av flickorna var uppe och utförde en solodans medan de andra markerade takten genom att klappa i händerna. Den dansens innebörd var ett frieri till mannen, det kunde inte missförstås men den var inte på något sätt grov eller stötande.

Flera andra följde hennes exempel. Till slut, sist av alla, började min flicka dansa.

Det skulle inte tjäna någonting till att jag försökte beskriva hennes dans. Hon var rätt och slätt ett romantiskt, tjusande förkroppsligande av naturliga, mänskliga kärlekskänslor: den första kärlekens blyga böjelse, små koketterier, tilltagande djup i känslorna, häftig passion. Ingen skulle ha kunnat sitta och iakttaga henne och förblivit lugn och oberörd. Hon visste hur hon skulle spela på mannens känslor lika bra som en naturbegåvad musiker spelar på en gitarr.

I samma ögonblick hon slutade sprang jag upp och gick emot henne. Jag lade märke till att Ro också reste sig och gick fram och talade med en av de andra flickorna, och jag kunde inte undgå att vara medveten om leenden och skratt runtomkring mig. Jag kände mig mycket osäker och fruktade att på något sätt bli avsnäst, men jag kunde inte hejda mig — någonting drog mig rakt fram till flickan.

Då jag tog hennes hand mötte den min med en fast tryckning. Hon såg upp och log mot mig som ett blygt men tillitsfullt barn — samtidigt verkade hon i högsta grad den mogna kvinnan.

Hennes öppna, otillgjorda sätt ökade min förvirrade förälskelse.

Efteråt kom jag att tänka på att ingen av de andra flickorna visade minsta tecken till svartsjuka över att just dessa fyra blivit utvalda. (Jack och Charlie hade följt mitt och Ros exempel!) Den polynesiska kvinnan är den friaste och mest oberoende i hela världen när det gäller kärlekssaker.

Det nästa jag minnes är att jag och min flicka, tre andra flickor och mina tre kamrater var på väg längs stranden med blomkransar kring våra huvuden och blommor i håret. Eftermiddagssolen — ej längre het och brännande — strödde sitt röda guld över allting, kokospalmernas skuggor bildade mönster på sanden, vågorna plaskade melodiskt mot stranden och en mild bris blåste.

Plötsligt sprang de fyra flickorna ifrån oss, skrattande och ropande till varandra. Vi satte i väg efter dem. Gud vad de kunde springa! I samma ögonblick vi hann upp dem störtade de sig ut i vattnet. Vi följde efter och hela sällskapet simmade, dök och rasade omkring som uttrar. För varje ögonblick blev jag allt mer och mer betagen i min smidiga, tjusande flicka. Jag följde efter henne överallt genom det klara vattnet.

Sedan vi på detta sätt lekt och rasat en lång stund simmade hon fram till en av kanoterna och steg upp i den. Utan att säga ett ord satte jag mig i aktern och började paddla kanoten längs stranden. Vi fortsatte vår färd tills vi lämnat byn långt akter om oss. Bakom en korallklippudde öppnade sig en liten skyddad vik. Jag styrde in till stranden och vi gick i land.

Min vackra följeslagerska verkade nervös och darrade av spänning när vi stod där och såg in i varandras ögon, men hennes blickar mötte mina med samma oemotståndliga, milda frimodighet som förut.

Jag nästan svimmade när jag tog henne i mina armar.

Jag tycker egentligen inte om att tala om det och jag vill inte verka lyrisk och löjlig, men denna primitiva flicka från

Skönheter från Tahiti. Efter en målning av P. Gauguin.

Sikiana var en uppenbarelse för mig. Jag hade nyss fyllt tjuguett år. Till och med innan jag lämnade Sverige hade jag haft mina upplevelser av grövre sexuellt slag, och i hamnarna hade jag följt med mina skeppskamrater till råa, vidriga kvinnor i lastens nästen. Men här började jag för första gången förstå något av vad ett vackrare förhållande i den vägen kan vara mellan man och kvinna. Det var rent, berusande, naturligt och oundvikligt.

Låt mig förklara litet tydligare vad jag menar, även med risk att erfarna män kommer att le överlägset åt min barnslighet. Efter många års skepticism har jag kommit till den övertygelsen att det kan existera en djup, varaktig kärlek — om den ock är mycket sällsynt — som omdanar förhållandet mellan en särskild man och en särskild kvinna till någonting mer värdefullt än vilket som helst tillfälligt eller kortvarigt äventyr.

Varken min söderhavsflicka eller jag låtsades eller hade några pretentioner på en dylik enastående, varaktig, djup känsla. Men den primitiva polynesiern hade (och har fortfarande på somliga platser) i könsfrågor åsikter, som synnerligen radikalt skiljer sig från våra begrepp. Såvitt jag kunde förstå var de unga flickorna fullständigt fria att välja sig vilken och hur många älskare som helst till dess de gifte sig. Tanken på något tvång i känslosaker var dem fullkomligt främmande. Den här flickan hade sett på mig och tyckt om mig och märkt att jag tyckt om henne. Därför var det inte bara konventionellt riktigt enligt deras begrepp utan även fullt naturligt att vi skulle hålla ihop så länge vi höll av varandra. Om någonderas känslor förändrades så var det slut på förhållandet.

Om en flicka och en man var säkra på att de önskade leva tillsammans för all framtid, så gifte de sig. Men det brukade ta lång tid och de lärde sig grundligt känna varandra innan en dylik kärlek, som krävde äktenskap, fick makt över dem. Otrohet förekom mycket sällan, och för så vitt jag vet fanns det inget annat straff därför än skilsmässa.

Lite senare träffades vi alla åtta igen och började på nytt simma omkring och leka och stoja i vattnet. Sedan försåg sig flickorna med fräscha blommor i håret, satte sig i fören på de sammanbundna kanoterna och utförde sina sittande danser och sjöng sina sånger medan vi paddlade dem omkring till sent på kvällen.

Den dagen på Sikiana kommer i mitt minne alltid att framstå som en av mitt livs höjdpunkter.

Vi stannade kvar där mycket längre än vi hade tänkt oss, och under hela tiden hände inget som helst obehagligt eller oangenämt. Jag såg inget tecken till svartsjuka eller dåligt humör, inte heller fick vi den minsta vink om att vi borde ge några presenter. I vår moderna värld kunde ingen leva ett liv tillnärmelsevis så likt guldålderns som vi nu gjorde. Jag hörde helt enkelt oupplösligen ihop med dessa öinvånare, levde enkelt, naturligt, lyckligt. Jag lärde mig den underbara massage de regelbundet använder och som håller deras kroppar i sådan utomordentlig kondition. Jag lärde mig deras sånger och danser och idrotter och fiskemetoder. Allt syntes mig lika naturligt som att andas.

Och ständigt var min vackra flicka vid min sida, färdig att vara med om allt, kunnig i allt, leende och tjusande.

Under de år som följde har jag kommit i beröring med alla slags människor. Jag förstår fullkomligt hur trångbröstade och högreligiösa — ja, till och med frisinnade men konventionellt uppfostrade — människor kommer att bedöma vad jag här berättat. Jag har själv tänkt mycket över hithörande saker och försökt komma till klarhet i mina egna åsikter, medan jag lyssnat till missionärer, som jag högaktat.

De ogifta flickornas sexuella frihet var en uråldrig social sedvänja bland detta folk. Om jag hade varit en sträng "moralist" — vilket gudskelov inte var fallet — övertygad om att helvetet väntade dem som utan att vara gifta stod i sexuellt förhållande till varandra, skulle det synts mig — hur löjligt detta än må låta för somliga — nästan oanständigt att påtvinga dessa

gästvänliga, hjärtliga infödingar mina åsikter. Precis lika oanständigt som om jag vid någon officiell högtidlighet exempelvis i Paris skulle ha uppträtt utan byxor. Så kände jag det då och så känner jag fortfarande.

Långtifrån att komma med ursäkter eller att känna mig skamsen betraktar jag nu efter många år förhållandet till min sikianaflicka som mitt livs kanske vackraste upplevelse.

Men jag vill framhålla att jag inte är någon sociolog eller samhällsförbättrare. Jag är en pärlfiskare, som berättar om förhållandena som han ser dem. Och det är fjärran ifrån mig att vilja komma med stränga teorier om människors vandel. Jag inbillar mig inte ett ögonblick att detta system, som existerat hos polynesierna i många generationer, skulle kunna praktiseras i Frankrike eller England eller Amerika. Nej, något sådant nonsens vill jag inte komma med. Systemet har vuxit fram ur detta folks natur och levnadsförhållanden. Och likaväl vet jag, att den råa beröringen från många av den vanliga typen "civiliserade" män skulle kunna förstöra det i grund och botten.

Men jag har tyckt det vara värt att frimodigt och uppriktigt säga mina åsikter, och jag vill ytterligare framhålla, att jag inte skulle velat ha gått miste om min upplevelse på Sikiana för en hel pung full med pärlor. Och detta trots att jag mycket väl vet av erfarenhet från flera huvudstäder att en påse pärlor — naturligtvis under vissa vedertagna former och mycket hyckleri — skulle kunna köpa mången vacker kvinna till och med ur de mest "exklusiva kretsar". Det är inte bara i Zululand, som hustrur köpas — fast jag aldrig i Västern har hört talas om att den äkta mannen skickar tillbaka bruden och återfordrar de kor, för vilka han köpt henne, ifall det visade sig att hon inte var jungfru.

Jag vill också framhålla en övertygelse som jag kommit till. Den hör hit.

Lika litet som man med lyckligt resultat skulle kunna överföra övärldens vanor till den civiliserade Västern, lika litet tror

jag att vi kan påtvinga Polynesien våra åsikter utan att ställa till mycket elände.

De levnadsregler, till och med den avgudadyrkan, som förefaller oss grotesk och löjlig men som ett folk skapat åt sig självt under århundraden, är detta folks livsnerv. Reglerna och religionen lämpar sig efter deras behov och är i huvudsak de enda "riktiga" för dem. Och varje främmande religion som påtvingas dem utifrån, varje förbud mot vad som är deras andra natur, kommer med säkerhet att så småningom förstöra någonting väsentligt, någonting vackert utan att skapa andra verkliga värden i stället.

Enligt vad jag lagt märke till har den självöverskattande civilisationen, som dekreterat att de mest naturliga impulser är omoraliska, åstadkommit mer skada i Polynesien än någon annanstans. Möjligen av den anledningen att där fanns mer av värde att förstöra.

Vi behöver inte alls komma i kontakt med det brännande spörsmålet om den vita rasens medfödda överlägsenhet över alla raser av annan hudfärg. Jag har mina åsikter i den frågan (fast Gud skall veta att en svensk borde vara så nordisk som någon med undantag möjligtvis av en isländare). Men jag vill inte diskutera den frågan här. Jag vill bara vidhålla, att vi ovarsamt handskas med oändligt ömtåliga, subtila saker.

Det skulle vara farligt och olycksbringande nog om Västerns civilisation hade i alla avseenden fullkomliga representanter där ute i Söderhavet. Men inte ens de mest entusiastiska understödjare av våra missionssällskap kan väl förfäkta att så är fallet. Människonaturen tar ut sin rätt även hos den gränslöst överlägsna ras vi tillhör och de uppskrämda polynesierna är endast alltför villiga att liksom vi själva leva vårt vardagsliv i "lasten" och bara påtaga som en söndagsdräkt de svåra och obegripliga dygder som den stränga, bokstavstorra kristna kyrkan predikar.

Jag har känt många primitiva infödingar under mina färder från Papua och Borneo till Zululand, till Fidschiöarna och till

de polynesiska öarna. Och många av dem hade vanor — inpräntade i dem genom tradition under sekler — som föreföll mig ohyggliga och osmakliga. Men är det inte ett ganska hänsynslöst tilltag av oss vita att vilja riva ner och utrota hela den föreställningsvärld, under vilken dessa infödingar levat i generationer — utan att vi alls förstår den?

Kan man vara så säker på vad som verkligen är bäst för mänskliga varelser, så fullkomligt olika oss och som lever under så fullkomligt olika förhållanden? Detta synes mig fordra övermänsklig kunskap och förståelse, välbetänkta, tålmodiga ansträngningar under en lång, lång tid — om de överhuvudtaget vore önskvärda. Och är inte i stället alla missionärers mest brinnande önskan den att omvända hastigt, att komma hela stammen att "se ljuset" plötsligt och alla på en gång?

Jag talar som en man som är medveten om sin egen okunnighet och som inser, hur mycket lättare det är att kritisera än att själv göra något. Men jag tycker det är skada. Jag tror av fullaste övertygelse att framtidens värld skulle bli både bättre och mer intressant om vi i någon mån kunde lyckas hämma den självbelåtna vita faran, om vi kunde förmå oss att inse, att våra vägar åtminstone inte alltid är de bästa för andra, om vi kunde uppskatta rikedomen och färgen och styrkan i några av "infödingarnas" religionsbegrepp, sedvänjor, färdigheter och levnadsregler och uppfatta dem som en tillgång för hela mänsklighetens gemensamma utveckling.

Jag har måst tala ut i den här saken efter alla dessa år av tystnad.

Den tid kom, då vi måste segla vidare. Min älskliga flicka blev ledsen.

— Varför inte stanna här lite längre? sade hon till Ro. Ni har gott om tid.

Hon förklarade genom honom, att hon kände att jag inte borde fara, eftersom hon tyckte så mycket om mig. Hon grät som ett litet barn gråter.

Jag tröstade henne så gott jag kunde. Och när hon insåg, att skilsmässan var oundviklig blev hon sitt leende jag igen, fast mera dämpad, mera undergiven.

Den sista syn jag förde med mig från Sikiana var hennes graciösa figur, när hon stod och viftade farväl till loggerten, som förde bort oss.

SJUTTONDE KAPITLET.

Sång och dans.

Vi fyra var allesammans i särskilt hög grad aktiva och äventyrslystna unga män. Om man tar i betraktande det slumpvisa, impulsiva sätt på vilket vi hade kommit tillsammans, så måtte det varit vad vetenskapsmännen kallar det "naturliga urvalet" som styrt om denna likhet oss emellan. Fast vi alla njöt av och uppskattade sorglösheten och friheten i vårt levnadssätt var vi efter arbetets slut för dagen inte alls hågade att sitta ombord på loggerten och drömma. Vi drevs helt enkelt i land av en oemotståndlig längtan efter liv och rörelse och spännande upplevelser. Många gånger landsteg vi på platser, där de flesta vita män skulle velat ha en avdelning soldater med sig innan de satte foten på stranden. Men vi kom alltid helskinnade ifrån dylika företag av den anledningen att vi hade lärt oss några nyttiga fakta beträffande infödingspsykologi.

Vi hade alla en egenskap gemensam, som visade sig av stort värde under dessa riskfyllda strandhugg, nämligen en medfödd känsla för musik och rytm som satte oss i stånd att uppfatta melodierna, ja, även orden till de sånger och sångdanser, som spelar så stor roll i infödingslivet. Detta var helt och hållet en lycklig slump, som inte hade något att skaffa med det sätt, på vilket vi blivit bekanta — utom beträffande Charlie, vilken, enligt vad jag förut berättat, blev god vän med mig, när han hörde mig sjunga onkels kinesiska slagdänga.

För att leva bland öinfödingarna som en inföding (vilket vi gjorde, om man bortser från vårt ständiga sökande efter musslor, vårt dykande och vårt kringflackande) måste man vare fullt hemma i simning, kanotskötsel och dessutom kunna helt natur-

ligt deltaga i deras sång, musik och dans. Att kunna sjunga, spela och dansa är nämligen inte bara önskvärda färdigheter utan viktiga, väsentliga förutsättningar, enär större delen av infödingarnas dagliga liv upptages därav. För Ro, som var polynesier, var allt detta lika naturligt som att andas. Men av en egendomlig och lycklig slump kunde även var och en av oss andra tre bidraga med musikaliska talanger på ett eller annat sätt — och infödingsdanserna lärde vi oss allesammans.

Utan någon föregående plan började vi lägga oss till med infödingstrummor, vilka, om man lätt slår på dem med handflatan, frambringar den rytm som är en stimulans vid de flesta gruppdanserna. Trummorna liksom kanoterna förfärdigas på så sätt, att en lagom lång och tjock trädstam av särskilt hårt träslag urholkas. I gamla tider måtte detta ha varit ett oerhört krävande arbete, enär de då inte hade andra verktyg än sådana, som var gjorda av sten, ben eller musselskal. Nuförtiden använder de yxor, som de byta till sig från handelsmännen och för övrigt har de lärt sig att smida metaller. Men även nu fordrar arbetet stor skicklighet (och oändligt tålamod).

Vi gjorde åtskilliga förbättringar på dessa trummor och snart fann vi att vi kunde tvåfaldiga de takter, som användes i flera av danserna. Vidare skaffade vi oss stora spiralsnäckskal till blåsinstrument — det är rent häpnadsväckande vilka ljudvolymer man kan åstadkomma med dylika. Och olika formade snäckor gav olika toner. Dessutom hade vi skramlor och kinesiska visselpipor och — inte att förglömma — grammofonen.

Jag är övertygad om att vårt musikkapell var det mest egendomliga i världen. Kanske berodde det på att mina öron hade blivit så vana vid barbariskt oljud, men faktiskt tycktes mig några av våra bearbetningar och improvisationer i hög grad likna verklig musik. I alla händelser var det inget tvivel om att en hel mängd ungdomligt kraftöverskott tog sig utlopp genom våra instrument.

Ombord ibland när jag kommit upp för att vila mig lite efter

en dykning eller i land om kvällarna, brukade Jack eller Charlie stämma upp en mässande infödingssång eller gnola någon melodi, som vi hade hört på sista stället vi varit. Det kunde kanske bara vara ett stycke av en märkvärdig strof, som fastnat i minnet, men genast stämde vi andra in. Kanske passade strofen oss inte riktigt, då brukade vi ändra om den eller öka på den. Eller också sjöng vi en melodi, som någon för tillfället erinrade sig — malajisk, kinesisk, polynesisk, vad som helst. Eller också var det en krigssång eller lång kärlekssång, som vi lärt av infödingarna, eller någon dansmelodi, som fastnat i vårt minne. Vi sjöng och spelade och dansade, övade oss och rättade varandra och höll på tills vi var fullkomligt samspelade och samdansade.

Och rätt som det var hade kapellet ett nytt stycke på sin repertoar eller de fyra amatördansörerna ett nytt dansnummer.

Förutom att vi hade oerhört roligt själva åt våra prestationer var de av den allra största nytta för oss när vi skulle bekanta oss med främmande infödingar. Och mer än en gång var det just våra muntra musikutsvävningar, som räddade oss ur en allvarlig knipa.

Jag kommer särskilt ihåg ett tillfälle utanför Malaita.

Ja, vi for verkligen tillbaka till denna obehagliga ö. Vi hade hört rykten om att det skulle finnas präktiga ostronbankar rätt långt bort från utloppet av den flod, där vi hade vårt kannibaläventyr, och naturligtvis kunde ingenting avskräcka unga, energiska pärlfiskare från dylika möjligheter.

Vi fann ingenting jämförbart med de berättelser, som lurat oss dit. Men däremot hände oss det försmädliga och förödmjukande, att vi satte loggerten hårt och stadigt på grund på ett rev. Och inte ens med tidvattnets hjälp var det möjligt att få henne flott igen.

Tidvattnet vid Salomonöarna är ett hopplöst mysterium. Man kan inte få någon rätsida på det. Ibland — vanligtvis vid halvmåne — kunde det vara flod tjugufyra timmar i sträck och vi

kunde dyka under hela perioden. Ibland åter kunde det vara dödvatten bara under en halvtimme så att vi inte fick tillfälle att arbeta mer än sammanlagt en timme innan de starka strömmarna började.

I alla händelser satt vi så fast att tidvattnet inte kunde lyfta av oss. Och någonting måste företagas. Vi kunde inte få hjälp från något annat håll än Malaita, och vi visste av egen erfarenhet — utan att tänka på alla rykten vi hört — att infödingarna var allt utom angenäma att komma i beröring med. Vi tittade på varandra — och alla såg vi för oss samma syn och tänkte på samma sak. Men det fanns inget annat val.

— Hej, pojkar, ropade jag slutligen, nu är det chans för grammofonen att visa vad den duger till igen.

Vi förfärdigade en vattentät låda, som passade till grammofonen och rullarna, med tillräckligt luftutrymme för att den skulle flyta om kanoten kapsejsade. Vi stuvade ombord lådan i kanoten, lite tobak, en flaska visky och några bössor, beväpnade oss själva med revolvrar och paddlade inåt land. Två av oss steg upp på stranden med lockbetet, de andra satt kvar i kanoten med bössorna i beredskap.

Det täta buskaget var orörligt och tyst, men vi visste att kanaljerna höll till där inne och iakttog oss. Jag bredde ut en fyrkantig segelduk på sanden, placerade grammofonen på den och lite tobak åt den sidan som var närmast de osynliga vildarna. Sedan drog vi oss tillbaka ett par steg och väntade.

Det är en av hemligheterna när man har med vilda stammar att göra att aldrig ha bråttom. Man kommer ingen vart med dem ifall man inte uppträder som om man var beredd att hålla sig lugnt stilla i en vecka. Då börjar deras nyfikenhet att lura dem dit man vill ha dem.

Vi slog oss således ner och såg ut som om vi inte hade något bekymmer i hela världen. Och ingenting annat att göra än att bara sitta och vänta där i solskenet. Fast vi låtsades som vi inte gjorde något annat än dåsade, höll vi skarp utkik på den där muren av träd och buskar.

Till slut steg en infödding försiktigt ut från snåren.

Han stannade och betraktade misstänksamt oss och sakerna på stranden. Då hördes en långdragen, guttural skrattsalva bakom det skyddande lövverket. Tydligen var det en massa vildar gömda där.

Den rekognoscerande individen tog ett par steg framåt och stannade igen. Med sina vidöppna ögon stirrade han på oss precis som en främmande hund på väg till ett köttstycke vaktar på en människa bredvid det efter ett tecken på vänskaplighet eller förräderi.

Han var så obeslutsam att jag tog upp tobaken och slängde den ett dussin steg närmare honom. Han ryckte åt sig den och drog sig skyndsamt tillbaka. Men han vred gång på gång på huvudet för att se på grammofonen. Han kunde inte förstå vad den var för något.

Det dröjde inte länge förrän hans rapport och deras naturliga nyfikenhet åstadkom resultat. Hövdingen trädde fram tillsammans med den första krabaten och ett halvt dussin till. De gick rakt ner mot oss.

Jag gav honom lite mer tobak. Medan han tog emot det syntes det tydligt att han och alla hans män var fulla av undran över grammofonen. Han lutade sig ner upprepade gånger, rätade på sig och tittade på mig med ett bekymrat och hjälplöst uttryck i ansiktet.

— *Uh, saa-a, waa-a,* lät det som han sade. Sedan gjorde han ett tecken med sitt spjut och hela skocken, nära hundra man, kom utstörtande från buskarna.

De föll ner på alla fyra och kröp som babianer runt den märkvärdiga tingesten, undersökte den och utstötte då och då några kluckande ljud. Det var något alldeles nytt för dem. När deras svarta ansikten vände sig uppåt var det nästan rörande att se på de rynkade pannorna hur de ansträngde sina hjärnor för att lista ut vad det kunde vara. Då och då kunde de bli så upptagna härav att de alldeles glömde bort oss och

började skutta omkring, vifta med armarna och försöka förklara mysteriet för varandra.

Då satte jag på en rulle. Först var det deklamation av en mansröst och sedan en livlig marsch. Herregud, vilken uppståndelse det blev!

De flesta sprang sin väg. En låda som sjöng var för mycket trolldom för dem. Men hövdingen rymde inte fältet utan stannade kvar, hur rädd han än var, och då kom de tillbaka allesammans. När grammofonen stannade stack de nästan näsorna in i den under sina försök att få se mannen, som de trodde måste finnas dold inne i lådan.

Jag bjöd hövdingen och några av hans närmaste män på en klunk visky. Nu var de alla imponerade och vänskapliga. Jag gjorde ett tecken till Jack och Charlie borta i kanoten. Efter överenskommelse paddlade de i väg till loggerten, gjorde ett par nya, långa trossar säkert fast ombord och paddlade i land med dem.

Genom tecken försökte jag få hövdingen att befalla sina män hugga tag i trossarna och hjälpa oss att hala. Det var ett arbete. De var mycket vänligt sinnade vid det här laget men inte alls hågade att utföra något ansträngande arbete, och de hade inget begrepp om att arbeta tillsammans.

Jag bjöd hövdingen och ledarna på lite mer visky och placerade ett par av dem i ändan på vardera trossen. De övriga grep då också skrattande i linorna, men det var ingen ordning med dem, de drog ett tag och sen gick de därifrån. Inget resultat kunde nås på det sättet och jag visste inte alls vad jag skulle ta mig till med dem.

Det var Charlie som kom med lösningen på problemet. Han gav sig helt plötsligt ut till loggerten och kom tillbaka med trummorna.

Vi ställde upp oss bredvid varandra. Charlie började slå en snabb takt med handflatan, och vi klämde åstad med en krigsdansmelodi som Ro hade lärt oss. Det var en polynesisk dans, som dansas före anfallet på fienden. Takten ökas och ökas

tills alla har arbetat upp sig till raseri. Då utstöter ledaren ett vilt tjut som betyder "Framåt!" och alla krigarna störtar sig in i skogen till attack.

De här malaitanerna blev mycket riktigt fångade av hetsen i rytmen. Vi arbetade upp dem till kokpunkten. Ro fick ett femtiotal att gripa tag i vardera trossen, och till slut när klimax kom sprang vi fram till ändarna av linorna och utstötte tjut som borde ha hörts långt upp bland bergen.

De störtade också till attack, dessa svarta gossar. Allesammans och alla på en gång tog de sats och halade av alla krafter.

Trossarna spändes tills de blev styva som järnstänger. Charlie trummade på frenetiskt. Vi dansade framför dem och skrek och hejade. Och vid Gud, gled inte loggerten av grundet så lätt och behändigt som helst! Jag tror vi kunde ha fått dessa hundra upphetsade vildar att traska i väg med henne så att hon hamnat långt upp på stranden.

De var mycket svarta de där malaitagossarna, mycket mörkare än malajer eller till och med än de flesta av Nya Guineas stammar. De är häftiga och vildsinta av sig. Det är inte värt att slå till någon av dem — då rusar han på en som en tiger.

Malaita är på alla sätt en märkvärdig och intressant ö. Den har ett ytinnehåll av ungefär tvåtusenfemhundra kvadratmiles. Bergen i det inre av ön är femtusen fot höga. Jag tror den har en befolkning på omkring hundrafemtiotusen svartingar, fördelade på en mängd olika stammar. Men, som jag redan nämnt, har ingen vit man ännu lyckats ta sig fram tvärsöver ön. Engelsmännen har för närvarande kontroll över ögruppen, och de har försökt att långsamt och fredligt ta hela ön i besittning. Men ändå har de bara lyckats tränga ett par miles in i landet, och inte ens handelsmännen eller de skeppare, som far omkring i arkipelagen och värvar arbetare för plantagerna, känner till någonting om de svärmar av infödingar, som finns i öns inre.

Det är inte mer än två år sen jag träffade en engelsk kommissarie, som i fyra år hade varit högsta chef där ute.

— Vi kommer att vinna vårt mål så småningom, sade han. För varje år tränger vi ett stycke längre in.

Samtidigt varnade han mig och bad mig vara försiktig, för man kunde inte lita på flera av bergstammarna. — Jag är inte säker på dem själv, tillade han.

För senare delen av hans yttrande fanns bättre grund än för hans optimism. När jag var på väg tillbaka till civilisationen läste jag ett radiotelegram ombord på den ångare, som just förde mig in i Honolulus hamn: han och sexton av hans infödda poliser eller soldater hade blivit mördade där ute. Kommissarien befann sig med sitt folk ombord på sin båt, som låg till ankars strax utanför ön. En av dessa vilda stammar smög sig ner från bergen, simmade ut till båten, slaktade kommissarien och alla hans män och skar av deras huvuden till troféer.

Malaita är nästan enastående i detta avseende. Med undantag av några få öar i Gilbert-, Santa Cruz- och Nya Hebridergrupperna känner jag inte till någon plats som är verkligt farlig för en man med erfarenhet. Om man uppträder på rätt sätt kan man eljest som regel tryggt ge sig i lag med infödingarna var som helst på öarna.

På dessa bergiga öar finns det stammar i det inre av landet, som är fullkomligt okunniga om allt som har med havet att göra. Men stammarna i kusttrakterna förfärdigar underbara kanoter och är fullständigt hemmastadda i dem. Speciellt infödingarna på Isebel och Santa Cruz är utomordentligt skickliga kanottillverkare — de kan till och med ibland urholka det synnerligen hårda träet ända ner till en tjocklek av bara en åttondels tum. Deras stora krigskanoter med tjugu, trettio, femtio paddlare är ståtliga att skåda — men det är en syn som inte bådar gott. När ett örlogsfartyg infinner sig i dessa farvatten på straffexpedition för att hos infödingarna inpränta hälsosam respekt och skräck för den vita rasen, är inte bombardemanget huvudsaken — utan den är att leta rätt på dessa krigskanoter och bortföra eller förstöra dem. Så länge vildarna har dem i behåll kan nämligen ett nytt krigståg vilket ögonblick som helst

gå av stapeln — det behövs bara att vildarna hetsar upp sig med en krigsdans.

Infödingarna i Malaita bär som regel en kam i sitt tottiga hår och smörjer in det med ett slags olja som de anser rengörande. Deras öron är utskurna och genomborrade så att de kan bära prydnader i dem. Och i nässpetsen har de ofta en knapp av pärlemor. Hövdingen brukar bära ett stort, runt pärlemorstycke mitt i pannan — det är ett vanligt adelsmärke. Kanoterna brukar också prydas överallt med inläggningar av pärlemor. Faktiskt kom vi några finfina pärlbankar — som vi eljest skulle gått miste om — på spåren genom att vi lade märke till den utsökta kvaliteten i kanotprydnadernas pärlemor och gjorde förfrågningar om varifrån musslorna kommit. Tack vare våra kabaréartade musik- och sångprestationer och vår vana att leva infödingsliv kom vi överens med vildarna på Malaita. Men än i denna dag skulle jag uppträda synnerligen försiktigt och vaksamt under en vistelse på den ön.

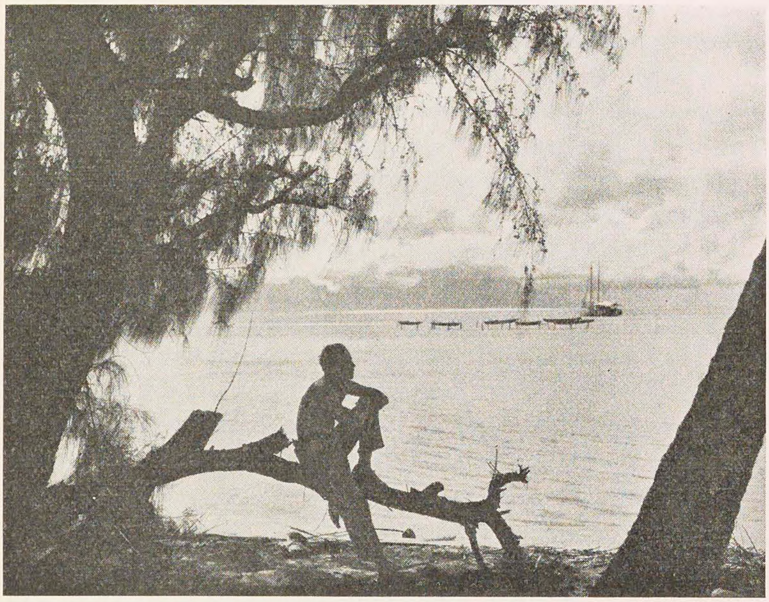
Så småningom fortsatte vi vår seglats öster ut till Santa Cruzöarna, som hör till samma brittiska protektorat som Salomonöarna och har ungefär samma infödingsraser, utom på ett par öar där det finns stammar av nästan rent portugisiskt ursprung. När jag tänker tillbaka på den tiden kan jag inte låta bli att fästa mig vid hur olika vårt uppträdande var på flertalet av dessa öar mot vad det varit på Sikiana bland denna ös sympatiska och vänliga infödingar. Vi var ju knappt fullvuxna hur väl vi än kunde sköta oss själva, och vi var lika livade för galna upptåg som vilken odygdig skolpojke som helst, och lika färdiga att utsätta de människor som vi ogillade, för spratt av alla slag.

Innan vi ens hade satt foten i land på Nitendi (Santa Cruz) var vi på det klara med att den inte var en trivsam ö.

Infödingarna var vidrigt fula och hatfulla och fientliga vid blotta åsynen av en främling. I rättvisans namn måste dock framhållas, att de för ett århundrade tillbaka blivit grymt och skamligt behandlade av brutala skeppare, som var ute för att

På Fidschi äro flickorna sötare än på Santa Cruz.

Afton vid Söderhavet. Foto Metro-Goldwyn-Mayer.

stjäla arbetskraft till plantagerna. Och mordet på en engelsk kommendör 1875 och på en missionsbiskop på Nukapu fyra år senare var onekligen ett utslag av bitterhet och hat över dessa samvetslösa vitas människojakter. Vad än orsaken nu kunde vara, ett var säkert och klart: deras känslor var lika tydliga som ett anslag "Obehöriga äga ej tillträde". Men det bekymrade oss inte mycket, vi var inte rädda för någonting vid det här laget. Vi hade våra revolvrar att lita till i yttersta nödfall, och vi betraktade oss själva som fullt jämställda med en skock vildar vare sig det gällde strid eller diplomatiska förhandlingar. Vidare hade vi lärt oss att bara det faktum att man inte var rädd borteliminerade alla chanser att behöva slåss.

Vi började paddla inåt land i våra kanoter. Men vildarna på stranden såg så hotfulla ut och började så hetsa upp sig med krigsdanser och krigssånger, att vi beslöt att inte utsätta oss för någon risk. I stället för att landa där vi först tänkt, fortsatte vi att paddla längs stranden.

De följde efter oss, tjutande och svängande sina spjut. Men när vi lugnt paddlade på utan att ägna dem den ringaste uppmärksamhet, tröttnade de och vände om. Vi fortsatte längs stranden och mönstrade noga varje vik vi passerade. Slutligen kom vi till en plats, där vildarna tycktes vara sysselsatta med en vanlig dans.

— De ser inte vidare trevliga ut, de här heller, sade Jack. Det är inte värt att vi går i land.

— Jo, det gör vi, sade jag. Grammofonen och jag ska nog göra de fulingarna spaka.

Och vi paddlade in till stranden.

Sannerligen blev det inte en uppståndelse bland krushuvudena när vi ställde ner apparaten på sanden och satte i gång den! Det var för dem något långt märkvärdigare än ett aeroplan eller en ångare eller en bil. (De kallar en bil "ångare-höra-till-snåren".) För här var det en mans röst, något som de kände till allt om, som kom fram ur en liten låda. Det måste vara någon inuti. Och liksom malaitavildarna började de krypa

runt grammofonen på händer och fötter för att lista ut var den gömda sångaren kunde hålla hus. Vi gav de förnämsta männen var sin klunk gin, men de hade redan förut blivit nästan vänskapligt sinnade av pur nyfikenhet.

Vi dansade och sjöng och pratade rätt så länge. Kamraterna, som blivit goda vänner med några av flickorna, föreslog sedan att dessa skulle följa med ut till båten. Flickorna var mer än villiga och började göra oss sällskap ner mot stranden.

Men innan vi hunnit halvvägs kom hela högen efter oss, anförda av en anskrämligt ful gammal käring. Hon snattrade med en fart av sextio knop och hetsade upp karlarna, som började mumla och se arga ut och svänga sina spjut.

Det såg farligt ut ett par ögonblick. Då grep den gamla häxan tag i flickorna, drev dem framför sig tillbaka till lägret och stängde in dem i en av hyddorna.

Sanningen att säga var jag inte mycket intresserad av dem. När upphetsningen lagt sig och mörkret hade fallit på, satt jag vid den stora elden, kring vilken de flesta av stammens män var samlade.

Plötsligt hörde jag Jack kalla på mig med en hes viskning och jag drog mig sakta tillbaka in i skuggorna.

— Det är bäst att vi smiter genast, sade han.

— Varför det? Vad står på?

— Jag har gett den gamla käringsatan betalt för att hon la sig i våra affärer.

— Betalt? På vad sätt?

— Hämtade en burk röd oljefärg från båten. Ro och jag smög oss till hennes hydda och slog ut hela klabbet över hennes sovmatta. Det är nog bäst vi är härifrån, innan hon upptäcker det.

Vi sade god natt till karlarna och föregav att vi måste fara tillbaka till loggerten. I stället för att bege oss i väg vände vi om och smög oss tillbaka tätt intill lägret och klättrade upp i var sitt träd för att ha bättre utsikt.

Den gamla häxan hade gått in i sin hydda. Vi satt kvar och

väntade. Det dröjde inte länge förrän hon kom ut igen. Hon gick direkt fram till elden och vände sig och vred på sig som för att värma ryggen. Vi nästan exploderade av skratt när vi såg att hela hon var nedsmord baktill med den ilsket röda färgen.

Tydligen började nu någon ovanlig förnimmelse tränga sig igenom hennes tjocka skinn. Hon vred sig ett halvt varv för att se baksidan av kroppen — och upptäckte då eldsflammornas reflexer i den glänsande, scharlakansröda färgen.

Jag har aldrig hört någon mänsklig varelse skrika som hon gjorde. Jack skrattade så att han föll ner från sitt träd.

När hon hörde hans skratt gav hon till ett annat slags tjut. Hela byn kom utströmmande ur hyddorna och vi hann nätt och jämnt springa ner till stranden, hoppa i kanoterna och börja paddla därifrån så fort vi kunde, förrän spjuten regnade omkring oss.

I samma ögonblick vi kom upp på loggertens däck var det bara att hissa segel och segla i väg, för de svarta fulingarna hade rusat till sina kanoter och nalkades nu med otrolig fart. Hade det inte varit för den lyckliga omständighetens skull att en frisk bris blåste, så skulle vi kommit i en skön knipa och måst döda en hel del av dem och förmodligen själva strukit med. Det hela var ett dumt pojkstreck, men då tyckte vi det var ett storartat roligt skämt.

De där Santa Cruzspjuten är inte några leksaker. De är långa, gjorda av mycket hårt trä och förgiftade i spetsen med något vegetabiliskt gift, som vildarna själva bereder. Jag har försökt kasta sådana där spjut. Upp till ett avstånd av femtio fot kunde jag träffa målet med tämligen stor säkerhet — infödingarna träffade prick på hundra fots avstånd. Vidare slungar de dem med tillräckligt stor fart för att driva dem genom en människas kropp. Vid handgemäng använder de sig av ett slags svärd eller klubba med en vass flintbit, hajtänder eller något i den vägen.

”Snäckpengar” är fortfarande i bruk på många bland öarna, liksom pärlsnörena var det bland Nordamerikas indianer ända

till adertonde århundradet. (Många kolonier legaliserade pärlsnörena efter en viss taxa. Exempelvis införde Massachusetts år 1640 Connecticuts taxa, som värderade fyra vita "pärlor" — gjorda av valthornsnäckans skal — till en penny. De blå "pärlorna", som svarvades av venussnäckans hårda skal, taxerades till en halvpenny per styck.)

Åtskilliga olika slag av småsnäckor användes i Söderhavet. Men om någon skulle inbilla sig att den ekonomiska frågan att lätt skaffa pengar måste vara löst i de trakter, där man kan göra sina pengar själv, behöver han bara försöka förfärdiga ett enda "snöre" för att komma på andra tankar. Det finns många mycket lättare sätt att "göra pengar". Övärldens handelsmän har försökt sig på det. Tyskarna har försökt framställa dem med användande av sin stora mekaniska uppfinningsförmåga. Alla har kommit underfund med att tillverkningen av snäckpengar kostar mer än de är värda.

Ett snäcksnöre (ungefär en yard långt) har ett värde av ett pund tio shillings. Men dessa små snäckor, kanske från början bara en åttondels till en fjärdedels tum i diameter, måste undergå en långvarig och tålamodsprövande slipning tills de blir fullkomligt klotrunda och därefter en lika långvarig och tålamodsprövande stenpolering för att få den rätta glansen. Sedan borras ytterst omsorgsfullt ett litet hål genom centrum och snäckorna uppträdas på snören. Färgerna växlar — några av de värdefullaste är djupröda.

Dessa "pärlsnören" är en verklig konstprodukt. De har alltid använts som prydnader, ofta som halsband, och den stolta ägaren till en utvald samling brukar förvara dem i en fiberpåse närmast kroppen och vid särskilda tillfällen framvisa och skryta med sin rikedom likt naiva vita män. Fast olika slag av snören bara är gångbart mynt på den speciella ö, där de tillverkats, mottagas de begärligt av handelsmännen, som på respektive platser kan använda dem som betalningsmedel för allt annat de önskar köpa.

Infödingarna använder dem huvudsakligast när de skall köpa

sig en hustru. Det vanliga priset på en hustru är tio eller tolv snören — i penningvärde mellan femtio och hundra dollars. En sådan summa i pengar motsvarar för många vita män ett helt års arbete, och en inföding anser det vara ett mycket högt pris, eftersom han har fullkomligt olika åsikt mot oss beträffande värdet av arbete för arbetets egen skull. I dessa trakter där behoven är så få och naturliga och födan kan plockas från träden eller ur sjön, blir allt arbete en förbannelse.

Kostnaderna vid ett giftermål är för mannen mer en penningplacering än en utgift. På de flesta öar får han, sedan han genom ett eller ett par års arbete kunnat köpa sig en hustru, en storartad utdelning. Ty från och med det ögonblicket han betalt vad hon kostar, tillbringar han större delen av sin tid i fullkomlig lättja, rökande och pratande, och endast någon enstaka gång ger han sig ut på fiske.

Det var aldrig någon svårighet för oss att få alla upplysningar en inföding kunde sitta inne med beträffande pärlbankar. Vi råkade ut för många falska spår och många missräkningar under denna vår ständiga jakt efter pärlbankar. Vi kunde ge oss i väg till några öar, ditlockade av lovande rykten, och ibland hålla på en hel månad och dyka och leta utan att finna minsta tillstymmelse till pärlmusslor. Eller också fann vi nätt och jämnt så mycket att vi hölls i ständig spänning och för varje dag utsträckte våra efterforskningar på havsbottnen ända tills spåren tog slut, i stället för att leda oss till den stora, jungfruliga ostronbank, som är en pärlfiskares ständiga dröm.

Lyckligtvis gjorde oss detta aldrig modstulna eller förargade. Tvärtom satte det lite krydda på vårt arbete. Ty vi kom ständigt till nya platser, såg nya syner och mötte nya slags människor. Och vi arbetade och lekte, dansade och spelade som vore vi en del av den stora naturliga rytmen omkring oss i stället för att ängsligt försöka inpassa väder och vind och vågor och vildar i någon på förhand uppgjord futtig plan.

Vi levde i varje ögonblick som gick. Vi fick tillräckligt med pärlemor och pärlor för att ha känslan av att arbetet lönade sig,

och vi hade tillräckligt med pengar i våra bälten för att känna oss ekonomiskt oberoende. En del därav var guldmynt, och vi ökade vårt penninginnehav för varje gång vi sålde pärlemor till någon kringflackande handelsskeppare.

Jag hade fortfarande kvar i engelska sedlar de ettusenfyrahundra pund, som onkel betalt mig för pärlan. Och förhållandet oss fyra emellan var sådant, att jag skulle ha överlämnat hela summan och allt annat jag ägde till vem som helst av dem och rest bort hur länge som helst, fullt säker på att min egendom vore i lika säkert förvar hos dem som om jag själv varit med.

Jag har aldrig hört talas om några män, som liksom vi kommit tillsammans på det mest slumpartade sätt, vilka under så lång tid fått ut så mycket nöje, så mycken tillfredsställelse av att göra allt möjligt tillsammans. Vi uthärdade många vedermödor och faror — ett liv som vårt är inte bara en dans på rosor — men jag kan inte erinra mig att vid ett enda tillfälle under ens de mest prövande omständigheter någon allvarlig misshällighet uppkom oss emellan. Detta måste delvis ha berott på att, som jag förut sagt, ingen av oss var upptagen av att genomdriva någon på förhand uppgjord plan utan att vi med glädje fann oss i vad vi än råkade ut för.

Ingen led någonsin av hemlängtan. Faktiskt hade varken Jack eller jag och inte ens Ro något verkligt hem och inga föräldrar i livet. Och Charlie hade fullkomligt brutit alla band med sin familj. Men tydligen fann vi så mycket av värde i det liv vi förde, att vi aldrig saknade något så kallat hemliv, inte ens vid de tillfällen, då vi berättade för varandra om våra familjer och våra barndomsminnen.

Jag vet att jag aldrig förr känt mig så till freds med allt i livet. Jag hade funnit min plats i världen. Och tre pålitliga vänner. Innan vi seglat tillsammans ett år var vi förenade med varandra genom band som aldrig kunde slitas — fast naturligtvis ingen av oss någonsin klädde en sådan tanke i ord.

Till att börja med var Ro vår ständiga ledare vid alla mellanhavanden med främmande öars infödingar. Men vi andra lärde

oss snart deras vanor och tänkesätt och yvdes mycket över vår skicklighet att umgås med vilka vildar som helst utan att råka ut för tråkigheter.

Vår musik och dans gjorde oss dubbelt säkra att bli vänligt mottagna. Jag har ofta undrat hur våra musikaliska prestationer skulle ha låtit i någon annan europés öron. Man måste vänja sig även vid kinesisk musik för att kunna njuta av den, och vi komponerade våra stycken med melodier och rytm från mycket underligare håll. Vad mig själv beträffar hade jag helt och hållet glömt mina sånger från barndomsåren. Jag kunde däremot helt omedvetet sätta i gång med en infödingssång lika naturligt som vilken öinvånare som helst. Och det var ingen fråga om att inte infödingarna förstod det uttryckssättet bättre än de få ord vi kunde av deras språk. Vi var alldeles för livaktiga av oss för att kunna sitta stilla hela tiden vildarnas många festligheter pågick. Det dröjde i allmänhet inte länge förrän vi var i full gång med musikstycken, sånger eller danser, som vi själva komponerat. På vår repertoar hade vi melankoliska kärlekssånger — det betydde ingenting att vi inte själva begrep orden — krigsdanser, danslekar och danser av alla slag, som vi lagt oss till med från tjogtals olika platser. Hela byn brukade hoppa omkring oss och ropa: ”Dansa! Dansa!”

Det måtte ha varit en egendomlig syn att se mig, en linhårig svensk, skutta omkring i dessa vilda danser, men vi var alldeles för naturliga att tänka på det, fastän vi många gånger rullade oss på marken, kiknande av skratt över varandras krumsprång. Jag fick snart klart för mig att min blå ögonfärg gav mig stort företräde hos flickorna. Nyheter gör där som annorstädes stort intryck på kvinnorna, och många av dem hade aldrig förr sett blå ögon och ljust hår.

Naturligtvis råkade vi under våra färder ut för många stormar, men den lilla loggerten var en sådan präktig sjöbåt, att vi var fullkomligt säkra på att klara oss i vilket väder som helst. Men som jag förut sagt planerade vi alltid våra seglatser efter sjökortet, undvikande de vanliga stormbältena. Vår metod

skulle naturligtvis varit omöjlig ute på Atlanten — jag antar att Söderhavet är den enda plats, där den kan användas. Jag har redan talat om det tydligt markerade orkanbältet, som måste undvikas under den nordvästliga monsunperioden. Andra säkra, regelbundna faktorer att räkna med var den nordvästliga strömmen och de lokala strömmarna. Vi tog god tid på oss, valde lämpliga vind- och strömförhållanden och passade in våra planer därefter — detta var anledningen till att våra seglatser större delen av tiden ägde rum under idealiska förhållanden.

Vårt dykande efter pärlor var en faktor, som heller aldrig ändrades. Men det fanns hundratals bankar och tusentals möjligheter och det gick alltid att låta denna det minsta motståndets väg föra oss till någon plats, som var värd att undersöka. Jag hörde en gång en högt bildad person, en slags mystiker, framhålla en massa åsikter som till större delen övergick mitt förstånd. Men han talade upprepade gånger om "universums rytm" och på något sätt tyckte jag, att vi höll takt med den. Detta — att hålla takt med universums rytm — är en mycket bra ordination — om den kan följas — för att undvika den oro och det jäkt som trasar sönder så många liv. Vi hade inte den ringaste tanke på att bedriva vårt arbete på ekonomiskt rationellt sätt, så som de lokala pärlfiskarna göra, nämligen att stanna på en plats och utfiska den grundligt så länge väderleken tillåter och sedan lägga upp för resten av året.

Ro berättade ofta nya historier, som han kom att erinra sig om de vandrande areoi bland hans tahitiska förfäder.

— Vet ni, sade han en kväll sedan vi hade sjungit och dansat vid en stor fest i land, vad vi nu göra är precis vad de gjorde.

Jag kunde berätta mycket om vikingarna och han tröttnade aldrig att höra talas om de långa vikingaskeppen och härjningstågen. Vi kallade oss fortfarande för pärlvikingarna, och ibland roade vi oss med att göra upp storartade planer för framtiden: om en stor flotta av loggertar bemannad med ett sällskap frihetsälskande, arbetande äventyrare, liknande oss själva. Det var rätt anmärkningsvärt att vi inte under hela denna tid

någonsin mötte någon annan pärlfiskare eller överhuvudtaget någon vit man, som tycktes oss vara av den typ att han skulle passa i vårt fria sällskap. Antingen saknade de kurage eller uppträdde brutalt mot infödingarna eller tänkte bara på dollars och på ingenting annat. De hörde inte samman med oss. Dock är jag ännu i denna dag övertygad om att jag skulle kunna förvandla denna dröm till praktisk verklighet.

Jag menar inte att vi skulle bosätta oss på någon ö och bygga hus och leva som bönder och komma i gräl med varandra. Men vi skulle i större skala leva det liv jag och mina kamrater fört, de rätta männen skulle utföra just det slag av arbete som passade dem, och vi skulle leva det slags liv, som bäst kunde befrämja våra bästa egenskaper.

Första villkoret för ett lyckligt resultat är, som jag förut förklarat, den egenskapen att hålla fast vid, att man är ute för att fiska pärlor men att i alla fall ibland kunna vila från arbetet och leva infödingarnas sorglösa liv. Detta ligger på ett helt och hållet annat plan än det liv de allra flesta vita för i dessa trakter.

Mig skulle det till exempel aldrig falla in att bo på hotell, träffa män av min egen ras och med dem ströva runt staden eller byn och studera infödingarna så som man ser på egendomliga djur i menageriernas burar. Nej, jag levde deras liv.

Vi var ständigt på väg någonstans utan att ändock ha gjort upp några planer på förhand. Vi sov aldrig mer än sex eller sju timmar på dygnet, och vi var inte skapade så att det roade oss att ligga ute till sjöss och supa och spela kort i det oändliga. När arbetet var slut för dagen kunde vi kanske få syn på några trädtoppar någonstans i land eller upptäcka en by — och då ropades det genast: — Låt oss fara dit!

Morgondagen bekymrade oss aldrig. Det fanns ingenting att bekymra sig för. Och det var ingen idé och inget stimulerande i att skynda hit och dit tills man till slut bara skyndar för själva brådskans skull. Faktiskt kom vi underfund med att brådska aldrig medförde något resultat varken i vårt arbete eller i um-

gänget med infödingarna. Vi kunde finna spår som tydde på att någon pärlbank fanns i närheten, och vi kunde hålla på länge utan att finna den. Runtomkring, fram och tillbaka drev vi med loggerten och undersökte bottnen, inte gripna av någon bister föresats att lyckas utan bara därför att det var spännande och därför att vi hade gott om tid — men så, rätt som det var kunde vi träffa på rikligt med stora pärlmusslor. Därför förlorade vi inte något, inte ens ekonomiskt, på att ta allting lugnt. Och dessutom förvärvade vi oss under tiden en inte föraktlig tillgång i erfarenhet, medan våra utgifter belöpte sig till så gott som ingenting.

Fisk fanns det så mycket man ville fånga; frukt och kycklingar och då och då en gris kunde man få för billigt pris i land. Ombord hade vi gott om mjöl och eftersom vi föredrog bakat bröd framför brödfrukter fick Charlie jämt stå i och baka åt oss. Det kan låta löjligt, men jag vill påstå att farmarna och handelsmännen i de här trakterna, vilka så gott som uteslutande levde på konserver, helt enkelt inte var i stånd att känna sig så väl till mods som vi. Många av dem blir så slappa och slöa, att de ingenting annat gör än ligger och drar sig i närheten av sitt hus och sträcker sig efter en konservöppnare, när de känner sig hungriga. De anser sig fortfarande oändligt överlägsna infödingarna. De skulle inte ens drömma om att gå i en kanot. De hör till öarna men de tillhör dem inte.

Jag har hört mången pärlfiskare och handelsman förbanna moskiterna som en sannskyldig pest. Vi lät helt enkelt bli att stanna på ett ställe, där det fanns moskiter. Vi sov ombord — där hör en pärlfiskare hemma, landbacken är för förströelse allenast — och vi kunde alltid välja en ankarplats vid någon udde, där brisen blåste bort moskiterna. Vi bröt mot många regler: vid upprepade tillfällen gick vi till exempel i land allesammans och lämnade inte en själ kvar på loggerten. Bästa beviset att vi visste när vi tryggt kunde göra det var att det aldrig inträffade någon olycka.

För många människor skulle det vara ett olycksöde att vara

så fullständigt avskurna från den civiliserade världen. Vi såg aldrig en tidning. Det fanns aldrig någon post till oss, inte ens när vi kom till de större samhällena. Handelsmännen, till vilka vi sålde våra musslor, kunde ibland berätta för oss om de mera viktiga händelserna borta i Europa och Amerika. Men allt det där angick oss föga. Ingen av oss tycktes sakna något av civilisationen i det verksamma, rika liv vi förde. Senare skulle jag få erfarenhet av till vilken otrolig grad mitt sinne sopades rent från allt, som hade med mina barndomsförhållanden att göra, till och med från det språk jag talat tills jag var fjorton år gammal.

De få vita män vi inte kunde undgå att träffa — de flesta av dem pärlfiskare, handelsmän, värvare och missionärer — stod sig i våra ögon skäligen slätt i jämförelse med våra vänner bland infödingarna. Jag kom i harnesk mot dem genast jag hörde deras självsäkra påståenden beträffande förhållanden, om vilka de var löjligt okunniga.

— Vart ska ni ta vägen?

— Vi ska fara nedåt de eller de öarna.

— Gör inte det. Folket där är en samling lortiga, listiga skurkar.

Och detta yttrat av en knöl, som levde på att skändligt lura folk som jag tyckte om, eller av en skeppare som hade det tvivelaktiga yrket att värva infödingar såsom arbetare åt plantageägare i andra trakter.

Förmodligen sårade de också min egenkärlek och stolthet genom sitt överlägsna uppträdande mot en ung man, vilken de tydligen betraktade som ett slags ”landstrykare” till sjöss. Jag har ofta måst känna med handen längs mitt penningbälte och varit frestad att spänna av det för att visa, att jag hade mer kontanter än någon av dem.

Det fanns hyggliga vita också, naturligtvis. Men livet på de ensliga, små öarna sätter karaktären på oerhört svårt prov. Inte en man på hundra går lyckligen igenom det.

Här lever till exempel en stackare till handelsman, avskuren

från alla av sin egen ras, med mycket litet inombords att falla tillbaka på. Skulle det finnas en missionär i grannskapet blir dessa två förmodligen bittra fiender, eftersom deras åsikter är så vitt skilda.

En dylik människa, som inte kan finna sig till rätta i infödingarnas levnadssätt, framlever sitt liv ständigt på samma fläck, ständigt i samma smutsiga, lilla hus och förlorar för varje dag som går något av sin ambition och den initiativkraft, han hade när han började. Han måste hålla skenet uppe för infödingarnas skull och till slut tar det på hans nerver. Missionärens idéer tar också på hans nerver. Han gifter sig med en infödingskvinna — och detta är ofta det värsta som kan hända honom. Han blir slapp och slö och bitter, till och med hans obetydliga handelsrörelse blir en börda för honom. Han har nu helt och hållet blivit en fysiskt och psykiskt mindervärdig individ.

Jag känner till ett fall, då en verkligt vacker öflicka kom till civilisationen. En affärsman blev förälskad i henne. De gifte sig — och fann att hon helt enkelt inte stod ut med livet i en stad. Till slut offrade han allt för hennes skull, slet alla band som höll honom fast vid civilisationen och begav sig med sin vackra fru till öarna för att slå sig ner där för all framtid. En man med erfarenhet kan med visshet profetera att den mannen är dömd till undergång.

Om han är en entusiastisk naturalist kan han i undantagsfall skaffa sig en hobby, som hjälper honom igenom. Men som regel kan inte en man som fyllt trettio år och blivit skild från sitt vanliga umgänge och från allt som förut intresserat honom finna sig till rätta i de nya förhållandena. Han går ovillkorligen under. Ingenting kommer snart att intressera honom annat än löjliga obetydligheter, som så småningom driver honom till hypokondriskt grubbel. Han blir ”infödingsk” — blir ett slags andlig morfinist. Befinner han sig på en särskilt enslig plats händer det alltsomoftast att han blir helt och hållet förryckt. Han hör inte hemma någonstans. Han är ett vidrigt vrak,

kroppsligt och själsligt sjuk. Jag har träffat tillräckligt många av den typen för att så mycket som möjligt sträva att slippa komma i kontakt med dem.

En annan typ, som jag fann vedervärdig, var den råbarkade, cyniska, svärande översittaren, vare sig jag mötte honom som pärlfiskare eller värvare.

De stora kokosplantagerna på vissa ögrupper är i konstant behov av infödda arbetare, och en del skeppare åtar sig att värva infödingar för plantageägarnas räkning. Skepparen seglar till en melanesisk ö som förefaller honom lämplig, ankrar och avlossar ett kanonskott. Byar inom en omkrets av tre, fyra miles hör det ovanliga dånet. De vet vad signalen innebär.

Första dagarna händer ingenting alls. Skepparen ligger i sin hängmatta på däck och läser en roman eller går illa åt viskyförrådet. Tredje eller fjärde dagen börjar infödingarna visa sig vid ankringsplatsen. Det är sådana som är fridlysta för att de kränkt någon ”tabu”, som vill gifta sig och behöver förtjäna pengar för att köpa sig en hustru eller vilkas familjer är i behov av pengar — allt detta har under de två första dagarna varit föremål för omständliga diskussioner i byarna. Av det ena eller andra skälet kan nere vid stranden samlas ett dussin, ett tjog eller ett hundratal män.

Vanligtvis finns det ombord några infödingar, som skepparen låter få fri passage hem till sina egna öar. De uppträder nu som tolkar. Som regel har skepparen överenskommit med dessa hemvändande arbetare, att de skall berätta de nya rekryterna allt möjligt fördelaktigt om de plantager, de är avsedda för: att maten är riklig och god, att det finns gott om kvinnor, att förmännen är hyggliga och humana, allt möjligt ljuvligt.

Rekryten får sina sex pund, som han genast överlämnar till sin familj. Sedan föres han ner i kajutan till skepparen och blir inpräntad att han skall svara ”ja” när helst denne gör ett uppehåll i sina frågor.

— Ni förbinder er att arbeta under en tid av tre år?

— Ja.

— Ni går in på de här villkoren, och de här och de här?

— Ja.

Hans namn antecknas, han är värvad och i tre års tid kommer han att hållas i hårt arbete under villkor, som praktiskt taget är ren träldom. Värvaren har förtjänat lika mycket som rekryten erhållit för sitt arbete, ty plantageägaren betalar skepparen tolv pund per infödning "fritt levererad å kaj".

Det är lätt att inse, att ett dylikt system frestar till grovt missbruk. Jag har mött åtskilliga värvare, som jag skulle velat — utan någon som helst betalning — värva för egen del för att låta dem smaka något av den medicin, de så samvetslöst lurar andra att ta in.

Många gånger när jag tänker på dessa vidriga människors yrke, har jag välsignat Ödet, som gav mig mitt hederliga, glädjefyllda arbete, min vackra loggert och framför allt mina tre kompanjoner och vänner. Endast denna tacksamhet skulle ha hindrat mig att känna besvikelse över att jag aldrig mer fann maken till den pärla, som var grundvalen till mitt pärlfiskarliv. Ja, jag var sannerligen mer än belåten.

Och jag fortsatte detta liv. Vi lämnade Santa Cruz och seglade till Gilbertöarna och sedan vidare och vidare och vidare. Snart var den väldiga, vidsträckta övärlden lika bekant för oss som Paris' gator är för den infödde parisaren.

ADERTONDE KAPITLET.

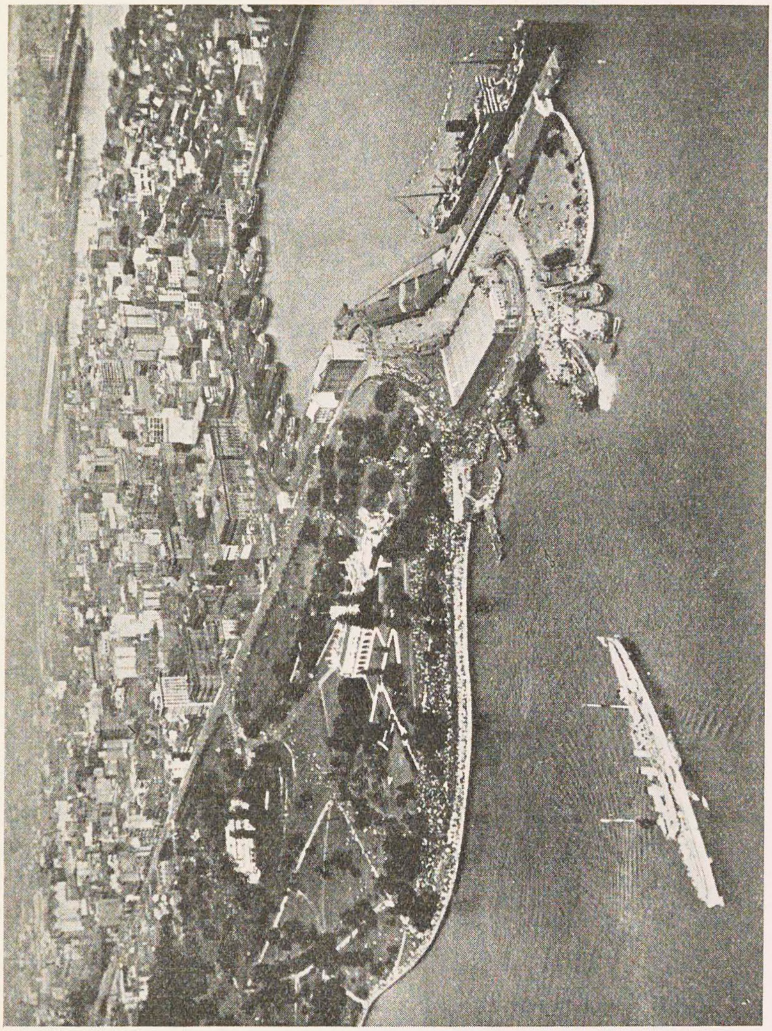
Ett luftigt mellanspel.

Några år framåt fortsatte vi vårt kringirrande idealliv från den ena ögruppen till den andra. Vi rättade vår färd efter vindförhållandena och andra omständigheter, letade pärlbankar, dök, samlade musslor, öppnade dem. Vi sjöng, dansade och paddlade i kanoter tillsammans med öborna och balanserade arbete och rekreation så väl att vi, trots vårt strävsamma liv, tyckte att vi hade en oändlig semester.

När jag nu blickar tillbaka på alla dessa månader så smälter de tillsammans. De flesta av händelserna kunde ha hänt i omvänd ordning utan att det gjort någon skillnad. Nyheter från stora världen existerade inte för oss, daton betydde ingenting — annat än beträffande de växlande årstiderna och havsdjurens i överensstämmelse härmed växlande vanor.

Under hela denna tid kan jag inte påminna mig ett enda tillfälle då det var någon verklig osämja mellan oss fyra ombord på loggerten. Efter att ha umgåtts intimt under tusen dagar hade vi lika stort nöje av varandras sällskap som i början, och vår håg för gemensamma upplevelser var lika stark. Faror och nöjen, som vi i så rikligt mått hade delat, gjorde bandet mellan oss än starkare.

Men hur det nu kom sig började vi diskutera frågan om det inte var lämpligt att vi tog oss en tids ledighet var och en för sig. Jag vet inte vem det var, som först kom upp med förslaget. Det tycktes oss inte av någon särskild betydelse, och vi gick alla med på det, liksom vi gick med på nästan allt, som någon av oss föreslog. När allt kommer omkring så är dykning ett krävande arbete, ansträngande för både kropp och hjärna. Vi

Utsikt över Sydney.

hade samlat en hel liten förmögenhet i pärlor och pengar — och i tjuguårsåldern njuter man av att smaka den makt pengar ger i den civiliserade världen. Dessutom tyckte vi det skulle löna sig att skaffa en större båt med motor, så att vi kunde vara oberoende av stiltje och strömmar. Det ena med det andra gjorde att tanken föddes, tog form, blev till beslut — och vi rättade kursen efter den lika naturligt som efter nordvästmonsunen.

Vi beslöt att segla tillbaka till Mangkassar och sälja loggerten där. Sedan skulle var och en ge sig i väg för att ägna sig åt de förströelser, som han hade lust till. Då jag ämnade mig till Australien bestämdes det att de andra tre skulle telegrafera eller skriva till mig under en bestämd adress i Sydney vid en bestämd datum och berätta var jag kunde hämta var och en av dem för nästa expedition.

Så blev det alltså. Det blev inga ceremonier eller vemodiga avskedstaganden vid skilsmässan. Vi visste att vi inom kort skulle vara tillsammans igen, redo att på nytt börja det liv som passade oss så väl. Vi skildes glada och fulla av förväntningar.

Jag skulle snart få erfara att livet inte tillåter människor att göra upp planer för framtiden lika exakt som en seglare bestämmer kursen på kortet. Kanske skulle livet om det förhöll sig på det viset förlora något av sin växlande charm. Men till den filosofiska ståndpunkten kommer man inte förrän långt efter det man blivit besviken.

Jag var allt utom filosofiskt lagd då jag kom till Sydney.

Här befann jag mig nu, vid den ålder då pojkar i allmänhet avslutar sina studier, i en storstad, efter flera år i ociviliserade trakter, med en kassa som aldrig tycktes kunna tryta, ett riktigt lyckans skötebarn. Redan från början kände jag några människor där, och min bekantskapskrets växte dag för dag. Jag lät pengarna rulla. Varför skulle jag bekymra mig om ett par usla pund när hela den vidsträckta undervattensgruvan bara väntade på att bli bearbetad? Jag köpte vad jag hade lust till, lånade ut och gav bort pengar.

Det smakade mig. Men trots allt började jag snart att känna en sugande saknad. Jag har sedermera lärt mig att tidvis leva i städer, men det är absolut nödvändigt att dessa perioder motvägas av betydligt längre tider av det andra, fria livet. Allteftersom veckorna gick längtade jag mer och mer efter att åter vara tillsammans med mina tre vänner och att än en gång styra ut mot öarna.

Den överenskomna dagen kom. Jag fick varken brev eller telegram.

Nå ja, det behövde inte betyda någonting. Vi hade aldrig varit så förfärligt noggranna. I morgon eller inom kort skulle jag säkert få höra ifrån dem. Jag hade i alla händelser inget annat att göra än vänta. Förr eller senare skulle allt ordna sig.

Men när följande dag och dagen därpå gick utan att medföra något budskap, började jag känna mig ängslig. Instinktivt levde jag om än värre för att döva det pinande tvivlet. Jag gjorde av med pengar hänsynslöst — vad som helst för att slippa fundera över denna farhåga, som började växa till fruktan, inför vilken jag var ytterligt hjälplös, eftersom jag inte hade en aning om ens på vilken kontinent någon av mina kompanjoner befann sig.

Dagarna blev veckor, veckorna månader. Absolut, oförklarlig tystnad. Inte en ledtråd att arbeta efter. Det var precis som om oceanen hade uppslukat dem. Och där befann jag mig nu och gjorde ingenting annat än slösade bort mina surt förvärvade pengar. Det var gräsligt.

Jag kan redan nu gärna tala om, att under de femton år som förflutit sen dess, har jag inte fått reda på dem, inte fått minsta förklaring till vad som kunde ha gått på tok. Jag kände dem alltför väl för att tro att de allesammans kunde ha råkat ut för olyckshändelser eller förlorat adressen. (Och än omöjligare att de inte skulle haft lust att fortsätta vårt liv tillsammans.) Det enda jag kan tänka mig som förklaring är ett misstag i post- eller telegraftjänsten kombinerat med någon oväntad kedja av händelser — någon sådan där förödmjukande, oförklarlig små-

sak, som ibland kan förändra en människas hela existens, liksom för att påminna henne om hennes obetydlighet. Det var förbi på allvar. Jag har gjort upprepade ansträngningar att finna mina vänner, gjort förfrågningar och forskat men inte funnit minsta spår efter dem.

Jag måste säga att ett av de drivande skälen till att denna historia publiceras är tanken att den kanske kan hjälpa mig att få höra något från dessa vänner, vilka boken är tillägnad. De spelade en alltför stor roll i mitt liv för att jag inte skulle hoppas på att åtminstone någon gång i framtiden få en förklaring på deras försvinnande.

Den oväntade olyckan tog mig hårt. Den tycktes helt och hållet bryta sönder mitt liv. Jag kunde inte göra upp några planer. Jag vågade knappast resa till någon annan ort av rädsla för att ett försenat budskap skulle anlända under min frånvaro. Jag tycktes fångad i ett osynligt nät, utan förmåga att göra något annat än ytterligare trassla in mig i maskorna. Jag kom in på dåliga vägar, andligt och fysiskt — och det hjälpte inte att jag upptäckte att mitt kapital var på upphällningen.

Mina ansträngningar att dränka min sorg gjorde hålet i min kassa större och större. Till råga på allt blev jag sjuk.

Efter ett par månaders sjukhusvistelse kom jag ut i solskenet igen, klen, modfälld och absolut pank.

Min stolthet förbjöd mig att uppsöka några vänner från min välmakts dagar. Jag kände att jag helt plötsligt sjunkit ner i storstadens ohyggliga undre värld som är rovlystnare och ojämförligt mycket mer motbjudande än de vilda djurens värld i djungeln och i havet. När jag samlade ihop gamla tidningar vid tidningskontoren för att använda dem att ligga och sova på i Hyde Parks bersåer bland landstrykare, mördare, tjuvar och allt slags mänskligt avskum — då insåg jag att jag hade nått botten och måste arbeta mig uppåt igen. Om det bara gällt pengar hade situationen inte varit så förtvivlad. Jag skulle antagligen kunnat finna någon som var villig att satsa pengar till en ny pärlexpedition. Jag kunde det yrket, och den omständig-

heten att om man inte fick pärlor så fick man ändå alltid pärlemor, gjorde en sådan expedition till ett riskfritt företag. Men min psykiska depression, sjukdomen och en sentimental motvilja mot varje svag imitation av vad som hade varit fullkomligt — allt detta hindrade denna plan från att gå i verkställighet.

Jag brukade driva omkring på gatorna, hungrig och eländig och se på hur snickare och smeder arbetade under det jag funderade på hur jag skulle kunna klara mig ur min obehagliga situation.

Den enda möjligheten tycktes mig vara att arbeta för resan tillbaka till öarna i förhoppning att få upp ett spår av någon av kamraterna.

Hur mycket jag än avskydde tanken på att segla för om masten igen, hade min förtvivlan mognat i ett beslut att söka rätt på båtar destinerade åt det hållet, då jag en dag fick syn på ett par karlar, som arbetade ett långt stycke uppåt på en hög skorsten.

Jag betraktade dem nyfiket. Några timmar senare mötte jag dem på gatan. De var kraftiga, trevliga och hyggliga unga män och jag började prata med dem.

— Vad är det ni håller på med där uppe? frågade jag den äldste av dem.

— Vi är höjdarbetare, tornreparatörer, sade han. Vi har kommit hit ut från England för att reparera tornspiror och höga fabriksskorstenar.

— Det var förbannat lustigt, sade jag. Ni lämnar jorden och klättrar upp i luften för att tjäna ert uppehälle, jag lämnar den och ger mig ner i oceanen.

— Hur kan det gå till? Vad har ni för jobb?

— Jag är pärldykare.

Det intresserade dem, så jag berättade dykningshistorier och de berättade i sin tur om sitt arbete ovan jorden. De tog mig med till sitt hem där de bodde tillsammans med sin far, en äldre engelsman, och vi blev riktigt goda vänner. Jag var händig med nål och tråd som sjömän alltid är och då de talade om svårig-

heten att föra verktyg med sig uppför stegarna gjorde jag dem var sin verktygsväska av segelduk att hänga över axeln, och de envisades att betala mig för dessa.

Vi började snart retas med varandra. Den yngste av dem tittade på mig:

— Ni talar om er dykning, ni. Men jag håller vad om att ni inte skulle våga er upp på våra ställningar.

— Det borde inte vara någon konst, sade jag.

Morgonen därpå försökte jag mig på det. De där långa stegarna uppför sidan av tegelbyggnaden var helt olika vanten på ett segelfartyg. Men jag hade dinglat alltför mycket i linor både till väders och under vatten för att känna mig obehaglig till mods.

— Det var som tusan! utropade den äldre brodern då jag kom ner igen. Ni bär er åt som om ni vore född på toppen av en skorsten.

Vi tyckte bra om varandra, och då jag inte hade något annat i kikarn förenade jag mig med dem. Vi hade inget kontrakt oss emellan. Jag tog helt enkelt vad den äldre brodern gav mig.

Jag visste snart allt vad de kunde lära mig av det yrket, och det hade ett nyhetens behag, som tilltalade mig. Vi tre for till Brisbane — det var första gången de två bröderna hade gjort upp kontrakt utan att fadern varit med — och vi klarade oss bra där. Jag var mycket belåten med att tjäna mitt uppehälle på det här sättet för jag väntade fortfarande att få höra från Ro, Jack eller Charlie. Jag gav instruktioner i Sydney för att få mig tillsänd eventuell post, och för att de skulle kunna finna mig om de infann sig personligen.

Vi avslutade vårt arbete i Brisbane och gav oss ner till Melbourne. Där gjorde vi upp några stora kontrakt, som betydde mycket pengar. Allt såg bra ut, sett från finansiell synpunkt, och vi trivdes gott med varandra.

Men jag fann ändå att jag oftare och oftare undrade: "Är detta verkligen ett arbete för mig? Har jag lust att leva för bara det här?"

Mina arbetskamrater var hyggliga pojkar, snälla och rättrådiga bägge två. Men jag kunde inte undgå att märka, att hela deras strävan gick ut på att göra goda affärer, förtjäna mycket pengar och bli rika. Några år tidigare kunde de ha blivit något helt annat. Men nu dominerades de helt av sin längtan att arbeta sig upp till den makt som pengar ger. Som en naturlig följd av att vi aldrig var ute och roade oss tillsammans började den äldre uppträda lite viktigt. Vi var inte längre tre kamrater. Affären var hans, och vi andra hans assistenter — och vi fick inte tänka på något annat än att förvandla hundratals pund till tusentals.

Jag är övertygad om att han i sina egna ögon bara var förnuftigt affärsmässig. Han kunde helt enkelt inte förstå mig då jag sade, att det var tid på att jag gav mig i väg. Att lämna en sådan blomstrande affär tycktes honom rena vanvettet. Men jag kände på mig att deras utprickade livskurs inte var något för mig, så jag avslog hans erbjudanden och slutade mitt arbete hos honom medan vårt förhållande ännu var vänskapligt.

Det fanns fortfarande inget budskap till mig i Sydney. Med pengar i bältet gav jag mig av upp till nordkusten för att undersöka möjligheterna för pärlfiske.

Pärlfiske var huvudnäringen på hela den kusten, där fanns fina pärlor och god pärlemor. Men jag såg snart att det skulle fordras mycket pengar för att på nytt bli ledare för en pärlexpedition. Och vad som var än viktigare, hela pärlfisket var där en industri. Pärlfisket var, liksom den moderna valfångsten, berövat allt sitt nöje och all sin romantik. Som jag tidigare nämnt, behärskades allesammans av en rå, hård och brutal anda.

Jag gav upp tanken på pärlor och vände tillbaka från Port Darwin. För mig var det tydligen bäst att försöka komma från Sydney till Söderhavet.

Innan jag gjorde något verkligt försök i den vägen stannade jag ett tag i Adelaide.

Jag flanerade nedför en av huvudgatorna och önskade att jag inte varit fullt så slösaktig med mina besparingar. Där

fanns en kyrka med mycket hög tornspira — Morgans presbyterianska kyrka, tror jag det var. Till följd av det arbete jag haft var jag intresserad av tornspiror. Jag kastade blicken uppför detta torn och tänkte på att det skulle vara rätt knogigt att ta sig uppför. Och då min blick nådde toppen — då såg jag att där var en stor spricka!

”Där har vi ett arbete för mig”, tänkte jag.

Jag tittade noggrant på tornet. Det tycktes bli högre och högre medan jag betraktade det. Jag hade aldrig haft ansvar för uppsättandet av stegarna. Men ändå... ”Jag har sett hur det görs”, sade jag till mig själv, ”varför skulle jag då inte kunna göra det?”

Jag hörde mig för och fick namnet och adressen på den arkitekt, som hade hand om byggnaden. Jag blev nervös vid tanken på att gå upp till honom, för på den tiden kunde jag inte uttrycka mig ordentligt — det vill säga tala med en främling om en sak, som egentligen intresserade mig mer än honom. Sådant behövs inte i pärlfiskaryrket. Jag ställde mig framför en spegel och övade mig länge — försökte se äldre ut än jag var och verka målmedveten och affärsmässig och repeterade sedan vissa meningar som en skolpojke lär sig en läxa. Till sist tog jag mod till mig och gick upp på arkitektens kontor.

Jag började ögonblickligen: — Vet ni av, att tornspiran på Morgankyrkan har en stor spricka?

— Vad? sade han häpen. En spricka?

De flesta människor tittar aldrig uppåt. De betraktar kanske en byggnad från alla sidor, men högst upp tittar de sällan.

— Vad menar ni? En spricka? fortsatte han i förolämpad ton.

— Jag menar att det är en stor spricka nära toppen på tornspiran, sade jag. Och er spira befinner sig rakt över en mycket trafikerad gata. Om den skulle braka ner så skulle kanske någon bli anklagad för vållande av annans död.

Jag hade räknat ut att jag borde skrämma honom lite grand. Jag lyckades också med det — men likt så många andra visade han det genom att bli arg.

— Vad menar ni med att komma hit till mitt kontor och ta upp min tid med sådan smörja? frågade han. Jag trodde att han skulle sparka ut mig och började själv ilskna till.

— Hör på ett ögonblick, envisades jag, jag ljuger inte. Jag utför sådana här reparationer.

Jag hade förstås inget kort, inget att visa, som bestyrkte mina ord. Men även om jag bluffade en smula så bluffade han värre. Han var rädd. Inom ett par minuter hade han skickat efter pastorn och vi tre stod och stirrade upp mot spiran, så nacken kunde gå ur led.

Det blev en lång tystnad. Jag stirrade förvånad på dem. Då fick jag mig en chock, för de betraktade mig med absolut skräckinjagande blickar. Jag förstod att de inte kunde se sprickan.

En sjöman vänjer sig att se saker på långt håll. Jag kastade ännu en blick upp för att vara alldeles säker på min sak.

— Kan ni inte se den stora sprickan där uppe? frågade jag och pekade. Jag antar att min röst darrade, för jag kände mig faktiskt nervös, och deras sätt var obehagligt.

De brydde sig inte ens om att titta upp på nytt — de bara rynkade pannan åt mig som om jag var ett farligt djur, som behövde inburas.

— Hör på mig, utbrast jag, om er syn är så usel så tycker jag ni skulle skaffa hit en kikare.

Det fanns en juvelerare alldeles i närheten. Arkitekten tvekade ett ögonblick, gick sedan tvärsöver gatan till affären och återvände med en fältkikare.

Han riktade den uppåt och ställde in den. Efter ett ögonblick sänkte han armarna. Han var blek i ansiktet.

— Min Gud! sade han. Jag trodde inte det var möjligt.

Pastorn tog kikaren och tittade en lång stund genom den.

— Där är verkligen en spricka! utropade han.

— Ja, naturligtvis är det det, sade jag. Och en rätt så svår spricka till på köpet. Jag kände mig som segerherre och

tänkte: "Det är i alla fall inte så svårt att driva sin vilja igenom."

De där två var riktigt ängsliga nu. De hade stämt ner tonen betydligt. Nu tiggde de mig om att berätta hur jag skulle utföra arbetet och vad det skulle kosta — och som jag inte själv visste detta var jag tvungen att yttra mig lite generellt. Slutligen sade arkitekten att de genast skulle ordna med ett kommittésammanträde och att jag kunde komma till hans kontor följande dag.

När jag kom dit underrättade han mig om att kommittén hade ställt erforderliga medel till förfogande och beslutat att reparationerna skulle omedelbart påbörjas. Jag anmodades inkomma med ett kostnadsförslag till fixerat pris.

Detta satte mig i förlägenhet. Jag hade aldrig haft något att göra med kontrakten och hade ingen aning om vad arbetet rätteligen borde kosta. Men naturligtvis sade jag att jag skulle gå hem och göra upp ett förslag — och hela tiden undrade jag hur ett sådant skulle se ut.

Upprättande av kostnadsförslag föreföll mig höra till arkitektyrket. Jag gick ut, sökte rätt på ett arkitektkontor och klev direkt in.

— Kan ni hjälpa mig att sätta upp ett kostnadsförslag?

Han skrattade. — Det skulle nog kunna hända. Vad rör det sig om?

Jag förklarade och han avbröt mig: "Härmed åtager jag mig att utföra följande reparationer" — och sedan följde en massa juridiska kontraktuttryck. När vi kom till priset bekände jag att jag inte hade reda på vad det skulle kosta.

— Det är ett svårt arbete, sade den lille mannen. Ni bör ha ganska mycket för att utföra det ordentligt. Tänk på vad det skulle kosta dem att riva ner hela tornet. Han tänkte efter ett ögonblick.

Jag hade funderingar på att vara morsk och begära tvåhundra dollars. Arkitekten fortsatte: — Ja, om ni begär tusen dollars, så måste man säga att det är billigt.

Ingen som öppnat pärlmusslor har någonsin vägrat att ta emot en större pärla än han väntat sig finna.

— Skriv det i alla händelser, sade jag, så ska jag åtminstone göra ett försök.

Jag skyndade tillbaka till kyrkoarkitektens kontor och lämnade honom papperet. Han började läsa och stirrade sedan förvånad på mig:

— Ni vet sannerligen hur man skriver kontrakt!

— Jag vet hur man äntrar tornspiror, sade jag.

Antagligen fanns det ingen annan person tillgänglig, som ens gjorde anspråk på att kunna den konsten. Och de var rädda. De hade för sin inre syn sett spiran braka ner över förbipasserande. I alla händelser bråkade de inte om priset, vilket jag mer än gärna skulle ha prutat ner till hälften bara för att få arbetet. Överenskommelsen skrevs skyndsamt under.

— Och nu, sade arkitekten, undrar jag när ni kan börja?

— Ja, inföll pastorn, hur snart? Jag antar att ni skulle kunna börja redan i morgon?

— Vänta ett ögonblick, sade jag. Ett ögonblick, så är ni snälla. Ge mig möjlighet att samla ihop de grejor jag behöver.

Min första åtgärd var att höra efter om jag kunde få låna stegar av några husmålare, men jag fann att dessa stegar var mycket för rangliga för mitt arbete. Jag blev tydligen tvungen att förfärdiga mina stegar själv.

Jag hade studerat konstruktionsritning en smula och hade alltid ett litet ritbräde i bottnen på min kappsäck. Jag slog mig ner i mitt rum och började utarbeta en plan, hur jag skulle utföra arbetet och hur stegar och järnspikar skulle konstrueras. På flera dagar och nätter gav jag mig knappast tid att äta.

Under det en smed gjorde en massa spikar och hakar av smidesjärn snickrade jag själv ihop åtta stegar, gjorde en verktygspåse av duk, en säkerhetslina försedd med krok och var sedan beredd att börja jobbet.

Spiran var nära tvåhundra fot hög. Den såg sannerligen ut att vara mer än det, när jag stod på marken nedanför den

tidigt en morgon, innan det fanns några människor i närheten. Det var tydligt att detta inte var ett arbete, som lämpade sig för en ensam man. Men mitt system fungerade på papperet, så jag satte i gång.

Principen är att surra en sammanhängande rad av stegar vid järnspikar, inhamrade i väggen. För det jobbet fordras en karl, som är van vid att arbeta uppe i luften.

Det var tämligen enkelt att resa den första stegen och göra den stadigt fast. Basen placerades ungefär aderton tum och toppen en fot ifrån väggen vilande mot grova plankor.

Jag klättrade uppför denna stege med min väska, som innehöll hammare, kallmejsel, spikar och träkilar. Balanserande på det näst högsta steget, med det översta som stöd mellan mina ben, reste jag mig upp. I denna ställning sträckte jag mig så högt jag kunde och mejslade ut litet murbruk mellan tegelstenarna något utanför vänstra sidan av den undre stegen. En kil slogs in i sprickan och en spik slogs in i kilen ungefär en och en halv tum djupt. Detta skulle inte vara starkt nog om påfrestningen verkade rakt nedåt, men jag hade arrangerat det så att den kom något från sidan när den nya stegen fästes fast.

Jag krokade i säkerhetslinan i denna första spik, lutade mig åt höger och slog fast en spik på andra sidan, lika högt upp som den första. Ett sex fot långt rep fästes vid var och en av dessa spikar.

Sedan kom den verkliga svårigheten. Jag gick ner till marken, tog den andra stegen på ryggen, släpade den upp till toppen av den första, reste den uppåt muren så att den kom på sin plats och band ihop stegarnas ändar. Jag grep tag i de hängande repändarna, gick ett par steg upp och surrade stegen nummer två ordentligt fast mittemellan de två spikarna. Högre upp, mer spikar, mer rep. Samma sak om och om igen.

Det tog mig tre fjärdedelar av en dag att få alla dessa stegar på sin plats.

Långt före middagstiden var det en stor folksamling på gatan nedanför, som intresserad vaktade på varje rörelse jag gjorde,

liksom om jag hade varit en marsinvånare. Pastorn och kommittén stod vid foten av den nedersta stegen och höll på att få sendrag i nacken. Tidningsmän och fotografer surrade kring platsen och tog bilder. Och när jag kom ner i något ärende böljade folkhopen fram till kyrkogårdsgrinden för att se bättre. Flera stycken söta flickor fnissade, då jag vände mig om.

Allt detta var mycket behagligt för min fåfänga. Jag kunde inte undgå att jämföra denna min ställning som medelpunkt för spänt intresse med mitt ensamma kringdrivande ett par dagar tidigare, då jag inte känt en människa och inte vetat vad jag skulle ta mig till. En gång gick jag tvärsöver gatan till ett kafé för att dricka ett glas öl. En mycket vördnadsbjudande medlem av kyrkorådet kom efter mig och sade: — Nej, min unge man, inte kan ni dricka öl nu! Jag bara skrattade och svarade: — Det är vad jag kan bäst av allt då jag är varm och törstig.

Arbetet gick sedan lätt och lekande. Men vid ett tillfälle hade jag ett par kusliga ögonblick.

Jag hade riggat upp en liten plattform runt spiran, och gjort mig en båtsmansstol, uppburen av ett enda rep på grund av den stora höjden. I den kunde jag ge mig fart genom luften från den ena sidan av spiran till den andra — till stor häpnad och spänning för folket nedanför.

En eftermiddag vid femtiden höll jag på att göra mig i ordning för att sluta för dagen. Bland folket på gatan fanns en vacker flicka och hon och jag hade hållit på med ett slags fjärrflört. (Flickor lyckas alltid få en karl fast på aldrig så långt avstånd, om de sätter sig det i sinnet.)

Jag hade just bestämt mig för att ta mod till mig och tilltala henne när jag kom ner, och jag antar att min maskulina fåfänga kom mig att vilja bravera för henne. I alla händelser svängde jag långt ut i luften för att komma runt tornet till andra sidan så som jag gjort förut upprepade gånger. De många ansiktena nedanför stirrade andlöst upp. Min obekanta flört var

förhäxad liksom de andra. Min uppvisning var för henne speciellt, och det visste hon otvivelaktigt.

Just i det ögonblicket lossnade den sejsning, som sammanband de två repen till min sittbräda!

Jag kände hur den gav vika och visste ögonblickligen vad som måste ha hänt. Detta skulle emellertid inte ha kunnat rädda mig om inte min dykarerfarenhet hade lärt mig att alltid vara försedd med någon sorts säkerhetsanordning. Därför hade jag under arbetet ett extrarep fastgjort vid plattformen och lagt i ett halvslag runt ena benet.

Det halvslaget blev min räddning. Jag slog emot tornspiran med en väldig duns, men jag hade lyckats få fast grepp om repet, och det tog mig inte lång tid att komma på rätt köl igen. Folkmassan hurrade som galningar, men jag kände mig skamsen. De trängdes runtomkring mig då jag kom ner på marken, och ville veta om jag skadat mig. Jag bagatelliserade hela händelsen. För att göra mitt nederlag fullständigt hade flickan försvunnit.

Jag reparerade sprickan, som hade skaffat mig arbetet; det tog i det närmaste en månad, ty kommittén beslöt att reparera andra saker samtidigt för att få kyrkan i förstklassigt skick. Jag tog ner den översta delen av tornet helt och hållet — det var ett drygt arbete att fira ner teglet till marken och sedan hala upp det igen — och murade om alltsammans på nytt. Mina arbetsgivare kunde inte göra nog för mig, de gav mig penningförskott, när jag behövde det, och visade sin tillfredsställelse på alla sätt. Då jag inte hade några utgifter utom för ett par murare, som jag hade till hjälp med något specialarbete mot slutet, och en sjöman som hjälpte mig en del av tiden, så kände jag mig som kapitalist, när jag fick min slutlikvid.

Jag brukade sitta uppe på toppen av kyrkans tornspira, se ut över Adelaide och fundera över livet ungefär som då jag satt i min blå undervattensgrotta. Det var spännande men ensamt. Jag hade inte mycket att glädja mig åt nu utom att jag förtjänade pengar. Men det började i alla fall se ut som om

detta vore rätta vägen till att kunna köpa mig en ny båt och återta mitt liv som mästerdykare.

Då jag återvände till Melbourne med den behagliga känslan att ha pengar i bältet träffade jag på de två bröderna, som lärt mig mitt nya yrke. De var utomordentligt driftiga affärsmän, hade det relativt bra ekonomiskt och var beslutna att få det ännu bättre. Men inte en rad från mina kompanjoner. Jag beslöt mig att pröva min lycka på Nya Zeeland.

Jag lyckades få några kontrakt i Wellington och Auckland och på så sätt öka mitt kapital. En kväll var jag på en biograf, där det visades bilder från jutefabrikerna kring Kalkutta, särskilt vid Howrath. Där fanns omkring fyrtio stora fabriker med över en halv million spindlar.

Det första jag köpte för mina tornspireförtjänster var en fin, modern dykarutrustning, som kostade etthundrafemtio pund, vilken summa jag telegrafiskt skickade till Siebe, Gorman & Co. i London (vilkas apparater användas av brittiska staten) och gav order om att den skulle skickas till Wellington. Det kändes skönt att vara i besittning av redskap till sitt verkliga yrke igen, men det var ännu långt kvar tills jag skulle kunna skaffa mig en egen pärlloggert.

De där höga skorstenarna vid Howrathfabrikerna tycktes mig vara utmärkta jaktmarker. Om jag hade tur borde det inte ta alltför lång tid att spara ihop tillräckligt med pengar för inköp av en loggert. Hur ivrig jag än var att ta upp mitt verkliga arbete igen så kunde jag inte finna på någon snabbare väg. ”Allt som byggs upp kan rasa ner”, sade jag till mig själv. Och så gav jag mig i väg till de indiska jutefabrikerna.

Allt vad jag såg då jag kom till Ceylon, förde med sig en ström av minnen. Jag var inte längre en hjälplös landkrabba. I stället för en hemlös pojke, som hängde efter skepparna i hopp om att få fri resa till Moluckerna, var jag nu en fri man med två ovanliga yrken, av vilka vart och ett kunde ge mig rikligt uppehälle.

Jag höll huvudet högt och betraktade detta främmande land med tillförsikt, under det tåget förde mig den långa resan norr ut till Kalkutta.

När jag väl var där började jag som god strateg att göra upp min anfallsplan. Jag hyrde en rickshaw och for till toppen av ett högt berg, där jag med kikare letade reda på en mängd höga skorstenar och märkte ut deras läge på en fickkarta.

Jag började med den närmaste. Då jag drev omkring där och stirrade uppåt skorstenen visade sig vakterna misstänksamma men osäkra om vad de skulle göra med mig. Efter en stund upptäckte jag mycket riktigt ett fel. Då gick jag in i fabriken och frågade efter disponenten.

Vid denna tid hade jag övat mig så mycket framför spegeln och läst över mina inledningstal så väl, att jag fullkomligt hade klart för mig hur jag skulle anfalla. Jag uppträdde mycket allvarligt för jag var fortfarande känslig för att någon skulle tycka jag var för ung. Jag var omkring tjugutvå år, och säkraste sättet att reta mig var att skämta om att jag var för ung för att driva egen affär.

Jag började med att avfyra följande skott:

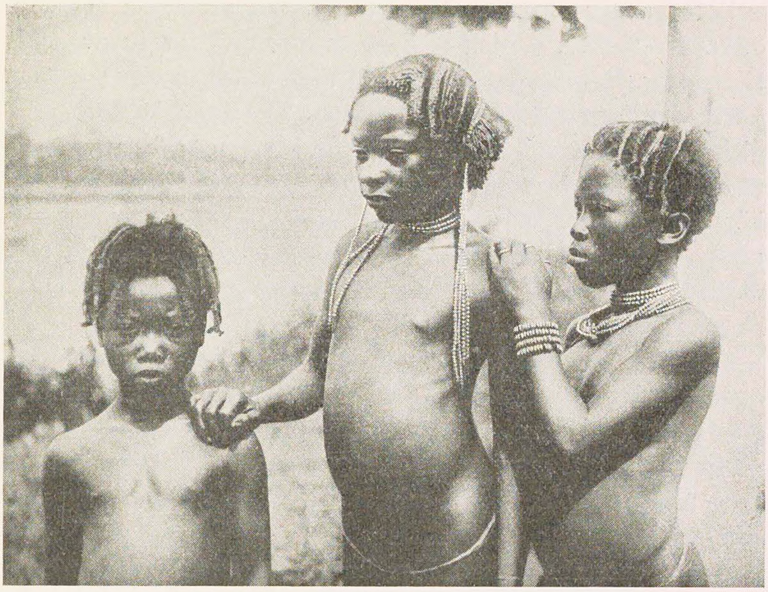
— Vet ni att toppen på er skorsten sitter mycket löst? Har ni sett den stora sprickan på södra sidan ungefär tio fot under krönlisten?

Detta medförde alltid verkan:

— Vad? Vad säger ni? Varifrån kommer ni? Vem är ni? Har någon skickat efter er?

— Nej, jag är entreprenör. Jag är specialist på sådana här saker.

Jag upptäckte, att det första viktiga steget var att förmå någon att komma ut från kontoret. Hur upptagen han än var så måste detta drivas igenom. Om jag väl lyckades få disponenten eller hans ingenjör ut till skorstenen och sedan påpekade sprickan för honom, var mitt jobb säkerställt. Det fanns ingen konkurrens i det yrket, och riskerna för olyckshändelser och skadestånd var så tydliga, att priset sällan diskuterades.

Sydafrikanska barn gå klädda i smycken men för övrigt i ingenting.

Marknad vid Johannesburg.

Det var stor sensation bland de infödda arbetarna och engelska förmännen, då jag började ta mig upp för en av dessa skorstenar. Engelsmännen var inte vana att se en vit man hålla på med sådant arbete i det klimatet. De flesta kontoristerna gick omkring i tropikhjälmar och vita kostymer och talade med utpräglad engelsk accent sedan de varit ute några månader. Och här var jag, i overall och vit mössa, hanterande hammare och mejsel där uppe i det glödande solskenet och knogande på de tunga stegarna. De tyckte detta var lika roligt att se på som ett cirkusnummer.

Historien om den tokiga vita skorstensklättraren gick vida omkring bland de skotska och engelska fabrikerna. Jag hade så mycket att göra som jag kunde hinna med och förtjänade grova pengar. Men fast jag gjorde förfrågningar om pärlbankarna vid Ceylon och försökte glädja mig åt framtiden så kände jag mig ofta ensam.

Denna ensamhetskänsla blev än värre genom att jag hade träffat en flicka på Nya Zeeland som jag inte kunde glömma. Jag tänkte oupphörligen på henne, och till sist telegraferade jag och bad henne komma till mig. Vi gifte oss. Arbetet hopade sig över mig, och jag hade en lång lista, som väntade. Mitt kapital växte till tusentals pund. Mot slutet av året föddes vår son. Jag blev frimurare. Det såg ut som om livet var annorlunda ordnat för mig än jag hade tänkt mig.

En familjefar måste framför allt tänka på sin familj. Enligt min frus mening innebar detta en farm. Jag påminde mig hur vänliga boerna i Kapkolonien hade varit mot mig för länge sedan då jag var förrymd sjöman på luffen. Med den tre månader gamla gossen gav vi oss i väg till Delagoabukten.

Innan jag visste ordet av var jag ägare till en ranch sextio miles från Johannesburg i det välodlade Standertondistriktet — åttahundra acres, åtskilliga oxspann, tre- och fyrdubbla plogar och en hel uppsättning infödda arbetare. Den förre ägaren flyttade helt enkelt ut med tvåtusen pund av mina besparingar och vi flyttade in för att föda upp boskap och odla säd.

Mina kvalifikationer för det yrket förstås bäst om jag berättar att jag, då jag åkte omkring för att inspektera mina ägor tillsammans med en boer, tillfrågade denne: — Hur ser säden ut medan den växer? och han svarade: — Du milde! Kan ni inte se det runtomkring er?

Hur som helst, här var jag, nyligen mästerdykare och hemma på havet — nu make, far och farmare, ridande med en stor piska i handen, kommenderande ett stort arbetslag, av vilket varje man visste tio gånger så mycket som jag om sitt arbete.

NITTONDE KAPITLET.

Ett barndomsminne kommer till hjälp.

Det måste ha varit på våren 1914 som vi kastade oss in i detta "färdiggjorda" farmarliv i Transvaal.

Alla mina grannar var boer av den gamla stammen. Bland dem var Christian de Wet, som hade varit en sådan nagel i ögat på de brittiska generalerna från 1899 till 1902. Själva namnet på farmen, Standerton, erinrade om gamle Adrian Stander som kämpade mot engelsmännen 1848. Männen var nästan utan undantag oförsonliga och hade bibehållit de holländska utvandrarnas gamla envisa opposition mot de inträngande främlingarna, absolut övertygade om orättvisan i annekteringen. Jag hade ju egentligen inte med saken att göra, men jag tyckte alltför mycket om dessa kraftiga, styvnackade, självsäkra människor för att inte sympatisera med deras envisa åsikter.

Deras råd var också ovärderliga för en nybörjare som jag, som i allt var beroende av min förvaltare. Han och inte jag var den som visste vad man borde odla, hur man skulle odla det och hur det skulle säljas. Jag kunde kommendera ett arbetslag av kaffrer, men när jag gjorde det så var jag i själva verket min förvaltares uppsyningsman. Det var hans hjärna som styrde arbetet. Jag märkte att jag hade åtskilligt att lära.

Juli 1914 kom. Europa greps av vansinne och alla de andra kontinenterna skakades av dess konvulsioner. Till och med i detta isolerade, oberoende samhälle uppe på högplatån märktes verkningarna omedelbart. Den ene efter den andre av mina grannar kom helt anspråkslöst in till mig någon kväll och sade:

— Jag har blivit bortkallad. Vill ni ta hand om farmen en liten tid?

Och de försvann för att ansluta sig till det uppror i krigets början som igångsatts av tyskarna.

Jag hade alltså inte bara mina egna 800 acres att visa min oduglighet på utan lekte också att jag skötte tusentals acres som tillhörde andra. Det var något nytt — och ganska spännande.

En kväll efter en sådan arbetsdag satt jag hemma. Jag kände mig oförklarligt nervös. Jag reste mig gång på gång och gick fram och tillbaka i rummet, kunde inte sitta still på en stol.

— Vad fan är det med mig? undrade jag.

Vid niotiden gick jag ut. Det var en underbart vacker vårnatt där uppe på högslätten. (Sommaren räcker där från oktober till april, och genom att slätten ligger femtusen fot över havet är luften torr och stärkande.) Månen fyllde hela nejden med sitt sken.

Jag gick av och an utanför vårt hus. Det var något på tok inom mig.

Helt plötsligt fick jag klart för mig vad det var. — Det här förbannade stället passar inte mig! sade jag högt.

Jag gick tillbaka till huset, öppnade dörren och ropade:

— Kom. Vi ska ta nästa tåg till Durban!

Durban, nere vid kusten i Natal, låg ungefär tjugufyra timmars järnvägsresa från vår farm. Och vi hade åtskilliga miles till stationen.

Vi kastade ner lite grejor i några kappsäckar. Kafferarbetarna avskedades. Jag satte barnet framför mig på sadeln — och vi hann i tid till tåget. Jag såg aldrig mer farmen. Jag behövde inget vidare bevis för att jag inte passade till farmare.

Då vi kom till stationen i Durban skickade jag min fru och barnet till ett hotell. Jag tog genast en rickshaw och sade åt zuludragaren att köra mig fortast möjligt till stranden.

Då jag steg ur på sanden där, såg de långa dyningarna skummande rulla in över stranden och vädrade den saltmättade nattbrisen, då kände jag mig hemma! Jag var mig själv igen. Det var ingen tvekan om den saken: havets förtrollning var i mitt blod, den gick inte att bli fri från.

Jag hade min dykarutrustning i Durban. När jag hämtade ut den var det som att återse en länge förlorad vän. En man som är skapad för ett visst slags liv tycks förlora all betydelse i sina egna ögon om han låter sig ledas in på någon annan väg.

Då jag hörde talas om att det skulle finnas pärlmusslor längre nedåt kusten beslöt jag att göra en upptäcktsfärd uppåt portugisiska östern. Det talades också om ett vrak som skulle ha sjunkit där borta med en förmögenhet ombord. Jag gav mig i väg, säker på att antingen bärga vraket eller finna orörda pärlbankar.

Jag hade en härlig ferietid i Zululand, sökte efter skatter, sköt storvilt, fångade hajar och bläckfiskar när det var för stormigt för att gå ner och njöt av det gamla verksamma men stimulerande friluftslivet. Såväl vraket som pärlorna visade sig vara uppdiktade åtminstone vad denna speciella del av kusten beträffade.

Just då jag njöt som mest av tillvaron insjuknade jag svårt i feber. Jag fördes till ett sjukhus i Durban. Där låg jag under tolv dygn medvetslös, svävande mellan liv och död.

När jag vaknade till liv var det första jag såg min nyfödda dotter.

Så snart jag blev konvalescent köpte jag mig en bil och tillbringade min mesta tid med att köra omkring vid kusten, göra förfrågningar och undersöka möjligheterna ända ner till Kapstaden.

Där nåddes jag av en mycket försenad post. Det viktigaste brevet var ett imponerande officiellt meddelande som innehöll att med anledning av kriget alla främlingar i Sydafrika måste förse sig med certifikat från sina respektive konsuler och låta inregistrera sina namn hos myndigheterna. Sista dagen för detta var snart inne. Straffet för underlåtenhet att åtlyda uppmaningen var förvisning till interneringsläger. Det var inget skämt, det där med interneringslägret. Jag visste vad en sån sak skulle betyda i det landet. Och för en man som jag skulle varje form av fängelse vara värre än döden. Jag gav mig

skyndsamt till svenska konsuln i Kapstaden. På vägen dit oroade jag mig i hemlighet över en sak. Då jag i Durban råkat höra ett par svenskar tala hade jag till min häpnad inte kunnat förstå ett ord av vad de sade. Jag hade fullkomligt glömt mitt modersmål. Detta tycktes mig så underligt att jag en kväll bjöd ett par svenska skeppare på middag. De kunde inte förstå varför jag hela måltiden igenom envisades att de skulle tala svenska. Men de gjorde mig till viljes — och till min bedrövelse fann jag att det var som att lyssna till ett par utlänningar. Jag undrade om jag hade förlorat förståndet eller vad det var med mig. Ett par vänner med vilka jag talade om saken skrattade bara åt mig: — Det är omöjligt, förklarade de. Man glömmer inte sitt modersmål.

Man behövde inte vara mycket förutseende för att förstå att denna underliga slump skulle göra sitt till för att ytterligare komplicera en situation som i sig själv inte var vidare rolig. Jag hade inget prästbetyg. Jag hade rymt från det ena skeppet efter det andra, och de få identifieringspapper jag ägt hade gått förlorade under mina år av kringirrande. Jag själv visste vem jag var, men hur skulle jag bära mig åt för att bevisa det? Aldrig förr under mitt fria kringflackande hade jag behövt inställa mig hos någon myndighet.

Det var en tankfull och bekymrad svensk som vandrade upp till konsulatet.

Konsuln var en ärevördig, gråhårig, aristokratisk man, den äldsta svenska konsuln i hela Sydafrika. Jag sade honom vad mitt ärende var — på engelska.

Han svarade på svenska. Hans ansikte blev strängt då han såg att jag inte förstod vad han sade.

Jag började återigen förklara. Han vände sig mot mig med rynkade ögonbryn.

— Varför kommer ni till det här konsulatet?

— Jag kommer angående det där passet... började jag.

— Hur kan ni tänka er att jag ska ge er pass när ni inte ens förstår svenska språket? Har ni inga papper alls?

— Nej, sir.

— Var har ni ert prästbetyg?

— Det har kommit bort.

— När lämnade ni Sverige?

— Det måste ha varit då jag var fjorton år.

— Nej, hör ni, min bästa herre, sade han otåligt. Det är en hel rad med folk utanför, som väntar på att få träffa mig. Tror ni jag har tid med sånt nonsens?

— Men det är absolut sant som jag säger.

— Sant! Han sprang upprörd upp och började gå fram och tillbaka. Att tänka sig en karl som säger att han inte lämnat sitt fädernesland förrän han var fjorton år gammal och nio år senare inte kan ett ord av språket! Ni borde skämmas att ta upp en ämbetsmans tid med sådant struntprat.

Jag började bli nervös själv. — Hör på mig, konsuln, sade jag. Ni uppbär lön för att ta hand om svenskar utomlands, inte sant. Jag är svensk. Jag har glömt mitt språk, men jag har aldrig velat bli medborgare i något annat land. Ni måste tro mig, för jag talar sanning. Och om jag inte i morgon anmäler mig hos myndigheterna så blir jag internerad.

Han satte sig ner igen, och jag upprepade mina påståenden. Om jag inte hade vetat att de var med sanningen överensstämmande så tvivlar jag att jag hade trott dem själv. Att han inte gjorde det var endast alltför tydligt.

— Var är ni född? frågade han skarpt.

— I Bollnäs.

— Och ni bodde i...?

— Ockelbo.

— Fader död, moder död, styvmor död, broder på okänd vistelseort i Amerikas vildmarker. Alltför lätt att hitta på. Vad hette er halvsyster, vars man var er förmyndare, som gift?

Hans nobla diplomatansikte såg allt utom diplomatiskt ut då han vid denna fråga stirrade på mig. Och antingen man tror mig eller inte, jag hade glömt bort namnet! Han nästan exploderade av indignation då jag började stamma och harskla mig.

— Otroligt! muttrade han. Alldeles, alldeles otroligt. Under mina trettio års tjänstgöring har jag aldrig sett en sådan fräckhet. Ni är inte säker på vad er bror och syster heter! Och ni är inte tokig. Kommer ni inte ihåg några andra namn?

— Jag är rädd för att jag inte gör det, medgav jag, och jag kände mig som en sparkad hundracka.

— Hade ni inga lekkamrater? Milde himmel! Pojkar har väl alltid lekkamrater, va? Kommer ni inte ihåg namnet på någon pojke som ni brukade vara tillsammans med?

— Vänta ett ögonblick, sade jag ivrigt. Jo, min bästa vän. Jag måste kunna leta rätt på hans namn. Bara en sekund.

Han satt där häpen med hopdragna ögonbryn. Helt plötsligt kom jag på namnet.

— Bror Olsson! sade jag.

— Hm. Bror Olsson. Vad var hans far?

— Han var slaktare.

— Och var var detta?

— I Ockelbo.

Han sträckte ut armen, tog ner en stor liggare och började bläddra i den. — Hm. Ockelbo. Hm. Jaha. ”Olsson, slaktare.” Men milde himmel! Det finns väl inte en by i Sverige där det inte finns en slaktare som heter Olsson. Det bevisar absolut ingenting. Nej, nej. Som förnuftig människa är jag tvungen att säga att den här historien helt enkelt är omöjlig att tro. Jag kan inte göra någonting för er förrän ni skaffar nödiga papper. Ni har ju inte ens ett prästbetyg att visa!

— Men, konsuln — jag har pengar. Om ni vill telegrafera och få bekräftat allt vad jag har sagt så betalar jag gärna alla kostnader.

— Nonsens. Nonsens. En strängt upptagen man som jag har inte tid med sånt nu. Dessutom skulle det bli långvariga undersökningar. Har man någonsin hört talas om att telegrafera efter en karls prästbetyg!

Han blev mer och mer otålig, ty det var mycket folk som väntade på att komma in. Han ville helst köra ut mig, men jag

var så envis att han inte hade lust att forcera saken. En stor karta över Sverige hängde på väggen.

Plötsligt slungade han en fråga till mig:

— Ni säger att ni bodde i Ockelbo. Peka ut det på kartan.

Jag gick fram till kartan och satte fingret på rätt fläck:
— Där.

— Bevisar ingenting, upprepade han retligt. Ni gick väl i skolan. Räkna upp namnen på floderna däromkring.

— Östra Dalälven och nedanför den Västra Dalälven, Ångermanälven, Umeälv och Skellefteälv där längre bort.

— Bevisar ingenting, ingenting alls. Han höll nu på att ledsaga mig ut från kontoret utan att fästa sig vid mina protester.

Vi kom till dörren. Jag började bli alldeles utom mig. Jag spärrade vägen för honom.

— Vänta en minut, konsuln, tiggde jag. Vänta en minut. Jag måste ha mitt papper av er. I morgon bitti måste jag anmäla mig. Om jag inte gör det så blir jag inspärrad som en brottsling. Än så länge har jag lyckats klara mig under alla mina svåra år utan att komma i fängelse. Jag är i en fruktansvärd belägenhet. Ni kan inte stå till svars med att behandla en landsman på det viset.

— En landsman? sade han och höjde ögonbrynen. Det var just frågan det.

— Jag är svensk, förklarade jag. Ingenting på jorden kan ändra det.

— Gud i himlen! utropade han. Har ni inget sunt förnuft karl? Kan ni inte förstå...

Han tystnade tvärt. Jag höll upp min hand och stirrade drömmande över hans huvud. Faktum var att sedan flera minuter hade ett minne rört sig djupt nere i min själ. Det var någon vers som jag lärt mig som litet barn. Den fanns där nere färdig att tränga sig fram i samma ögonblick som mitt minne kunde få någon ledning till det första ordet. Vad i all världen var det? Det förlorade första ordet! Det var vad min hjärna intensivt hade letat efter medan jag talat för att vinna tid. Nu hade

denna förargade diplomat gett mig nyckeln till versen med sitt utrop: "Gud." Ja, jag hade det!

Med samma tonfall som ett litet barn använder då det läser sin aftonbön började jag:

"Gud som haver barnen kär —"

Konsuln flög upp som om jag hade kastat en bomb mot honom.

— Vad, vad! nästan skrek han. Vad var det ni sade?

Jag upprepade orden:

"Gud som haver barnen kär,
se till mig som liten är."

— Min Gud! viskade han. Kom in igen. Han slog sig på nytt ner vid skrivbordet: Säg om det nu.

Jag lydde. — Det var några flera rader, sade jag, men jag kan inte komma ihåg dem. Det var den första vers jag någonsin lärde mig. Jag antar att det var min mor som lärde mig den.

— Säg "kär", kommenderade han.

Jag uttalade ordet.

— Omigen . . . tydligt.

Han öppnade en låda, tog ut ett formulär och började fylla i det.

— Ni är svensk, sade han. Jag tror knappt på det ännu. Men det är sant. Det är det underligaste fall jag varit med om, mumlade han under det han skrev. Ni är från norra Sverige.

— Det är vad jag försökt säga er hela tiden.

— Har aldrig hört talas om någonting sånt här i hela mitt liv, förklarade han. Här har ni ert pass. Ge er i väg nu och sköt er bra. Kom tillbaka till mig då allt det här bråket är över.

Så nära var det att jag miste min officiella nationalitet och skickades att vistas bland de ruskiga typerna i interneringslägret på obestämd tid.

Jag kan inte förklara den underliga förlusten av mitt modersmål. En psykolog har sagt mig att det måste berott på ett

"undermedvetet sår" efter mina bittra barndomsupplevelser, vilket gjorde att jag ville koppla av allt som kunde påminna mig om dem. Det kan hända. Utan tvivel gjorde vandringsåren bland öarna mycket till för att helt utplåna språket. I varje fall var det som det var.

När jag besökte Sverige 1925 för att demonstrera mina undervattensuppfinningar för marinmyndigheterna trodde jag att språket med lätthet skulle komma tillbaka. Alla på örlogsvarvet var mycket intresserade, och officerarna talade bara svenska med mig. Men fast mina två barn, som jag lämnade i Sverige för att bli uppfostrade där, fort lärde sig tala svenska flytande hade jag efter en tre månaders vistelse i landet inte lärt mig mer än en liten smula — och det mesta av det har jag redan glömt igen.

Efter mitt besök på svenska konsulatet började jag på allvar tänka på framtiden. Jag insåg att jag måste återvända till det arbete som gav mig tillfredsställelse. Pärlfisket och övärlden, det var mitt liv.

Jag tror inte att någon kvinna kan förstå den kraft inom en man som driver honom bort från de lugna, stadgade förhållanden som är hennes ideal. Antagligen ligger det självbevarelsedrift under hennes vägran att erkänna den kraftens existens. Jag tror att genomsnittskvinnan är lik hebréernas "svartsjuke Gud": Du skall inga andra gudar hava före mig.

Hur det än förhåller sig med detta, så visste jag att det för mig var andligt självmord att försöka leva den sortens liv. Dessutom hade, för att säga sanningen, min hustru och jag upptäckt att vi var lyckligast när vi var åtskilda.

Vi skildes.

Jag återtog mitt arbete under vattnet. Snart hade jag mitt eget fartyg igen och jag upptäckte att Tahiti och Paumotusöarna för mig var den ljuvligaste trakten på jorden.

Under femton år har jag nedlagt mitt huvudsakliga arbete på dykning där och vid andra ögrupper. Jag har gjort stora an-

strängningar att finna min bästa vän Ro. Men jag har aldrig lyckats spåra honom.

Under och mellan mina pärlexpeditioner har jag offrat en hel del tid och tankar på att uppfinna en ny, förbättrad metod för pärlfiske, vilken kanhända kommer att i hög grad utvidga mitt yrkes möjligheter.

TJUGONDE KAPITLET.

Tekniken i en dykares arbete.

Sedan jag på Bandaöarna först lärde mig att använda en dykardräkt har jag tillbringat åtskilliga tusental timmar under vatten. Jag har anställt och dirigerat många dykarlag av infödingar, både nakendykare och sådana som använde dykardräkt. Och naturligt nog har jag fått ett stort intresse för alla detaljerna beträffande arbetet på havsbottnen, detta för människan mest obekanta av jordens områden.

Vad angår skicklighet och våghalsighet under vatten utan vetenskapens konstlade hjälpmedel och beträffande allmän kunskap om undervattenslivets alla förhållanden kan ingen ras jämställas med den polynesiska. Man borde egentligen klassificera polynesierna som amfibier tillsammans med sälar, sköldpaddor, grodor, bävrar och andra land-vattendjur. En polynesisk ynglings högsta ärelystnad är att bli en framstående och härdad dykare.

De börjar tidigt. Man ser aldrig en ömamma tvätta sin baby. Hon tar den ner till stranden och lämnar den där tillsammans med en hop andra. Det lilla barnet lär sig plaska och paddla omkring i vattnet lika tidigt som det lär sig gå. På havsstranden, i de grunda dammarna, längs reven finns det mycket som är roligt att se på eller samla eller gott att äta. Om något sådant föremål ligger på bottnen dröjer det inte länge förrän dessa parvlar dyker under vattnet för att tillfredsställa sin nyfikenhet eller hunger. Den unge gossen ger sig ut i kanoten och harpunerar fisk. Vid aftonsamkvämen runt elden hör han berättas om hjältar som dök ner på stora djup och hämtade upp underbara pärlor.

Melanesiern blir däremot sällan en första rangens dykare. Han skiljer sig från polynesiern lika mycket genom sin brist på äventyrslust som genom hudfärg, anletsdrag och karaktär.

En polynesisk pojke i fyra- eller femårsåldern dyker ogenerat ner till bottnen för att hämta upp och undersöka något föremål som han upptäckt genom det klara vattnet, han simmar under vattnet och försöker smyga sig på fiskar och fånga dem med händerna. Han anordnar improviserade tävlingar med jämnåriga för att se vem som kan simma fortast eller dyka djupast.

Det är då helt naturligt att han som fullvuxen blir en underbart skicklig simmare, fullständigt hemma i vattnet, i stånd att vila sig där liksom en säl, alldeles oberörd om han skulle gå över bord långt ut till havs där man ej ens från fartyget kan se land. Om hans kanot kapsejsar, vänder han den på rätt köl, öser ur vattnet, kliver i den på nytt och fortsätter sin färd. Om han av en tidvåg skulle slungas förbi en udde och ut till havs håller han sig på något sätt flytande och kommer tillbaka efter ett par dagar. Det finns helt enkelt ingen gräns för hans uthållighet i vattnet. Och naturligtvis har han från barnaåren lärt sig den viktigaste förutsättningen härför, nämligen konsten att andas in luft. Den vite mannen blir uttröttad eller drunknar huvudsakligen därför att han inte har lärt sig detta. Det fundamentala för en nakendykare är att kunna magasinera så mycket luft som möjligt i lungorna och behålla den så länge som möjligt medan han är under vatten.

När man iakttar en nakendykare under arbete kan man höra honom "dra in andan" som en förberedelse för dykningen. Han samlar sig, ansiktet arbetar, han sväljer, stönar och krystar medan han pressar diafragman nedåt och pumpar in luft i lungorna som en luftpump och behåller den där. Jag har aldrig träffat en vit man som riktigt lärt sig den konsten — förmodligen därför att han inte liksom infödingen tränat sig under många år så att hans organ, blodkärl och vävnader så småningom vants att motstå trycket. Jag har själv prövat på nakendykning ner till fyrtio eller femtio fot. Det är oerhört på-

kostande att hålla kvar luften, och vattentrycket utifrån är förskräckligt. Man får näsblod. Det är himmelskt att komma upp i luften igen.

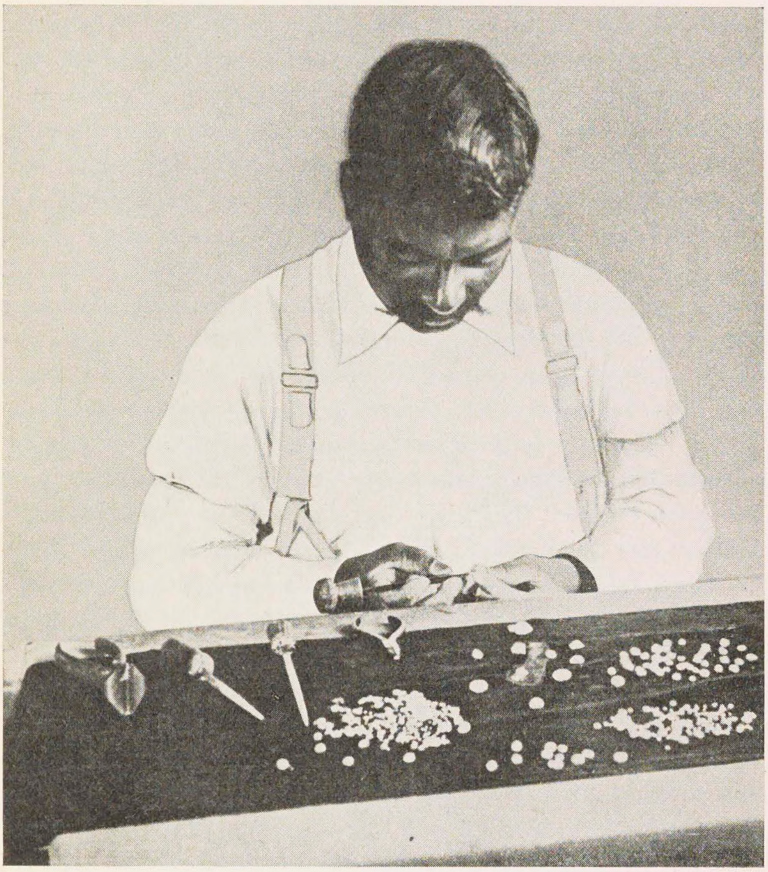
Den unga nakendykarens största fara är att stanna kvar för länge under vatten. Ofta händer det att hans krafter som en följd därav tar slut just som han nalkas ytan. Mer än en gång har jag sett en dykare på väg upp tätt intill kanoten — och plötsligt strax innan han skulle flyta upp över ytan, slappnade hans lemmar, hans kropp såg ut som om den träffats av ett slaganfall, all kvarvarande luft rusade ut ur lungorna, och han började långsamt sjunka.

Om då ingen finns till hands som kan hoppa i och rädda honom, sjunker han till bottnen och drunknar. Men om man genast dyker efter honom, för honom tillbaka upp till ytan — en människa väger mycket litet i vatten — drar in honom i kanoten och omedelbart börjar ge honom konstgjord andning, kan man kanske rädda honom. Skyndsamhet är huvudsaken, sedan tålamod och uthållighet. Det är märkvärdigt hur ofta man kan bringa liv i en dykare, som man absolut kunde ha tagit för död, om man bara håller på med den konstgjorda andningen tillräckligt länge.

Som jag förut framhållit har deras motståndskraft mot tryck inifrån och utifrån gradvis upptränats ända sedan barndomen. De börjar dyka på mindre djup och ger sig så småningom ner på allt större och större, samtidigt som de övar sig att pumpa in luft i lungorna och behålla den. De sporras alltid att efterlikna de äldre männen och också av att finna pärlor och föda.

Förr i tiden brukade dykaren vanligtvis hoppa i vattnet och simma ner till bottnen. Det sättet förbrukade en hel del av hans kraft och tärde på hans lilla luftförråd. Nuförtiden skjuter han ner till bottnen med hjälp av tyngder.

När han väl är nere på bottnen simmar eller kryper han omkring, griper tag i de pärlmusslor han kommer åt, rycker loss dem och lägger dem i sin korg eller påse. När korgen är full

Sortering och putsning av pärlor.

halas den upp av kanotbesättningen och själv följer han efter till ytan så fort som möjligt. När han får tag i kanotens reling kan man se hur uppsvällda ådrorna är i ansiktet och på armar — det ser ut som om hela hans kropp skulle sprängas. Han hänger kvar vid relingen tills han återfår sitt normala blodtryck. Då klättrar han ombord och drar djupa andedrag medan han vilar sig.

Jag tror att det skulle vara omöjligt för en vit man att träna sig till detta arbete, om han inte liksom infödingarna börjat som litet barn. Jag har hört berättas att det finns varietéartister som vid föreställningarna kan hålla sig under vatten i tre minuter. Det är möjligt att de kan det — själv har jag aldrig sett det. Men låt någon av dem försöka sin konst vid det tryck som råder på 90 till 120 fots djup! Det är en helt och hållet annan sak.

Tre minuter tycks vara gränsen för de bästa nakendykarna om de utför något arbete nere på bottnen och detta oberoende av om djupet är fyrtio eller hundra fot. Jag har aldrig ansett det omöjligt att någon enstaka mästerdykare skulle kunna stanna nere fem minuter ifall han höll sig fullkomligt stilla — men jag har aldrig sett någon göra det. Det största möjliga djupet är 120 fot. En bra dykare hinner skicka upp förvånansvärt mycket musslor från det djupet under de hundraåttio sekunder han har på sig, inklusive ner- och uppstigning.

Jag tror att den skickligaste nakendykare jag träffat var en man från Paumotuöarna. Han var omkring trettio år gammal och hade en utomordentlig, naturlig begåvning för yrket. På de största djup kunde han arbeta sin fulla tid gång på gång utan något spår till ansträngning, precis som en välkonstruerad maskin. Liksom alla hans kamrater blev han masserad med kokosolja morgon och afton, och hans kropp såg ut som en glänsande bronsstaty. Han tycktes alltid vara i god kondition, hade aldrig några åkommor som hindrade honom att gå ner. Även första klassens karlar arbetar på inga villkor ifall de är förkylda eller på något sätt känner sig illamående, och inte heller om dyningen går för hög.

Denna paumotuman var också märklig på ett annat sätt: när han kom upp från en dykning såg man inte de eljest oundvikliga tecknen på att kroppen varit utsatt för vattentrycket. Man träffar inte på många gamla män bland nakendykarna — otvivelaktigt bidrager yrket att förkorta levnadsåldern. Detta är i ännu högre grad förhållandet bland araberna och malajerna än bland polynesierna. De senare underkastar sig yrkets ansträngningar med naturlig sorglöshet — och självständighet. De låter inte driva sig till onödig brådska eller onödigt slit. Araben eller malajen åter drivs alltid på av sin egen eller sin arbetsgivares girighet. Han kommenderas av en man som har makt över honom — och han verkar rädd hela tiden. Följaktligen har Persiska viken blivit en dykarnas kyrkogård. Om jag vore tvungen att forcera mina män skulle jag helt enkelt inte kunna använda mig av nakendykare. Lyckligtvis är polynesiern en helt och hållet annan typ. Hans naturliga sorglöshet och medfödda självständighet tillåter honom inte att mekaniseras till en arbetsmaskin — vare sig för egen eller andras ekonomiska vinning.

Dykarsjukan, för vilken alla dykare är utsatta — såväl nakendykare som de som arbeta i dykardräkt eller dykarklocka — ådrager de sig genom att för hastigt stiga upp från bottnen. Det är skillnaden i tryck som är orsaken — i synnerhet om de en längre period varit utsatta för högt tryck. Under det höga trycket avsöndras kväve i blodet. En plötslig förändring av trycket frigör kvävet i små bubblor som kan åstadkomma förlamning, yrsel, avbrott i blodcirkulationen beroende på om de gör åverkan i ryggmärgen, öronlabyrinten eller hjärtat. I lederna kan de små kvävebubblorna täppa till de fina blodkärlen och förorsaka den för sjukdomen karakteristiska krampen med vridningar och ryckningar.

Sjukdomen har en något olika effekt på nakendykaren. Vid etthundratjugu fots djup är han utsatt för ett tryck på varje kvadrattum av kroppen vilket är nära fem gånger det normala lufttrycket på land. Men det uppvägs till en del av mottrycket

från den i lungorna instängda luften och från hans ansträngning att hålla den kvar. Han gör i alla fall klokt i att alltid iakttaga försiktighet vid uppstigningen, ty faran för förlamning ligger alltid på lur för den oförsiktige.

Nuförtiden bär den infödde dykaren ett slags glasögon som han själv förfärdigar. De sluter tätt till om ögonen och hjälper honom inte bara att se bättre i vattnet utan hindrar också ögonen från att bli alltför mycket blodsprängda.

Polynesierna och andra infödingar sätter ett oerhört värde på att bli kända som skickliga dykare, inte bara av yrkesstolthet utan också av praktiska skäl. En god dykare kan på pärlöarna ha mycket större inkomster än en hövding. Där är dykaryrket det förnämsta av alla.

Dykardräkten är nu en ungefär hundra år gammal uppfinning. Men redan för tvåtusen år sedan omnämner Aristoteles att grekerna använde sig av ett slags dykarklocka och dessutom hittat på ett sätt att tillföra en dykare frisk luft från ytan. På sjutton- och adertonhundratalen gjordes också några försök i den vägen. Men det var först år 1819 som August Siebe med sin "öppna" dykardräkt — följd 1830 av en "sluten" dräkt — praktiskt löste frågan om undervattensarbete.

Det är som sagt hundra år sedan. Och fast det nu finns automatiska pumpar och bättre ventiler och telefoner och diverse mekaniska förbättringar så har det inte för mannen inne i dräkten inträffat någon viktigare förändring. Jag talar av erfarenhet. Jag har begagnat olika sorts dykardräkter tills det liksom blivit min andra natur, och de har skaffat mig mycket spännande upplevelser och lyckosamt lönat mina ansträngningar, men jag måste erkänna att de förvandlar en mänsklig varelse till en maskin med en luftpump till lungor. Varje minut i en dykardräkt tillbringas under onaturliga förhållanden.

Trots detta vill jag med den stora erfarenhet jag besitter helt frankt påstå att för en oförskräckt man med nödvändig fysisk styrka är det lättare att lära sig att dyka än att rida. (Jag

har hört en mycket berest engelsman med erfarenhet som flygare påstå precis detsamma beträffande flygning.)

Jag har funnit det ganska enkelt att sända en fullkomligt oerfaren inföding ner till fyrtio fots djup. Jag gör i ordning dykarutrustningen i närheten av en plats där en samling infödingar simmar omkring och stojar i vattnet. De är alla ivriga att få pröva dräkten och snart kan jag välja ut de som är lämpliga att bli pärldykare. Det är emellertid nödvändigt att iakttaga största noggrannhet och försiktighet. Deras barnsliga tillit till den vite mannens uppfinningar innebär att man måste vakta dem hela tiden eljest går de ner för djupt, stannar för länge nere och kommer upp paralyserade. Jag ger dem stränga förhållningsorder:

— När den här pilen (på tryckmätaren) kommer hit, så kan du ge dig i väg ner. När den kommer till det här märket, måste du upp. Eljest dör du.

Min dykarattiralj består nuförtiden först och främst av två stålpontoner, tre gånger tio fot, nog starka att motstå ett tryck av 125 pund försedda med en manometer, graderad till 200 pund, som kan förbindas med ett flertal dykarhjälmar. I ena ändan av pontonerna finns det en förskruvning för fastsättande av en luftslang. Dessa pontoner förenas stadigt med varandra så att de bildar en dykarflotte samtidigt som de även tjänstgör som luftreservoarer.

Hjälmen har en enkelverkande luftinsläppningsventil förbunden med en tre fot lång luftslang, vidare en regleringsventil som sköts av dykaren. Förbindelsen mellan dykaren och pumpen utgöres av en luftslang i tre avdelningar, vardera femtio fot lång. Avloppsventilen är skruvad in i hjälmen och fastlödd så att den hela tiden pumpen är i arbete tillåter en liten utströmning av luft.

Jag hänger upp hjälmen strax under vattenytan och släpper på luft så att den blir fylld. Överskottet strömmar ut genom bröstplåten. Novisen dyker under och sticker in huvudet i hjälmen. Han tecknar med armarna åt pumpskötaren när han

är klar, fattar tag i bröstplåten och låter sig sjunka neråt allt medan han trampar vatten för att hålla sig i vertikal ställning. Med mycket liten övning lär man sig snart att hålla balansen på upp- och nervägen. När man befinner sig på bottnen har man också regleringsventilen till hjälp för det ändamålet: med litet luft i hjälmen stiger vattnet upp till hakan, släpps mer luft på, drivs vattnet till bröstplåtens kant.

Nybörjaren kliver omkring på bottnen en stund — aldrig på större djup än tio fot — sätter sig sedan ner, tar av sig hjälmen och skjuter upp till ytan. När han ser hur enkelt det är, fylls han snart av självförtroende.

När jag tränat honom en tid på detta sätt låter jag honom ta på en dykarväst (en halvdräkt) vid vilken bröstplåten lufttätt skruvas fast genom användande av gummipackning. Framtill och baktill hänger jag på honom blyvikter omkring hälften så tunga som de vilka användas till fullständig dräkt. En rem spänns runt västen vid midjan och en annan rem som går mellan benen till västens fram- och baksida dras åt så att hjälmen hålles nere på sin riktiga plats. När luften släppes på glider han ner i vattnet, låter trycket bli så pass högt att han inte alltför mycket besväras av blytyngdernas pressning mot axlarna.

Dykarvästens manschetter är vida och inte tätt åtsittande som den vanliga dykardräktens. Genom att lyfta ena handen upp till axelhöjd släpps önskad kvantitet luft ut genom manschetten så att man sjunker, genom att hålla armarna nedåt tätt till sidorna flyter man upp till ytan. Det är en mycket enkel metod att reglera dräktens bärkraft. På den fullständiga dräkten åstadkommes samma verkan genom regleringsventilen.

Sedan får novisen pröva sina krafter på större djup — tio fot i taget. Han har tillsägelse att sluta nedstigandet så fort han börjar känna smärtor i öronen. Denna känsla kommer från lufttrycket på trumhinnorna och hoppressandet av de eustachiska rören. För att bli av med den skall man pressa näsan hårt mot hjälmens framsida så att näsborrarna täpps till, hålla

munnen hårt sluten och blåsa luft genom svalget in i de eustachiska rören tills trycket inifrån uppväger trycket utifrån. Om detta inte hjälper brukar värken upphöra om man sväljer eller gäspar några gånger. För övrigt slipper man undan den helt och hållet när man tränats en tid på större djup.

Nere på bottnen skall novisen hoppa omkring, luta sig framåt, lägga sig ner hela tiden med uppmärksamheten fästad på i vad mån han kan utföra dessa rörelser utan att all luften strömmar ut genom jackans nedre del, vilket skulle kunna bli farligt på djupare vatten.

Alla signaler inövas uppe vid ytan tills dykare och medhjälpare kan dem helt automatiskt. Förmannen skall medelst säkerhetslinan hela tiden ha känning med dykaren och då och då hala hem på linan för att förvissa sig om att den inte är för slak. Han får aldrig hålla den för styv eftersom detta skulle hindra dykarens rörelser. En yard mer än vattendjupet torde vara lagom.

Vanligtvis skakar dykaren hand med sina medhjälpare och hoppar ner i vattnet. När han "studsar" upp till ytan igen omedelbart efter hoppet håller förmannen säkerhetslinan stram tills dykaren hunnit ställa i ordning regleringsventilen. När han är fullt klar för nedstigning till bottnen lyfter han armen som signal.

En särskild medhjälpare passar på luftslangen, men han har bara att fira eller hala hem på den enligt order från förmannen. Vid signalering är det nödvändigt att hala hem säkerhetslinan och luftslangen så att de blir styva — man måste "få känning" med dykaren. Och signalerna skall ges med tydliga, noggrant avvägda ryckningar.

En signal får inte besvaras förrän den är tydligt förstådd. Ifall minsta tvivel råder skall dykaren eller förmannen repetera signalen tills det rätta svaret erhålles. En samvetsgrann förman frågar sin dykare alltemellanåt om han är "all right". Får han inget svar drar han ögonblickligen upp honom. Likaså ger han akt på luftbubblorna och följer dykaren i kanoten eller flotten.

Både luftslangen och säkerhetslinan förses med märken som en lodlina, så att förmannen kan bedöma djupet och avpassa trycket därefter, alltid med iakttagande att han har en säkerhetsmarginal på 15 pund i tanken.

Här nedan ger jag ett exempel på ett enkelt signalsystem för dykare som arbetar i dykarväst:

Från dykaren.

Ryckningar i säkerhetslinan.	
En	Allt väl.
Två	Vill komma djupare.
Tre	Hala hem.
Fyra	Drag upp mig till ytan.
Fem	Skicka ner en griffeltavla.
Två-en	Jag förstår.
Två-en-två	Skicka ner en korg.

Om dykaren rycker en gång i säkerhetslinan sedan djupmärkena visat förmannen att han är nere på bottnen vill han bara med denna signal tala om att så är förhållandet. Är han på väg ner till bottnen betyder signalen att han önskar att säkerhetslinan skall halas så stramt att han hänger i den. När han sedan vill komma djupare ner rycker han två gånger.

Från förmannen.

Ryckningar i säkerhetslinan.	
En	Är allt väl?
Två	Ni är nere till luftslangens hela längd.
Tre	Ni måste komma upp snart.
Fyra	Kom genast upp.
Två-en	Jag förstår.
Två-en-två	Jag skickar ner griffeltavla eller korg.

Ryckningar i luftslangen.	
En	Sök (eller bliv kvar) där ni är.
Två	Gå rakt fram.
Tre	Gå till höger.
Fyra	Gå till vänster.

Om dykaren på väg upp ger en ryckning i luftslangen betyder detta: stopp!

En av de faror som novisen varnas för är att inte krossa hjälmens fönsterglas eller någon ventil mot korallen. Glaset är mycket tjockt, men det kan spräckas. Luftens plötsliga utströmning från hjälmen och det oerhörda trycket nere på djupet samverkar att ge dykaren den snabbast möjliga död. Han pressas så hårt in i den starka hjälmen att den måste skäras loss från hans livlösa kropp. Mer än en gång har det därför inträffat att en dykare begravts med hjälmen på. Detta slag av olyckshändelser kallas på dykarspråket "klämmor". Även en lindrig klämma kan bli olycksdiger. Men dylika missöden beror uteslutande på vårdslöshet.

Under alla mina dykarår har jag aldrig råkat ut för någon svårare olyckshändelse.

På ett djup av sextio till hundra fot kan en man vara i arbete under en timme. Skulle han behöva gå ner till slangens hela längd, till hundrafemtio fot således, för att komma åt några musslor, bör han dragas upp efter femton eller tjugu minuter.

Har man tillgång till en kompressionstank så är det naturligtvis ingen fara att låta dykaren stanna på större djup längre än den tiden. Vid bärgningsarbeten är det vanligt att ha en sådan tank ombord på bärgningsfartyget. Vid pärlfiske skattar vi oss lyckliga om vi har en kompressionstank i land för att rädda dem som fått dykarkramp. Varje säsong har jag tyvärr haft ett eller ett par fall av den sjukdomen och det är en hjärtslitande syn att se de stackars människornas lidanden. Även de som inte dör blir ofta krymplingar för livet — om man inte har förstklassiga anordningar för kompression.

En enda gång har jag haft ett lindrigt anfall av dykarsjukan — svåra, stickande smärtor över hela kroppen. Men jag började som pojke, och jag har varit så besluten att inte stryka med och inte bli krympling att jag gjort mig stor möda att minutiöst sätta mig in i allt som hör till mitt yrke för att inte råka illa ut genom okunnighet — och dessutom har jag alltid iakttagit stor försiktighet.

Något som en dykare också alltid bävar för i dessa trakter är att få sin säkerhetslina eller luftslang avskuren av eller intrasslad i den skarpkantade korallen. Linan ersättes ofta med en ny, eftersom vi vid pärlfiske alltid använder oss av en mycket smäcker sort. Men olyckshändelser av detta slag behöver knappast inträffa om man dagligen undersöker linan och luftslangen och låter sig ledas av försiktighet och vanligt sunt omdöme när man arbetar sig runt någon skarp korallformation.

Den åttaarmade bläckfisken och hajen har jag redan talat om. Nakendykaren bör också vara på sin vakt för barracudan och den väldiga morayålen som kan bli över tio fot lång och är beväpnad med otäcka, skarpa tänder.

Jättemusslan är också en fälla för den oförsiktiga infödingen. Dessa vidunder blir ända till tre eller fyra fot breda och kan väga nästan en ton. Deras skal är tätt bevuxna med alla slags sjöväxter, och det kan lätt hända att infödingen trampar med sin nakna fot mitt i öppningen mellan skalen. De slår ihop med krossande kraft och den olyckliga dykaren befinner sig i en björnsax nere på oceanens botten. En man med själsnärvaro tar sin stora kniv och försöker komma åt musslans ”gångjärn”. Misslyckas han därmed är hans enda chans — en inföding gör det hellre än en vit man — att skära av sitt ben.

Infödingsdykaren får ingen egentlig daglön. Han anställes med en formell lön av en franc eller en shilling i månaden. Hans verkliga betalning utgår i form av tantiem, en viss procent av värdet på varje ton musslor han hämtar upp. Han förtjänar inte så litet om han till exempel arbetar med Mangkassarmusslor vilka lämnar den underbart vackra pärlemoren med guld- eller silverskiftningar. Den klassificeras som extra prima numro ett, och utvalda partier av den betalas med 900 dollars eller mer per ton. Träffar man på en god bank där de levande ostronen har en vikt upp till tolv pund blir den skickliga dykarens förtjänst avsevärd.

Jag missunnar dem aldrig en penny. Jag vet endast alltför väl vad deras dagliga arbete innebär av ansträngningar och faror, och faktiskt betraktar jag mina arbetare som vänner. Ingen kan önska sig bättre arbetskamrater än en utvald samling polynesier.

TJUGUFÖRSTA KAPITLET.

Pärlhalsbandsfiske.

Den ekonomiska grundvalen för vår sorglösa, årslånga kryssning — ja, praktiskt taget för hela mitt liv sedan jag fyllt aderton år — var havsbottnens pärlostronskörd. Jag har bärgat många slags skördar från havet, men pärlorna har varit mitt viktigaste intresse. De äger något oemotståndligt fascinerande. Jag har märkt att stadsfolk och de flesta affärsmän anser pärlfiske som en vild, oförvägen hasard i civilisationens utkanter. Sanningen är att det ger en säkrare vinst än någon skörd jag hört omtalas på land, långt säkrare än många av de affärer jag blivit invigd i av mina civiliserade vänner. Faktiskt kan pärlfisket mest liknas vid spekulation i aktier med stadgat anseende och som ger en mycket god ränta på ens pengar medan man väntar på att de skall stiga.

Det skulle inte vara svårt med lite kapital och genom användande av strängt affärsmässiga metoder och rationell organisation att bygga upp ett affärsföretag med pärlfiske som ändamål i vilket det skulle vara mycket mer välgrundat att köpa aktier än i många av marknadens favoritindustrier.

Nå, varför har ni inte gjort det själv, frågar man nog? Jo, ett av huvudskälen är att med orden ”strängt affärsmässiga” metoder menar jag åsidosättandet av allting annat än penningförvärvet. I ett sådant företag är det högst omoraliskt att ens tänka på att göra något som kommer i konflikt med nettovinsten. Och detta har aldrig varit min åsikt om hur man skall leva. Jag kan arbeta långa tider och svälta och fara illa för att nå ett mål som jag föresatt mig. Jag kan köpslå som den slugaste arab när jag skall köpa min utrustning eller sälja mina

pärlor. Men jag kan omöjligt i längden ha penningförvärvet till levnadsmål. Jag har förtjänat grova pengar, och då den tid kom då jag önskade utbyta dem mot något som jag åtrådde mer har jag glatt gett ut dem. Jag vill inte på något sätt verka överlägsen, jag som alla andra människor lever bara efter min natur. Och det är sant att följden blivit att jag gång på gång härigenom periodvis kommit i beroende av män som varit mer ekonomiskt lagda än jag. Otvivelaktigt är den man vis som samlar tillräckligt med kapital för att kunna finansiera sina egna speciella intressen. För mig har det alltid varit mera viktigt att hushålla med mina krafter och leva sorglöst än att arbeta som en slav för att förtjäna pengar. Pärlfisket och jag var gjorda för varandra.

Kanske jag genast bör förklara att det är pärlemoren som framför allt gör pärlfisket till ett ekonomiskt säkert företag. Pärlemorskörden och den säkra fångsten av småpärlor kan på förhand ungefärligen beräknas. De stora pärlorna — ja, där är det som slumpen spelar in. Det är de som åstadkommer den spänning, den hasard som utmärker pärlfiskarens yrke framför alla andra.

Pärlemorens betydelse åskådliggöres genom uppskattningen å sid. 286 av världsproduktionen av pärlemor och pärlor, offentliggjord genom Kunz och Stevenson just vid den tid jag och mina vänner gjorde vår långa kryssning.

Om man borteliminerar Persiska viken och Ceylon, där pärlemoren (från *Margaritifera vulgaris*) är nästan värdelös, uppgår världsproduktionen av pärlemor och pärlor till ungefärligen samma värde. I de vatten jag känner bäst till är pärlemorskörden värd tre gånger så mycket som pärlskörden. Den pärlfiskare som i grund förstår sitt yrke kan alltid skaffa sig pärlemor. Det är därför som jag kan påstå att pärlfisket är en ekonomisk säker affär.

Och vad beträffar arbetsplatsernas belägenhet i civilisationens utkanter så är detta inte helt och hållet en nackdel, inte ens ur affärssynpunkt. Men de är inte ens så avlägset belägna

Plats	Antal fiskare	Värde i $ på platsen av: pärlor	pärlemor
Asien.			
Persiska viken	35 000	4 000 000	110 000
Ceylon	18 500	1 200 000	40 000
Indien	1 250	100 000	95 000
Röda havet, Adenviken etc.	3 000	200 000	150 000
Kina, Japan, Sibirien etc.	20 000	400 000	50 000
	77 750	5 900 000	445 000
Europa.			
Brittiska öarna	200	15 000	—
Övriga Europa	1 000	100 000	3 000
	1 200	115 000	3 000
Stilla havets öar			
Söderhavsöarna	4 500	125 000	500 000
Australiska kusten	6 250	450 000	1 200 000
Malajiska arkipelagen	5 000	300 000	800 000
	15 750	875 000	2 500 000
Amerika.			
Förenta staternas floder	8 500	650 000	350 000
Venezuela	1 900	275 000	10 000
Mexiko	1 250	210 000	200 000
Panama	400	40 000	75 000
Diverse	1 000	75 000	25 000
	13 050	1 250 000	660 000
Totalsumma	107 000	8 140 000	3 608 000

att de inte påverkas av modets växlingar i Västern. Det är ett påtagligt faktum att Förenta staternas ekonomiska välstånd och de rika amerikanska kvinnornas lystnad efter pärlhalsband av uteslutande fulländade, stora, till färg och form fullkomligt överensstämmande pärlor i allra högsta grad dirigerat pärlfiskarens ansträngningar de senare åren. Han betraktar fort-

farande pärlemoren och småpärlorna som den ekonomiska grundvalen för en säker utkomst, fortfarande kan han i indiska marknaden få någorlunda bra betalt för missfärgade, oregelbundna eller missbildade pärlor, barockpärlor, men hans huvudsakliga strävan är att komma över dessa sällsynta och fulländade härligheter för vilka efterfrågan överskrider tillgången. Bokstavligen talat fiskar han efter pärlhalsband — av det slag som i färdigt skick kostar köparen vad som helst mellan 10,000 dollars, som är ett alldagligt pris i Femte avenuens juvelerarbutiker i New York, upp till 1,500,000 dollars som är värdet på det halsband en viss oljemagnats fru är den stolta ägarinnan till.

Det har funnits många teorier angående pärlornas ursprung. De var himmelska varelsers tårar, de bildades av daggdroppar som föll in i ostronets skal (ända till inpå sjuttonhundratalet var detta den allmänna tron), de var ben, de var ostronägg och Gud vet vad. Vi vet nu att de byggas upp kring en främmande partikel som kärna av samma material av vilket ostronet bygger sitt skal. Denna "irritationskälla" som åstadkommer pärlbildningen kan vara ett litet sandkorn, en partikel från det horniga yttre lagret av ostronets skal eller något liknande hårt föremål. Det förefaller troligt att detta slags retning som regel endast åstadkommer oregelbundna, missbildade eller "blåsiga" exemplar. Med stor säkerhet byggs den fulländade pärlan upp kring den ytterst lilla larven av en parasit (en plattmask av samma familj som levermasken). Denna egendomliga mask lever i sjöborren och lägger ägg av vilka somliga i levande tillstånd kommer in i hjärtmusslor. Här utvecklas ett av äggen till en rund blåsa som producerar larver vilka i sin tur slutligen finner vägen till pärlostronen.

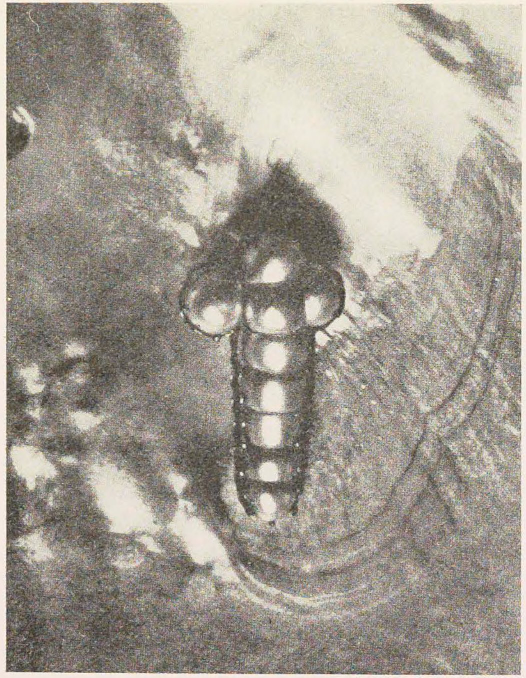
Och ostronet, konstnär som han är, bygger av sin egen kropp denna underbara sarkofag för sin parasitgäst!

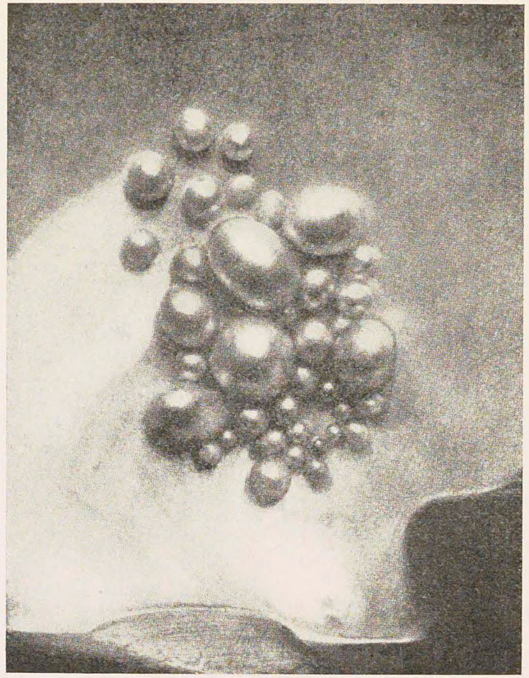
Ostronen (biologerna skiljer dem helst inte från musslorna) som åstadkommer detta underverk är av många slag. De

ceylonska (*Margaritifera vulgaris*); de största och de som ger den bästa pärlemoren, *Margaritifera maxima;* den australiska "svartläppen", *margaritifera; barbata* från Panama; *persica* från Persiska viken; *erythracencis* eller "egyptiska musslan"; *martensi* från de skövlade japanska reven och som nu begagnas för framställandet av "odlade pärlor"; och ett flertal andra — för att inte nämna *unio* och andra sötvattensmusslor i Skottland, Wales, Förenta staterna, Kanada och Kina (där de under århundraden odlats; kineserna fabricerar till och med pärlbuddabilder genom att stoppa in små miniatyrbilder av bly som musslan får arbeta på). Till och med öronmusslan (*haliotis*), pärlsnäckan och många andra blötdjur har befunnits kunna producera pärlor. Och då och då får man höra talas om att dyrbara pärlor hittats i en portion färska ostron på en restaurang.

Den professionella dykaren känner naturligtvis väl till de olika arternas utmärkande egenskaper och i vilka vatten de påträffas, men han fäster sig särskilt vid två huvudtyper: den lilla (*vulgaris*) — sällan större än en handflata — som ger rikligt med pärlor av hög kvalitet men vars skal, beroende på pärlemorlagrets tunnhet, är värdelöst, och den stora — vägande ända upp till tolv pund — som ger få (understundom dock utsökta) pärlor men som har ett synnerligen tjockt lager av den värdefullaste pärlemoren.

Denna märkliga molluskkonstnär som producerar regnbågsskimrande pärlemor och bygger underbara pärlor har sin verkliga hemvist på ett djup av omkring tvåhundra fot. Där finns de vidsträcktaste bankarna med stora ostron. Jag vet mycket väl att detta påstående strider mot den allmänna uppfattningen, och man skulle bilda sig en helt annan åsikt om man lyssnade till de dykare som inte vill gå ner på stora djup. I Persiska viken till exempel tror man — påverkad av nakendykarnas rapporter — att det inte finns några ostron på djup som överstiger sextio fot. Jag klandrar inte de stackars satarna: går man i land exempelvis på Bahreinöarna så synes det en som om de

T. v. pärla, värderad till 10,000 pund, bestående av nio med varandra förbundna pärlor. T. h. en samling svarta pärlor.

mest befolkade platserna vore nakendykarnas kyrkogårdar. På de sydamerikanska bankarna utanför Venezuela och Columbia möter man samma uppfattning beträffande ostronens förekomst på stora djup. Pärlfiskarna där använder sig av dykarväst och arbetar på aderton, högst tjugu famnars vatten — och de vidhåller indignerat att på större djup finns det inga ostron. Det är mycket förklarligt att dessa förhyrda dykare som under mödosamt och farligt arbete påträffar ostron på ett djup som de kan uthärda, föraktfullt skall avvisa påståendet att de bästa bankarna finns på djupare vatten, där det förskräckliga trycket växer med varje famn. Om någon av dem vid något enstaka tillfälle samtycker att göra en undersökning på större djup kommer han snart upp igen och förklarar: "Inga ostron!"

Man kan dock någon gång bland dem träffa på en mästerdykare som tycks vara immun mot den fruktade dykarsjukan. Jag har ingående utfrågat några av dessa experter. Dessutom har jag själv — tack vare en uppfinning av eget fabrikat — tagit mig ner till 186 fots djup, vilket är något mer än det maximidjup som intill helt nyligen uppgavs i böcker såsom gräns för arbete under vatten. (Angel Erostarbe, en spansk dykare, säges ha bärgat för niotusen punds värde i silvertackor från *Skyro,* som sjunkit på 182 fots djup utanför Kap Finisterre.) Men enligt officiella meddelanden har två dykare i Förenta staternas flotta år 1925 vid bärgning av den utanför Honolulu förolyckade undervattensbåten F-4 uppnått ett djup av 306 fot och 1929 har två andra på örlogsvarvet i Washington i en lufttryckstank teoretiskt uppnått ett djup av 353 fot, det vill säga de uthärdade trycket som skulle möta dem på det djupet.

Men det har hittills uträttats mycket litet verkligt arbete på djupare vatten än tjugufem famnar. Jag vet därför vad jag talar om när jag säger att de största bankarna för såväl stora som små pärlostron ligger långt under de djup vi vanligtvis arbeta på nuförtiden. Vi har endast nått utkanterna av de vidsträckta oceanbankarna.

Detta bekräftas ytterligare genom den egendomliga seden på

ett par öar att dragga efter stora ostron. Jag har endast sett det i Holländska Ostindien och i Sulusjön och någon gång — beträffande små ostron — i Karibiska havet och i sydamerikanska vatten. Vid Tahiti, Paumotugruppen eller i Polynesien på det hela taget vet jag aldrig att det förekommit.

Infödingen tillverkar ett gaffeltandat, kloformat redskap av hårt träslag, belastar det med stenar och fäster det vid en mycket lång lina. Sedan går han ut i sin kanot och låter den — medan han ofta själv sover — driva med strömmen, släpande draggen efter sig på bottnen, för det mesta på fyra- till femhundra fots djup. Då och då råkar klon komma in i munnen på något stort ostron som sluter sig om den och fiskaren halar upp sin fångst.

Jag har aldrig kunnat förstå detta, för när jag närmar mig en ostronbank sluter sig vanligen ostronen. De känner vibrationerna medan man ännu befinner sig ett stycke ifrån dem. I normala fall är dubbelskalet nästan alltid öppet och ostronet åstadkommer självt medelst sina gälhår en sakta ström av vatten som stryker utmed dess kropp, medan det suger till sig föda och syre. Dess enda försvarsmedel är att stänga till munnen (precis som somliga äkta män och kanske fruar också). Mantelkanten är känslig för ljus, och andra nerver reagerar för olika retmedel: en skugga, någon förändring i vattnet, beröring, vibrationer härledande sig från en rörelse några fot ifrån ostronet — och vilket som helst av dessa retmedel förmår valven att sluta sig tätt tillsammans. Jag har lagt märke till att man kan komma mycket närmare ostronen innan de sluter sig om man nalkas dem motströms än om man kommer från samma håll som strömmen.

Det är därför förvånansvärt att denna träklo som släpar utmed bottnen någonsin träffar på ett öppet ostron. Det händer emellertid — men metoden lämpar sig inte för en otålig fiskare. Den sorglösa infödingen kanske får ett stort ostron på en hel dag, eller rentav inget. Men i alla händelser bevisar denna fiskemetod att ostronbankarna helt visst inte tar slut när man kommer till större djup än vi nu kan arbeta på.

Från dessa djupvattensbankar sprutar ostronen ut ägg som blivit befruktade och som föres vidare med strömmen. (Djuret är tvåkönat: samma individ bildar under vissa tider ägg och under andra sperma.) Ett litet skal bildas andra dagen och den lilla genomskinliga flytande organismen föres omkring med tidvattnet och strömmarna. Iakttagare vid Limfjordsbankarna i Danmark påstår att den kan vandra ända till fem miles innan den "slår sig till ro". De som överlever finner slutligen något lämpligt hårt föremål att fästa sig vid medelst de underliga trådar, byssus, vilka avsöndras från en körtel i den muskulösa foten. Det unga ostronet är nu "ostronyngel". Det kan frigöra sig, förflytta sig och sätta sig fast på nytt med nya byssus-trådar, men mest sitter det stilla och lever av vad som kommer i dess väg.

Jag har någon enstaka gång funnit mycket fina ostron på gyttjig botten där de tydligen levat utan fäste. I regel dör de milliontals musslor som hamnar på lös botten. De behöver något säkert och hårt att fästa vid, oregelbundna korallstycken — eller slät botten om den utgöres av hård klippgrund. Sådana lämpliga platser kallas "paars" på Ceylon, och de ämnen som bildar dem (korall, förkalkade alger och snäckor) "culch", och dessa byggs ibland upp på artificiell väg för att befordra uppväxandet av nya bankar.

Mitt intresse gäller de naturliga pärlbankarna. Nya bildas för vart år och de vidsträckta områden som väntar på världspärl-fiskaren gör att han bara har att välja plats för sitt arbete.

När man söker efter nya områden är man i första hand beroende av infödingarna. Männen på de olika öarna har reda på en hel del av allt som rör ostron i den speciella trakten. Om man förstår deras språk och de litar på en, så ger de en upplysningar som är ovärderliga. När en intelligent inföding talar om var det finns "bra vatten" så undersöker man bottnen där.

Dessutom studerar jag alltid bottnen då båten glider över några grunda ställen med klart vatten. Jag har redan tidigare talat om de småmusslor som är ett säkert tecken till att det finns

pärlostron i närheten. Det finns även ett slags ormbunksliknande havsväxter med piskformiga blad som vi i Söderhavet anser som ett säkert "tecken".

När man fått upp ett sådant spår går dykaren ner och vandrar omkring, noga studerande allt inom gränserna för hans rörelseområde, driver efter loggerten och letar efter sådana stora ostron som han drömmer om. Det fordras en hel del övning för att upptäcka ostronen även då de ligger rakt framför fötterna på en.

Jag har skildrat min egen nedslående erfarenhet på min första pärlbank. Alla dykare måste genomgå det stadiet. Innan han vet hur det som han letar efter ser ut kan han faktiskt vandra över pärlostron och inte ha en aning om det. Under min sista resa till Salomongruppen släppte jag ner en inföding som låtsades veta en hel del men i själva verket inte alls var expert. Vattnet var bara omkring femtio fot djupt. Han kom strax upp igen och snattrade:

— Ingen mussla, ingen mussla.

Taura, min första man ombord, tyckte detta var ganska egendomligt för allt tydde på att där borde finnas ostron. Han frågade ut den andre, men denne vidhöll sitt påstående.

Då blev Taura förargad. Han vände sig om, hoppade över relingen och dök direkt till bottnen. Han hade inte väl kommit ner förrän han fann stora, präktiga ostron runtomkring sig. Han slet till sig en tio, tolv stycken, och på mindre än en minut var han uppe igen, så tungt lastad att det fordrades två män för att lyfta hans korg ombord. Platsen var full av ostron. Vi fiskade upp ett ton utan att behöva flytta oss från stället mer än ett stenkast åt olika håll.

Förklaringen är att dessa förankrade ostron blir fullständigt överdragna med sjögräs, småsnäckor och allsköns föremål ur växt- och djurriket som finns nere på havsbottnen. Detta gör att ostronen blir utomordentligt svåra att urskilja från sin bakgrund. Vidare varierar de på olika fångställen högst betydligt i storlek, färg och form. Och till slut kan bottnen vara över-

vuxen med synnerligen kraftigt och högt sjögräs eller som i Söderhavet, där dylikt gräs inte förekommer, av höga och underligt utgrenade korallformationer, bland vilka man vandrar fram som genom en stor skog, och där man hela tiden måste ha sin uppmärksamhet riktad på luftslangen och säkerhetslinan — allt detta bidrar naturligtvis att göra en förvirrad. Man har tagit en examensgrad som äkta pärldykare, när man kan släppas ner var som helst och ögonblickligen finna vad man är på jakt efter.

För att återgå till Taura, så påstod de andra männen när han kom upp med sin rikliga fångst att han inte var en vanlig människa — han hade fiskögon!

Jag har varit nere på bottnen tillräckligt mycket för att själv ha fått fiskögon när det gäller att upptäcka pärlostron. Så fort jag kastat en blick på en bank har jag genast en klar uppfattning om dess värde ur fiskesynpunkt. Min huvudsakliga sysselsättning nuförtiden är att själv gå ner och ta en överblick över bankarna innan jag släpper ner mina dykare. Jag uppskattar hur många ton banken kommer att ge och när jag sedan kontrollerar fångsten finner jag att jag alltid på det hela taget bedömt rätt. Medan dykarna håller på att skörda en bank är jag nere och undersöker en annan.

Vi plockar aldrig en bank alldeles ren från ostron. Alla som inte är större än fem tum får sitta kvar, ty det är inte värt mödan att ta dem. Det är de stora exemplaren som alltid är värdefulla på grund av sin pärlemor och som möjligen kan innehålla stora pärlor. Därför finns det alltid — för så vitt det beror på pärlfiskaren — tillräckligt med ostron kvar för att betrygga återväxten. Men ostronet har en hel hord av fiender som är långt farligare än människan — rockor, fenstrålar, filfiskar, borrsnäckor, parasitmaskar, blåssvampar och framför allt den glupska rovgiriga sjöstjärnan vilken inte alls synes låta bekomma sig av att bli avklämd i två delar och som är en alldeles underbar ostronöppnare. Djuret sätter sig fast på båda skalen vid ostronets ”gångjärn” och drar ihop sig så att skalen utsättes för en ihållande påfrestning, ända tills ostronets slutmuskel blir

uttröttad. Ostronet måste öppna sig — och blir uppslukat av sjöstjärnan. Herdman och Hornell har i sin rapport från de ambulerande ceylonska pärlfiskeflottorna beräknat att mer än fem millioner pärlostron i de trakterna årligen dödas av sjöstjärnan.

Idealbanken är en flat urholkning i havsbottnen med en sakta cirkulerande ström, vilken dock inte nödvändigtvis måste synas på ytan, ty i övärlden förekommer det alla slags strömmar och motströmmar nere på djupt vatten. I en sådan urholkning där de unga ostronen förts ner och satt sig fast kan man på en fyrtiofots yta finna två- till femhundra ostron. Detta kallas för en verklig "ficka". Utan att där flytta på sig mer än ett par steg kan dykaren i allra bästa fall skicka upp ända till femtio ostron. Medeltalet håller sig väl dock omkring de tio eller femton stora exemplar som fyller en korg. Korgen är en tung extrabörda för dykare. Det erfordras två man för att lyfta den från hans hjälm där den är uppkrokad på bröstplåten. Vi använder oss av korgar som infödingarna flätar, inte styva utan nätliknande.

Efter allt besväret med utrustning, besättningsrekrytering, segling, spanande, sökande och samlande kommer man äntligen till det spännande ögonblick då pärlalstraren skall öppnas och undersökas. Här väntar en stora missräkningar. Man blir fullkomligt härdad i tålamod innan ens första fiskesäsong är över. Ty ibland kan man under långa, dystra perioder inte finna så mycket som en enda stoftpärla fast man öppnat tusentals ostron.

Återigen kan man helt plötsligt hitta en hel mängd av dessa gräddfärgade korn i ett enda ostron. De där små tingestarna uppträder vanligtvis i grupper, och som regel sitter de strax under ostronets skinn så att man med fingret genast känner dem pressas mot varandra. Barockpärlorna och de blåsiga pärlorna sitter däremot oftast fast på själva skalet. Yrkesmännen betraktar dem knappast som pärlor. De har dock något värde. I synnerhet i Indien användas de inom juveleraryrket och kineserna förmal dem till medicin! Men de har minskat mer och

mer i värde sedan Västerns rika kvinnor började få allt större och större pretentioner på fulländning beträffande form, färg, fläckfrihet, gradering och harmoni. Vare sig den är sfärisk, oval eller droppformig måste den värdefulla pärlan nuförtiden finna nåd för köparens ögon i naturligt skick utan någon som helst bearbetning eller förbättring. Det är ett axiom inom yrket att man i Orienten alltid kan få något betalt för vad som helst i pärlväg men att den slutliga marknaden för de finaste halsbanden eller örhängena måste vara Förenta staterna. Och min personliga erfarenhet har varit att den amerikanska kvinnan dels bara är intresserad av det absolut bästa, dels förstår sig på att få valuta för sina pengar långt bättre än kvinnor av annan nationalitet.

(Av en österlänning har jag hört följande historia berättas om en engelsk hertiginna vars skära pärlor länge ansetts för de finaste i Storbritannien. Vid ett tillfälle när hon befann sig i Indien lagade hon så att hon blev inviterad att bese en viss maharajahs pärlkollektion med hemlig avsikt att sedan be maharajahn och hans uppvaktning hem till sig för att göra "de där infödingarna" häpna genom att visa dem sina egna skatter. Den underdåniga vaktaren förde henne in i en välbevakad skattkammare full av dyrbara föremål och kistor. Han öppnade en av kistorna — stor som en koffert — och yttrade så där mer i förbigående: — Denna kista innehåller Hans Höghets *skära* pärlor. Hertiginnan förevisade aldrig sitt eget berömda halsband!)

En pärlfiskare som arbetar utanför Nya Guineas vilda kust ser därför alltid för sin inre syn ett av dessa utsökt graderade halsband av underbara pärlor, var och en en utvald klenod, och det hela representerande en förmögenhet för vilken vanlig människa som helst.

På många ställen inom övärlden fann stationära pärlfiskare som inte kunde lämpa sig efter detta modets tyranniska fordringar att deras förra försäljningsmöjligheter plötsligt upphörde. Många av dem måste helt enkelt sluta med yrket. En

pärlfiskare som sätter sitt yrke högt rättar sig efter modets växlingar, tar i sina tankar en överblick över världens pärlmarker, gör sin båt segelklar och beger sig till någon ensam vik på andra sidan ingenstans och börjar söka efter de förnäma klenoder på vilka efterfrågan alltid är större än tillgången och vilkas värde under generationer varit i ständigt stigande. Halva året fiskar han under de mest primitiva förhållanden, andra hälften tillbringas med att resa till Paris för att sälja fångsten i pärlhandelns huvudkvarter och för att se och leva livets andra ytterlighet. För en man som känner som jag finns det inte i hela världen ett yrke som kan jämföras med pärlfiskarens.

Sak samma hur många gånger man varit med om det, sak samma hur länge lyckan varit emot en, alltid är man i spänning vid ostronens öppnande. Att satsa på rouletten i Monte Carlo eller hålla på hästar i Kalkuttas derby går på långt när inte upp häremot.

Många gånger har jag försökt föreställa mig den mans känslor som första gången öppnade ett ostron och fann en fulländad pärla! (Han måste ha levat långt tillbaka i tiden, för *Rig-Veda,* den äldsta av hinduernas heliga böcker, präntad tusen år före Kristi födelse, nämner ett dussintal gånger ordet *krisana,* vilket de lärda översätter med pärlor.) Han måste ha trott att någon havsgud presterade ett underverk som en speciell ynnest åt honom.

En fulländad pärla är ett underverk ännu i denna dag då tanken på dollarn fyller första platsen i en mans själ.

Man sitter på en hög av skal och öppnar ostron, öppnar och öppnar och öppnar — som man gjort i dagar, veckor, månader. Helt plötsligt avslöjas för ens ögon en Pärla i dess första, urgamla, jungfruliga skönhet och glans. Ens egen Pärla! Man griper den med darrande fingrar. Ens jubelrop kommer som en hes vissling. Ett slags delirium griper alla ombord.

Om man befinner sig i en pärlflotta sprids nyheten som om den blivit rundradierad. De andra skepparna kommer ombord för att beskåda den nya ”babyn” och dess lyckliga ägare. Man

står med denna obeskrivliga droppe av skönhet i sin utbredda hand och diskuterar form, färg, lyster, vikt. Ja, och pris! Det är omöjligt att glömma den koncentrerade makt som man kan byta sig till för den lilla, runda tingesten. Men det är något annat dessutom, något som utövar sin makt till och med på råbarkade, fantasilösa sjömän, något långt fjärran från vad den kan vara värd i dollars. Det finns förvisso en mystisk, övernaturlig egenskap hos en fulländad, stor pärla. Tänk blott på den mängd legender som spunnits om den från urminnes tider, hur den alltid varit en symbol för kyskhet och hur den inverkat på poeternas fantasi.

Detta under stoppas till slut ner i en enkel tobakspung och bärs i ett bälte närmast kroppen. Åter och åter måste den tas fram för att uppvisas för rivaler eller för att man själv än en gång skall bli övertygad om dess skönhet.

Hur ofta har jag inte jämfört denna scen med vad som sedan äger rum i pärlhandlarens lyxbutik: den kritiske köparen vid ett polerat bord, den kalle, likgiltige försäljaren som tar ut klenoden ur ett kassaskåp och placerar den framför den misstänksamme kunden!

Gång på gång går ens hand helt automatiskt till den lilla tobakspungen, man blir så van att känna på de små runda tingestarna att man faktiskt med blotta känseln kan urskilja den nya pärlan från de som funnits där förut. Man frossar över dess skönhet som den girige över sitt guld. Ja, pärlfisket lönar förvisso sin utövare med mer än pengar!

Det finns pärlor av nästan alla färger och färgen är i allmänhet densamma som skalets pärlemorlager. (Den svarta pärlemoren som påträffas utanför Paumotuöarna och i Californiaviken skapar oftast de nu så högt skattade svarta pärlorna.) De pärlor som mest efterfrågas är de svarta, i synnerhet de sällsynta grönsvarta, de skära, de rosafärgade och de gräddfärgade. Pärlor med den livlösa vita färgen eller med diverse andra färgskiftningar är nuförtiden nästan värdelösa.

Det tycks vara ett faktum att i gamla tider var det de svarta som var värdelösa. Först genom att kejsarinnan Eugénie uppträdde med sitt älskade, glänsande, svarta pärlhalsband kring sin vackra hals kom de i ropet och började få sin nuvarande rangställning. Kunz berättar en märklig historia om Streeter, den berömda Londonexperten. År 1884 köpte han för fyra pund en antik, rysk brosch. I centrum på den satt ett runt föremål av, som man trodde, hematit, men som befanns vara en missfärgad svart pärla på sjuttiosju grains. Denna "skalades" och förvandlades till en tio grains lättare, fulländad svart skönhet. Han sålde den till en juvelerarfirma i London för 400 pund. Men då han fick höra att en "tvilling" till den fanns i Paris återköpte han den för 600 pund och gjorde sig en avsevärt större förtjänst genom att sälja den till den franska pärlhandlaren som rådde om tvillingpärlan. Den senare sålde paret till en rik affärsman i stålbranschen för 2,000 pund. Samma par pärlor skulle nuförtiden säkerligen inbringa närmare 10,000 pund. Den finaste svarta pärla som man känner till var ett päronformat, grönglänsande exemplar på fyrtionio grains, "så fulländad till formen som om den kommit direkt från svarvstolen". Den visades i Paris år 1900 och inbringade redan då 6,000 pund.

I oktober 1929 såg jag en tidningsnotis som meddelade att en dykare i Persiska viken funnit en pärla av femtio grains vikt, "värderad till 50,000 pund" — och att en medlem av det lyckliga båtlaget blev vansinnig då han fick höra hur mycket hans andel belöpte sig till i pengar.

Om den siffran är riktig skulle den representera det högsta pris som betalts för en pärla, åtminstone under senaste århundradet.

TJUGUANDRA KAPITLET.

Äkta pärlor, imitationer och ”odlade pärlor”.

Det finns ett mycket enkelt sätt att se om pärlor är äkta. Varje kunnig pärlhandlare har reda på det. Vem som helst kan använda sig av det. Och ändå har jag aldrig sett det beskrivet i tryck.

Ett tränat öga behöver sällan begagna sig av detta sätt. Den som ingående har studerat pärlor uppfattar ett djup, en lyster, ett visst liv hos pärlan — eller frånvaron av det — vid första blicken. I tveksamma fall, pröva detta sätt:

Pärlan hålles upp mellan ögat och dagern. På en äkta pärla ser man — ungefär en sjättedel av pärlans bredd från skalet — en omisskännelig genomskinlig ring. Väl utförda glaspärlor och alla andra sorters imitationer är ogenomskinliga utan denna karakteristiska ring.

Om man vill leta ut en pärla som i färg passar till en viss annan pärla eller pärlband, eller vill jämföra olika nyanser, placerar man pärlan på lite vit bomull i den naturliga dagern från ett fönster.

När form och lyster skall bedömas granskar man pärlan medan den sakta rullas över ett stycke svart sammet.

Fulländning hos en pärla omfattar en massa olika punkter. Hurudan dess form än är — rund, oval, päronformad, droppformad — så bör den vara lika symmetrisk som om den vore gjord med maskin. Den bör ha bra färg och ”hy”. Den får ej ha några fläckar eller andra vanställande märken. (Om den lägges på mörk sammet så att solskenet faller snett först på den ena sidan och sedan på den andra, är dessa fel lättare att upp-

täcka.) Hela pärlan bör glöda och stråla av varm lyster, ingen ytlig, död glans utan djup och levande.

När en pärlfiskare talar om "stora" pärlor menar han i allmänhet alla pärlor på omkring fem grains eller därutöver. Dessa pärlor är de förnämsta i de pärlband vi i allmänhet tänker på. Men fulländade pärlor på två till tre grains är heller inte att förakta.

Den största pärla om vilken det finns exakta uppgifter i Västerlandet är (fast Tavernier talar om ett monstrum på 500 grains) den äggformade pärla som tillhört de franska kronjuvelerna sedan Napoleon I:s tid. Denna, La Régente, vägde 337 grains. Den såldes 1887 och uppgavs tjugu år senare vara i prins Yuossoupoffs ägo. Pärlauktoriteter är eniga om att pärlexemplar med fin lyster och mer än hundra grains vikt är sällsynta. Inom handelskretsar kallas dessa bjässar "paragoner". Som småpärlor räknas pärlor under ett halvt grain. Kommer de under ett tjugufemtedels grain är de "stoftpärlor" och oanvändbara till smycken.

Ett grain i pärl- eller diamantvikt utgör endast 0,7[illegible]25 av ett troy-grain. (En karat motsvarar i det närmaste fyra pärlgrains.) Vid uppskattande av runda pärlor kan man använda sig av mätning. Vid Ceylon har uppköparna metallsilar med olika stora hål. Runda pärlors diameter förhåller sig till vikten på följande sätt:

Vikt i grains	Diameter i tum	Vikt i grains	Diameter i tum
1	0,1307	30	0,4059
2	0,1645	40	0,4468
3	0,1889	50	0,4815
4	0,2058	60	0,5118
5	0 2225	100	0,6071
7	0,2504	200	0,7641
10	0,2815	300	0,8748
15	0,3220	400	0,9630
20	0,3547	500	1,0374

Om man alltså mäter pärlan med en krumcirkel och finner att den är en åttondels tum i genomskärning så har den ett grains vikt; en kvarts tum — sju grains; tre åttondels tum — tjugufem grains; en halv tum — femtiofem grains och så vidare.

Det är förvånande hur väl man lär sig uppskatta vikter, då som i detta fall föremålen är så fascinerande att man nästan ständigt handskas med dem. Naturligtvis måste man jämföra med skalan. Men jag har funnit att jag med en enda blick kan komma pärlans vikt så nära att det är fullt tillräckligt i de allra flesta fall.

I fråga om prissättning är dessa oceanklenoder så individuella i klassificering och bedömning att de blivit föremål för livslånga studier. Det finns emellertid en allmänt använd metod att bedöma pärlors värde efter ”grundvärdering” och denna har under mer än trehundra år använts av juvelerare. Efter denna metod är en pärla på ett grain värd x (= ”grundvärdet”), en pärla på två grains 4x, på tre grains 9x, på fem grains 25x, på tio grains 100x, det vill säga värdet blir kvadraten på vikten i grains gånger grundvärdesiffran.

Värderingen av ett pärlhalsband innehållande åttiotre pärlor av olika storlek kan således bli följande:

1 pärla	vägande	12 grains				144
2 pärlor	»	10 »	per styck		100	200
4 »	»	8 »	»	»	64	256
8 »	»	7 »	»	»	49	392
8 »	»	6 »	»	»	36	288
10 »	»	4 »	»	»	16	160
20 »	»	3 »	»	»	9	180
30 »	»	2 »	»	»	4	120
						1740

Om grundvärdet vore 1 dollar skulle pärlhalsbandet vara värt 1,750 dollars, om det vore 20 dollars vore det 34,800 dollars.

Det är nästan omöjligt att ge någon idé om "grundvärdet". Färg, kvalitet, beskaffenhet och köparens särskilda önskningar — allt påverkar det. För tjugu år sedan berättade en pärlauktoritet att under det året hade pärlor på fem grains och mera sålts till ett grundvärde varierande från fem till tjugu dollars.

Om jag fann en tjugugrainspärla i morgon, fulländad i lyster, fri från sprickor och av begärlig färg, ett verkligt fint exemplar, då skulle jag vänta mig att få minimum 10,000 dollars för den hos en parisisk uppköpare. Summan skulle kunna bli dubbelt så stor, ja mer.

Detta är naturligtvis inte det slutliga minutpriset. Av stora pärlor får vi pärlfiskare ungefär två tredjedelar av det pris som allmänheten betalar. Av de små pärlorna — under fem till tio grains — får vi endast en tredjedel av vad återförsäljaren tar. Söderhavsöarnas infödda pärldykare säljer till en uppköpare i land — oftast mer eller mindre direkt representant för en pärlhandlare på rue Lafayette. Han behöver inte leta efter köpare nuförtiden, de kommer och söker upp honom i hans hydda som ivriga spårhundar.

Det pris han får beror på överenskommelse. Men de dagar är förbi då en inföding sålde en värdefull pärla för ett par flaskor visky. Det finns alltför gott om experter nuförtiden. Till och med de som skördar musslorna börjar förstå sig på pärlor. Med undantag av de stora pärlorna är värdet på pärlor tämligen standardiserat, och infödingen kan likaväl som någon annan fixera grundvärdet. Han kan räkna på att få en femtedel av återförsäljningsvärdet i Paris eller New York — och en mycket större procent på stora pärlor om han ger sig tid att vänta tills två eller tre köpare konkurrerar om pärlan.

Naturligtvis kan man ägna hela sitt liv åt pärlfiske utan att lära att förstå sig på pärlor. De där exakta tekniska detaljerna är den stora affärsmannens specialitet. Han sitter vid rue Lafayette och tar emot pärlor av alla olika arter av pärlbärande

musslor från alla världens hörn. Han sitter i pärlhandelns medelpunkt och är en världsauktoritet.

De flesta av de stora juvelerarna i Paris har uppköpare som ständigt kontrollerar de öar och städer där pärlfiskare samlas. Det tros allmänt att en sluten ring, dominerad av en enda firma, kontrollerar hela pärlmarknaden i pärlornas huvudstad. Utan tvivel måste denna firma ha en enorm organisation, för man möter dess representanter i varje liten avkrok av Stora oceanens övärld.

Bland dessa resande uppköpare finns några hinduer och araber och några få kineser, men de allra flesta av dem är judar, ivriga som jakthundar i ett färskt spår. I regel är den rasen inte pigg på att gå till sjöss i svår sjö. Och ändå har jag sett en judisk uppköpare som, trots att barometern föll så att varje sjöman måste inse att det betydde orkan, envisades att följa med ombord — därför att en konkurrent hade gett sig i väg till den hamn han ämnade sig till. Han kanske i viss mån var okunnig om faran, men han riskerade sannerligen livet för sitt yrkes lockelse.

Kinesen handlar ofta med pärlemor och har pärlor mer som bisyssla. Jag har aldrig sett några amerikaner som pärluppköpare. Förenta staterna importerar sina pärlor från Paris. De tjugu procenten i Förenta staternas tulltaxa är alldeles nog för att vidmakthålla detta förhållande, eftersom pärlor i Frankrike införes tullfritt.

Naturligtvis har ledaren för en stor pärlexpedition vidare perspektiv än infödingen för säljandet av sina pärlor. Han har inte kommit så långt att han bildat en "ring", men han skaffar sig vänner här och var som är redo att göra upp affärer för honom. Jag tvivlar på att det finns många yrken där en så hög hedersstandard råder. En man som befinner sig långt bort från civilisation, polis och domstolar kan i flera månaders tid bära en stor förmögenhet i en liten påse närmast kroppen. Han gör upp affärer med ett handslag. Han litar på människor vilkas ord han kan lita på. Det sättet att göra upp affärer passar mig.

Dykaren.

Några få av oss har, sedan vi insett att alla trådar då det gäller att förvandla pärlor till kontanter löper samman i Paris, tagit för vana att personligen resa dit en gång om året.

Denna idé passade precis min livsfilosofi. Jag har alltid velat ha erfarenhet om allting som tillhör mitt yrke, och detta yttersta utsprång från mitt arbetes normala villkor tycks mig runda av min existens på ett behagligt sätt. Ytterligheterna berör varandra — och kompenserar varandra.

Det var naturligtvis också rätta sättet att göra affärer. Genom att tala med uppköparna och lyssna till andra pärlfiskare som gjort resan till Paris började jag snart inse att ifall det lönade sig för parisfirmorna att skicka ut de här sluga männen över hela världen för att köpa upp pärlor, så skulle det också löna sig för en klok säljare att personligen utbjuda sina pärlor där de verkligen betingade ett högt pris. Den som har kommit under pärlornas förtrollning känner det i alla fall som om han helt enkelt skänkte bort sin underbara "baby", vilket pris han än får för den.

Vid slutet av pärlfiskesäsongen gav jag mig alltså i väg till Frankrike.

Jag medförde inga introduktionsbrev fast jag lätt kunde ha skaffat mig sådana. Men som regel har jag funnit det vara bättre att möta nya erfarenheter utan särskilda förberedelser. Man går alltid miste om någonting och lär sig mindre, om man planerar alltför noggrant för framtiden. Håller man ögon och öron öppna så klarar man sig överallt. Jag anlände alltså till den stad som gör anspråk på att vara civilisationens medelpunkt i världen.

Det första jag lärde mig var att jag måste uppsöka en skräddare. På Söderhavsöarna fäster man inget avseende vid kläder. I Paris betyder de allt. En främling kan inte komma i kontakt med eller känna sig ogenerad tillsammans med vare sig fransmän eller utlänningar om han inte är välklädd.

Efter att ha ombesörjt denna viktiga sak uppsökte jag pärl-

handlarna. Det är ingen svårighet att finna dem. Man behöver bara gå en enda gata, rue Lafayette. Där finns idel pärlhandlare på bägge sidor, den ena efter den andra.

Det är heller ingen svårighet att få massor av upplysningar. Affärerna var där lika villiga att visa sitt lager som de är överallt i världen och dessa affärsmän visar allt vad de har, väl vetande att man inte köper pärlor på samma sätt som korvar. De talar gärna uppriktigt om de ser att man förstår sig på varan. Man lär sig åtskilligt genom att tillbringa en eller ett par timmar dagligen i dessa affärer.

Som köpare var de också tämligen välvilliga: pärlor har ett marknadsvärde utöver medelmåttan. Men jag märkte snart att bästa sättet var att anförtro några pärlor till en pärlmäklare och låta honom försöka placera dem.

Dessa mäklare är erkända mellanhänder. De måste vara pålitliga annars blir de inte långvariga i det yrket. En sådan man kan ha egen affär eller också ägnar han sig enbart åt att förmedla köp. Det är ett ytterst knepigt arbete och dessa mäklare kan det utan och innan.

Då jag besökte någon av de större affärsmännen kunde jag under det han iakttog mig läsa i hans ögon: "Här har vi en gröngöling, direkt från öarna. Hur många pärlor kan han ha? Hur mycket har han reda på? Hur pass billig kommer han att vara?" Det var därför enklare att följa med strömmen och vända sig till en mäklare som tog fem procent för sitt arbete.

Dessa mäklare gör en hel del av sina affärer på gatan eller i kaféerna. Vad de inte känner till om affärsknep behövs inte i pärlaffärer. Deras jobb består i att sälja, och det gäller för köparen att vara på sin vakt. De plockar ut pärlor som har fläckar och rispor och utbjuder dem en mulen dag. Inte ens experten kan upptäcka fel på dem utan solsken. De vackraste pärlorna däremot visas en vacker klar dag, då solskenet förhöjer deras färg och lyster.

I kaféerna ser man deras affärskampanjer i full gång — de förevisar, berömmer, argumenterar, gör upp priser. Då och då

hör man någon utropa: ”Såld!” — och så börjar de på nytt med en annan pärla.

Gäller det en särdeles fin ”baby” brukar mäklaren först organisera en omfattande rekognoscering för att utröna vilken köpare som söker denna speciella storlek, form och färg. Hans strävan går ut på att få reda på denna ivriga köpare utan att någon gång visa den pärla han har att sälja. Han ordnar med ett sammanträffande och för talet på det speciella ämne som ligger köparen om hjärtat. Sedan slungar han dramatiskt fram sin klenod. Har han haft rätt så är det just denna pärla som köparen varit så ivrig att få tag på och det blir inte mycket bråk om priset, för denne är rädd att någon annan skall komma och snappa bort den. Det rör sig nämligen om ytterst individuella exemplar med särskilt ivrigt efterfrågade egenskaper som ofta inte står att finna på flera månader.

Jag har många gånger varit vittne till sådana scener, och det har slagit mig att pärlfiskaren och pärlhandlaren inte har någon mänsklig egenskap gemensam. Skillnaden dem emellan är inte som skillnaden mellan två män som ägnar sig åt olika yrken. Dessa två tycks leva i helt olika världar. Dessa franska mäklare är mästare inom sin bransch. De förstår vissa sidor av den mänskliga naturen endast alltför väl. När det gäller att skaffa sig upplysningar, göra köparen lysten, arbeta upp priset och veta när de bör avsluta affären så uppväcker de beundran. Men det fullständiga uppgåendet i principen ”köpa billigt, sälja dyrt” kan inte undvika att dana en viss typ av människor. Och för min personliga del sympatiserar jag inte med den typen.

Vi pärldykare blir ibland våldsamt förbittrade på dem. Men sedan tar vi oss en drink och kommer överens om att de inte tillhör samma människoras som vi.

Jag fann nu liksom förut att det fria livet under hårda förhållanden, då man bara har sig själv att lita till, ger en förmåga att bedöma människor även i städerna. Jag har aldrig blivit plundrad. Ingen har någonsin stulit några pärlor från mig Jag har nästan aldrig förlorat några pengar på en affär. Om

man kan bedöma en mans karaktär så vet man om man lugnt kan anförtro honom sina dyrt förvärvade klenoder. Vi hade inga hemliga källor för upplysningar, ingen Bradstreet att rådfråga, inga vänner att vända oss till. Vi rättade oss efter det första intrycket vi fick av en karl. Om saken var av stor betydelse bjöd vi ut honom: man lär känna en hel del om en människas karaktär då man är ute och har lite roligt tillsammans.

Pärlor annonseras aldrig. Det är alltid svårt att få tag på tillräckligt många fina exemplar. Det finns tydligen tusen och åter tusen kvinnor, särskilt i Amerika, som år från år utökar sina pärlband, eller vill ha något annat smycke som passar till ett fint halsband. Jag skulle kunna föra ett par påsar fulla med dyrbara pärlor till Paris och sälja allesammans genast utan att marknaden nämnvärt skulle påverkas därav. Världen tycks hungra efter pärlor.

Och tillförseln beror på mänskliga varelser där ute i oceanen, människor som förvandlar sig själva till maskiner, riskerar sitt liv dag efter dag under ansträngande undervattensarbete i världens utkanter.

Till och med indiska rajahs har agenter i Paris — och de parisiska pärlhandlarna genomsöker även det landet. Indiska pärlor är i allmänhet så felaktigt formade att de inte lämpar sig till halsband utan måste användas till infattning. Under århundraden har de indiska prinsarna lagt ner sina överflödiga inkomster i juveler, huvudsakligen pärlor. Och fast det finns massor av sneda och underligt formade pärlor i dessa samlingar så är landet en oerhörd lagringsplats för pärlor, många av exceptionell skönhet och dyrbarhet.

Den stora parisiska pärlhandeln är koncentrerad på några få händer. Några få firmor med Rosenthal i spetsen kontrollerar den i själva verket och de övriga småhandlarna är bara påhäng. Det tycks finnas en exklusiv ring eller ett syndikat som bland sina uppgifter har att hålla marknaden uppe — precis som när det gäller diamanter. Pärlsyndikatet har sina agenter utspridda

över hela jordklotet och måste tydligen göra "stora affärer" eftersom ett litet band av dessa läckra pärlor kan säljas för en million dollars till kunder i Amerika.

Hur kloka dessa mellanhänder än är på sitt eget område så är de absolut okunniga om allt som rör skaparen av deras handelsvara, ostronet på havsbottnen. När Mikimoto, grundläggaren av industrien för framställning av "odlade pärlor" i Japan, för några tiotal år sedan introducerade sin vara och försökte göra den populär såsom lika god som de naturliga pärlorna, blev det bland affärsmännen en rusning likt den som uppstår om man slår med en käpp i en myrstack. Pärlköpen upphörde fullkomligt för en tid.

De gav sig inte tid att undersöka saken närmare. De blev absolut hysteriska av fasa och indignation över denna skamfläck på den äkta pärlans goda rykte. En verklig kampanj igångsattes i tidningarna (ansedd för att vara finansierad av syndikatet) för att en gång för alla bevisa att dessa odlade pärlor inte var äkta. Tillverkare av billiga pärlor drog nytta av detta, och i enklare juvelerarbutikers fönster såg man alla slags imitationer, glaspärlor och dylika, annonseras som "japanska pärlor". Hela konflikten kulminerade i en rättegång om rättigheten att sälja odlade pärlor som "äkta" .

Naturligtvis fanns det inte den ringaste vetenskapliga grund för att inte erkänna pärlmusslans arbete även om människan hjälpt henne på traven, uppfött henne i skyddade vatten och infört små stycken av pärlemor eller skal för musslan att bygga på. De var äkta pärlor, och pärlhandlarnas hetstjut skadade dem mest själva.

Det lustigaste i alltsammans var att de inte alls behövde vara ängsliga. De som fiskar naturliga pärlor finner alltid hundra till tusen obetydliga eller medelmåttiga pärlor på varje riktigt fulländat exemplar. Det är endast de stora perfekta pärlorna som är så begärliga, och det ostron som japanerna lyckats odla producerar *inte* pärlor av denna kvalitet och kommer aldrig att kunna göra det. De avsöndrar inte det utsökta pärlemorämne

som utmärker de finaste pärlorna. Musslan, *Margaritifera martensi,* är nära besläktad med ceylonmusslan. Men faktum är att under den period av år som dessa musslor odlats har de i "fångenskap" aldrig givit några pärlor som marknaden behövt oroas för. Mikimoto har hållit på med sina experiment i nära fyrtio år. Hela japanska regeringen står bakom honom, redo att utföra stora ting och bygga upp en väldig nationell industri i samma ögonblick som det synes vara utförbart. Ännu har inget inträffat. Kommer heller aldrig att göra det enligt min åsikt. Metoden är långsam, oberäknelig och dyrbar. Sjukdomar härjar i ostronfarmerna. Och, viktigast av allt, den kombination av förhållanden under vilka den stora, fulländade pärlan bildas är så komplicerad att jag inte tror att den någonsin kan efterhärmas på artificiell väg.

Pärlmarknaden har heller inget att frukta från imitationerna. Om någon påstår att han kan sätta in en välgjord imiterad pärla i ett äkta halsband utan att skillnaden märks, så är den personen antingen mycket okunnig eller också drar han nytta av andras okunnighet. Ett sådant påstående är barnsligt.

De bästa imitationerna är enkla glaspärlor, överdragna med ett skal framställt av fiskfjäll. (Romarna tillverkade dessa pärlor redan för tvåtusen år sedan.) Somliga av dessa pärlor tar sig vackra ut runt en vacker kvinnas hals och man ser dem mycket nuförtiden då oäkta smycken kommit på modet. Jag är inte avogt stämd mot dem. Men den som säger att man inte kan skilja dem från äkta pärlor han har aldrig sett en riktig pärla — eller också vill han göra goda affärer.

Det finns en gren av pärlarbete som har en fullt legitim ställning inom pärlindustrin. Det är det arbete som skickliga män utför med att "skala" eller på annat sätt operera pärlor. Eftersom pärlan är uppbyggd i flera lager är det möjligt att skala av det yttersta lagret på en stor pärla — ett ytterst ömtåligt arbete som utföres med tillhjälp av mikroskop. Det är även en hasard: det inre lagret *kan* vara utsökt vackert, men det kan också vara värdelöst.

Pratet om "sjuka" pärlor är för det mesta enbart vidskepelse. Pärlor mister sin färg om de kommer i beröring med svavel och somliga människors hud framkallar också en missfärgning. Det viskas även om vissa procedurer för "uttorkning av saltvattnet" men det anser jag vara bara påhitt. Efter vad jag kan förstå har pärlan sin yppersta glans och skönhet just då den tages ur skalet. Och jag har aldrig märkt att den fordrar någon särskild vård. Vi stoppar pärlorna i en sämskskinnspåse och bekymrar oss inte om att vårda dem på något särskilt sätt.

Tjuskraften hos dessa underbara klenoder är så stor att jag antagligen kommer att fortsätta med pärlfiske så länge jag är fysiskt förmögen att sköta ett fartyg. Det finns många platser som jag gärna vill bearbeta, somliga har jag redan varit vid, andra har jag aldrig besökt under alla mina tjugu års pärlfiskande.

Av mina erfarenheter att döma skulle jag säga att Persiska viken har de finaste pärlorna. De är inte så särdeles stora, men de är utsökta till kvaliteten.

De största finns antagligen vid Paumotuöarna och utanför norra Australien.

Paumotugruppen är också den huvudsakliga fyndorten för svarta pärlor — men jag har hört talas om att även Kaliforniska bukten har det slags ostron som frambringar sådana.

Karibiska och sydamerikanska pärlor är i allmänhet något gulaktiga. Detta gör dem för närvarande mindre eftersökta. Jag menar naturligtvis inte den underbara, guldgula, nästan saffransliknande färg som finns hos ett par härliga pärlor, funna i Hajviken vid Västaustralien. (Det finns ett enastående exemplar på över trettio grains som äges av en dam i New York.) Färgen måste nuförtiden vara utpräglad och ögonblickligen klassificerbar, men många av de karibiska och sydamerikanska pärlorna visar endast en gulaktig missfärgning.

TJUGUTREDJE KAPITLET.

Hemliga fyndplatser för ädelkorall.

Att skörda den vida oceanens rikedomar har alltid tyckts tillfredsställa några av människornas djupaste instinkter. Det är också ofta det lättaste sättet att förtjäna sitt uppehälle utan mycket annat kapital än energi och mod. Man återvänder till det ljuvliga tillstånd som rådde före Adams förbannelse, då inget förbud fanns att skörda vad man inte hade sått. Arbetet är förenat med fara som kräver spänstighet till kropp och själ, med underbara äventyr som det vuxna barnet alltid längtar efter, med plötsliga förändringar och tjusande omväxling i motsats till den tråkiga, mekaniska kretsgången i lantbruk, fabriks- eller kontorsarbete. Men framför allt låter detta arbete slumpen spela in och ger kanske den trägna sökaren en plötslig, riklig gåva ur Moder Oceanens outtömliga, dolda skattkammare.

Hur skulle man kunna låta bli att hoppas på en dylik gunst av en makt som på Samlands tångiga stränder i Ostpreussen slösaktigt kastar upp massor av den underliga, förstenade kåda som kallas bärnsten, vars förmåga att laddas med elektricitet genom gnidning under årtusenden givit den magiska egenskaper i människors ögon? En makt vilkens vågor vårdslöst leker med klumpar av gråambra, ibland värda en förmögenhet fast de kanske inte är annat än ”gallstensbildningar” hos någon olycklig kaskelot.

De förnämsta av dessa havets gåvor är naturligtvis pärlorna och ostronskalen, åt vilka jag ägnat nästan hela mitt liv, inte bara för att pärlostronen årligen öser omkring tjugu millioner dollars i världens kassakistor, utan därför att pärlor är —

pärlor, i besittning av denna oemotståndliga lockelse, om vilken jag försökt att ge ett svagt begrepp.

Det finns emellertid andra sätt att utvinna rikedomar ur oceanen.

Visserligen är de dagar förbi då Söderhavet var den huvudsakliga jaktmarken för valfiskare, då över sjuhundra fartyg bara från Amerika seglade omkring på dessa hav flera år i sträck för att skapa "oljemillionärer" i New Bedford, Nantucket, San Harbor och Stonington — långt innan vi lärt oss det snabbare och bekvämare sättet att tappa pengar ur jordens petroleumkällor — och då en enda båtlast kunde vara värd över hundratusen dollars. *Moby Dick* har i en prosaskildring förevigat skillnaden mellan Nya Englands tråkiga rutin och de tropiska djupens under. Norrmän och newfoundländare i bastanta, kraftiga ångfartyg jagar nu valar med explosiva projektiler bland arktiska isflak. Och långt nere i de antarktiska regionerna ångar en hel flotta stora valfångare omkring och dödar valar på långt avstånd och lyfter de stora djuren ombord och ner i lastrummet genom de gapande käftarna i fartygets stäv — dymedelst travesterande den gamla legenden om Jona. Men man måste läsa Melville eller Frank Hullen för att få begrepp om hurudant det liv var som Södra oceanens valfångare levde i gamla tider.

En standardvara, som alltid är begärlig men inte berör västerlandet, är *bêche-de-mer.* Det allmänt använda namnet på detta havsfödoämne kommer antagligen från en sammanblandning av olika språk. *Bicho* betyder snigel eller mask på portugisiska, och djuret är så intimt förbundet med det primitiva livet på öarnas stränder (beaches) att *bêche-de-mer* eller *bêche-la-mer* har blivit dess benämning i det blandade slangspråk som de många olika raserna där använder för gemensamt bruk. (Det är ett verkligt babelstornspråk betydligt mer hopblandat än den kinesiska pidginrotvälskan. I Polynesien kallas djuret *rodi,* på Karolinerna *menika.* Kineserna kallar det, då det torkats till föda, *tripang.*

Denna havssnigel tillhör de tagghudade stråldjuren och är nära besläktad med sjöstjärnor och sjöborrar. Den ser ut ungefär som en brun, svart eller röd gurka och är en fot till aderton tum lång. Fiskarens skarpa öga kan se den mot den vita sandbottnen på femtio fots djup. Vid lugnt väder samlar infödingarna den röda arten uppe på reven strax innanför bränningarna. Blåser det så dyker eller fiskar han efter den svarta i lagunen. Den bästa av alla är den "bruna med vårtor".

Större delen av dessa sniglar beredes lika enkelt som torvkol förr bereddes i Nya England och kabiljo i New Foundland där torven och långan torkades på grova torkställningar och sedan staplades upp som ved i bodar på stranden. Dykarna hämtar upp sniglarna, röker dem på den gamla metoden i ett skjul och lagrar dem sedan i andra tillfälligt uppbyggda förvaringsskjul varifrån de hämtas av handelsfartyg och vidarebefordras till Kina och Japan där varan är mycket livligt efterfrågad.

En annan fullkomligt oorganiserad handelsgren är sköldpaddsfisket. Karettsköldpaddan, den minsta av alla havssköldpaddor, har över ryggen ett skal bestående av tretton benartade plattor, oregelbundna till formen men ibland mer än en fot långa. Av ett tre fot långt exemplar — detta är ungefär maximumstorleken — kan man få så mycket som fyra kilo sköldpadd, ett hårdare och mindre fibrigt material än horn. Sköldpadd visar, då den polerats, den vackra genomskinliga ambrafärg med varmt bruna fläckar som alltid gjort den till ett dyrbart material för tillverkning av damkammar och andra toalettartiklar, handtag och askar samt för inläggningar i möbler. Den förnämsta kvaliteten kommer från Nya Guineas och Celebes' kust. Den kloka affärsmannen är alltid villig att köpa en god sköldpaddsfångst. Plattorna bearbetas vid måttligt stark hetta, rätas ut, passas ihop och formas.

Den vida större havssköldpaddan ger huvudparten av den sköldpaddsolja som förekommer i handeln men har betydligt mycket sämre skal. Den gröna sköldpaddan åter, vilken är vegetarian och huvudsakligen lever av alger och sjögräs, har sitt

värde som leverantör av ingredienserna till den äkta "ålderman-soppan". (De granntyckta Londonfirmorna accepterar på lord-mayorns anmodan endast honor, enär de långsvansade hanarna anses vara för grova i smaken för att beskäras ett så ärofullt öde.)

Ett lustigt tillägg till de övriga handelsvarorna kom när det blev modernt för damer att använda reptilskinn till skor. Då jag startade från New York på en expedition 1929 medförde jag åtskilliga prover på ormskinn och ett kontrakt med en affärsman att han till ganska högt pris skulle köpa alla skinn med de mönstren som jag kunde anskaffa — fast han förklarade att efterfrågan på skinnen kunde ta slut när som helst. Jag kände till laguner där jag genom försiktigt användande av dynamit ledigt skulle kunna fylla hela båten med sådana ormar.

Den kanske mest svåråtkomliga av biprodukterna vid pärlfisket är råmaterialet till den ädla korallen. Och det beror inte på en slump att även de som gör affärer med ädelkorall vet så litet om den.

Det finns flera arter av polyper som bildar korallformationer — trädliknande korallstycken, klippmassor, rev. Men *Corallium rubrum* står i en klass för sig. I Indien har den sedan urminnes tider begåvats med alla möjliga mystiska egenskaper och i medelhavsländerna anses den ännu i dag kunna bota ofruktsamhet och skydda för "onda ögon". Såväl i Orienten som i Västerlandet jämställes den med de utsöktaste ädelstenar. Jag har hört sägas att det finns ett litet underbart vackert, skärrosa korallträd bland Japans kejserliga skatter och att det värderats till en kvarts million dollars.

Under flera århundraden kom korall huvudsakligen från Italiens och norra Afrikas kuster. Medelpunkten för korallhandeln var Marseilles. Men under mer än hundra år har Neapel, Rom och Genua nästan haft monopol på bearbetningen av materialet. Det finns en förstad till Neapel där inget annat arbete utföres än polering, formning och uppträdning av mångfärgade koraller.

Vulkaniska jordskalv utanför Sicilien har antagligen förstört de lokala tillgångarna. Och korallbankarna utanför Algeriet som mycket noggrant kontrolleras av fransmännen (och dessutom behöver tio år för att förnyas) är nuförtiden i det närmaste oproducerande. Till följd härav — vilket jag upptäckte för tio år sedan — tog de italienska korallarbetarna allt sitt material från Japan. Det påstods att detta kom från vatten inom Japans territorialgräns där ingen som inte var infödd japan fick fiska. Den stora neapolitanska firman har länge haft vaksamma uppköpare i Osaka, men de har inte ens tillåtits att driva handel direkt med de sydliga öar från vilka det tros att den dyrbara korallen kommer.

Jag är framför allt pärlfiskare — förutbestämd till det yrket tror jag ibland, och säkert för all min tid vigd åt det ända sen den gång jag öppnade ostronet med min Stora Pärla utanför Nya Guineas rev. Men jag råkade höra talas om denna korall vid en tid då jag inte hade något särskilt för mig. Jag har alltid haft tillräcklig vaken nyfikenhet och tillräcklig tro på livets möjligheter för att försöka mig på varje levande nyhet åtminstone en gång.

Dessutom omgavs denna korall av något lockande mystiskt. Ingen kunde säga precis var den hämtades och för en man som flackat omkring åtskilligt i de japanska farvattnen föreföll det otroligt att det djup, från vilket den nödvändigtvis måste upphämtas skulle vara till finnandes inom japanska territorialgränser. Korallens värde tilltalade också min fantasi. Små röda stycken som används till billiga halsband har ett värde av ungefär en dollar per ounce, medan stora grenar i den finaste, skärrosa färgen betalas med sex- à åttahundra gånger högre pris. Och de fabulösa, fullständiga, formfulländande träden! En kvarts million dollars för ett litet träd är ett pris, som till och med överskrider de finaste pärlornas! En väl utrustad dykare, van att grundligt undersöka havsbottnen, borde ha något att lära de små nakna gulingarna som monopoliserar den grenen av djupvattenfisket.

År 1920 gav jag mig alltså i väg till Japan för att göra en första undersökning. En man som jag kände i Tokio gav mig introduktionsbrev till en fiskare på ön Kuchinoshima, korallfiskets huvudkvarter. (Jag omtalade naturligtvis inte att jag verkligen var intresserad av korall.) Kuchinoshima är en liten ö, etthundrasextio miles söder om Nagasaki, strax söder om Colnett sund — en av de nordligaste öarna i den långa ökedja, som sträcker sig närmare tusen miles från den stora, japanska ögruppen till Formosa.

Vi for dit med ett litet segelfartyg, och sent en afton landade jag vid denna plats där, efter vad det sägs, ingen vit man har satt sin fot sedan ett fartyg led skeppsbrott strax intill fyrtio år tidigare.

Det var en mycket primitiv samling människor som trängdes omkring mig för att stirra på den förunderligt bleka nykomlingen, hundratals kvinnor och barn som aldrig ens sett Nagasaki. Men de var fina representanter för det gamla japanska folket och klädda i kimonos och traditionella kostymer utan minsta spår av europeiskt snitt. De visade mig all den artighet för vilken japaner är berömda, men den unga student som jag tänkt ta med mig som tolk hade blivit förhindrad att medfölja, så jag kunde inte åstadkomma mycket i konversationsväg.

Jag vandrade upp från stranden genom denna stimmande, snattrande folkmassa — de verkade vara tusental. De bar små lyktor vilka de höll fram mot mig för att riktigt beskåda denna ljushylta, ljushåriga, underliga varelse, som kommit till deras ö från en värld som de inte kunde utmåla för sig ens i fantasin. Det fanns inget värdshus, men jag fördes till ett sädant där leksakshus där man måste ta av sig skorna innan man går in, och vilkas rumsväggar helt enkelt lyfts ut och viks ihop om dagen och sätts in om natten.

Provianten ombord hade nästan tagit slut under nedseglingen, och det var så längesedan jag fått mitt sista mål att jag kände mig utsvulten. Mitt huvudsakliga bekymmer var hur jag skulle

klargöra detta för de vänliga människorna. Naturligtvis förstod jag att vissa formella ceremonier först måste genomgås.

Jag sparkade av mig skorna, steg in i det luftiga huset och slog mig ner på golvet. En vördnadsfull gammal man som tycktes vara min värd tog plats mittemot mig. En lackerad ask, innehållande två långskaftade pipor togs högtidligt fram. Vi rökte ceremoniellt — drog ett par bloss, blåste långsamt ut röken, tog pipan ur munnen och upprepade proceduren. Etiketten är där lika sträng som vid en presentation vid hovet.

Därefter trängdes till min värds förtvivlan den nyfikna massan runtomkring och in i huset. De som inte lyckades tränga sig in skar bort stora stycken av pappersfönstren eller gjorde hål i de tunna väggarna för att få en glimt av det ovanliga skådespelet. Man kunde se pigga, svarta ögon kika fram överallt mellan huvud och axlar på dem som lyckats komma närmast.

Plötsligt bars en del delikatesser fram — rätter beredda av havsväxter, hajfenor och andra råa hoprörda födoämnen.

Det var inte alls vad en västerländsk barbar behövde. Jag ville ha rejäl sjömansmat, framför allt kyckling. Och mitt största bekymmer var hur jag skulle meddela mina älskvärda men oförstående värdar detta. Det var retsamt att inte kunna hitta på något sätt för jag hade befunnit mig i så många olika situationer med andra infödingar att jag tyckte jag var tämligen duktig i teckenspråk. Men det var mig obegripligt vad jag skulle använda för en gest för att teckna: ”inte hajfenor utan kyckling”.

Först försökte jag med uteslutningsprincipen och skakade på huvudet åt den första obeskrivbara rätten som bjöds mig.

Ett sorl av missräkning steg upp från församlingen. Uppassaren skyndade bort och återkom nästan genast med en annan rätt. Åter skakade jag energiskt på huvudet. Den gamla hövdingens ansikte visade stor besvikelse. Hela rummet surrade av bedrövelse. Det rådde ängslig tystnad medan ännu ett försök gjordes att träffa min obegripliga smak. Och då jag åter av-

böjde utbröt de i gälla klagoskrik som om en stor olycka hade hotat dem.

Efter en stund började några av den rådvilla hopen springa ut och in medan andra stod omkring mig, lutade sig framåt och stirrade mig in i ögonen liksom för att locka hemligheten från mig genom intensiv koncentration. För min egen del blev jag hungrigare och hungrigare — och på samma gång het och generad.

Till slut tyckte jag att jag måste göra något. Jag rusade upp medan åskådarna ryggade tillbaka och stirrade på mig med än större uppmärksamhet. Ytterlig tystnad rådde. Till och med de som stod utanför och kikade in var tysta. Alla väntade med öppen mun på vad den vita apan skulle företa sig härnäst.

Jag sträckte på benen, drog in ett djupt andedrag, flaxade upp och ner med armbågarna som en triumferande tupp och gav ifrån mig ett högljutt och naturtroget galande: *Kuckeliku! Kuckeliku!*

Om det hade funnits några hela pappersfönster kvar så skulle de säkert sprungit sönder vid den våldsamma skrattsalva som rungade från folkmassan. De snyftade och tjöt, vek sig dubbla och slog sig på knäna i en fullkomlig skrattparoxysm medan glädjetårarna strömmade ur deras ögon.

Det var sannerligen ett underligt sätt att beställa middag. Men det var verksamt. Min bekymrade värd fattade ögonblickligen galoppen, och innan stimmet hade hunnit lägga sig satte en kvinna fram en härlig stekt kyckling — vilken jag åt med sann tillfredsställelse, obekymrad om församlingen som betraktade mig som om jag varit en nyfångad chimpans. Då och då gav jag ifrån mig vilda galande som kom dem att skratta på nytt.

Faktiskt fick jag hela den månad jag vistades på Kuchinoshima ideliga påminnelser om att jag fått rykte om mig som ”mannen som gol när han ville ha kyckling”, och vid vilken tid som helst på dygnet kunde jag höra ”kuckeliku!” från någon synlig eller osynlig odygdspåse.

Från den stund jag lyckades få dem att förstå att jag menade kyckling kunde jag praktiskt taget inte få någon annan mat än höns. Då jag inte kunde imitera en fisk så måste jag själv gå ut i en båt och fånga fisk för att få omväxling i dieten. Jag tvivlar inte på att japanerna i trakten däromkring ännu i denna dag berättar historien om den vita kycklingätaren på den vackra ön Kuchinoshima.

Men fast jag gav detta öfolk det bästa skrattet i deras liv så var jag den som skrattade sist. För jag fann att mina antaganden varit riktiga beträffande deras svartsjukt vaktade hemlighet. Det är mig faktiskt en gåta att den så länge förblivit en hemlighet. Det måste bero på något knep av regeringen, en blandning av slapphet från utomståendes sida och en imponerande attityd av äganderätt från Japans, ty sen femtio år har alla som gjort affärer i den branschen köpt sina varor av japanska affärsmän och litat på det officiella meddelandet att Japan inte tillåter några utlänningar att fiska i dessa vatten.

Men sanningen visade sig i alla händelser vara just vad en erfaren man måste vänta sig, att intet av den dyrbara korall på vilken världsmarknaden beror kommer från vatten inom Japans territorium! Fyndställena ligger åtta till femton miles utanför kusten, öppna för vem som helst. Och det behövdes en pärlfiskare för att upptäcka detta!

Det var värt resan att se korallflottan i arbete.

Hela hamnen var så packad med fiskebåtar att man kunde gå från båt till båt som om de hade hängt ihop. Varje båt hade åtta till tio mans besättning. Det enda redskapet är en enkel bottenskrapa — ett slags löjlig svabel, sju fot lång och med ett tovigt huvud av fiber. Detta primitiva redskap dras över bottnen på sextio till hundra famnars djup. Fibrerna fastnar i korallgrenarna, besättningen halar upp, bryter loss stora eller små stycken eller drar av linan allteftersom det slumpar sig. Hela dagen i ända håller de små, muntra gulingarna på och draggar och sliter, draggar och sliter.

Det är ett ansträngande, enformigt, illa betalt arbete. Men där finns ändå alltid den tjusande möjligheten att någon man född med tur skall lyckas bryta loss en formfulländad, levande liten gren av den prisade skärrosa korallen. En sådan skatt skulle, även om den inte var större än en hand, ge kuchinoshima-fiskaren möjlighet att dra sig tillbaka och leva i lyx och överflöd med sin familj under sina återstående levnadsdagar.

Och koralltillgången på världsmarknaden beror på denna blinda, hasardartade, slösaktiga arbetsmetod!

Som kringfarande pärlfiskare ansåg jag allt som låg utanför tremilsgränsen tillhöra den som kunde bemäktiga sig det. Men mina planer att göra ett försök med korallfiske gick inte att realisera så fort som jag tänkt mig, och jag återvände till det arbete som ligger mig närmast om hjärtat.

Jag har samlat små dyrbara koraller här och var utan att någonsin göra affärer med dem. Men många gånger efter den färden har jag drömt om vad allt man skulle kunna finna på oceanens botten om man kunde gå ner på de stora djupen i något slags förbättrad dykardräkt.

Epilog: En återblick och en blick framåt.

När jag tar en återblick över mitt liv intill mina nu fyllda trettionio år känner jag och förstår jag att jag har haft en underbar tur.

Att ha funnit det liv och det arbete som speciellt passade mig, och som aldrig mist sin tjusning för mig — på andra sidan jorden från min födelseort räknat och att ha funnit det genom en sådan kedja av osannolika omständigheter — kräver förvisso att jag reser ett altare åt Lyckans gudinna.

Och när jag blickar framåt, har jag en känsla av att stå vid begynnelsen igen. Den nya metod, om vilken jag förut talat och som gör det möjligt för mig att bedriva mitt arbete på långt större djup än hittills, har blivit prövad och visat sig fullständigt motsvara alla förväntningar.

Om lyckan står mig bi kommer jag att ha till mitt förfogande väldiga sträckor av hitintills outforskad havsbotten, där, som jag förut nämnt, de stora pärlostronen har sitt verkliga hemvist.

Men vare sig dessa framtidsdrömmar blir förverkligade eller ej —- så känner jag att jag har levat.

INNEHÅLL.

Företal ... 7
En upplysning om hur boken kommit till ... 9

Första boken.

JAG SÖKER EFTER ETT LIV VÄRT ATT LEVA.

1. Min första kärlek ... 13
2. En pojke i en svensk bondby ... 18
3. Jag gör bekantskap med orättvisa ... 24
4. Havet kallar ... 37
5. Helvetesskepp och rymmare ... 46
6. Från opossum till pärlor ... 64

Andra boken.

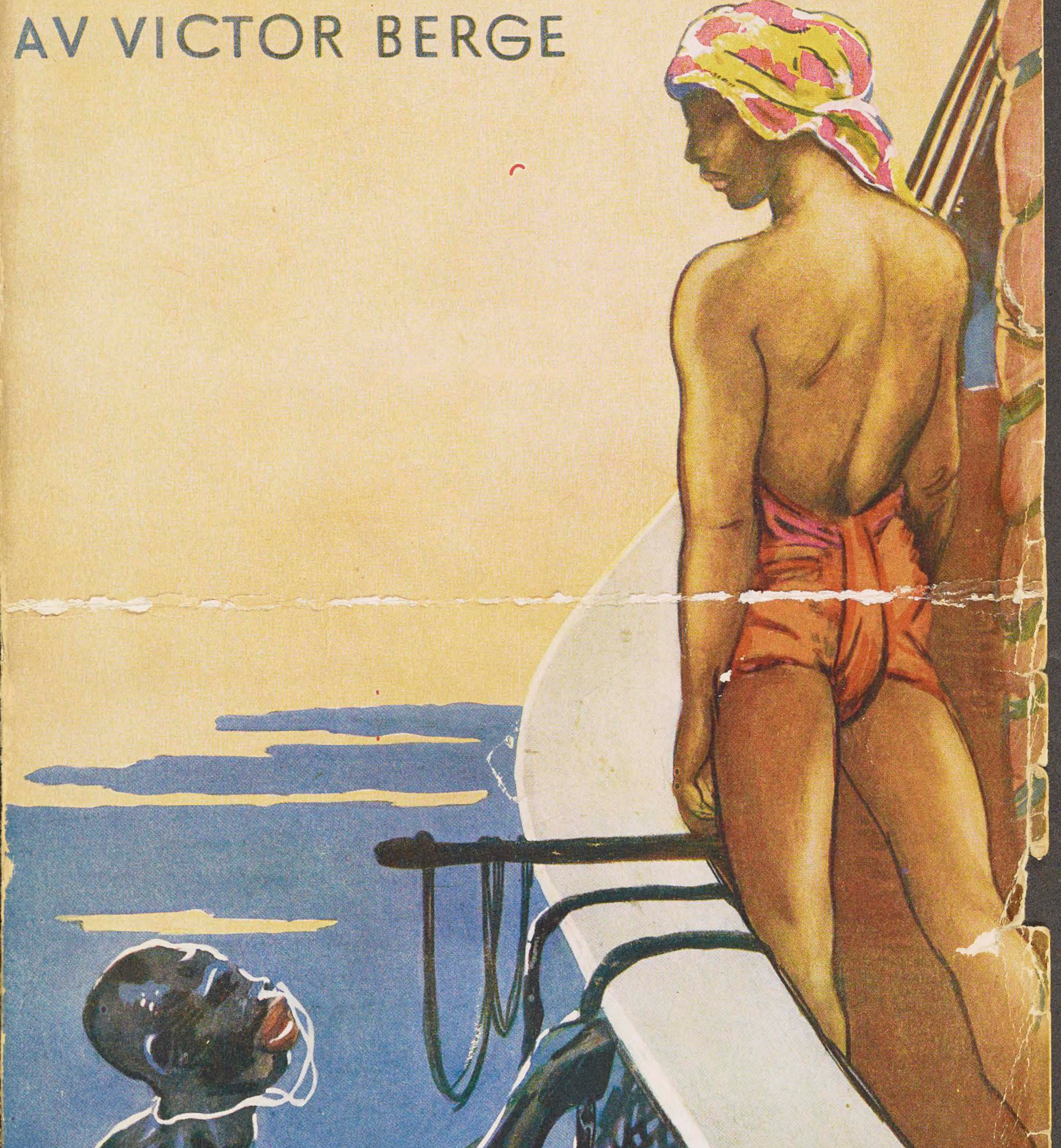
JAG FINNER: ÖVÄRLDENS UNDERBARA LIV.

7. Uppvaknande till ett nytt liv ... 82
8. Den blå undervattensgrottan ... 90
9. Den stora pärlan ... 112
10. Jag får tre vänner och en loggert ... 126
11. Djupens fasa ... 143
12. Infångande av levande jättebläckfiskar ... 164
13. Ovänliga drag hos hajar ... 171
14. Duell mellan haj och bläckfisk ... 182
15. Kannibaler på Malaita ... 186
16. Polynesisk kärlek ... 202
17. Sång och dans ... 216

18. Ett luftigt mellanspel 240
19. Ett barndomsminne kommer till hjälp 260
20. Tekniken i en dykares arbete 270
21. Pärlhalsbandsfiske 284
22. Äkta pärlor, imitationer och "odlade pärlor" 300
23. Hemliga fyndplatser för ädelkorall 313
Epilog: En återblick och en blick framåt 323

PÄRLFISKAREN

AV VICTOR BERGE

BONNIERS

Efter att i en utförlig artikel ha refererat en episod från Victor Berges barndom fortsätter en författare i ***Dagens Nyheter:***

Sen den kvällen visste han att han skulle bli sjöman, eller åtminstone att det fanns annat till i världen än att cykla omkring med korv och malet kött och att detta något väntade på honom någonstans på andra sidan haven. Vad han inte visste var att han om tjugufem år skulle vara mästerpärlfiskare och tillbringa halva året med att fiska pärlor i de tropiska haven och andra halvan med att sälja dem på Rue Lafayette och att hans rykte skulle gå över världen på bladen av en amerikansk ”best seller”, som de svenska bokförläggarna skulle slåss om att få ge ut.

Men så är det i alla fall. Boken heter Pearl Diver och kom ut i Amerika för några månader sedan. Den har blivit en enorm framgång, vilket inte är underligt, så friskt tjusig som den är och så fantastiska äventyr som där berättas. Det är nämligen en lång, lång väg från en slaktarbutik i Ockelbo till Salomonöarnas paradisiska arkipelag.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Det var onekligen ett ganska brokigt sällskap som efter en tid för nordvästmonsunen styrde ut bland Stilla oceanens tusentals öar. Det var Viktor Berge från Hälsingland. Det var Ro, en polynesier från Paumotasöarna. Det var Shanghai-Charlie, en ung kinesisk bankirson som rymt från föräldrarna. Och det var Mexico-Jack med en amerikan till far och en indianska till mor. Alla voro de omkring tjugu år, alla hade de obegränsad till ett gott humör och en gränslös äventyrstörst. De kallade sig Pärlvikingarna, och som fyra havets musketörer seglade de från kust till kust, fiskande pärlor och pärlemor, sjungande, dansande, nynnande. Det var van Zantens lyckliga år, utan någon börda av minnen, det var Mälarpirater i paradiset.